

RUSSISCHE BASISGRAMMATICA

Onder redactie van

Pepijn Hendriks

Jos Schaeken

Eugénie Stapert

© Opleiding Russische Studies
Universiteit Leiden
2019 (derde druk)

VOORWOORD

Deze *Russische Basisgrammatica* bouwt voort op een decennialange traditie aan Nederlandse universiteiten waar Russisch wordt of werd gedoceerd. In deze traditie staat een structureel overzicht van de Russische grammatica in de Nederlandse taal en op academisch niveau centraal. Een dergelijk overzicht is tegenwoordig een onontbeerlijke aanvulling op de vele beschikbare cursussen die de taalverwerving van het Russisch hoofdzakelijk als een communicatief leerproces benaderen.

De *Russische Basisgrammatica* is een directe voortzetting van de werkuitgave *Russisch voor russen* van de opleiding Russische Studies van de Universiteit Leiden. Deze bestaat al vele jaren (sinds 1981) en is in de loop der tijd met name door Theo Tielemans verbeterd. Oorspronkelijk is de werkuitgave gebaseerd op een cursus die is opgezet door docenten van het toenmalige Slavisch Seminarium in Amsterdam. We praten over minstens een halve eeuw geleden.

Deze lange geschiedenis geeft aan dat de *Russische Basisgrammatica* het erfgoed is van vele Nederlandse russen, niet alleen uit Leiden en Amsterdam, maar ook uit Utrecht, waar ooit een opleiding Slavische taal- en letterkunde bestond en waar Theo Tielemans heeft gewerkt voordat hij naar Leiden kwam. Ook Groningen moet beslist genoemd worden: de bakermat van de lijvige *Russische Grammatica* (Coutinho 2003), onder redactie van Peter Houtzagers. Uit dit werk, waaraan tal van prominente russen hebben bijgedragen, is verder geput bij de totstandkoming van deze grammatica.

De eerste versie van *Russische Basisgrammatica* is in 2018 ontstaan met steun van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden. De samenstelling lag in handen van Pepijn Hendriks, in nauwe samenwerking met Eugénie Stapert en ondergetekende, die hun jarenlange expertise in detail met hem hebben gedeeld. Belangrijk voorwerk op basis van de Leidse werkuitgave *Russisch voor russen* is geleverd door Simeon Dekker.

Ongetwijfeld zal de grammatica in de loop der tijd verder geoptimaliseerd worden, geheel in de lijn van de lange traditie zoals hierboven geschetst. We hopen dat onze collega's in Nederland en onze Leidse studenten hieraan een bijdrage kunnen leveren.

derde druk
juni 2019

Jos Schaeken

hoogleraar Slavische en Baltische talen en cultuurgeschiedenis, Universiteit Leiden

INHOUDSOPGAVE: BEKNOPT

VOORWOORD.....	3
INHOUDSOPGAVE: BEKNOPT	5
INHOUDSOPGAVE: UITGEBREID	7
1. SCHRIFT EN KLANKSYSTEEM.....	17
2. HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.....	39
3. HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD	89
4. HET BIJWOORD	111
5. HET VOORNAAMWOORD	115
6. HET TELWOORD	137
7. HET WERKWOORD: VORMEN	167
8. HET WERKWOORD: ASPECT	199
9. WERKWOORDEN VAN BEWEGING.....	211
10. DEELWOORDEN EN GERUNDIA	221
11. VOORZETSELS	241
12. VOEGWOORDEN	259
13. ZINSBOUW EN BIJZONDERE CONSTRUCTIES.....	269
Appendix 1. Transliteratie en transcriptie	285
Appendix 2. Grammaticale termen	289
Appendix 3. Bronnen.....	295

INHOUDSOPGAVE: UITGEBREID

VOORWOORD.....	3
INHOUDSOPGAVE: BEKNOPT	5
INHOUDSOPGAVE: UITGEBREID	7
1. SCHRIFT EN KLANKSYSTEEM.....	17
1.1 Het Russische alfabet	17
1.2 De Russische klanken	17
1.2.1 De klinkers.....	18
1.2.2 De medeklinkers.....	18
1.2.3 De klanken en hun schrijfwijze.....	21
1.3 Het Russische schrijfsysteem	22
1.3.1 Klinkertekens.....	22
1.3.2 Medeklinkertekens.....	23
1.3.3 Het foneem /j/	24
1.4 Klank- en spellingregels.....	25
1.4.1 Klankregel 1: /k, g, x/ en /k', g', x'/	25
1.4.2 Klankregel 2: de onbeklemtoonde /o/	27
1.4.3 Klankregel 3: medeklinkers vóór /e/	28
1.4.4 Spellingregel voor ruisklanken en щ.....	30
1.5 Overige klankverschijnselen	31
1.5.1 Woordaccent	31
1.5.2 Woordeinde: stemhebbend wordt stemloos	32
1.5.3 Woordbegin en woordmidden: assimilatie	33
1.5.4 Klinkerreductie.....	34
1.5.5 Voorzetsels: vastgeklonken aan het woord erna	35
1.5.6 Twee identieke medeklinkers: verlenging.....	36
1.5.7 Afwijkende spelling of uitspraak.....	36
2. HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD.....	39
2.1 Grammaticale eigenschappen.....	39
2.1.1 Naamvallen.....	39
2.1.2 Getal	40
2.1.3 Geslacht	41
2.2 Verbuiging	41
2.2.1 Verbuigingsklassen (declinaties)	41
2.2.2 Onverbuigbare woorden.....	44
2.3 De 1e declinatie.....	45
2.3.1 Mannelijke woorden: uitgangen	45
2.3.2 Mannelijke woorden: accent.....	48
2.3.3 Mannelijke woorden: bijzonderheden	49

2.3.3.1 Vluchtige klinker.....	49
2.3.3.2 Gen.sg. op -y/-ю.....	51
2.3.3.3 Loc.sg. op -ý/-ю.....	52
2.3.3.4 Type véчер: nom.pl. op -á/-я.....	53
2.3.3.5 Gen.pl. zonder uitgang.....	54
2.3.3.6 Type брат: meervoud met /j/ – брáтья.....	55
2.3.3.7 Type крестъянин.....	58
2.3.3.8 Type болгáрин.....	59
2.3.3.9 De woorden господín en хозя́ин.....	59
2.3.3.10 De woorden ребёнок, человек.....	60
2.3.3.11 De woorden сосёд en чёрт.....	61
2.3.3.12 Het woord год.....	61
2.3.3.13 Type котёнок.....	62
2.3.4 Onzijdige woorden: uitgangen.....	63
2.3.5 Onzijdige woorden: accent.....	66
2.3.6 Onzijdige woorden: bijzonderheden.....	66
2.3.6.1 De woorden мóре en пóле.....	66
2.3.6.2 De woorden нéбо en чúдо.....	67
2.3.6.3 Type я́блоко.....	67
2.3.6.4 Type дéрево: meervoud met /j/ – дерéвья.....	68
2.3.6.5 De woorden ýхо en óко.....	69
2.3.6.6 Het woord колéно.....	70
2.3.6.7 Het woord плечó.....	70
2.4 De 2e declinatie.....	70
2.4.1 Uitgangen.....	70
2.4.2 Accent.....	75
2.4.3 Bijzonderheden: type пéсня.....	76
2.5 De 3e declinatie.....	77
2.5.1 Vrouwelijke woorden: uitgangen.....	77
2.5.2 Vrouwelijke woorden: accent.....	79
2.5.3 Vrouwelijke woorden: bijzonderheden.....	80
2.5.3.1 Loc.sg. op -й.....	80
2.5.3.2 De woorden мать en дочь.....	81
2.5.4 Onzijdige woorden: type íмя.....	81
2.5.5 Mannelijk woord: путь.....	82
2.6 Leenwoorden.....	82
2.6.1 Leenwoorden op een medeklinker of het zachte teken -ь.....	83
2.6.2 Leenwoorden op een klinker.....	83
2.7 Persoonsnamen.....	84
2.7.1 Inleiding.....	84
2.7.2 Voornamen.....	84
2.7.3 Vadersnamen.....	86
2.7.4 Achternamen.....	87

3. HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD	89
3.1 Grondvorm: de nominatief	89
3.2 Uitgangen	89
3.2.1 Type но́вый.....	90
3.2.2 Type голу́бой: beklemtoonde uitgang.....	90
3.2.3 Varianten door klank- en spellingregels	91
3.3 Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden	92
3.3.1 Type си́ний: stam op -н'	92
3.3.2 Type ма́мин: bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden.....	94
3.3.3 Type ры́бий: stam op -/j/.....	95
3.4 De vergrotende trap	96
3.4.1 Vorming.....	96
3.4.2 Gebruik.....	98
3.5 De overtreffende trap	101
3.5.1 Vorming	101
3.5.2 Gebruik	102
3.6 De korte vorm: vorming.....	104
3.6.1 Uitgangen.....	104
3.6.2 Vluchtige klinker.....	105
3.6.3 Accent van de korte vorm.....	106
3.7 Gebruik van de lange en de korte vorm	107
4. HET BIJWOORD	111
4.1 Inleiding.....	111
4.2 Oorspronkelijke bijwoorden	111
4.3 Afgeleide bijwoorden.....	113
5. HET VOORNAAMWOORD	115
5.1 De persoonlijke voornaamwoorden	115
5.2 De bezittelijke voornaamwoorden	116
5.2.1 мой <i>mijn</i> , твой <i>jouw</i> , наш <i>onze</i> , ваш <i>jullie</i> , <i>uw</i>	117
5.2.2 его́ <i>zijn</i> , её́ <i>haar</i> , их <i>hun</i>	118
5.2.3 свой <i>iemand's eigen</i>	118
5.3 De vragende voornaamwoorden.....	120
5.3.1 кто? <i>wie</i> , что? <i>wat</i>	120
5.3.2 како́й? <i>wat voor een?</i> , <i>welke?</i>	120
5.4 De betrekkelijke voornaamwoorden	121
5.4.1 кото́рый <i>die</i> , <i>dat</i>	121
5.4.2 кто́ <i>die</i> , что́ <i>wat</i> , <i>dat</i>	122
5.5 De aanwijzende voornaamwoorden.....	124
5.5.1 э́тот <i>deze</i> , <i>die</i> , <i>dat</i> en то́т <i>die</i> , <i>dat</i>	124

5.5.2	тако́й zo'n, een dergelijke	125
5.6	De ontkennde voornaamwoorden.....	126
5.6.1	никто́ <i>niemand</i> , ничто́ <i>niets</i>	126
5.6.2	никако́й <i>geen enkele, helemaal geen</i>	127
5.6.3	не́кого <i>niemand om te</i> , не́чего <i>niets om te</i>	128
5.7	Het wederkerend voornaamwoord себя́ <i>zich(zelf)</i>	128
5.8	Het wederkerig voornaamwoord друг дру́га <i>elkaar</i>	129
5.9	De bepalende voornaamwoorden	130
5.9.1	весь <i>alle, heel de/het</i>	130
5.9.2	сам <i>zelf</i>	131
5.9.3	са́мый <i>dezelfde, hetzelfde</i>	132
5.10	Het vragend bezittelijk voornaamwoord чей <i>van wie?, wiens? wier?</i>	133
5.11	De onbepaalde voornaamwoorden	134
5.11.1	-то en -нибу́дь	134
5.11.2	ко́е-.....	135
6.	HET TELWOORD	137
6.1	Overzicht	137
6.1.1	Hoofdtelwoorden.....	137
6.1.2	Rangtelwoorden.....	138
6.1.3	Verzameltelwoorden	139
6.1.4	Onbepaalde telwoorden.....	139
6.2	Het hoofdtelwoord in de nominatief.....	139
6.2.1	о́дн	139
6.2.2	два, три en четы́ре	140
6.2.3	пять en hoger	141
6.2.4	нуль/ноль, ты́сяча, миллио́н, миллиа́рд	142
6.3	Hoofdtelwoorden: volledige rijtjes.....	142
6.3.1	нуль/ноль	143
6.3.2	о́дн	143
6.3.3	два/две, три, четы́ре	143
6.3.4	пять ... де́сять	143
6.3.5	о́дннадцать ... де́вятна́дцать	144
6.3.6	два́дцать, три́дцать.....	144
6.3.7	со́рок.....	144
6.3.8	пятьдеся́т ... во́семьдесят	144
6.3.9	девяно́сто, сто	145
6.3.10	двэ́сти, три́ста, четы́реста	145
6.3.11	пятьсо́т ... де́вятсо́т.....	145
6.3.12	ты́сяча	146
6.3.13	миллио́н, миллиа́рд	146
6.3.14	Samengestelde telwoorden.....	146

6.4	Hoofdtelwoorden: combinaties met andere woorden	147
6.4.1	один	147
6.4.2	два/две, три, четы́ре	148
6.4.3	пять en hoger	149
6.4.4	Bijzondere telwoorden	149
6.4.5	Samengestelde telwoorden	151
6.4.5.1	Telwoorden eindigend op один	151
6.4.5.2	Telwoorden eindigend op два/две, три, четы́ре	151
6.4.5.3	Telwoorden eindigend op пять ... де́вять	152
6.5	оба/обе	153
6.6	полови́на, пол- en полтора́/полторы́	154
6.6.1	полови́на <i>de helft</i>	154
6.6.2	пол- <i>half, een halve</i>	154
6.6.3	полтора́/полторы́ <i>anderhalf</i>	155
6.7	Hoofdtelwoord en werkwoord: enkelvoud of meervoud	155
6.7.1	один	155
6.7.2	два/две, три, четы́ре	156
6.7.3	пять en hoger	156
6.8	Rangtelwoorden	156
6.9	Onbepaalde telwoorden	157
6.9.1	Vormen en gebruik	157
6.9.1.1	мно́го, немно́го, ма́ло en нема́ло	157
6.9.1.2	не́сколько, ско́лько en сто́лько	158
6.9.2	Onbepaald telwoord en werkwoord: enkelvoud of meervoud	159
6.10	Het verzameltelwoord	159
6.10.1	Vormen	159
6.10.2	Combinaties met andere woorden	160
6.10.3	Gebruik van verzameltelwoorden	160
6.11	Aantallen bij benadering	162
6.12	Kloktijden	162
6.12.1	Vragen naar de tijd en een tijdstip	162
6.12.2	24 uursklok	163
6.12.3	12 uursklok	163
6.13	Leeftijdsaanduiding	165
6.14	Datumaanduiding	165
6.14.1	Dag van de maand	165
6.14.2	Jaartallen	166
6.14.3	Dag – maand – jaar	166

7. HET WERKWOORD: VORMEN	167
7.1 Inleiding.....	167
7.2 Wederkerende werkwoorden: het achtervoegsel -ся.....	168
7.3 De infinitief.....	170
7.3.1 Regelmatige infinitief.....	170
7.3.2 Onregelmatige infinitief.....	170
7.3.3 Klemtoon en algemene accentregel.....	171
7.4 De verleden tijd.....	171
7.4.1 Regelmatige verleden tijd.....	171
7.4.2 Accent.....	172
7.4.3 Onregelmatige verleden tijden.....	172
7.4.3.1 Type умереть.....	172
7.4.3.2 Type печь.....	173
7.4.3.3 Type нести.....	173
7.4.3.4 Type класть.....	174
7.4.3.5 Type привыкнуть.....	175
7.4.3.6 идти.....	176
7.5 De tegenwoordige tijd.....	176
7.5.1 Uitgangen.....	176
7.5.2 Accent.....	177
7.5.3 Verdeling e-vervoeging en i-vervoeging.....	178
7.5.4 Vorming van de tegenwoordige tijd: i-vervoeging.....	181
7.5.4.1 Type просить.....	182
7.5.4.2 Type сидеть.....	182
7.5.4.3 Type кричать.....	182
7.5.5 Vorming van de tegenwoordige tijd: e-vervoeging.....	183
7.5.5.1 Type читать.....	183
7.5.5.2 Type интересоваться.....	183
7.5.5.3 Type писать.....	184
7.5.5.4 Type давать <i>geven</i>	185
7.5.5.5 Type уметь.....	185
7.5.5.6 Type умереть.....	186
7.5.5.7 Type вернуть.....	186
7.5.5.8 Type колоть.....	187
7.5.5.9 Type нести.....	187
7.5.5.10 Type печь.....	188
7.5.5.11 Type класть.....	188
7.5.5.12 Type -нять.....	189
7.5.5.13 Type мыть.....	189
7.5.5.14 Type пить.....	190
7.5.5.15 Losse eenlettergrepige werkwoorden.....	190
7.5.6 Vorming van de tegenwoordige tijd: bijzondere werkwoorden.....	191
7.5.6.1 хотеть.....	191
7.5.6.2 дать, есть.....	192

7.5.6.3 беж́ать, ёхатъ en плыть.....	192
7.6 De toekomstige tijd.....	192
7.6.1 De imperfectieve toekomstige tijd	192
7.6.2 De perfectieve toekomstige tijd.....	193
7.7 Gebiedende wijs	193
7.7.1 Vorming.....	193
7.7.2 Onregelmatigheden.....	195
7.7.3 Bijzondere gebiedende wijs: <i>laten we ...</i> , <i>laat hij/zij</i>	196
7.8 Het werkwoord бытъ <i>zijn</i>	197
8. HET WERKWOORD: ASPECT	199
8.1 Inleiding.....	199
8.2 Aspectparen	200
8.2.1 Perfectivering met een voorvoegsel.....	200
8.2.2 Perfectivering met het achtervoegsel -ну-	201
8.2.3 Imperfectivering: secundaire imperfectieven	202
8.2.4 Onvoorspelbare aspectparen.....	203
8.3 Betekenis van het aspect	203
8.4 Aspect in de tegenwoordige tijd	205
8.5 Aspect in de verleden tijd.....	206
8.5.1 Bevestigende zinnen	206
8.5.2 Ontkennende zinnen.....	207
8.6 Aspect in de toekomstige tijd	208
8.7 Aspect en de gebiedende wijs	209
8.7.1 Bevestigende zinnen	209
8.7.2 Ontkennende zinnen	209
9. WERKWOORDEN VAN BEWEGING.....	211
9.1 Inleiding.....	211
9.2 Gericht en ongericht	211
9.2.1 Verplaatsing in één richting: gericht.....	211
9.2.2 Verplaatsing niet in één richting: ongericht.....	212
9.2.3 Herhaalde verplaatsing	212
9.2.4 Overdrachtelijk gebruik.....	213

9.3 Aspectparen	213
9.4 Voorvoegsels bij gerichte werkwoorden.....	214
9.5 Voorvoegsels bij ongerichte werkwoorden	217
9.6 Overzicht van afleidingen.....	219
10. DEELWOORDEN EN GERUNDIA	221
10.1 Inleiding	221
10.1.1 Deelwoorden	221
10.1.2 Gerundia.....	222
10.2 Overzicht van de deelwoorden en gerundia.....	223
10.3 Tegenwoordig actief deelwoord (TAD)	224
10.4 Verleden actief deelwoord (VAD)	225
10.5 Tegenwoordig passief deelwoord (TPD)	226
10.6 Verleden passief deelwoord (VPD)	227
10.6.1 De lange vorm van het VPD	228
10.6.2 De korte vorm van het VPD.....	230
10.7 Gebruik van de deelwoorden	231
10.7.1 Attributief gebruik	231
10.7.2 Predicatief gebruik.....	233
10.7.3 Deelwoorden en 'tijd'	233
10.7.3.1 Tegenwoordige deelwoorden (TAD en TPD)	233
10.7.3.2 Verleden deelwoorden (VAD en VPD).....	233
10.8 Het imperfectief gerundium.....	234
10.9 Het perfectief gerundium.....	236
10.10 Afleidingen van deelwoorden en gerundia.....	238
11. VOORZETSELS	241
11.1 Inleiding.....	241
11.2 Algemene opmerkingen	242
11.2.1 Vormvarianten.....	242
11.2.2 Он, она́, оно́, они́ na voorzetsels.....	243
11.2.3 Klemtoon op het voorzetsel	243
11.3 Overzicht van voorzetsels	244
11.4 Plaats- en richtingsbepalingen.....	245
11.4.1 B <i>in</i> , на <i>op</i> , у <i>bij</i> en gerelateerde voorzetsels.....	245
11.4.2 De keuze tussen в en на.....	246
11.4.3 Overige voorzetsels in plaats- en richtingsbepalingen.....	248
11.5 Voorzetsels in tijdsbepalingen	251
11.5.1 De voorzetsels в en на	251
11.5.2 Overige voorzetsels in tijdsbepalingen.....	253

11.6 Overige voorzetsels	255
12. VOEGWOORDEN	259
12.1 Nevenschikkende voegwoorden.....	259
12.2 Onderschikkende voegwoorden	260
12.2.1 что <i>dat</i> en что́бы <i>dat, opdat, om te</i>	260
12.2.2 если <i>indien, als</i>	262
12.2.3 потому́ что <i>omdat, doordat</i> en так как <i>omdat, doordat</i>	263
12.2.4 Vraagwoorden als voegwoord	264
12.2.5 пока́ <i>terwijl, zolang</i> en пока́ (не) <i>totdat</i>	265
12.2.6 Overige onderschikkende voegwoorden.....	266
13. ZINSBOUW EN BIJZONDERE CONSTRUCTIES	269
13.1 Ontkenning.....	269
13.2 Vraagzinnen	269
13.2.1 Zinnen met een vraagwoord.....	269
13.2.2 Zinnen zonder vraagwoord.....	269
13.2.3 Indirecte vraagzinnen	270
13.3 <i>Er is, er is niet, hebben</i>	270
13.3.1 <i>Er is</i>	270
13.3.2 <i>Er is niet</i>	271
13.3.3 <i>Hebben en niet hebben</i>	272
13.4 <i>Mogen en niet mogen</i>	274
13.5 <i>Moeten, niet moeten en hoeven</i>	274
13.6 Werkwoorden: de lijdende vorm.....	276
13.6.1 De lijdende vorm van perfectieve werkwoorden.....	277
13.6.2 De lijdende vorm van imperfectieve werkwoorden.....	277
13.7 Werkwoorden: het partikel бы.....	278
13.8 Werkwoorden: de tegenwoordige tijd van быть <i>zijn</i>	280
13.9 Werkwoorden: het naamwoordelijk deel van het gezegde	280
13.9.1 Het koppelwerkwoord быть <i>zijn</i>	280
13.9.2 Overige koppelwerkwoorden.....	281
13.10 Zelfstandige naamwoorden: de partitieve genitief.....	282
13.11 Onpersoonlijke zinnen met не-.....	283
Appendix 1. Transliteratie en transcriptie	285
Appendix 2. Grammaticale termen	289
Appendix 3. Bronnen.....	295

Algemene thema's

In kaders met een blauwe achtergrond worden op verschillende plekken in dit boek algemene thema's behandeld. Deze behandelen algemene taalkundige begrippen of specifiek Russische thema's die op meerdere plekken in de grammatica aan de dag treden.

Fonemen – §1.2

Stemhebbend en stemloos – §1.2.2

Het schrijven van de ë – §1.3.1

Vluchtige klinkers in het Russisch – §2.3.3.1

De verborgen /j/ in het Russisch – §2.3.3.6

De trappen van vergelijking – §3.4

Attributief en predicatief – §3.4.2

Bijvoeglijke naamwoorden: kwalitatief of relationeel – §3.6.1

Overgankelijk en onovergankelijk – §7.2

Medeklinkerwisseling – §7.5.3

Terminatief en aterminatief – §8.3

Nevenschikkend en onderschikkend – §12.1

Onpersoonlijke zinnen – §13.3.2

Bedrijvende en lijdende vorm in het Nederlands – §13.6

1. SCHRIFT EN KLANKSYSTEEM

1.1 Het Russische alfabet

Het Russische cyrillische alfabet bestaat uit **33 lettertekens**:

Аа	Бб	Вв	Гг	Дд	Ее	Ёё	Жж	Зз	Ии
Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр	Сс	Тт
Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ	Ъъ	Ыы	Ьь
Ээ	Юю	Яя							

In hun **cur sieve** vorm kunnen sommige letters er nogal anders uitzien:

<i>Аа</i>	<i>Бб</i>	<i>Вв</i>	<i>Гг</i>	<i>Дд</i>	<i>Ее</i>	<i>Ёё</i>	<i>Жж</i>	<i>Зз</i>	<i>Ии</i>
<i>Йй</i>	<i>Кк</i>	<i>Лл</i>	<i>Мм</i>	<i>Нн</i>	<i>Оо</i>	<i>Пп</i>	<i>Рр</i>	<i>Сс</i>	<i>Тт</i>
<i>Уу</i>	<i>Фф</i>	<i>Хх</i>	<i>Цц</i>	<i>Чч</i>	<i>Шш</i>	<i>Щщ</i>	<i>Ъъ</i>	<i>Ыы</i>	<i>Ьь</i>
<i>Ээ</i>	<i>Юю</i>	<i>Яя</i>							

Ook handgeschreven zien sommige letters er anders uit dan in hun gedrukte normale of cur sieve vorm. In het **Russische schoolschrift** zien de letters van het alfabet er als volgt uit:

<i>Аа</i>	<i>Бб</i>	<i>Вв</i>	<i>Гг</i>	<i>Дд</i>	<i>Ее</i>	<i>Ёё</i>	<i>Жж</i>	<i>Зз</i>	<i>Ии</i>
<i>Йй</i>	<i>Кк</i>	<i>Лл</i>	<i>Мм</i>	<i>Нн</i>	<i>Оо</i>	<i>Пп</i>	<i>Рр</i>	<i>Сс</i>	<i>Тт</i>
<i>Уу</i>	<i>Фф</i>	<i>Хх</i>	<i>Цц</i>	<i>Чч</i>	<i>Шш</i>	<i>Щщ</i>	<i>Ъъ</i>	<i>Ыы</i>	<i>Ьь</i>
<i>Ээ</i>	<i>Юю</i>	<i>Яя</i>							

1.2 De Russische klanken

Het klanksysteem van het Russisch telt **41 fonemen**: 5 klinkers en 36 medeklinkers.

Fonemen

Een foneem is een **abstracte spraakklank** waarmee in een taal een **betekenisonderscheid** gemaakt kan worden. Het klanksysteem van een taal kan worden gezien als de verzameling van fonemen van die taal.

Vergelijk de Nederlandse woorden *bak* en *bik*. Wat hun vorm betreft zijn ze identiek, op één punt na: de klanken [a] en [i]. Dit minimale vormverschil toont aan dat in het Nederlands de klanken [a] en [i] verschillende fonemen zijn: ze kunnen een verschil in betekenis maken tussen woorden die verder precies hetzelfde zijn. Zoals tussen *bak* en *bik*, maar ook tussen *bad* en *bid*, en *bal* en *bil*.

Een foneem is niet hetzelfde als de spraakklank zoals een spreker die feitelijk uitspreekt. Want de omgeving waarin een foneem voorkomt, is vaak van invloed op die uitspraak. Zo kunnen we in de Nederlandse woorden *kas* en *kies* een duidelijk verschil waarnemen tussen de beide *k*'s. Hetzelfde geldt voor de *l* in *bal* en die in *lief*.

Maar met deze verschillende *k*'s en *l*'s kun je in het Nederlands geen betekenissen van elkaar onderscheiden. Daarom is er in het Nederlands geen sprake van verschillende fonemen: het gaat om één /k/ en één /l/, die elk meerdere varianten hebben.

1.2.1 De klinkers

De 5 klinkerfonemen van het Russisch zijn /i, e, a, o, u/.

Uitspraak

De Russische klinkerfonemen worden bij benadering uitgesproken zoals in de volgende Nederlandse woorden:

- /i/ 1. (na zachte medeklinkers) zoals in *zien*
- 2. (na harde medeklinkers) zonder Nederlands equivalent
– ongeveer zoals in *zoen*, maar dan i-achtig: zonder geronde lippen
- /e/ 1. zoals in *bed*
- 2. (vóór zachte medeklinkers) zoals in *beet*
- /a/ zoals in *kas*
- /o/ zoals in *of*
- /u/ zoals in *boef*

Notatie: /fonologisch/ en [fonetisch]

Fonemen – de **fonologische** weergave – staan in dit boek in Latijnse lettertekens tussen /schuine strepen/.

Een **fonetische** weergave, waarbij de **feitelijke uitspraak** wordt weergegeven, staat tussen [rechte haken].

1.2.2 De medeklinkers

Een eerste indeling van de medeklinkerfonemen van het Russisch is naar het criterium of ze **stemhebbend** of **stemloos** zijn:

stemhebbend	/j/	/l/	/m/	/n/	/r/	/b/	/v/	/g/	/d/	/ž/	/z/	
stemloos						/p/	/f/	/k/	/t/	/š/	/s/	/x/ /c/ /č/ /šč/

Zoals uit de tabel blijkt, hebben sommige Russische medeklinkers een stemloze of juist een stemhebbende tegenhanger. Er zijn echter ook ‘gaten’ in het schema: zo zijn /m/ en /l/ stemhebbend zonder dat er een stemloze tegenhanger is, terwijl /x/ en /c/ juist geen stemhebbende tegenhanger hebben.

i Stemhebbend en stemloos

De begrippen stemhebbend en stemloos hebben betrekking op de inzet van de **stembanden**.

De uitspraak van de /b/ en de /p/ zijn bijvoorbeeld identiek, op het gebruik van de stembanden na. Bij de /b/ trillen die mee (stemhebbend), bij het uitspreken van de /p/ niet (stemloos). Vergelijk het verschil tussen de Nederlandse woorden *pak* en *bak*.

Eenzelfde onderscheid als tussen /b/ en /p/ bestaat tussen de stemhebbende /v/ en de stemloze /f/, zoals in de verzorgde Nederlandse uitspraak van de woorden *vaal* en *faal*.

Uitspraak

De uitspraak van de medeklinkerfonemen van het Russisch komt grofweg overeen met die in het Nederlands. Een aantal klanken verdient nadere toelichting:

- /l/ zoals in *bal*
- /v/ zoals in *wol*
- /g/ zoals in *goal*
- /ž/ zoals in *journaal*
- /š/ zoals in *sjacheren*
- /x/ zoals in *Bach, vlag* (met een 'zachte g')
- /c/ zoals in *tsaar*
- /č/ zoals in *Tsjech*
- /šč/ zoals in *fresh sheets* (*Engels*)

De medeklinkerfonemen /š, ž, č, šč/ worden **ruisklanken** genoemd, naar het 'ruisen' dat bij hun uitspraak te horen is.

In de tabel hierboven staan slechts 21 van de 36 Russische medeklinkerfonemen. Dat komt doordat 15 fonemen een variant hebben die niet is genoemd. Het gaat daarbij om het verschil tussen **harde** en **zachte** medeklinkers. De zachte variant van een harde medeklinker wordt genoteerd met een apostrof ('):

hard	/c/	/ž/	/š/	/b/	/p/	/v/	/f/	/g/	/k/	/d/	/t/	/z/	/s/	/x/	/l/	/m/	/n/	/r/			
zacht				/b'/	/p'/	/v'/	/f'/	/g'/	/k'/	/d'/	/t'/	/z'/	/s'/	/x'/	/l'/	/m'/	/n'/	/r'/	/č/	/šč/	/j/

Uit de tabel blijkt dat sommige harde medeklinkers geen zachte tegenhanger hebben (/c/, /ž/, /š/), terwijl sommige zachte medeklinkers het juist zonder harde tegenhanger moeten doen (/č/, /šč/, /j/).

Hard en zacht: verschillende fonemen

Bij een hard foneem (zoals /n/) en zijn zachte tegenhanger (/n'/) gaat het niet om een uitspraakvariant maar om **twee verschillende fonemen**.

Dat het om fonemen gaat, blijkt uit het feit dat er een **betekenisverschil** aan gekoppeld kan worden:

- /nos/ (geschreven: нос) *neus*
 /n'os/ (geschreven: нёс) *droeg* (verl. tijd van нести́ *dragen*)
- /bil/ (geschreven: был) *was* (verl. tijd van быть *zijn*)
 /b'il/ (geschreven: бил) *sloeg* (verl. tijd van бить *slaan*)
- /voz/ (geschreven: воз) *lading, karrenvracht*
 /v'oz/ (geschreven: вёз) *voerde, bracht* (verl. tijd van везти́ *voeren, brengen*)

Uitspraak van een zachte medeklinker

Bij het uitspreken van een zachte medeklinker wordt het **voorste gedeelte van de tong** (maar niet de tongpunt) **opgeheven naar het harde verhemelte**. Bij het uitspreken van zijn harde tegenhanger gebeurt dit niet.

In het Nederlands is het effect van verzachting goed te horen aan de beginklank van de woorden *kas* en *kies*. Die klanken zijn duidelijk anders, wat je bij een langzame uitspraak ook kunt voelen in je mond.

De beginklank in het Nederlandse *kas* is in het Russisch de uitspraak van de harde /k/. De klank aan het begin van *kies* is de uitspraak van de Russische zachte /k'/. Het verschil met het Nederlands is dat het in het Russisch om twee fonemen gaat, terwijl het in het Nederlands twee manieren zijn om het ene foneem /k/ uit te spreken.

In plaats van **zacht** wordt ook wel de term **gepalataliseerd** gebruikt, verwijzend naar de Latijnse aanduiding voor het harde verhemelte: *palatum*. In plaats van **hard** wordt dan ook wel **niet-gepalataliseerd** gezegd.

Zacht ≠ j

Een ongeïnfundeerd oor neemt bij de uitspraak van een zachte medeklinker een lichte *j*-klank waar. Toch mag een zachte medeklinker **nooit worden gezien** als de opeenvolging **medeklinker + j**.

Die combinatie komt namelijk in het Russisch ook voor:

- /s'el/ (geschreven: сел) *ging zitten* (verl. tijd van сесть *gaan zitten*)
- /sjel/ (geschreven: съел) *at op* (verl. tijd van съестъ *opeten*)

1.2.3 De klanken en hun schrijfwijze

Om de taal te kunnen schrijven moeten de 41 Russische fonemen worden gekoppeld aan de 33 beschikbare lettertekens.

letter	fonemen	naam letter
А а	/a/	а
Б б	/b, b'/	бэ
В в	/v, v'/	вэ
Г г	/g, g'/	гэ
Д д	/d, d'/	дэ
Е е	/e/	е
Ё ё	/o/	ё
Ж ж	/ž/	же
З з	/z, z'/	зэ
И и	/i/	и
Й й	/j/	и краткое (<i>korte i</i>)
К к	/k, k'/	ка
Л л	/l, l'/	эль
М м	/m, m'/	эм
Н н	/n, n'/	эн
О о	/o/	о
П п	/p, p'/	пэ
Р р	/r, r'/	эр
С с	/s, s'/	эс
Т т	/t, t'/	тэ
У у	/u/	у
Ф ф	/f, f'/	эф
Х х	/x, x'/	ха
Ц ц	/c/	це
Ч ч	/č/	че
Ш ш	/š/	ша
Щ щ	/šč/	ща
Ъ ъ	–	твёрдый знак (<i>hard teken, hardheidsteken</i>)
Ы ы	/i/	ы (еры)
Ь ь	–	мягкий знак (<i>zacht teken, zachtheidsteken</i>)
Э э	/e/	э
Ю ю	/u/	ю
Я я	/a/	я

1.3 Het Russische schrijfsysteem

De scheve verhouding tussen het aantal fonemen en lettertekens toont al dat de relatie tussen klank en schrift niet één op één is. De grootste moeilijkheid bij het verbinden van de twee zit hem in de weergave van hardheid of zachtheid van medeklinkers en in de weergave van /j/.

1.3.1 Klinkertekens

Voor de 5 **klinkerfonemen** van het Russisch worden 10 **lettertekens** worden gebruikt:

/i/	/e/	/a/	/o/	/u/
ы	э	а	о	у
и	е	я	ë	ю

De **neutrale** klinkertekens zijn **ы, э, а, о en у**: deze lettertekens geven puur het bijbehorende klinkerfoneem weer. De klinkertekens **и, е, я, ë en ю** bevatten daarnaast **extra informatie**, namelijk over:

- de **zachtheid** van de voorafgaande medeklinker (zie §1.3.2)

и	/i/
е	/e/
я	/a/
ë	/o/
ю	/u/

- óf de aanwezigheid van **het foneem /j/** (zie §1.3.3)

и	/ji/	(aan het begin van een woord: /i/)
е	/je/	
я	/ja/	
ë	/jo/	
ю	/ju/	

i Het schrijven van de ë

De letter ë wordt in het Russisch zelden geschreven. **In plaats van ë schrijft men e**, ook al worden deze letters heel anders uitgesproken. Wie Russisch leest, moet weten welke e's eigenlijk ë's zijn – en als [o]-klank moeten worden uitgesproken.

De ë wordt wél geschreven als uit de context niet duidelijk is of e of ë bedoeld wordt – bijvoorbeeld om het verschil aan te geven tussen все *iedereen* en всё *alles*.

Wanneer in een woord een ë wordt geschreven, weet de lezer overigens meteen dat de **klemtoon** ook op die lettergreep ligt. Dat komt door klankregel 2 van het Russisch (zie §1.4.2).

In de lemmatitels van Russische woordenboeken en andere naslagwerken, en in lesmateriaal wordt de ë wel aangegeven.

/i/: uitspraak na medeklinkers

De uitspraak van /i/ verschilt sterk na zachte en na harde medeklinkers:

- na **zachte** medeklinkers: zoals in het Nederlandse *zien*
бить *slaan* /b'it'/
- na **harde** medeklinkers: zonder equivalent in het Nederlands – de klank is te benaderen door het uitspreken van de *oe* in *zoen*, maar daarbij de lippen niet te ronden, maar juist breed te houden.
быть *zijn* /bit'/

Het is verleidelijk te denken dat het verschil in uitspraak van de /i/ in *бить* en *быть* komt door een verschil in klinker. Het gaat echter om **hetzelfde foneem /i/**.

Het verschil tussen *бить* en *быть* zit hem in het beginfoneem: een zachte /b'/ in het eerste geval, een harde /b/ in het tweede. Deze **verschillende fonemen /b'/ en /b/** worden echter juist geschreven met **dezelfde letter**.

Het verschil in de uitspraak van de /i/ volgt automatisch uit de hardheid of zachtheid van de voorafgaande medeklinker.

1.3.2 Medeklinkertekens

Harde en zachte varianten van medeklinkerfonemen worden met **dezelfde letter** weergegeven. Het **onderscheid** tussen beide wordt **altijd indirect** aangeduid, en wel door **het letterteken dat erop volgt**:

- **vóór een klinker**: de klinker wordt weergegeven met **я, е, ё, ю** of **и**

пя́тый <i>vijfde</i>	/p'átyj/
мя́гкий <i>zacht</i>	/m'ágkij/
ле́то <i>zomer</i>	/l'éto/
по́ле <i>veld</i>	/pó'le/
не́с <i>ik/jij/hij/zij/het droeg</i>	/n'os/
се́лёдка <i>haring</i>	/s'el'ódka/
дю́ны <i>duinen</i>	/d'úny/
лю́блю <i>ik houd van</i>	/l'ubl'ú/
ти́хий <i>stil</i>	/t'ix'ij/
но́сит <i>hij/zij/het draagt</i>	/nós'it/

- **vóór een andere medeklinker en aan het wordeinde**: met het **zachtheidsteken ь**

си́льный <i>krachtig</i>	/s'il'nyj/
го́рький <i>bitter</i>	/gór'kij/
спа́льная <i>slaapkamer</i>	/spál'naja/
Обь <i>Ob (rivier)</i>	/ob'/
ма́ть <i>moeder</i>	/mat'/
шесть <i>zes</i>	/šest'/

1.3.3 Het foneem /j/

Het zachte foneem /j/ wordt soms direct (met een й), maar meestal indirect weergegeven:

- aan het **woordbegin** (voor een klinker): de klinker wordt weergegeven met **я, е, ё** of **ю**

ясный <i>duidelijk</i>	/jásnyj/
яхта <i>jacht</i>	/jáxta/
ёлка <i>denneboom</i>	/jólka/
ёж <i>egel</i>	/jož/
юг <i>zuiden</i>	/jug/
юбка <i>jurk</i>	/júbka/
есть <i>eten</i>	/jest'/
ехать <i>rijden</i>	/jéxat'/

/i/: schrijfwijze aan het woordbegin

De klankcombinatie /ji/ komt aan het begin van woorden niet voor.

De letter и aan het begin van een woord staat voor /i/, zonder voorafgaande /j/:

их	/ix/	<i>hun</i>	(niet: jiχ)
Ив́ан	/iván/	<i>Ivan</i>	(niet: jiván)

De letter **ы** komt aan het begin van een woord **niet** voor.

- aan het **woordeinde** (altijd na een klinker): met **й**

ма́й <i>mei</i>	/maj/
большо́й <i>groot</i>	/bol'sój/
бе́лый <i>wit</i>	/b'élij/
си́ний <i>blauw</i>	/s'in'ij/
Толсто́й <i>Tolstoj</i>	/Tolstój/

- tussen een klinker en een medeklinker: met **й**

ма́йка <i>hemd (mouwloos shirt)</i>	/májka/
копе́йка <i>kopeke</i>	/kop'éjka/

- tussen twee klinkers: de tweede klinker wordt weergegeven met **я, е, ё, и** of **ю**

мо́я <i>mijn (nom.sg. vrouwelijk)</i>	/mojá/
диéта <i>dieet</i>	/dijéta/
моё <i>mijn (nom.sg. onzijdig)</i>	/mojó/
Украи́на <i>Oekraïne</i>	/ukrajína/
каю́та <i>kajuit</i>	/kajúta/

- tussen een medeklinker en een klinker: met **ь plus я, е, ё, ю** of **и**

статья́ <i>artikel</i>	/statjá/
крестья́нин <i>boer</i>	/kr'estján'in/
пьеса́ <i>toneelstuk</i>	/pjésa/
премье́ра <i>première</i>	/pr'emjéra/
бе́ёт <i>hij/zij/het slaat</i>	/bjot/
серьёзный <i>serieus</i>	/s'erjóznoj/
бьют <i>zij slaan</i>	/bjut/

компьютер <i>computer</i>	/kompju't'er/
статья́ <i>artikelen</i>	/statj'i/
варьи́рование <i>variatie</i>	/varj'irovan'ije/

Na een voorvoegsel (ook die uit andere talen) wordt in dit geval **niet ь** maar het **harde teken ь** geschreven:

объясни́ть <i>verduidelijken</i>	/objasn'it'/
съестъ́ <i>opeten</i>	/sjest'/
разъе́хаться <i>uiteengaan</i>	/razjéxat'sja/
объём <i>omvang, inhoud</i>	/objóm/
адъюта́нт <i>adjudant</i>	/adjutánt/

1.4 Klank- en spellingregels

Het Russische klank- en spellingsysteem kent een aantal regels met verstrekkende gevolgen. Het gaat om **drie klankregels en één spellingregel**. Ze beschrijven de onmogelijkheid van bepaalde klank- of lettercombinaties of, daaraan tegenovergesteld, de dwingende aanwezigheid van andere. Samen verklaren ze tal van schijnbare onregelmatigheden.

Het doorgronden van deze klank- en spellingregels en hun gevolgen voor de uitspraak en spelling van het Russisch is essentieel! Wie ze niet beheerst, raakt onherroepelijk de weg kwijt in de vele woordvormen en rijtjes die de taal rijk is.

1.4.1 Klankregel 1: /k, g, x/ en /k', g', x'/

De verdeling van /k, g, x/ (hard) en /k', g', x'/ (zacht) is niet vrij. De **harde variant is altijd de enige juiste**. **Behalve voor /i/ en /e/:** dan is **uitsluitend de zachte variant** juist.

Uitleg

Het harde en het zachte lid van bijna alle Russisch medeklinkerparen (zoals /m/ en /m'/, of /p/ en /p'/) kunnen allebei overal in een woord voorkomen.

Alleen voor de harde fonemen /k/, /g/ en /x/ en hun zachte tegenhangers /k', g', x'/ geldt dat niet. Als uitgangspunt geldt dat altijd gekozen moet worden voor de harde /k, g, x/. Alleen vóór /i/ en /e/ is dat niet zo: dan moet juist altijd gekozen worden voor de zachte /k', g', x'/.

Door de beperking die klankregel 1 oplegt, komen sommige klankcombinaties niet voor:

	gevolgd door					woord-einde
	/i/	/e/	/a/	/o/	/u/	
/k, g, x/	x	x	✓	✓	✓	✓
/k', g', x'/	✓	✓	x	x	x	x

Gevolg in de praktijk

Voor het schrijven van het Russisch betekent klankregel 1 dat een aantal lettercombinaties niet kunnen voorkomen. Dat is logisch: als een klankcombinatie niet voorkomt, geldt dat immers ook voor de daarbijbehorende schrijfwijze.

	gevolgd door					
	/i/	/e/	/a/	/o/	/u/	woord-einde
/k, g, x/	кы, гы, жы	кэ, гэ, жэ	ка, га, ха	ко, го, хо	ку, гу, ху	к, г, х
/k', g', x'/	ки, ги, хи	ке, ге, хе	кя, гя, хя	кё, гё, хё	кю, гю, хю	кь, гь, хь

Voorbeeld

Klankregel 1 verklaart een afwijking in de verbuiging van **harde mannelijke zelfstandige naamwoorden van de 1e declinatie** (zie §2.3.1) die verder geheel regelmatig zijn. Ter illustratie hiervan dienen de standaardwoorden *вопрóс vraag* en *экзáмен examen* en de woorden *урóк les*, *флаг vlag* en *горóх erwt*.

Урóк, флаг en горóх worden niet anders verbogen dan *вопрóс* of *экзáмен*. Alleen in de nominatief en de accusatief meervoud luidt de uitgang plots niet -ы maar -и. Deze afwijkende uitgang is geen onregelmatigheid van deze woorden, maar een **voorspelbaar gevolg** van klankregel 1.

	вопрóс <i>vraag</i>	экзáмен <i>examen</i>	урóк <i>les</i>	флаг <i>vlag</i>	горóх <i>erwt</i>
sg. N	вопрóс	экзáмен	урóк	флаг	горóх
G	вопрóса	экзáмена	урóка	флáга	горóха
D	вопрóсу	экзáмену	урóку	флáгу	горóху
A	вопрóс [= N]	экзáмен [= N]	урóк [= N]	флаг [= N]	горóх [= N]
I	вопрóсом	экзáменом	урóком	флáгом	горóхом
L	вопрóсе	экзáмене	урóке	флáге	горóхе
pl. N	вопрóсы	экзáмены	урóки	флáги	горóхи
G	вопрóсов	экзáменов	урóков	флáгов	горóхов
D	вопрóсам	экзáменам	урóкам	флáгам	горóхам
A	вопрóсы [= N]	экзáмены [= N]	урóки [= N]	флáги [= N]	горóхи [= N]
I	вопрóсами	экзáменами	урóками	флáгами	горóхами
L	вопрóсах	экзáменах	урóках	флáгах	горóхах

Uitzonderingen

Leenwoorden doorbreken klankregel 1 incidenteel:

ликёр	<i>likeur</i>
Кёльн	<i>Keulen</i>
Кыргызстан	<i>Kirgistan</i>
ГЭС	<i>waterkrachtcentrale</i> (afkorting van гидроэлектростáнция)

Een stelselmatige 'Russische' uitzondering is het voorzetsel *к* in combinatie met een woord dat met een /i/ begint:

к Ивáну	<i>naar Ivan</i>
к Ирине	<i>naar Irina</i>

Voorzetsel en de daaropvolgende eigennaam vormen fonologisch gezien één woord (zie §1.5.5). Daarbij blijft de /k/ (geschreven: к) van het voorvoegsel hard, ook al wordt hij gevolgd door een /i/ (geschreven: и). De uitspraak is alsof er к Ывáну en к Ырине had gestaan.

Het enige echt Russische woord dat in zichzelf deze klankregel trotseert, is het werkwoord *тка́ть* *weven*: waarvan de tegenwoordige tijd *тку́, ткѐшь, ткѐт, ткѐм, ткѐте, тку́т* luidt (zie §7.5.5). Deze afwijking kan worden toegeschreven aan het feit dat beklemtoonde uitgangen van werkwoorden van de e-vervoeging een /o/-klank bevatten. Klaarblijkelijk is deze ‘drang’ zo sterk, dat hij de klankregel aan de kant weet te schuiven.

1.4.2 Klankregel 2: de onbeklemtoonde /o/

Het foneem /o/ is **altijd beklemtoond**:

- na een **zachte medeklinker**;
- na de ruisklanken /š, ž, č, šč/ en na /c/

Uitleg

Na harde medeklinkers kan een /o/ beklemtoond zijn of niet. Vergelijk *до́ма* *thuis* (met klemtoon) en *дома́* *huizen* (zonder klemtoon).

Na **zachte medeklinkers** ligt dat anders: een /o/ – in dat geval **geschreven als ë** – kan alleen beklemtoond zijn.

Na de **ruisklanken** /š, ž, č, šč/ (geschreven: ш, ж, ч, щ) en na /c/ (geschreven: ц) geldt hetzelfde: een /o/ is altijd beklemtoond. Deze /o/ wordt – volgens de principes van de spellingregel voor ruisklanken (zie §1.4.4) – geschreven als o of ë.

In **onbeklemtoonde lettergrepen** wordt **de /o/** in de genoemde gevallen **vervangen door een /e/** (geschreven: e).

Gevolg in de praktijk

Bij het **lezen** van het Russisch zijn vanwege klankregel 2 twee dingen **voorspelbaar**:

- De **letter ë** is **altijd** beklemtoond.
- Na **ж, ч, ш, щ** en **ц** is bovendien **de letter o** altijd beklemtoond.

Ook bij het **spreken en schrijven** van het Russisch kan deze klankregel van belang zijn. Zo moet bij het vormen de verbuiging of vervoeging van woorden worden opgepast wanneer de stam eindigt op een zachte medeklinker of op ш, ж, ч, щ of ц. Bij een onbeklemtoonde uitgang die volgens het ‘standaardrijtje’ van uitgangen begint met een -o- of -ë-, moet deze eerste letter worden vervangen door een -e-.

Voorbeelden

Als voorbeeld geldt de nominatief enkelvoud onzijdig van bijvoeglijke naamwoorden. De volgende vier bijvoeglijke naamwoorden hebben een harde stam (zie §3.2.1). De uitgang van de nominatief enkelvoud onzijdig is -oe:

	stam	nominatief enkelvoud onzijdig
eindaccent	молод [́] - <i>jong</i> слеп [́] - <i>blind</i>	молод ^{о́е} слеп ^{о́е}
stamaccent	интерес ^н - <i>interessant</i> нов [́] - <i>nieuw</i>	интерес ^{ное} нов ^{ое}

Na de harde medeklinker van de stam, kan die /o/ in de uitgang -oe gewoon voorkomen, beklemtoond of niet. Nemen we nu een aantal bijvoeglijke naamwoorden met een stam die eindigt

op de ruisklank /š/ of /ž/ (geschreven: ш of ж). Daarin treedt wel variatie op, afhankelijk van de klemtoon:

	stam	nominatief enkelvoud onzijdig
eindaccent	больш' <i>groot</i>	большо́е
	чуж' <i>van een ander, vreemd</i>	чужо́е
stamaccent	хоро́ш- <i>goed</i>	хоро́шее (niet: хоро́шее)
	бы́вш- <i>oud-, ex-</i>	бы́вшее (niet: бы́вшее)

In deze gevallen maakt de ruisklank op het eind van de stam de /o/ in de uitgang gevoelig voor de werking van klankregel 2. In de eerste twee gevallen is er niets aan de hand: omdat het om een beklemtoonde /o/ gaat, gaat de klankregel niet op. In de laatste twee gevallen ligt dat anders: het zou gaan om een onbeklemtoonde /o/ na /š/ of /ž/, iets wat klankregel 2 verbiedt. Daarom wordt de /o/ vervangen door een /e/, waardoor de uitgang -oe verandert in -ee.

Ditzelfde verschijnsel doet zich voor bij een zacht bijvoeglijk naamwoord als *с'ниий* (zie §3.3.1), waarvan de nominatief enkelvoud onzijdig *с'нее* luidt (en niet: ~~с'нее~~).

с'н' *blauw* *с'нее* (niet: ~~с'нее~~)

Het optreden van de **uitgang -ee** in de nominatief enkelvoud onzijdig van deze bijvoeglijke naamwoorden is **niet onregelmatig**, maar een **volstrekt voorspelbaar gevolg** van klankregel 2.

In het Russische schrijfsysteem representeren de o en de ë allebei het foneem /o/. De klinkertekens o en ë vormen dus een paar – net zoals a en я, die beide het foneem /a/ representeren.

Daarnaast is er een alternantie tussen /o/ en /e/ als gevolg van klankregel 2, waarbij de klemtoon een rol speelt. In geschreven vorm betreft het een alternantie tussen ë/o en e.

Wat de zaak er nog gecompliceerder op maakt is de gangbare praktijk van het Russisch om de letter ë slechts bij wijze van uitzondering te schrijven en meestal te vervangen door de e (zie het kader 'Het schrijven van de ë' in §1.3.1).

Uitzonderingen

Uitzonderingen op deze regel treffen we uitsluitend aan in leenwoorden en enkele eigennamen. In de volgende woorden had volgens klankregel 2 in de onbeklemtoonde eerste lettergreep geen o kunnen staan:

шофёр	<i>chauffeur</i>
жонглёр	<i>jongleur</i>
Шостакович	<i>Sjostakovitsj</i>

1.4.3 Klankregel 3: medeklinkers vóór /e/

Vóór het foneem /e/ worden alle harde medeklinkers verzacht, behalve /š, ž/ en /c/.

Uitleg

Een harde medeklinker – zoals een /p/ of een /m/ – wordt vóór een /e/ vervangen door zijn zachte tegenhanger – zoals een /p'/ of een /m'/.

De fonemen /š, ž/ en /c/ zijn altijd hard, óók voor het foneem /e/. Er is simpelweg geen zachte tegenhanger waardoor ze vervangen zouden kunnen worden.

Gevolg in de praktijk

Door klankregel 3 kan de harde stam van een woord zacht worden zodra er een /e/ op volgt, waardoor in een en hetzelfde rijtje zowel een harde als een zachte stam kan voorkomen.

Na ш, ж en ц wordt /e/ als gevolg van de spellingregel voor ruisklanken en ц (zie §1.4.4) geschreven als e. Die letter is hier dus géén signaal voor de zachtheid van de vorige medeklinker:

цех	(niet: цэж)	<i>gilde; werkplaats</i>
шесть	(niet: шэсть)	<i>zes</i>
жестóкий	(niet: жэстóкий)	<i>wreed, hard</i>

Klankregel 3 en de spellingregel verklaren samen waarom de letter э in het Russisch zo weinig voorkomt. De letter kan namelijk in twee gevallen gebruikt worden: (1) om een /e/ na een harde medeklinker te schrijven, en (2) om een /e/ aan het begin van een woord te schrijven. Geval (1) komt door klankregel 3 niet voor. Geval (2) komt evenmin voor: aan het begin van een oorspronkelijk Russisch woord staat om historische redenen nooit een /e/. De enige uitzondering daarop is het aanwijzend voornaamwoord *этот deze, die*. Daardoor blijven alleen leenwoorden over, zoals *экскаватор graaf-machine*, *электричество elektriciteit*, *дуэт duet*.

Voorbeeld

De woorden *вопрóс vraag* (1e declinatie mannelijk) en *шкóла school* (2e declinatie) hebben een harde stam: *вопрос-* en *школ-* (zie §2.3.1 en §2.4.1). In de locatief enkelvoud en, in het geval van *шкóла*, de datief enkelvoud wordt deze stam plots zacht: *вопрос’-*, *школ’-*:

		вопрóс <i>vraag</i>		шкóла <i>school</i>	
sg.	N	вопрóс	вопрос-	шкóла	школ-
	G	вопрóса	вопрос-	шкóлы	школ-
	D	вопрóсу	вопрос-	шкóле	школ’-
	A	вопрóс [= N]	вопрос-	шкóлу	школ-
	I	вопрóсом	вопрос-	шкóлой	школ-
	L	вопрóсе	вопрос’-	шкóле	школ’-
pl.	N	вопрóбы	вопрос-	шкóлы	школ-
	G	вопрóсов	вопрос-	школ	школ-
	D	вопрóсам	вопрос-	шкóлам	школ-
	A	вопрóсы [= N]	вопрос-	шкóлы [= N]	школ-
	I	вопрóсами	вопрос-	шкóлами	школ-
	L	вопрóсах	вопрос-	шкóлах	школ-

Uitzonderingen

In leenwoorden kan een medeklinker voor /e/ hard blijven. Dit wordt soms wel, soms niet uitgedrukt in de spelling. In onderstaande woorden wordt de medeklinker voor de /e/ in de vetgedrukte combinaties **hard** uitgesproken:

мэр	<i>burgemeester</i>	
Мэриленд	<i>Maryland</i>	
Мáргарет Тэ́тчер	<i>Margaret Thatcher</i>	
кафé	<i>café</i>	(uitspraak: [kafé], niet [kaf’é])
купé	<i>coupé</i>	(uitspraak: [kupé], niet [kup’é])
дéльта	<i>delta</i>	(uitspraak: [dél’tə], niet [d’él’tə])
интернét	<i>internet</i>	(uitspraak: [internét], niet [int’irn’ét])

1.4.4 Spellingregel voor ruisklanken en ц

De ruisklanken /š, ž, č, šč/ (geschreven: ш, ж, ч, щ) en de /c/ (geschreven: ц) zijn de Russische medeklinkers die niet in een hard-zacht paar voorkomen. Ze kennen geen harde of zachte tegenhanger, en zijn zelf in hun uitspraak altijd hard of juist altijd zacht:

hard	zacht
/š/	
/ž/	
	/č/
	/šč/
/c/	

Doordat deze fonemen al van zichzelf hard of zacht zijn, hoeft dit niet nog eens te worden aangegeven door het klinkerteken dat erop volgt. Met andere woorden: het soort klinkerteken dat erop volgt, doet er niet toe – en is daarmee onderwerp van **spellingconventie**:

	gevolgd door				
	/i/	/e/	/a/	/o/	/u/
/š/	шш ши	шэ ше	ша	шó/шë	шу
/ž/	жж жи	жэ же	жа	жó/жë	жу
/č/	чи	че	чя ча	чó/чë	чч чу
/šč/	щи	ще	щя ща	щó/щë	щч чу
/c/	цы (ци)	цэ це	ца	цó	цу

Toelichting:

- Het letterteken ц wordt in principe gecombineerd met een ы: **цы**:

цыплёнок	<i>kuiken</i>
на цыпочках	<i>op de tenen</i>
улицы	<i>straten</i>
хитрецы	<i>slimmeriken</i>

In de **stam** van **leenwoorden** wordt echter afwijkend ци geschreven:

цирк	<i>circus</i>
мотоцикл	<i>motorfiets</i>
станция	<i>station, halte</i>

In de **uitgang** van leenwoorden wordt wel 'gewoon' цы gebruikt:

матрацы	<i>matrassen</i>
принцы	<i>prinsen</i>

- Na ш, ж, ч en щ kan voor /o/ zowel o als ë voorkomen.

In **uitgangen** wordt daarbij onderscheiden naar woordsoort:

- bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden: o

большо́е	больш́ее	<i>groot (nom.sg. onzijdig)</i>
большо́м	больш́ём	<i>groot (loc.sg. mannelijk/onzijdig)</i>
карандашо́м	карандаш́ём	<i>potlood (instr.sg. mannelijk)</i>
гаражо́м	гараж́ём	<i>garage (instr.sg. mannelijk)</i>
москвичо́м	москвич́ём	<i>Moskoviet (instr.sg. mannelijk)</i>
хитрецо́в	хитре́цев	<i>slimmeriken (gen.pl. mannelijk)</i>

- werkwoorden: *ë*

течуѣт	течѣт	<i>hij/zij/het stroomt (3sg. van течь stromen)</i>
жжѣт	жжѣт	<i>hij/zij/het brandt (3sg. van жечь branden)</i>

Let op dat in onbeklemtoonde uitgangen de /o/ volgens **klankregel 2** wordt vervangen door /e/ (geschreven: e), onafhankelijk van de woordsoort:

бывшеѣ	бывшѣѣ	<i>oud-, ex- (nom.sg. onzijdig)</i>
бывшем	бывшѣм	<i>oud-, ex- (loc.sg. mannelijk/onzijdig)</i>
реваншем	реваншѣм	<i>revanche (instr.sg. mannelijk)</i>
репортáжем	репортáжѣм	<i>reportage (instr.sg. mannelijk)</i>
матра́цев	матра́цѣв	<i>matrassen (gen.pl. mannelijk)</i>
мóжет	мѣжѣт	<i>hij/zij/het kan (3sg. van мочь kunnen)</i>

Ook in de **stam** van woorden kan na ш, ж, ч en щ voor /o/ **zowel o als ë** voorkomen. Een waterdichte regel is hiervoor niet te geven.

шѣлк	шѣлк	<i>zijde (stof)</i>
чѣрт	чѣрт	<i>duivel</i>
щѣтка	щѣтка	<i>borstel</i>
медвежѣнок	медвежѣнок	<i>welp, berenjong</i>
ожѣѣ	ожѣѣ	<i>brandwond</i>
ожѣѣ	ожѣѣ	<i>(verleden tijd mannelijk van ожечь verbranden)</i>

Hoewel er geen waterdichte regel is, kan in ieder geval worden gezegd dat een *ë* wordt gebruikt zodra een /o/ in een rijtje wordt afgewisseld met een /e/. Dat geldt bijvoorbeeld voor шѣлк (dat de genitief enkelvoud шелка heeft) en чѣрт (dat de onregelmatige nominatief meervoud чѣрти heeft, zie §2.3.3.11).

Door de gangbare Russische praktijk om het letterteken *ë* niet te schrijven maar te vervangen door e (zie het kader 'Het schrijven van de *ë*' in §1.3), treedt hierdoor geen alternantie tussen o en e op. Zonder *ë* en zonder klemtoontekens geschreven krijg je op deze manier het regelmatig ogende шелк naast шелка, en черт naast черти – in plaats van шѣлк, шѣлка en чѣрт, чѣрти.

Uitzonderingen

De schrijfwijze van leenwoorden kan deze spellingregel schenden:

жюри	<i>jury</i>
парашют	<i>parachute</i>

1.5 Overige klankverschijnselen

1.5.1 Woordaccent

In het Russisch is er, net als in het Nederlands, een duidelijk verschil te horen tussen beklemtoonde en onbeklemtoonde klinkers. Een woord heeft één hoofdklemtoon. Deze hoofdklemtoon kan overal in het woord liggen: aan het begin, ergens in het midden, of aan het eind van een woord.

Een klemtoon kan verschil in betekenis veroorzaken:

мýка <i>kwelling</i>	/múka/	мукá <i>meel</i>	/muká/
зáмок <i>slot (kasteel)</i>	/zámok/	замóк <i>slot (op de deur)</i>	/zamók/
плáчу <i>ik huil</i>	/pláču/	плачý <i>ik betaal</i>	/plačú/
писа́ть <i>schrijven</i>	/p'ísát'/	пíсать <i>plassen, pissen</i>	/p'ísat'/

Bovendien kan de klemtoon van een woord in een ‘rijtje’ verspringen. Hoewel deze verspringingen aan patronen gebonden zijn – en dus niet helemaal willekeurig zijn – is het patroon vaak niet te voorspellen. Zo kan in het woord *сторона́*, een vrouwelijk woord van de 2e declinatie (zie §2.4), de klemtoon op drie verschillende lettergrepen liggen, hier aangegeven met de verschillende soorten arcering.

		сторона́	
		<i>kant, zijde</i>	
sg.	N	сторона́	
	G	стороны́	
	D	сторонé	
	A	сто́рону	
	I	сторонóй	
	L	сторонé	
pl.	N	сто́роны	
	G	сторон	
	D	сторонáм	
	A	сто́роны	
	I	сторонáми	
	L	сторонáх	

Waar de klemtoon in een woord ligt, wordt in geschreven Russisch niet aangegeven. Alleen in woordenboeken en in lesmateriaal wordt de klemtoon meestal wel genoteerd.

In deze grammatica wordt de klemtoon in het Russisch **altijd** aangegeven. Dat wordt gedaan met het **klemtoonteken** ‘ op een klinker. Op een hoofdletter staat geen accent.

De letter *ë* (voor het foneem /o/ na een zachte medeklinker of soms na ruisklinken; zie §1.4.4) is altijd beklemtoond en hoeft daarom niet nog eens extra van een klemtoonteken te worden voorzien.

1.5.2 Woordeinde: stemhebbend wordt stemloos

Een stemhebbende medeklinker aan het einde van een woord wordt in de uitspraak vervangen door zijn stemloze tegenhanger. Een [d] wordt op die manier aan het eind van een woord uitgesproken als een [t]. De volgende woorden worden dus identiek uitgesproken:

stemhebbend		stemloos		uitspraak
род <i>geslacht</i>	/rod/	рот <i>mond</i>	/rot/	[rot]
код <i>code</i>	/kod/	кот <i>kat</i>	/kot/	[kot]
под <i>onder</i>	/pod/	пот <i>zweet</i>	/pot/	[pot]
серв <i>Serviër</i>	/s’erb/	серп <i>sikkel</i>	/s’erp/	[s’erp]
рок <i>hoorn</i>	/rog/	рок <i>noodlot</i>	/rok/	[rok]
глаз <i>oog</i>	/glas/	глас <i>stem (poët.)</i>	/glas/	[glas]

Opmerkingen:

- Het maakt voor dit verschijnsel niet uit of een medeklinker aan het eind hard of zacht is. Hard blijft hard, zacht blijft zacht:

эта́п <i>etappe</i>	[etáp]
раб <i>slaaf</i>	[rap]

цепь <i>ketting</i>	[cep']
Обь <i>Ob (rivier)</i>	[op']

- Als een stemhebbende medeklinker aan het eind van een woord geen stemloze tegenhanger heeft, verandert er niets aan de uitspraak van deze medeklinker.

имám <i>imam</i>	[imám]
раб <i>slaaf</i>	[rap]

Het verschijnsel dat stemhebbende medeklinkers aan het eind van een woord stemloos worden, werkt in het Russisch **precies hetzelfde als in het Nederlands**. In het Nederlands is het verschil tussen de woorden *wand* en *want* niet te horen, net zomin als het verschil tussen *lab* en *lap*.

1.5.3 Woordbegin en woordmidden: assimilatie

In groepen van medeklinkers zien we vaak dat een van de medeklinkers zich aan de andere aanpast; dit heet **assimilatie**. De opvallendste assimilatie is die van stemhebbende en stemloze medeklinkers: stemhebbende medeklinkers kunnen stemloos worden en omgekeerd.

Ook het Nederlands kent deze assimilatie van medeklinkers op het kenmerk van stemhebbendheid.

In het Nederlands kan deze assimilatie twee richtingen op gaan. Vaak werkt ze 'van voor naar achteren' in een woord: zo wordt de eigenlijk stemhebbende *z* in *opzetten* onder invloed van de stemloze *p* die eraan voorafgaat uitgesproken als een stemloze [s].

In een woord als *opdoen* werkt de assimilatie juist 'van achter naar voren': de eigenlijk stemloze *p* wordt uitgesproken als een stemhebbende [b] onder invloed van de eveneens stemhebbende *d* die erop volgt.

In het Russisch werkt assimilatie van stemhebbendheid uitsluitend 'van achter naar voren' in een woord (**regressieve assimilatie**). Medeklinkers passen zich dus uitsluitend aan aan de medeklinker die erop volgt, nooit aan de medeklinker die eraan voorafgaat.

Voor de assimilatie van medeklinkers in een woord gelden de volgende regels:

- Vóór een stemloze medeklinker worden /b, b', v, v', d, d', z, z', ž, g/ **stemloos** uitgesproken.

обсыпáть <i>bestrooien</i>	o[p]сыпáть
встáть <i>opstaan</i>	[f]стáть
в теáтр <i>naar het theater</i>	[f]теáтр
председáтель <i>voorzitter</i>	пре[t]седáтель
низкий <i>laag</i>	ни[s]кий
из теáтра <i>uit het theater</i>	и[s]теáтра
межпланéтный <i>interplanetair</i>	ме[š]планéтный
но́гтя <i>nagel (gen.sg.)</i>	но[k]тя

- Alle medeklinkers worden **stemhebbend** *vóór* /b, b', d, d', g, g', z, z', ž/.

с Бори́сом <i>met Boris</i>	[z] Бори́сом
от Бори́са <i>van(af) Boris</i>	o[d] Бори́са
к Дми́трию <i>naar Dmitri</i>	[g] Дми́трию
сгора́ть <i>afbranden</i>	[z]гора́ть
к Зи́не <i>naar Zina</i>	[g] Зи́не
вокза́л <i>station</i>	во[g]за́л
от жары́ <i>van de hitte</i>	o[d] жары́

Opmerkingen:

- Voorzetsels vormen één fonologisch woord met het woord dat erop volgt (zie §1.5.5).
- Vóór* /v, v'/ vindt **geen assimilatie** plaats.

твора́ец <i>schepper</i>	[t]вора́ец
двора́ец <i>paleis</i>	[d]вора́ец

- Als door assimilatie twee 'dezelfde' medeklinkers naast elkaar komen te staan, dan worden die in de uitspraak lang aangehouden (zie §1.5.6):

отда́ть <i>af-, teruggeven</i>	o[d:]áть
с Зи́ной <i>met Zina</i>	[z:]и́ной

In een aantal gevallen wordt (of blijft) een medeklinker stemhebbend waar sprekers van het Nederlands een medeklinker stemloos laten (of maken):

Russisch

вокза́л <i>station</i>	во[g]за́л
а́двока́т <i>advocaat</i>	a[dv]ока́т
не́жный <i>teder</i>	не[ž]ный

Nederlands

bakzeil	bak[s]eil
advocaat	a[tf]ocaat
–	–

1.5.4 Klinkerreductie

Het onderscheid tussen de vijf verschillende klinkers van het Russisch bestaat alleen in beklemtoonde lettergrepen. In onbeklemtoonde lettergrepen valt de tegenstelling tussen sommige klinkerfonemen helemaal weg. Dit verschijnsel wordt aangeduid met de term **klinkerreductie**.

Ook het Nederlands kent klinkerreductie, al is het verschijnsel lang niet zo systematisch en alomtegenwoordig als in het Russisch. Het kan in het Nederlands vooral gehoord worden in dagelijks, ongedwongen taalgebruik:

banaan	[bə]naan
laboratorium	la[bə]ratorium

/o/ en /a/

In onbeklemtoonde lettergrepen wordt de /o/ hetzelfde uitgesproken als de /a/. Gezamenlijk hebben ze twee stadia van reductie:

- aan het **woordbegin** en onmiddellijk **vóór een beklemtoonde lettergreep**: [a]

woordbegin

остри́е <i>scherp (van een mes)</i>	[astr'ijó]
отои́ти <i>weggaan</i>	[atajt'í]

атташэ <i>attaché</i>	[atašé]
onmiddellijk vóór de beklemtoonde lettergreep	
столá <i>tafel (gen.sg.)</i>	[stalá]
отойтí <i>weggaan</i>	[atajt'í]
скалá <i>rots</i>	[skalá]
патрón <i>patroon</i>	[patrón]
парохód <i>stoomboot</i>	[pəraxót]
подойтí <i>naderen</i>	[pədajt'í]
трансплантáт <i>transplantaat</i>	[trənsplantát]

- elders: [ə] (dat wil zeggen als de tweede klinker in *dokter*)

verder vóór de beklemtoonde lettergreep (maar niet aan het woordbegin)

подойтí <i>naderen</i>	[pədajt'í]
парохód <i>stoomboot</i>	[pəraxót]
трансплантáт <i>transplantaat</i>	[trənsplantát]

ná de beklemtoonde lettergreep

Кýба <i>Cuba</i>	[kúbə]
не́бо <i>hemel</i>	[n'ébə]
сýдорога <i>kramp</i>	[súdərəgə]
одина́ково <i>eender (bijw.)</i>	[ad'inákəvə]

l'a/, l'e/ en l'i/

In onbeklemtoonde lettergrepen verdwijnt **na zachte medeklinkers** het verschil tussen de *l'a/*, *l'e/* en *l'i/*. Deze fonemen worden alle drie uitgesproken als een onbeklemtoonde [i]:

лесá <i>bossen</i>	[l'isá]
лисá <i>vos</i>	[l'isá]
лягýшка <i>kikker</i>	[l'igúškə]
чеснóк <i>knoflook</i>	[čisnók]
чистотá <i>schoonheid, reinheid</i>	[čistatá]
частотá <i>frequentie</i>	[čistatá]
гуля́я <i>wandelend</i>	[gul'áji]
гуля́ет <i>hij/zij/het wandelt</i>	[gul'ájit]
хозя́ин <i>eigenaar, baas</i>	[xaz'ájin]

1.5.5 Voorzetsels: vastgeklonken aan het woord erna

Voorzetsels hebben geen eigen klemtoon. Fonologisch vormen ze één woord met het woord dat erop volgt. Ze worden als één vloeiend geheel uitgesproken, en het voorzetsel doet mee met de regels voor de klinkerreductie:

в окнэ́ <i>in het raam</i>	[vakn'é]
об окнэ́ <i>over het raam</i>	[abakn'é]
под окнóм <i>onder het raam</i>	[pədaknóm]

Een voorzetsel dat uitgaat op een harde medeklinker **blijft hard**:

в инстítуте <i>in het instituut</i>	[vinst'itút'í]	(alsof het geschreven was als: вын ституте)
к Ивáну <i>naar Ivan</i>	[kivánu]	(alsof het geschreven was als: кыв áну)

1.5.6 Twee identieke medeklinkers: verlenging

Aan het begin van een woord en tussen klinkers worden twee identieke medeklinkers in de uitspraak lang aangehouden. Daarbij moet worden bedacht dat voorzetsels klanktechnisch bij het eropvolgende woord horen (zie §1.5.5). De lange uitspraak wordt in de fonetische weergave aangegeven met een dubbele punt:

Анна <i>Anna</i>	[án:a]
касса <i>kassa</i>	[kás:ə]
в водé <i>in het water</i>	[v:ad'é]
к комú <i>naar wie</i>	[k:amú]
от тебá <i>van jou af</i>	[ot':ib'á]

Vóór medeklinkers geldt deze verlengingsregel niet:

ру́сский <i>Russisch</i>	[rúsk'ij]
--------------------------	-----------

1.5.7 Afwijkende spelling of uitspraak

-ого / -его

De **uitgang -oro / -ero** voor de genitief enkelvoud –bij bijvoeglijke naamwoorden, voornaamwoorden en telwoorden – wordt uitgesproken met een [v], dus alsof er -ово had gestaan.

бéлого <i>wit</i>	бéло[v]о
большóго <i>groot</i>	большó[v]о
сíнего <i>blauw</i>	сíне[v]о
когó <i>wie</i>	ко[v]ó
моегó <i>mijn</i>	мое[v]ó
одного <i>één</i>	одно[v]ó
трéтьего <i>derde</i>	трéтье[v]о
егó <i>hem; zijn</i>	е [v]ó

Deze uitgang zit ook verborgen in het woord сегóдня *vandaag*:

сегóдня <i>vandaag</i>	се[v]óдня
------------------------	-----------

ч

De ч wordt soms niet uitgesproken als [č] maar als [š]. Dus alsof een ш was geschreven. De belangrijkste woorden waarin dit optreedt, zijn:

что <i>dat (betr. vnw., voegw., vrg. vnw.), wat (vrg. vnw.)</i>	[š]то
что́бы <i>opdat (voegw.)</i>	[š]то́бы
конéчно <i>natuurlijk</i>	конé[š]но

-ся

Als het **wederkerende achtervoegsel -ся** (zie §7.2) wordt **voorafgegaan door -ть of -т**, dan wordt het geheel uitgesproken met een **lange, harde [t:]** (ook in de infinitief) en een **harde [s]**. De uitspraak is dus alsof -тца geschreven was.

вернётся <i>hij/zij/het keert terug</i>	вернэ[t:sə]
верnúться <i>terugkeren</i>	верnú[t:sə]

In de andere vormen mag de с van -ся/сь **hard** worden uitgesproken. Verplicht is dit niet:

верnúлся <i>ik/jij/hij/zij/het keerde terug</i>	верnúл[s'ə] / верnúл[sə]
возвращáясь <i>terugkerend</i>	возвращáя[s'] / возвращáя[s]

сш en зш, сж en зж

De lettercombinaties сш en зш worden uitgesproken als [š:] (dat wil zeggen: als een lang aangehouden [š]). De lettercombinaties сж en зж worden uitgesproken als [ž:] (een lang aangehouden [ž]).

сшить <i>naaien</i>	[š:]ить
ни́зший <i>laagste</i>	ни[š:]ий
сжать <i>samenpersen</i>	[ž:]ать
поезжа́й <i>rij!</i>	пое[ž:]а́й

сч/зч, жч

De lettercombinaties сч/зч en жч worden uitgesproken als [š':] (een lang aangehouden, zachte [š']).

сча́стье <i>geluk</i>	[š':]а́стье
с чем <i>waarmee</i>	[š':]ем
зака́зчик <i>besteller, opdrachtgever</i>	зака́[š':]ик
мужчи́на <i>man</i>	му[š':]и́на

лёгкий, мягкий

In de bijvoeglijke naamwoorden лёгкий *licht, gemakkelijk* en мягкий *zacht* wordt de г in alle naamvallen uitgesproken als [x].

лёгкий <i>licht, gemakkelijk</i>	лѐ[x]кий
мя́гкий <i>zacht</i>	мя[x]кий

бог

In de nominatief enkelvoud van het woord бог *god* wordt de г uitgesproken als [x]. In de overige naamvallen wordt gewoon een [g] uitgesproken.

бог <i>god</i>	бо[x]
бо́га <i>god (gen.sg.)</i>	бо́[g]а
бо́ги <i>goden (nom.pl.)</i>	бо́[g]и

2. HET ZELFSTANDIG NAAMWOORD

2.1 Grammaticale eigenschappen

Alle vormen van een zelfstandig naamwoord hebben drie grammaticale eigenschappen:

- een naamval
- een getal
- een geslacht

Als voorbeeld nemen we de zelfstandige naamwoorden студент *student*, школа *school* en дело *zaak, ding*. Van elk van deze zelfstandige naamwoorden staan hieronder drie vormen en hun grammaticale eigenschappen:

студѐнт	nominatief, enkelvoud, mannelijk
студѐнту	datief, enkelvoud, mannelijk
студѐнтам	datief, meervoud, mannelijk
шко́ла	nominatief, enkelvoud, vrouwelijk
шко́лой	instrumentalis, enkelvoud, vrouwelijk
шко́лами	instrumentalis, meervoud, vrouwelijk
де́ло	nominatief, enkelvoud, onzijdig
де́ле	locatief, enkelvoud, onzijdig
дела́х	locatief, meervoud, onzijdig

2.1.1 Naamvallen

Het Russisch telt zes naamvallen. Deze naamvallen worden aangeduid met de volgende namen:

- nominatief (N, nom., **1e** naamval)¹
- genitief (G, gen., **2e** naamval)
- datief (D, dat., **3e** naamval)
- accusatief (A, acc., **4e** naamval)
- instrumentalis (I, instr., **5e** naamval)
- locatief (L, loc., **6e** naamval)²

Een zelfstandig naamwoord heeft altijd een bepaalde naamval. De keuze voor een naamval is in het Russisch niet vrij. De juiste naamval hangt vaak af van een voorzetsel, maar ze kunnen ook zelfstandig optreden. In dat laatste geval hebben ze een aantal prototypische functies.

¹ In deze grammatica worden consequent de namen van de naamvallen (of hun afkortingen) gebruikt. De nummering zul je in de praktijk echter ook veel tegenkomen, bijvoorbeeld in woordenboeken en andere naslagwerken.

² Omdat een locatief alleen maar kan voorkomen na een voorzetsel, wordt de naamval ook wel 'prepositief' of 'prepositionalis' genoemd. In dit boek wordt de traditionele Nederlandse aanduiding 'locatief' gebruikt.

De **nominatief** geeft het onderwerp van een zin of het naamwoordelijk deel van het gezegde aan (zie voor dat laatste §13.9).

Нина Петровна рабóтает в шкóле.

Nina Petrovna werkt op een school.

Антóн – студéнт.

Anton is student.

De **genitief** wordt gebruikt als een zelfstandig naamwoord een ander zelfstandig naamwoord nader bepaalt (een bijvoeglijke bepaling). Vaak gaat het om een bezitsrelatie, waarvoor het Nederlands het voorzetsel *van* gebruikt.

Это кнiга Ивáна.

Dat is het boek van Ivan.

Онi говорiли о ценé чáя.

Ze hadden het over de prijs van thee.

Он вы́пил бутылку пiва.

Hij heeft een fles bier gedronken.

De **datief** drukt het meewerkend voorwerp uit. In het Nederlands kan dit vaak worden uitgedrukt met het voorzetsel *aan*.

Я э́то дал Антóну.

Ik heb dat aan Anton gegeven.

Я сказа́л ему́ всё.

Ik heb hem alles gezegd.

De **accusatief** geeft het lijdend voorwerp weer.

Вчера́ я ви́дел Нiну.

Gisteren heb ik Nina gezien.

Я чита́л кнiгу.

Ik heb een boek gelezen.

De **instrumentalis** geeft het instrument aan waarmee de handeling wordt verricht en kan – net als de nominatief – het naamwoordelijk deel van het gezegde zijn (zie §13.9):

Он писа́л карандашо́м.

Hij schreef met een potlood.

Он был студéнтом.

Hij was student.

De **locatief** heeft als enige naamval geen ‘eigen’ betekenis: de locatief komt niet los voor, maar wordt alleen gebruikt na sommige voorzetsels (zie hoofdstuk 11).

Онi говорiли о ценé чáя.

Ze hadden het over de prijs van thee.

Мы жи́ли в Амстерда́ме.

We hebben in Amsterdam gewoond.

Van de zes naamvallen komt alleen de nominatief niet voor in combinatie met voorzetsels. Als het gebruik van een naamval wordt gedictieerd door een voorzetsel, verliest de naamval de hierboven genoemde zelfstandige betekenis.

2.1.2 Getal

Een zelfstandig naamwoord in het Russisch staat in het **enkelvoud** (sg., van *singularis*) of in het **meervoud** (pl., van *pluralis*).

Een klein aantal Russische zelfstandige naamwoorden komt alleen in het enkelvoud voor of juist alleen in het meervoud. Zo hebben bijvoorbeeld de woorden смех *lach*, сла́ва *roem, eer* en зóлото *goud* geen meervoud, terwijl де́ньги *geld* en кани́кулы *vakantie* juist in het enkelvoud niet bestaan.

Het ontbreken van het meervoud van een Russisch zelfstandig naamwoord hoeft in veel gevallen niet expliciet te worden geleerd. Dat komt vaak door de betekenis: смех en зóлото hebben geen meervoud, net zoals hun Nederlandse tegenhangers *lach* en *goud* dat niet hebben. Welke woorden geen enkelvoud hebben, zoals де́ньги en кани́кулы, is vaak wé́l een kwestie van leren: uit de Nederlandse tegenhangers *geld* en *vakantie* kan dit niet worden afgeleid.

2.1.3 Geslacht

Een zelfstandig naamwoord heeft een van de volgende drie grammaticale geslachten:

- mannelijk (М, van *masculinum*)
- vrouwelijk (Ф, van *femininum*)
- onzijdig (N, van *neutrum*)

Het geslacht van een zelfstandig naamwoord bepaalt de juiste vorm van andere woorden in een zin. Dat kan gaan om een bijbehorend bijvoeglijk naamwoord of verwijfswoord, maar ook om een bezittelijk voornaamwoord of de verleden tijd van het werkwoord.

In onderstaande voorbeelden wordt dit verduidelijkt aan de hand van het mannelijke woord стул *stoel*, de vrouwelijke woorden софа *sofa* en кровать *bed* en het onzijdige woord кресло *zetel*. Het grammaticale geslacht van deze woorden bepaalt de vorm van het bijvoeglijk naamwoord старый *oud* en het betrekkelijk voornaamwoord который *die*.

стул (М) <i>stoel</i>	ста́рый стул, кото́рый ...	<i>de oude stoel, die ...</i>
софа (Ф) <i>sofa</i>	ста́рая софа, кото́рая ...	<i>de oude sofa, die ...</i>
кровать (Ф) <i>bed</i>	ста́рая кровать, кото́рая ...	<i>het oude bed, dat ...</i>
кресло (N) <i>zetel</i>	ста́рое кресло, кото́рое ...	<i>de oude zetel, die ...</i>

Er is een sterke samenhang tussen het grammaticale geslacht van een zelfstandig naamwoord en de declinatie (verbuigingsklasse) waartoe het behoort (zie §2.2.1). Hierop is één uitzondering: een woord dat een mannelijk persoon aanduidt, is grammaticaal **altijd** mannelijk – wat er verder ook gebeurt. Voorbeelden daarvan zijn папа *papa* en дядя *oom*. Deze woorden op -a behoren tot de 2e declinatie – waarin in principe alle woorden vrouwelijk zijn – maar zijn vanwege hun betekenis mannelijk (zie §2.2.1 en §2.4).

Het onderscheid tussen mannelijk, vrouwelijk en onzijdig is alleen van belang in het **enkelvoud**. In het **meervoud** maakt het Russisch nergens onderscheid tussen de drie grammaticale geslachten.

2.2 Verbuiging

2.2.1 Verbuigingsklassen (declinaties)

De **verbuigingsklasse** – ook wel **declinatie** genoemd – van een zelfstandig naamwoord bepaalt hoe het in de verschillende naamvallen wordt verbogen ('het rijtje').

Er zijn **drie** verbuigingsklassen. Daarnaast zijn er woorden die **onverbuigbaar** zijn en daardoor niet tot een van de drie declinaties behoren.

Tot de **1e declinatie** behoren:

- alle woorden waarvan de nom.sg. eindigt op een medeklinkerteken (mannelijk)
 - универси́тет *universiteit*
 - уро́к *les*
 - трамва́й *tram*
 - музе́й *museum*
 - му́ж *echtgenoot*
 - ме́сяц *maand*
 - мяч *bal*

марш *mars*
борщ *borsjtstj*

- sommige woorden waarvan de nom.sg. eindigt op het zachte teken -ь (mannelijk)

день *dag*
рубль *roebel*
учитель *leraar*
словáрь *woordenboek*

Welke woorden op het zachte teken -ь tot de 1e declinatie behoren, moet worden geleerd. Zie het kader aan het eind van deze paragraaf.

- alle woorden waarvan de nom.sg. eindigt op -о, -е of -ë (onzijdig)

начáло *begin*
ýтро *ochtend*
перó *veer, vulpen*
воскресéнье *zondag*
мнéние *mening*
бельё *linnen-, ondergoed*

Veel leenwoorden die eindigen op op -о, -е, -ë zijn onverbuigbaar (zie §2.6.2).

Tot de **2e declinatie** behoren:

- alle woorden waarvan de nom.sg. eindigt op -а of -я

волна́ *golf*
стенá *muur*
тéхника *techniek*

(vrouwelijk)

пéсня *lied*
семья́ *gezin*
Росси́я *Rusland*

(vrouwelijk)

мужчи́на *man*
дéдушка *opa*
убийца́ *moordenaar*

(mannelijk, door hun betekenis)

Een uitzondering zijn tien onzijdige woorden op -мя die tot de 3e declinatie behoren (zie §2.5.4) en sommige onverbuigbare woorden op -á (zie §2.6.2)

Tot de **3e declinatie** behoren:

- sommige woorden waarvan de nom.sg. eindigt op het zachte teken -ь (vrouwelijk)

тетра́дь *schrift*
но́вость *nieuwtje*
те́нь *schaduw*
ма́ть *moeder*

Welke woorden op het zachte teken -ь tot de 3e declinatie behoren, moet worden geleerd. Zie het kader aan het eind van deze paragraaf.

- tien woorden op -мя (zie §2.5.4) (onzijdig)
 - и́мя *naam*
 - вре́мя *tijd*
 - пла́мя *vlam*
- het unieke woord путь *weg* (zie §2.5.5) (mannelijk)

Declinatie en geslacht: verschil en samenhang

In de verdeling van de geslachten over de declinaties is de volgende samenhang:

- 1e declinatie: mannelijk of onzijdig
- 2e declinatie: vrouwelijk – behalve mannelijke personen
- 3e declinatie: vrouwelijk – behalve het type и́мя *naam* (н) en путь *weg* (м)

Ondanks deze samenhang zijn de verschijnselen declinatie en geslacht fundamenteel verschillend.

Een woord op -а – zoals стена́ *muur* of де́душка *opa* – behoort tot de 2e declinatie doordat de vorm op -а eindigt. Het is een formele kwestie, die niet afhangt van de betekenis of het geslacht.

Omdat declinatie en geslacht fundamenteel verschillend zijn, moeten ze uit elkaar gehouden worden bij het maken van een Russische zin, zoals blijkt uit de volgende woordcombinatie met het zelfstandig naamwoord van de 2e declinatie мужчи́на *man* en het bijvoeglijk naamwoord ста́рый *oud*:

кни́га ста́рого мужчи́ны het boek van de oude man

Het woord мужчи́на behoort tot de 2e declinatie omdat het eindigt op een -а. Daarom krijgt de gen.sg., zoals alle woorden van die declinatie, de uitgang -ы: мужчи́ны.

Het woord мужчи́на is wat geslacht betreft mannelijk, omdat het een mannelijke persoon aanduidt. Daarom krijgt het bijvoeglijk naamwoord ста́рый *oud* in combinatie met de gen.sg. мужчи́ны, zoals bij alle mannelijke woorden in de gen.sg., de vorm ста́рого.

Zelfstandige naamwoorden met een nom.sg. op het zachte teken -ь

Sommige woorden waarvan de nom.sg. eindigt op het zachte teken -ь behoren tot de 1e declinatie (en zijn mannelijk), sommige tot de 3e declinatie (en zijn vrouwelijk).

De declinatie van een woord dat eindigt op -ь is niet te voorspellen: zo behoort het woord день *dag* tot de 1e declinatie (en is dus mannelijk), terwijl het slechts met één letter afwijkende тень *schaduw* van de 3e declinatie is (en daardoor vrouwelijk).

Noteer en onthoud bij het leren bij woorden die eindigen op -ь daarom altijd extra informatie: een andere naamval (bijvoorbeeld de gen.sg. of de instr.sg.), het geslacht of een bijvoeglijk naamwoord:

день (gen.sg. дня, instr.sg. днём)	<i>dag</i>
тень (gen.sg. тени, instr.sg. тенью)	<i>schaduw</i>
(краси́вый) день	<i>(mooie) dag</i>
(краси́вая) тень	<i>(mooie) schaduw</i>
день (М)	<i>dag</i>
тень (F)	<i>schaduw</i>

Van een aantal woorden waarvan de nom.sg. op het zachte teken -ь eindigt, is hun declinatie (en daarmee hun geslacht) toch te voorspellen.

Van de **1e declinatie** (en dus mannelijk) zijn in ieder geval de volgende woorden:

- alle woorden op het achtervoegsel -арь
пéкарь *bakker*, вратáрь *keeper*, словáрь *woordenboek*
- alle woorden op het achtervoegsel -тель
учи́тель *leraar*, основáтель *stichter*, создáтель *schepper*, краси́тель *kleurstof*, верф

Van de **3e declinatie** (en dus vrouwelijk) zijn in ieder geval de volgende woorden:

- alle woorden op -жь, -чь, -шь en -щъ
рожь *rogge*, ночь *nacht*, мышъ *muis*, вещь *ding*
(Woorden die eindigen op dezelfde medeklinker, maar dan zonder het zachte teken -ь, behoren tot de 1e declinatie, zoals нож *mes of меч zwaard*.)
- alle woorden op het achtervoegsel -ость
но́вость *nieuwtje*, крéпость *vestiging*

2.2.2 Onverbuigbare woorden

Onverbuigbare woorden hebben altijd dezelfde vorm. Ze vallen dan ook niet in een declinatieklasse en hebben geen 'rijtje'. Doordat een onverbuigbaar woord er altijd hetzelfde uitziet, kun je aan zo'n woord zelf niet zien in welke naamval het in een zin gebruikt wordt.

Onverbuigbaar zijn:

- veel leenwoorden (zie §2.6)
кинó *bioscoop*
такси́ *taxi*
атташе́ *attaché*
гу́ру *goeroe*
ле́ди *lady*
мада́м *madame*
- alle achternamen die eindigen op een -о (zie §2.7.4)
Королéнко
Лукаше́нко
Громы́ко

Dat een woord onverbuigbaar is, wil niet zeggen dat het geen grammaticaal geslacht heeft: alle zelfstandige naamwoorden hebben in het enkelvoud immers een geslacht. Dat blijkt zodra een onverbuigbaar zelfstandig naamwoord wordt gecombineerd met een bijvoeglijk naamwoord:

ста́рый атташе́	<i>de oude attaché</i> (M)
ста́рый Лукаше́нко	<i>de oude [man] Loekasjenko</i> (M)
ста́рая мада́м	<i>de oude madame</i> (F)
ста́рая Лукаше́нко	<i>de oude [vrouw] Loekasjenko</i> (F)
ста́рая ле́ди	<i>de oude lady</i> (F)
ста́рое такси́	<i>de oude taxi</i> (N)

2.3 De 1e declinatie

2.3.1 Mannelijke woorden: uitgangen

De regelmatige uitgangen van de mannelijke woorden van de 1e declinatie zijn hieronder weer-gegeven. In de tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen zelfstandige naamwoorden met een ‘harde’ stam (eindigend op een medeklinkerteken) en een ‘zachte’ stam (eindigend op het zachte teken -ь of op ш, ж, ч of щ).

	enkelvoud		meervoud	
	hard	zacht	hard	zacht
N	–		-Ы	-И
G	-а	-я	-ОВ	-ЕЙ
D	-у	-ю	-АМ	-ЯМ
A	[= N/G]	[= N/G]	[= N/G]	[= N/G]
I	-ОМ	-ЕМ, -ѐМ	-АМИ	-ЯМИ
L	-е	-е	-АХ	-ЯХ

Deze optisch verschillende uitgangen voor ‘harde’ en ‘zachte’ zelfstandige naamwoorden worden – op de gen.pl. na – veroorzaakt door de spellingconventies en klankregels van het Russisch. In fonemen weergegeven zien de uitgangen er voor ‘harde’ én ‘zachte’ woorden als volgt uit:

	uitgangen	
	enkelvoud	meervoud
N	–	/-i/
G	/-a/	/-ov/ of /-ej/
D	/-u/	/-am/
A	[= N/G]	[= N/G]
I	/-om/	/-ami/
L	/-e/	/-ax/

Hoe de verbuiging van mannelijke woorden van de 1e declinatie er in de praktijk uitziet, tonen de onderstaande voorbeeldwoorden *вопрос* *vraag* (‘hard’) en *портфель* *aktetas* (‘zacht’), waarin geen onregelmatigheden optreden. De uitgangen zijn vetgedrukt:

вопрос <i>vraag</i> (hard)		
	enkelvoud	meervoud
N	вопр о с	вопр о сы
G	вопр о са	вопр о сов
D	вопр о су	вопр о сам
A	вопр о с [= N]	вопр о сы [= N]
I	вопр о сом	вопр о сами
L	вопр о се	вопр о сах

портфель <i>aktetas</i> (zacht)		
	enkelvoud	meervoud
N	портф е ль	портф е ли
G	портф е ля	портф е лей
D	портф е лю	портф е лям
A	портф е ль [= N]	портф е ли [= N]
I	портф е лем	портф е лями
L	портф е ле	портф е лях

Toelichting:

- **A = N/G.** Mannelijke woorden van de 1e declinatie hebben twee vormen voor de acc. De keuze wordt bepaald door de betekenis van het woord: verwijst het naar een **levend wezen** (mens of dier), dan is de acc. identiek aan de gen. In alle andere gevallen is de acc. identiek aan de nom. Dit principe geldt in het **enkelvoud** én in het **meervoud**, zoals de voorbeelden met *вопрóс* *vraag* en *профéссор* *professor* laten zien:

Я пóнял вопрóс.	<i>Ik begreep de vraag.</i>	(niet-levend, A=N)
Я пóнял профéссора.	<i>Ik begreep de professor.</i>	(levend, A=G)
Я пóнял вопрóсы.	<i>Ik begreep de vragen.</i>	(niet-levend, A=N)
Я пóнял профессорóв.	<i>Ik begreep de professoren.</i>	(levend, A=G)

- **Gen.pl.** Er zijn twee regelmatige uitgangen voor de gen.pl. van mannelijke woorden van de 1e declinatie:

- **-ов** (ook geschreven als **-ев, -ёв**) – bij woorden waarvan de nom.sg. **eindigt op een medeklinkerteken** (behalve **-ж, -ч, -ш** en **-щ**)

студéнт	студéнтов	<i>student</i>
перевóд	перевóдов	<i>vertaling</i>
звонóк	звонкóв	<i>bel, telefoontje</i>
урóк	урóков	<i>les</i>
язы́к	языкóв	<i>taal</i>

Woorden op ц

Bij woorden waarvan de nom.sg. eindigt op ц verandert de uitgang **-ов** onder invloed van klankregel 2 (zie §1.4.2) in **-ев** als de klemtoon er niet op valt.

отéц	отцóв	<i>vader</i>
конéц	концóв	<i>einde</i>
голлáндец	голлáндцев	<i>Nederlander</i>
мéсяц	мéсяцев	<i>maand</i>

Woorden op й

Bij een woord waarvan de nom.sg. eindigt op /j/ (geschreven: **й**) wordt de uitgang **/-ov/** geschreven als **-ёв** door de spellingregel dat /j/ + /o/ wordt geschreven als **ë**.

Als de klemtoon er niet op valt, treedt klankregel 2 (zie §1.4.2) in werking en verandert de uitgang **/-ov/** in **/-ev/** (geschreven: **-ев**).

край	краёв	<i>rand, grens; streek</i>
клей	клеёв	<i>lijm</i>
музéй	музéев	<i>museum</i>
слúчай	слúчаев	<i>geval, toeval</i>

- **-ей** – bij woorden waarvan de nom.sg. **eindigt op het zachte teken -ь** of op **-ж, -ч, -ш, -щ**

преподавáтель	преподавáтелей	<i>docent</i>
рублѝ	рублѝй	<i>roebel</i>
карандáш	карандaшѝй	<i>potlood</i>
товáрищ	товáрищѝй	<i>kameraad, makker</i>

Vaak gedraagt de *ц* zich hetzelfde als de ruisklanken *ж, ч, ш* en *щ*. Bij de gen.pl. van de mannelijke woorden van de 1e declinatie is dat dus **niet** het geval.

- **Loc.sg.** Als de nom.sg. van een woord eindigt op *-ий*, wordt de loc.sg. op het eind geschreven als *-ии* (dus niet: *-ие*)

кафетэрий	<i>cafeteria</i>
Он обедал в кафетэрии .	<i>Hij zat te lunchen in de cafeteria.</i>
Дми́трий	<i>Dmitri</i>
Она говори́ла о Дми́трии .	<i>Zij sprak over Dmitri.</i>

Doordat een aantal frequente namen eindigt op *-ий* komt deze afwijkende loc.sg. relatief vaak voor bij **persoonsnamen**. Behalve Дми́трий betreft het bijvoorbeeld ook namen als Юри́й, Евге́ний, Генна́дий en Арка́дий.

‘Gewone’ woorden op *-ий* zijn er ook, maar dat zijn er niet meer dan een **handvol**. De belangrijkste daarvan zijn zonder meer кафетэрий *cafeteria*, сценáрий *scenario* en коммента́рий *commentaar*.

Dat in deze woorden *-ии* geschreven wordt, is vooral een spellingkwestie: vanwege de klinkerreductie van het Russisch is het verschil tussen *-ие* en *-ии* in onbeklemtoonde positie niet te horen.

Voorbeelden:

	stam op -к, -г of -х	stam op -ц	stam op -й/		stam op -ш, -ж, -ч of -щ		stam op -ь	
	уро́к <i>les</i>	ме́сяц <i>maand</i>	музе́й <i>museum</i>	кле́й <i>lijm</i>	пля́ж <i>strand</i>	клю́ч <i>sleutel</i>	ру́бль <i>roebel</i>	гос́ть <i>gast</i>
sg.	N уро́к	ме́сяц	музе́й	кле́й	пля́ж	клю́ч	ру́бль	гос́ть
	G уро́ка	ме́сяца	музе́я	кле́я	пля́жа	ключа́	ру́бля	гос́тя
	D уро́ку	ме́сяцу	музе́ю	кле́ю	пля́жу	ключу́	ру́блю	гос́тю
	A уро́к	ме́сяц	музе́й	кле́й	пля́ж	клю́ч	ру́бль	гос́тя
	I уро́ком	ме́сяцем	музе́ем	кле́ем	пля́жем	ключо́м	ру́блём	гос́тем
	L уро́ке	ме́сяце	музе́е	кле́е	пля́же	ключе́	ру́бле	гос́те
pl.	N уро́ки	ме́сяцы	музе́и	кле́и	пля́жи	ключи́	ру́бли	гос́ти
	G уро́ков	ме́сяцев	музе́ев	кле́ев	пля́жей	клуче́й	ру́блей	гос́тей
	D уро́кам	ме́сяцам	музе́ям	кле́ям	пля́жам	клуча́м	ру́блям	гос́тям
	A уро́ки	ме́сяцы	музе́и	кле́и	пля́жи	клучи́	ру́бли	гос́ти
	I уро́ками	ме́сяцами	музе́ями	кле́ями	пля́жами	клуча́ми	ру́блями	гос́тями
	L уро́ках	ме́сяцах	музе́ях	кле́ях	пля́жах	клуча́х	ру́блях	гос́тях

2.3.2 Mannelijke woorden: accent

Voor het klemtoonverloop van mannelijke woorden van de 1e declinatie bestaan vier patronen:

		{a} vast stamaccent	{b} vast eindaccent	{c} stam (sg.) > uitgang (pl.)	{e} stam > uitgang (vanaf gen.pl.)
		заво́д <i>fabriek</i>	сто́л <i>tafel</i>	са́д <i>tuin</i>	во́лк <i>wolf</i>
sg.	N	● □	○ ■	● □	● □
	G	● □	○ ■	● □	● □
	D	● □	○ ■	● □	● □
	A	● □	○ ■	● □	● □
	I	● □	○ ■	● □	● □
	L	● □	○ ■	● □	● □
pl.	N	● □	○ ■	○ ■	● □
	G	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	D	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	A	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	I	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	L	● □	○ ■	○ ■	○ ■

● beklemtoonde stam ■ beklemtoonde uitgang
 ○ onbeklemtoonde stam □ onbeklemtoonde uitgang

Toelichting:

- De aanduidingen van de accenttypes met de letters {a}, {b}, {c} en {e} zijn gebaseerd op een in de taalkunde gebruikelijke indeling. Het hier ontbrekende accenttype {d} komt voor bij onzijdige woorden van de 1e declinatie en in de 2e declinatie. In de 2e declinatie komt bovendien een accenttype {f} voor (zie §2.4.2).
- De meeste Russische mannelijke woorden van de 1e declinatie hebben een **vast accent**. De accenttypes {a} (vast stamaccent) en {b} (vast eindaccent) zijn dus **normaal**.
- Een woord met vast eindaccent (type {b}) raakt dit eindaccent in principe niet kwijt: eens eindaccent, altijd eindaccent.

Er zijn woorden die het beeld enigszins vertroebelen. Zo heeft het woord лист *blad* (van plant, boom) – van het type брат *broer* (zie §2.3.3.6) – eindaccent (gen.sg. листá), maar in het meervoud stamaccent (nom.pl. листьá). Voosdoener is hier die afwijkende meervoudsvorming, waarbij de stam van het enkelvoud (лист-) in het meervoud wordt uitgebreid met een [j] (листь[j]-).

Het is verstandig om dit soort gevallen echt als uitzondering te zien – ‘er verandert iets aan de stam, dat kan ook gevolgen hebben voor de klemtoon’ – en niet als verdere complicatie van een verder vrij overzichtelijk systeem.

- Het accent verspringt bij een klein aantal – maar vaak heel gewone en zeer frequente – woorden. Dat gebeurt niet lukraak: de verspringing kan **uitsluitend** plaatsvinden tussen het enkelvoud en het meervoud (type {c}) of vanaf de genitief meervoud (type {e}).
- Type {c} telt **ongeveer 100 woorden plus** alle woorden van het **type вéчep** *avond*, met een nom.pl. op -á/-я (zie §2.3.3.4). Type {e} telt **ongeveer 45 woorden**.

Welke woorden tot type {c} en type {e} behoren, moet worden geleerd.

Vluchtige klinker in de 1e declinatie mannelijk: handvatten

Niet elke -o-, -e- en -ë- voor de laatste medeklinker van een mannelijk woord van de 1e declinatie is een vluchtige klinker. Dat illustreren de volgende woordparen:

	gen.sg.
рот <i>mond</i>	рта
пот <i>zweet</i>	пóта
цветóк <i>bloem</i>	цветкá
знатóк <i>expert, kenner</i>	знатокá

Of er in een woord sprake is van een vluchtige klinker is in principe **onvoorspelbaar**. Dat moet dus voor elk woord apart geleerd worden. Alleen in de volgende gevallen kun je er wél van uitgaan dat er sprake is van een vluchtige klinker:

- **verkleinwoorden** waarvan de nom.sg. eindigt op **-ок, -ёк en -ек**

	gen.sg.
городóк <i>stadje</i>	городкá
огонёк <i>vuurtje</i>	огонькá
человéчек <i>mannetje</i>	человéчка

- woorden waarvan de nom.sg. eindigt op **op -ец**

	gen.sg.
голлáндец <i>Nederlander</i>	голлáндца
инострáнец <i>buitenlander</i>	инострáнца
конéц <i>einde</i>	концá
любíмец <i>leveling</i>	любíмца
нёмец <i>Duitser</i>	нёмца
отéц <i>vader</i>	отцá
образéц <i>model, voorbeeld</i>	образцá
пéрец <i>peper</i>	пéрца

Uitzondering is een aantal woorden op -ец waar het vervallen van de klinker tot haast onuitspreekbare vormen zou leiden: берлéц *vluchteling* (gen.sg. берлецá), кузнéц *smid* (кузнецá), мертвéц *dode* (мертвецá), мудрéц *wijze* (мудрецá), подлéц *smeerlap* (подлецá), хитрéц *slimmerd* (хитрецá).

Frequente woorden met een onvoorspelbare vluchtige klinker zijn:

	gen.sg.
вéтер <i>wind</i>	вéтра
дeнь <i>dag</i>	дня
кáмень <i>steen</i>	кáмня
лeв <i>leeuw</i>	льва
лéд <i>ijs</i>	льда
лoб <i>voorhoofd</i>	лба
огóнь <i>vuur</i>	огня
орёл <i>adelaar</i>	орлá
осёл <i>ezel</i>	ослá
пocóл <i>ambassadeur, gezant</i>	пocлá
пáрень <i>jongeman</i>	пáрня
ýгол <i>hoek</i>	углá
ýгoль <i>steenkool</i>	углá
ýзел <i>knoop</i>	узлá
ýровeнь <i>niveau</i>	ýровня

2.3.3.2 Gen.sg. op -y/-ю

Sommige mannelijke woorden hebben twee vormen voor de gen.sg.: de regelmatige vorm eindigend op -a/-я én een vorm op -y/-ю. De klemtoon van de gen.sg. op -y/-ю ligt op dezelfde lettergreep als bij de gen.sg. op -a/-я.

De gen.sg. op -y/-ю wordt slechts gebruikt in **twee soorten gevallen**:

- als **partitieve genitief** (zie §13.10)

Да́йте мне килогра́мм сы́ру.

Geeft u me maar een kilo kaas.

Она́ вы́пила стака́н ча́ю.

Ze heeft een glas thee gedronken.

Er bestaat een zekere tendens om in deze verbindingen de genitief op -y/-ю te vervangen door de genitief op -a/-я. Dit is met name het geval wanneer het zelfstandig naamwoord door een bijvoeglijk naamwoord nader wordt bepaald:

Она́ вы́пила стака́н кре́пкого ча́я.

Ze dronk een glas sterke thee.

Уже́ нет са́хару

Er is geen suiker meer.

Не хвата́ет бензи́ну.

Er is niet genoeg benzine.

Он принёс сы́ру.

Hij heeft (wat) kaas gebracht.

Он вы́пил ча́ю.

Hij heeft (wat) thee gedronken.

- in **vaste verbindingen**

Они умира́ли со́ сме́ху.

Ze gierden het uit van het lachen.

В магази́не всегда́ мно́го наро́ду.³

Het is altijd erg druk in de winkel.

ни ша́гу впе́ред

geen stap vooruit

с гла́зу на гла́з

onder vier ogen

час о́т часу́

met het uur, almaar (+ vergrotende trap)

ни ра́зу

niet één keer, geen enkele keer

Naast ни ра́зу *niet één keer, geen enkele keer* bestaat ook de uitdrukking **не раз**, met de tegenovergestelde betekenis: *meer dan eens, heel wat keren*.

In **andere gevallen** wordt gewoon de vorm op -a/-я gebruikt. Behalve in heel vaste idiomatische verbindingen is de gen.sg. op -y/-ю **niet verplicht**. In de spreektaal en literatuur komen deze vormen veel voor, in wetenschappelijke en zakelijke teksten veel minder.

³ Met name in de spreektaal is мно́го наро́ду veelvuldig te horen. In formelere, geschreven taal krijgt мно́го наро́да vaak de voorkeur.

Woorden met een gen.sg. op -y/-ю

Er zijn ongeveer **500 woorden** met een gen.sg. op -y/-ю. Veruit de meeste daarvan zijn **stofnamen**, zoals:

	gen.sg.	
бензи́н	бензи́ну	<i>benzine</i>
снег	сне́гу	<i>sneeuw</i>
суп	су́пу	<i>soep</i>
таба́к	табаку́	<i>tabak</i>
чесно́к	чеснокú	<i>knoflook</i>
ме́д	ме́ду	<i>honing</i>
ко́ньяк	ко́ньяку́	<i>cognac</i>
шокола́д	шокола́ду	<i>chocolade</i>
чай	ча́ю	<i>thee</i>

Behalve om stofnamen gaat het onder meer om de volgende woorden:

	gen.sg.	
шаг	ша́гу	<i>stap</i>
смех	сме́ху	<i>lach</i>
след	сле́ду	<i>spoor</i>
народ	наро́ду	<i>volk</i>
ряд	ря́ду	<i>rij</i>
шум	шúму	<i>lawaaï</i>
час	ча́су	<i>uur</i>

2.3.3.3 Loc.sg. op -ý/-ю́

Sommige mannelijke woorden hebben behalve de reguliere loc.sg. op -e ook een uitgang -ý/-ю́. Deze uitgang:

- komt uitsluitend voor **na de voorzetsels в en на** als die een **locatie** aanduiden;
- is altijd beklemtoond.

Voorbeelden:

Он рабо́тал в саду́.	<i>Hij was in de tuin aan het werk.</i>
Она жи́ла на краю́ го́рода.	<i>Ze woonde aan de rand van de stad.</i>
Они гуля́ли в лесу́.	<i>Ze wandelden in het bos.</i>
места́ в пе́рвом ряду́	<i>plaatsen op de eerste rij</i>

Na **andere voorzetsels** (zoals **о**), maar ook als **в en на** **geen locatie** aanduiden, hebben deze woorden de normale locatiefuitgang /-e/:

Она ча́сто говори́ла о своём са́де.	<i>Ze had het vaak over haar tuin.</i>
ска́зка о кра́е све́та	<i>een sprookje over het einde van de wereld</i>
Он разбира́ется в ле́се.	<i>Hij heeft verstand van het bos.</i>

Woorden met een loc.sg. op -ý/-ю: handvatten

Er zijn ruim **150 mannelijke woorden** van de 1e declinatie met een loc.sg. op -ý/-ю. Deze woorden:

- zijn altijd niet-levend
- zijn meestal eenlettergrepig
- hebben meestal de klemtoon in het enkelvoud op de stam, in het meervoud op de uitgang (behalve dan in de loc.sg. op -ý/-ю) – accenttype {C}, zie §2.3.2.

Om welke woorden het precies gaat, moet worden geleerd. Het betreft onder meer:

год	<i>jaar</i>	в годý	час	<i>uur</i>	в часý
бéрег	<i>oever</i>	на берегý	ряд	<i>rij</i>	в (пéрвом) рядý
край	<i>streek</i>	в краю́	пол	<i>vloer</i>	на полý
	<i>rand</i>	на краю́	шкаф	<i>kast</i>	в/на шкафý
лес	<i>bos</i>	в лесý	ýгол	<i>hoek</i>	в/на углý

Een aparte uitgang voor de loc.sg. na в/на vinden we ook bij enkele vrouwelijke woorden van de 3e declinatie (zie §2.5.3.1).

2.3.3.4 Type вéчер: nom.pl. op -á/-я́

Een aantal woorden heeft in de nom.pl. de beklemtoonde uitgang -á/-я́. Voorbeelden zijn het 'harde' woord вéчер *avond* (nom.pl. вéчерá) en het 'zachte' woord учíteль *leraar* (nom.pl. учíteля́).

Bij woorden van dit type ligt de **klemtoon** in **alle naamvallen** van het meervoud **op de uitgang**. De uitgangen in het meervoud zijn regelmatig.

sg.	N	вéчер	pl.	вéчерá
	G	вéчера		вéчерóв
	D	вéчеру		вéчерáм
	A	вéчер [= N]		вéчерá [= N]
	I	вéчером		вéчерáми
	L	вéчере		вéчерáх

sg.	N	учíteль	pl.	учíteля́
	G	учíteля		учíteлэй
	D	учíteлю		учíteля́м
	A	учíteля [= G]		учíteлэй [= G]
	I	учíteлем		учíteля́ми
	L	учíteле		учíteля́х

Woorden met een nom.pl. op -á/-я́: handvatten

Welke woorden een nom.pl. op -á/-я́ van dit type hebben, is **niet te voorspellen**. Dit meervoud zal uit het hoofd moeten worden geleerd.

Belangrijke voorbeelden zijn:

	nom.pl.	
вэ́чер	вечера́	<i>avond</i>
го́лос	голоса́	<i>stem</i>
го́род	города́	<i>stad</i>
до́ктор	доктора́	<i>dokter</i>
дом	дома́	<i>huis</i>
край	края́	<i>rand</i>
лес	леса́	<i>bos</i>
по́езд	поезда́	<i>trein</i>
профе́ссор	профессора́	<i>professor</i>
учи́тель	учителя́	<i>leraar</i>

Er zijn ook andere categorieën mannelijke woorden van de 1e declinatie met een nom.pl. op -а/-я. Dit zijn bijvoorbeeld het **type брат** (zie §2.3.3.6) en het **type котёнок** (zie §2.3.3.13). Anders dan bij het hier behandelde type ligt daar de klemtoon niet altijd op de uitgang, en ze moeten dus als andere types worden gezien.

2.3.3.5 Gen.pl. zonder uitgang

Een aantal mannelijke woorden van de 1e declinatie heeft in de gen.pl. geen uitgang. Bij deze woorden is de gen.pl. in vorm dus gelijk aan de nom.sg. (al verschilt in een enkel geval wel de klemtoon).

Welke woorden een gen.pl. zonder uitgang hebben, is **niet te voorspellen**. Toch is er wel enig patroon in te ontdekken. Het betreft onder meer:

- woorden voor **voorwerpen die in paren voorkomen**

глаз *oog*
боти́нок *schoen*
сапо́г *laars*
чуло́к *kous*

- aanduidingen voor **volkeren**

румы́н *Roemeen*
ту́рок *Turk*
туркме́н *Turkmeen*

- aanduidingen voor **soldaten en krijgers**

солда́т *soldaat*
партиза́н *partizaan*

- **eenheden** in combinatie met **telwoorden** die een gen.pl. vereisen (zie hoofdstuk 6)

100 грамм *100 gram*
8 килогра́мм *8 kilo*
230 вольт *230 volt*
15 гигаба́йт *15 gigabyte*

maar: Не хвата́ет гигаба́йтов. *Ik heb niet genoeg gigabytes.*

- het woord раз *keer, maal*
мно́го, не́сколько раз *vaak, enkele keren*
- het woord во́лос *haar*
без во́лос *zonder haar* (klemtoon wijkt af van die in de nom.sg., die во́лос luidt)

Ook woorden van de types крестя́нин *boer* en болгарин *Bulgaar* hebben een gen.pl. zonder uitgang. Bij deze types is echter meer aan de hand (zie §2.3.3.7 en §2.3.3.8); het is daarom het handigst om de gen.pl. van deze types te leren als onderdeel van de afwijkende verbuiging van deze woorden als geheel.

2.3.3.6 Type брат: meervoud met /j/ – братья

Bij een aantal mannelijke woorden wordt de stam in het meervoud uitgebreid met een /j/. Twee voorbeelden zijn брат *broer* en муж *man, echtgenoot*. De volledige rijtjes zien er als volgt uit:

sg.	N	брат	pl.	бра́тья
	G	бра́та		бра́тьев
	D	бра́ту		бра́тьям
	A	бра́та [= G]		бра́тьев [= G]
	I	бра́том		бра́тьями
	L	бра́те		бра́тьях

sg.	N	муж	pl.	му́жья
	G	му́жа		му́жѐй
	D	му́жу		му́жьям
	A	му́жа [= G]		му́жѐй [= G]
	I	му́жем		му́жьями
	L	му́же		му́жьях

Toelichting:

- In het **enkelvoud** luidt de stam брат- en муж-, in het **meervoud** брат[j]- en муж[j]-.
- In de **nom.pl.** hebben deze mannelijke woorden de uitgang /-a/.
- De **klemtoon** kan in het meervoud op twee plekken liggen: op de laatste lettergreep van de stam (zoals bij бра́тья) of op de uitgang (zoals bij му́жья). Binnen het meervoud verspringt de klemtoon verder niet.
- Uitgang in de **gen.pl.**
 - stamklemtoon (бра́тьев): /-ev/ (geschreven: -ев)
 - bij eindklemtoon (му́жѐй): geen (wel een **vluchtige klinker**; geschreven: -ѐй)

De verborgen /j/ in het Russisch

De spelling van het Russisch is over het algemeen helder en doorzichtig. Een grote uitzondering zijn combinaties met /j/ (zie §1.3.3). Bij het meervoud van het type брат maskeren de spellingregels de onderliggende vormen zo sterk dat het enige moeite kost om de structuur te ontdekken.

	geschreven	onderliggend	stam - uitgang
nom.sg.	брат	/brat/	/brat/
gen.sg.	брáта	/bráta/	/brát-a/
nom.pl.	брáтья	/brátja/	/brátj-a/
gen.pl.	брáтьев	/brátjev/	/brátj-ev/

De laatste letter van брáтья combineert in één teken de /j/ van de stam en de uitgang /-a/: in de Russische spelling wordt de combinatie /ja/ nu eenmaal weergegeven als я. Daarbovenop is ook het zachte teken ь nodig: anders is sprake van /-t'a/ in plaats van /-tja/. Vergelijk:

	geschreven	onderliggend
	брáтя	/brát'a/
	брáтья	/brátja/

Het resultaat wordt nog ondoorzichtiger als in de gen.pl. een uitgang ontbreekt en een vluchtige klinker wordt ingevoegd, zoals in de gen.pl. van муж *man*, echtgenoot.

	geschreven	onderliggend	stam	uitgang
nom.sg.	муж	/muž/	/muž/	–
gen.sg.	мúжа	/múža/	/muž/	/-a/
nom.pl.	мужья́	/mužjá/	/mužj/	/-a/
gen.pl.	мужей́	/mužěj/	/mužěj/	–

In de gen.pl. wordt in de combinatie /žj/ een vluchtige klinker e ingevoegd om een ongewenste medeklinkercombinatie te voorkomen.

Een vorm van de gen.pl. als мужей́ lijkt sterk op een vorm als ключей́ (gen.pl. van ключ *sleutel*) eveneens een gen.pl (zie §2.3.1). Ondanks deze gelijkens zijn de onderliggende vormen **fundamenteel verschillend!**

	geschreven	onderliggend	stam	uitgang
gen.pl.	мужей́	/mužěj/	/mužěj/	–
gen.pl.	ключей́	/kl'učěj/	/kl'uč/	/-ěj/

Bij de zeer frequente woorden друг *vriend* en сын *zoon* wordt de stam, net als bij брат, uitgebreid met een /j/ maar treedt nog een onregelmatigheid op. Bij друг verandert in het meervoud de laatste medeklinker van de stam (nom.pl. друзья́), bij сын wordt de stam eerst nog uitgebreid met het achtervoegsel -ов- (nom.pl. сыновья́).

sg.	N	друг	pl.	друзья́
	G	дрúга		друзей́
	D	дрúгу		друзья́м
	A	дрúга [= G]		друзей́ [= G]
	I	дрúгом		друзья́ми
	L	дрúге		друзья́х

sg. N	сын	pl.	сыновья́
G	сы́на		сынове́й
D	сы́ну		сыновья́м
A	сы́на [= G]		сынове́й [= G]
I	сы́ном		сыновья́ми
L	сы́не		сыновья́х

Sommige woorden hebben behalve een meervoud van het type брат *broer* ook nog een regelmatig, ‘gewoon’ meervoud, afhankelijk van de betekenis:

лист <i>blad (van plant, boom)</i>	ли́стья, ли́сьев
лист <i>blad (papier)</i>	листьи́, листо́в
зуб <i>tand (van zaag e.d.)</i>	зу́бья, зу́бьев
зуб <i>tand (van mens, dier)</i>	зу́бы, зубо́в

In de gen.pl. komt soms ook de beklemtoonde uitgang -ёв voor.

зять <i>zwager, schoonzoon</i>	зятьи́, зятьёв (dus niet: зятьи́)
--------------------------------	-----------------------------------

Woorden van het type брат: handvatten

Er zijn ongeveer **30 woorden** van het type брат *broer*. De belangrijkste zijn:

сын	сыновья́	<i>zoon</i>
друг	друзья́	<i>vriend</i>
стул	сту́лья	<i>stoel</i>
лист	ли́стья	<i>blad (van plant, boom)</i>
князь	князьи́	<i>vorst</i>

Het meervoud van **друг** *vriend* en **сын** *zoon* – die binnen het type брат *broer* uitzonderlijk zijn – kunnen het best uit het hoofd worden geleerd.

Bij onzijdige woorden van de 1e declinatie komt een variant van het type брат voor: het type де́рево *boom* (nom.pl. дере́вья). Zie §2.3.6.4.

Bij minder frequente woorden van dit type komen geregeld dubbelvormen voor, afhankelijk van de betekenis of in de informele spreektaal. Ook komen soms onregelmatigheden in de vorm voor. Het is vooral belangrijk meervouden van dit type te leren herkennen.

Het is niet te voorspellen welke woorden (ook) een meervoud van het type брат *broer* (manlijk) of het type де́рево *boom* (onzijdig) hebben. Dit moet dus uit het hoofd worden geleerd. Toch valt door de ooghalen wel een aantal betekenis categorieën te onderscheiden: het gaat om **familieleden** en om **zaken in en om het (boeren)huis**:

- **familieleden** en familieachtige personen – сын *zoon*, зять *zwager, schoonzoon*, кум *peetvader*; друг *vriend*, князь *vorst*
- **bomen en gewassen** – де́рево *boom*, прут *twijg*, сук *tak*, ком *kluit*, ко́лос *aar*, ко́рень *wortelgewas (wortel, knolselderij, gember, etc.)*
- **diergerelateerd** – перо́ *veer*, кры́ло *vleugel*
- **bouwmateriaal** – брус *balk*, кол *paal*
- **gereedschap en technische woorden** – обод *velg*, дно *bodem (van pot, put e.d.)*, звено́ *schakel (van ketting)*, по́вод *teugel (voor een paard e.d.)*, ко́лено *verbindingsstuk, elleboog (van pijp)*, зуб *tand (van zaag e.d.)*, клин *wig*, шило́ *priem*

Als ко́рень de betekenis *wortel (van een plant, van een verschijnsel)* heeft, is het meervoud regelmatig: ко́рни, корне́й. Het woord по́вод heeft meestal de betekenis *aanleiding*, met een regelmatig meervoud по́воды, по́водов. Het woord ко́лено *knie* heeft een aantal verschillende meervouden, afhankelijk van de precieze betekenis; zie daarvoor §2.3.6.6.

2.3.3.7 Type крестья́нин

Veel mannelijke woorden op -анин/-янин duiden **leden van volken en maatschappelijke groepen** aan. Voorbeelden van woorden op -анин/-янин:

крестья́нин	<i>boer</i>
христиа́нин	<i>christen</i>
россия́нин	<i>Rus</i>
англича́нин	<i>Engelsman</i>
гражда́нин	<i>burger</i>

sg.	N	крестья́нин	pl.	крестья́не
	G	крестья́нина		крестья́н
	D	крестья́нину		крестья́нам
	A	крестья́нина [= G]		крестья́н [= G]
	I	крестья́нином		крестья́нами
	L	крестья́нине		крестья́нах

Toelichting:

- In het meervoud verdwijnt het element -ин aan het eind van de stam.
- De uitgang van de **nom.pl.** luidt -е. Deze uitgang komt bij zelfstandige naamwoorden alleen in dit type voor.
- De **gen.pl.** heeft geen uitgang (zie §2.3.3.5)

In het meervoud ligt de klemtoon altijd op het achtervoegsel -а́н-/-я́н-, ook al ligt het in het enkelvoud ergens anders:

sg.	N	христиа́нин	pl.	христиа́не
	G	христиа́нина		христиа́н
	D	христиа́нину		христиа́нам
	A	христиа́нина [= G]		христиа́н [= G]
	I	христиа́нином		христиа́нами
	L	христиа́нине		христиа́нах

Uitzondering is het woord гражда́нин *burger*, waar in het meervoud het accent op de eerste lettergreep ligt:

sg.	N	гражда́нин	pl.	гра́ждане
	G	гражда́нина		гра́ждан
	D	гражда́нину		гра́жданам
	A	гражда́нина [= G]		гра́ждан [= G]
	I	гражда́нином		гра́жданами
	L	гражда́нине		гра́жданах

2.3.3.8 Type болгарин

Net als woorden van het type крестьянин *boer* duiden ook veel mannelijke woorden op het kortere -ин (dus zonder -ан-/-ян-) **leden van volken en maatschappelijke groepen** aan, zoals болгарин *Bulgaar* en грузин *Georgiër*.

sg.	N	болгарин	pl.	болгары
	G	болгарина		болгар
	D	болгарину		болгарам
	A	болгарина [= G]		болгар [= G]
	I	болгарином		болгарами
	L	болгарине		болгарах

sg.	N	грузин	pl.	грузины
	G	грузина		грузин
	D	грузину		грузинам
	A	грузина [= G]		грузин [= G]
	I	грузином		грузинами
	L	грузине		грузинах

Toelichting:

- Bij de meeste woorden verdwijnt in het meervoud het element -ин aan het eind van de stam.
- De uitgang van de **nom.pl.** luidt -ы (anders dan bij het type крестьянин *boer* dus)
- De **gen.pl.** heeft geen uitgang (zie § 2.3.3.5).

2.3.3.9 De woorden господин en хозяин

Bijzondere vormen treffen we aan bij господин *heer, meneer*, хозяин *baas, heer des huizes*.

sg.	N	господин	pl.	господá
	G	господина		госпóд
	D	господину		господáм
	A	господина [= G]		госпóд
	I	господином		господáми
	L	господине		господáх

Toelichting:

- In het meervoud verdwijnt het achtervoegsel -ин-.
- De nom.pl. eindigt op -а.
- De gen.pl. heeft geen uitgang.

sg.	N	хозя́ин	pl.	хозя́ева
	G	хозя́ина		хозя́ев
	D	хозя́ину		хозя́евам
	A	хозя́ина [= G]		хозя́ев
	I	хозя́ином		хозя́евами
	L	хозя́ине		хозя́евах

Toelichting:

- In het meervoud wordt het achtervoegsel -ин- vervangen door het achtervoegsel -ев-.
- De nom.pl. eindigt op -а.
- De gen.pl. heeft geen uitgang.

De woorden господи́н *heer, meneer* en хозя́ин *baas, heer des huizes* zijn wat hun vorm betreft zeer onregelmatig. De rijtjes van deze twee woorden kunnen het best in hun geheel uit het hoofd worden geleerd.

2.3.3.10 De woorden ребёнок, челове́к

De woorden ребёнок *kind* en челове́к *mens* hebben geen 'eigen' meervoud. Voor het meervoud worden de vormen де́ти en лю́ди gebruikt, die worden verbogen volgens de 3e declinatie (zie §2.5.1).

sg.	N	ребёнок	pl.	де́ти
	G	ребёнка		детёй
	D	ребёнку		де́тям
	A	ребёнка [= G]		детёй [= G]
	I	ребёнком		детьми́
	L	ребёнке		де́тях

sg.	N	челове́к	pl.	лю́ди
	G	челове́ка		люде́й / челове́к
	D	челове́ку		лю́дям
	A	челове́ка [= G]		люде́й [= G]
	I	челове́ком		лю́дьми́
	L	челове́ке		лю́дях

In de gen.pl. moet люде́й worden beschouwd als de **normale vorm**.

оде́жда э́тих люде́й	<i>de kleding van deze mensen</i>
мно́го, ма́ло, нема́ло люде́й	<i>veel, weinig, aardig wat mensen</i>

De gen.pl. челове́к wordt gebruikt **na bepaalde hoofdtelwoorden** en **на не́сколько**. De vorm челове́к is een voorbeeld van een uitzonderlijke gen.pl. zonder uitgang (zie §2.3.3.5). Zie voor het gebruik van челове́к en люде́й bij onbepaalde telwoorden ook §6.9.1.

пять челове́к	<i>vijf mensen</i>
не́сколько челове́к	<i>een paar mensen</i>

Wanneer tussen een hoofdtelwoord en de gen.pl. een bijvoeglijk naamwoord staat, wordt gewoonlijk wéл люде́й gebruikt: пятьдеся́т молоды́х люде́й *vijftig jonge mensen*.

Het woord тысяча *duizend* geldt in het Russisch als zelfstandig naamwoord (zie §6.4.4). Het is daarom тысяча людей *duizend mensen*.

Na het vraagwoord **СКОЛЬКО** *hoeveel* is **зowel** **людей** *als* **человек** mogelijk.

Сколько нужно человек? *Hoeveel mensen zijn er nodig?*
 Сколько там было людей? *Hoeveel mensen waren er?*

Het 'regelmatige' meervoud van ребёнок *kind* luidt ребята, van het type котёнок *jong katje* (zie §2.3.3.13). Ребята betekent echter niet *kinderen*, maar *jongens, kerels*.

De meervoudsvormen дети en люди zijn wat hun vorm en accentuering betreft zeer onregelmatig. De rijtjes van deze twee woorden kunnen het best in hun geheel uit het hoofd worden geleerd.

2.3.3.11 De woorden сосед en чёрт

Bij de woorden сосед *buurman* en чёрт *duivel* is in het enkelvoud de stammedeklinker hard, in het meervoud zacht. Bij чёрт treedt bovendien een verandering in de stamklinker (ë/e) op. Het is dus niet ~~соседы, чёрты~~.

sg.	N	сосед	pl.	соседи
	G	соседа		соседей
	D	соседу		соседям
	A	соседа [= G]		соседей [= G]
	I	соседом		соседями
	L	соседе		соседях

sg.	N	чёрт	pl.	чёрти
	G	чёрта		чертёй
	D	чёрту		чертя́м
	A	чёрта [= G]		чертёй [= G]
	I	чёртом		чертя́ми
	L	чёрте		чертя́х

Bij onzijdige woorden van de 1e declinatie komt dit verschijnsel voor bij het woord колéно *knie*. Zie §2.3.6.6.

2.3.3.12 Het woord год

Het woord год *jaar* heeft twee vormen voor de gen.pl., namelijk лет en годóв:

sg.	N	год	pl.	го́ды
	G	го́да		лет / годóв
	D	го́ду		года́м
	A	год [= N]		го́ды [= N]
	I	го́дом		года́ми
	L	го́де		года́х

De vorm **лет** moet worden beschouwd als de **normale vorm**:

пять, вóсемьдесят лет
 мнóго, скóлько, нéсколько лет

vijf, tachtig jaar
veel, hoeveel, een paar jaar

в течѣние ѣтих лет
дѣвочка восьми лет
с дѣтских лет
после долгих лет

*in de loop van die jaren
een meisje van acht jaar
sinds de kinderjaren
na lange jaren*

De vorm **годо́в** wordt gebruikt **na rangtelwoorden** die een tijdsperiode aanduiden:

в серединѣ восьмидесятих годов
в концѣ девяно́стих годов
архитекту́ра двадца́тых годов
ру́ско-япо́нская война́ 1904-1905 годов

*midden jaren tachtig
eind jaren negentig
de architectuur van de jaren twintig
de Russisch-Japanse oorlog van 1904-1905*

2.3.3.13 Type котёнок

Woorden die in de nom.sg. eindigen op -ёнок duiden jongen van dieren aan. Vaak is het door de vorm van het woord duidelijk om welk dier het gaat.

котёнок	ко́тята	<i>jong katje, kitten</i>	← кот <i>kat, kater</i>
львёнок	львѣ́та	<i>leeuwenwelp</i>	← лев <i>leeuw</i>
волчо́нок	волча́та	<i>wolvenjong, welp</i>	← волк <i>wolf</i>
медвежо́нок	медвежа́та	<i>berenjong</i>	← медведь <i>beer</i>
ягнёнок	ягня́та	<i>lam</i>	
телёнок	теля́та	<i>(koe)kalf</i>	

De schrijfwijzen медвежо́нок, волчо́нок (dus niet: медвежёнок, волчёнок) komen door de spellingregels van het Russisch (zie §1.4.4). Zo ook bijvoorbeeld лягушо́нок (van лягу́шка *kikker*) en ежо́нок (van ёж *egel*).

De verbuiging van het voorbeeldwoord котёнок *jong katje* luidt als volgt:

	sg.	pl.
N	КОТЁНОК	КОТЯ́ТА
G	КОТЁНКА	КОТЯ́Т
A	КОТЁНКУ	КОТЯ́ТАМ
Λ	КОТЁНКА [= G]	КОТЯ́Т [= G]
I	КОТЁНКОМ	КОТЯ́ТАМИ
L	КОТЁНКЕ	КОТЯ́ТАХ

Toelichting:

- Enkelvoud:
 - Het achtervoegsel luidt -ёнок.
 - De o in -ёнок is een vluchtige klinker, die in de overige naamvallen verdwijnt.
 - De verbuiging is geheel regelmatig.
 - De **klemtoon** ligt altijd op het achtervoegsel -ёнок.
- Meervoud:
 - Het achtervoegsel luidt -ят-.
 - De nom.pl. eindigt op -ята.
 - De gen.pl. heeft geen uitgang (en daardoor de acc.pl. ook niet, vanwege Λ = G).
 - De **klemtoon** ligt altijd op het achtervoegsel -ят-.

- **Vorm:**
 - Bij woorden als **медвежонок** (van **медведь** *beer*) en **зайчонок** (van **заяц** *haas*) komt ten opzichte van het grondwoord medeklinkerwisseling voor (zie het kader ‘Medeklinkerwisseling’ in §7.5.3).

Bij deze woorden hoort ook het woord **ребёнок** *baby, kind*. De meervoudsvorm **ребята** betekent *jongens, kerels*. In de betekenis *baby, kind* luidt het meervoud **дети** (zie §2.3.3.10).

2.3.4 Onzijdige woorden: uitgangen

De regelmatige uitgangen van de onzijdige woorden van de 1e declinatie zijn hieronder weergegeven. In de tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen zelfstandige naamwoorden met een ‘harde’ stam (woorden eindigend op een -o) en een ‘zachte’ stam (woorden eindigend op -e of -ë).

	enkelvoud		meervoud	
	hard	zacht	hard	zacht
N	-o	-e, -ë	-a	-я
G	-a	-я	–	–
D	-у	-ю	-ам	-ям
A	[= N]	[= N]	[= N]	[= N]
I	-ом	-ем, -ëm	-ами	-ями
L	-е	-е	-ах	-ях

De optisch verschillende uitgangen voor ‘harde’ en ‘zachte’ zelfstandige naamwoorden worden veroorzaakt door de spellingconventies en klankregels van het Russisch. In fonemen weergegeven zien de uitgangen er voor ‘harde’ én ‘zachte’ woorden als volgt uit:

	uitgangen	
	enkelvoud	meervoud
N	/-o/	/-a/
G	/-a/	–
D	/-u/	/-am/
A	[= N]	[= N]
I	/-om/	/-ami/
L	/-e/	/-ax/

Hoe de verbuiging van onzijdige woorden van de 1e declinatie er in de praktijk uitziet, tonen de onderstaande voorbeeldwoorden **слово** *vraag* (‘hard’) en **копье** *speer* (‘zacht’), waarin – afgezien van de vluchtige klinker in de gen.pl. **копий** – geen onregelmatigheden optreden. De uitgangen zijn vetgedrukt:

слово (hard)		
	enkelvoud	meervoud
N	слово	слова́
G	слова	слов
D	слову	слова́м
A	слово [= N]	слова́ [= N]
I	словом	слова́ми
L	слове	слова́х

копьё (zacht)		
	sg.	pl.
N	копѣ	ко́пя
G	ко́пя	ко́пий
D	ко́пю	ко́пям
A	копѣ [= N]	ко́пя [= N]
I	копѣм	ко́пями
L	копѣ	ко́пях

Toelichting:

- **A = N.** De accusatief is bij onzijdige woorden altijd gelijk aan de nominatief. Dit principe geldt in het **enkelvoud** én in het **meervoud**. Het verschil 'levend ~ levenloos' speelt hier dus geen rol.
- **Gen.pl.** – De gen.pl. van onzijdige woorden heeft in principe **geen uitgang**. Dat betekent dat deze naamval samenvalt met de stam van het woord.

	stam	gen.pl.
сло́во <i>woord</i>	слов-	слов
вино́ <i>wijn</i>	вин-	вин
лицо́ <i>gezicht</i>	лиц-	лиц
о́тчество <i>vadersnaam</i>	о́тчеств-	о́тчеств

Dit geldt ook voor de vele woorden op *-ие*, zoals значе́ние *betekenis* en заня́тие *college*. Van deze woorden eindigt de stam op een /j/. Doordat er bij een vorm zonder uitgang geen klinker op volgt die de /j/ kan uitdrukken, moet de letter *й* gebruikt worden.

	stam	gen.pl.
значе́ние <i>betekenis</i>	значе́ни[j]-	значе́ний
заня́тие <i>college</i>	заня́ти[j]-	заня́тий

Wanneer de stam eindigt op twee of meer medeklinkers, wordt vaak een **vluchtige klinker** ingevoegd.

In een beperkt aantal gevallen eindigt de gen.pl. op **-ов/-ев** (zie §2.3.6.3).

Vluchtige klinker in de 1e declinatie onzijdig: handvatten

Of in de gen.pl. bij onzijdige woorden een vluchtige klinker wordt ingevoegd – en zo ja: welke – is niet altijd voorspelbaar. De volgende regels moeten dan ook worden gezien als vuistregels.

- Stam op een medeklinkergroep van **к** gevolgd door **л, м, н, of р**: altijd een -o-

	stam	gen.pl.
окно́ <i>raam</i>	окн-	о́кон
сте́кло <i>ruit, glas</i>	стекл-	сте́кол

- Stam op een medeklinkergroep van een **andere medeklinker dan к** gevolgd door **л, м, н, of р**: meestal een -e-

	stam	gen.pl.
письмо́ <i>brief</i>	письм-	пи́сем
крéсло <i>fauteuil</i>	кресл-	крéсел
маар		
у́тро <i>ochtend</i>	утр-	утр

- Stam op een medeklinker gevolgd door [j]: meestal een -и-

	stam	gen.pl.
копьё <i>speer</i>	коп[j]-	ко́пий
воскресенье <i>zondag</i>	воскресѐн[j]-	воскресѐний

Uitzonderlijk is de vluchtige klinker in de gen.pl. van яйцѹ *ei*: яйц.

Het verschil tussen значѐний, ко́пий en ко́пия

Hoewel de gen.pl. van значѐние *betekenis*, копьё *speer* en ко́пия *kopie* sterk op elkaar lijkt, zijn de vormen onderliggend fundamenteel verschillend.

	stam	gen.pl. (structuur)	gen.pl. (spelling)
значѐние	значѐни/j/-	значѐни/j/	значѐний
копьё	коп/j/-	ко́п + vluchtige klinker и + /j/	ко́пий
ко́пия	копи/j/	ко́пи/j/	ко́пий

Zie voor de moeilijkheden die de /j/ veroorzaakt ook §1.3.3, §2.3.3.6 (type брат *broer*) en §2.4.1 (vrouwelijke woorden).

- Loc.sg.** Als de nom.sg. van een woord eindigt op -ие, wordt de uitgang van de loc.sg. geschreven als -и (samen: -ии).

здáние *gebouw*

Он рабѹтáет в нѹвѹм здáнии.

Hij werkt in het nieuwe gebouw.

значѐние *betekenis*

Она говорѹла о значѐнии ѐтого слѹва.

Ze sprak over de betekenis van dat woord.

In tegenstelling tot de mannelijke woorden op -ий, waarvoor in de loc.sg. dezelfde regel geldt (zoals кафетѐрий *cafeteria*, zie §2.3.1), zijn onzijdige woorden op -ие zeer frequent. Vaak gaat het om abstracte woorden afgeleid van werkwoorden.

Dat deze woorden in de loc.sg. uitgaan op -ии is vooral een spellingkwestie: vanwege de klinker-reductie van het Russisch is het verschil tussen -ие en -ии in onbeklemtoonde positie niet te horen.

Let erop dat er ook onzijdige woorden zijn die eindigen op -о en -е die onverbuigbaar zijn. Het gaat dan om leenwoorden. Voorbeelden zijn кино *bioscoop*, пальтѹ *mantel*, купѹ *coupé*. Zie §2.6.

2.3.5 Onzijdige woorden: accent

Voor het klemtoonverloop van onzijdige woorden van de 1e declinatie bestaan vier patronen:

		{a} vast stamaccent	{b} vast eindaccent	{c} stam (sg.) > uitgang (pl.)	{d} uitgang (sg.) > stam (pl.)
		болóто <i>toeras</i>	веществó <i>materie</i>	слóво <i>woord</i>	окнó <i>raam</i>
sg.	N	● □	○ ■	● □	○ ■
	G	● □	○ ■	● □	○ ■
	D	● □	○ ■	● □	○ ■
	A	● □	○ ■	● □	○ ■
	I	● □	○ ■	● □	○ ■
	L	● □	○ ■	● □	○ ■
pl.	N	● □	○ ■	○ ■	● □
	G	● □	○ ■	○ ■	● □
	D	● □	○ ■	○ ■	● □
	A	● □	○ ■	○ ■	● □
	I	● □	○ ■	○ ■	● □
	L	● □	○ ■	○ ■	● □

● beklemtoonde stam ■ beklemtoonde uitgang
 ○ onbeklemtoonde stam □ onbeklemtoonde uitgang

Toelichting:

- De aanduidingen van de accenttypes met de letters {a}, {b}, {c} en {d} zijn gebaseerd op een in de taalkunde gebruikelijke indeling. Bij mannelijke woorden van de 1e declinatie en in de 2e declinatie komen ook de accenttypes {e} en {f} voor (zie §2.3.2 en §2.4.2).
- Bij onzijdige woorden van de 1e declinatie van **twee lettergrepen** is een **verspringing** van het accent de **norm**.
Oftewel: Ligt bij een 'kort' onzijdig woord in het enkelvoud de klemtoon op de stam, dan ligt die in het meervoud bijna altijd op de uitgang. En andersom: heeft een 'kort' onzijdig woord in het enkelvoud eindaccent, dan heeft het meervoud bijna altijd stamaccent.
- Bij onzijdige woorden van de 1e declinatie van **drie of meer lettergrepen** is een **vast accent** de norm. Het eindaccent (type {b}) komt daarbij erg weinig voor.

2.3.6 Onzijdige woorden: bijzonderheden

2.3.6.1 De woorden мóре en пóле

De zachte onzijdige woorden мóре *zee* en пóле *akker, veld* hebben in de gen.pl. niet de regelmatige vormen морь, поль, maar hebben uitzonderlijk een uitgang (namelijk -ей).

sg.	N	мóре	pl.	моря
	G	моря		морéй
	D	мóре		моря́м
	A	мóре [= N]		моря́ [= N]
	I	мóрем		моря́ми
	L	мóре		моря́х

sg.	N	по́ле	pl.	поля́
	G	по́ля		поле́й
	D	по́лю		поля́м
	A	по́ле [= N]		поля́ [= N]
	I	по́лем		поля́ми
	L	по́ле		поля́х

2.3.6.2 De woorden nébo en чúdo

Twee woorden hebben in het meervoud een andere stam dan in het enkelvoud. Het betreft nébo *hemel* en чúdo *wonder*. De stam luidt in het meervoud niet неб- en чуд-, maar небес- en чудес-. Voor de rest zijn de verbogen vormen regelmatig.

sg.	N	не́бо	pl.	небеса́
	G	не́ба		небе́с
	D	не́бу		небеса́м
	A	не́бо [= N]		небеса́ [= N]
	I	не́бом		небеса́ми
	L	не́бе		небеса́х

sg.	N	чúdo	pl.	чудеса́
	G	чúда		чуде́с
	D	чúду		чудеса́м
	A	чúdo [= N]		чудеса́ [= N]
	I	чúдом		чудеса́ми
	L	чúде		чудеса́х

Naast nébo *hemel* bestaat ook de anatomische term nébo *verhemelte*. Het meervoud van dit woord is volkomen regelmatig: nom.pl. не́ба, gen.pl. не́б, etc.

2.3.6.3 Type я́блоко

Woorden met een stam die eindigt op -к- hebben in de nom.pl. als uitgang -и. De overige vormen zijn regelmatig, hoewel in de gen.pl. de uitgang -ов/-ев kan optreden. Het belangrijkste woord is я́блоко *appel*.

sg.	N	я́блоко	pl.	я́блоки
	G	я́блока		я́блок
	D	я́блоку		я́блокам
	A	я́блоко [= N]		я́блоки [= N]
	I	я́блоком		я́блоками
	L	я́блоке		я́блоках

Type яблоко: handvatten

Zoals яблоко gaat ook **вѣко ooglid**.

Verder gaat het in deze groep vooral om **verkleinwoorden op -ко**:

пальтишко	<i>regenjasje</i>	←	пальто́	<i>regenjas</i>
со́лнышко	<i>zonnetje</i>	←	со́лнце	<i>zon</i>
у́шко	<i>oortje</i>	←	у́хо	<i>oor</i>
местѣчко	<i>plaatsje</i>	←	ме́сто	<i>plaats</i>
ведѣрко	<i>emmertje</i>	←	ведро́	<i>emmer</i>

Uitzonderingen met een 'reguliere' nom.pl. op -а:

	nom.pl.	
о́блако	облака́	<i>wolk</i>
во́йско	войска́	<i>leger, troepen</i>

Verkleinwoorden op **-ико** en op **beklemtoond -ко́**, en ook **о́блако wolk**, hebben een **gen.pl. op -ов**:

	nom.pl.	gen.pl.	
ли́чи́ко	ли́чи́ки	ли́чи́ков	<i>(lief) gezichtje</i>
озерко́	озерки́	озерко́в	<i>meertje</i>
очко́	очки́	очко́в	<i>punten (bij spel e.d.); bril</i>
о́блако	облака́	облако́в	<i>wolk</i>

Een **gen.pl. op -ев** hebben sommige verkleinwoorden op **-це** en ook nog een paar woorden op **-ье**:

	nom.pl.	gen.pl.	
болотце́	болотца́	болотцев	<i>moerasje</i>
платье́	платья́	платьев	<i>kleding, jurk</i>

2.3.6.4 Type де́рево: meervoud met /j/ – де́рѣвья

Een handvol onzijdige woorden – zoals де́рево *boom* – gedragen zich in het meervoud zoals de mannelijke woorden van het type брат (zie §2.3.3.6): de stam wordt in het meervoud uitgebreid met een /j/.

sg.	N	де́рево	pl.	де́рѣвья
	G	де́рева		де́рѣвьев
	D	де́реву		де́рѣвьям
	A	де́рево [= N]		де́рѣвья [= N]
	I	де́рево́м		де́рѣвья
	L	де́реве		де́рѣвьях

Toelichting:

- De stam van де́рево *boom* luidt in het enkelvoud *дерев-*, in het meervoud *дерев[j]-*.

Type дéрево: handvatten

Er is niet meer dan een **handvol woorden** van het type дéрево. Veruit de belangrijkste zijn:

крыло *vleugel* nom.pl. крылья
перо *veer, vulpen* nom.pl. перья

De **klemtoon** ligt bij alle woorden van het type дéрево in het **meervoud** op de **laatste lettergreep van de stam**. In het meervoud krijgt de gen.pl. daardoor altijd de uitgang -ьев (zie §2.3.3.6)

2.3.6.5 De woorden ýхо en óко

In de woorden ýхо *oor* en het archaïsche/poëtische woord óко *oog*⁴ hebben een afwijkend meervoud:

sg.	N	ýхо	pl.	ýши
	G	ýха		ушэй
	D	ýху		ушám
	A	ýхо [= N]		ýши [= N]
	I	ýхом		ушáми
	L	ýхе		ушáх

sg.	N	óко	pl.	óчи
	G	óка		очэй
	D	óку		очám
	A	óко [= N]		óчи [= N]
	I	óком		очáми
	L	óке		очáх

Toelichting:

- In het meervoud vindt in de stam **medeklinkerwisseling** plaats (zie het kader 'Medeklinkerwisseling' in §7.5.3)
- In de nom.pl. hebben deze woorden de uitgang -и.
- In de gen.pl. hebben deze woorden de uitgang -ей.

⁴ Het woord voor *oog* is normaal gesproken глаз (een woord van het type вéчер). Het meervoud van het woord óко komt voor in het bekende lied 'Очи чёрные'.

2.3.6.6 Het woord колéно

Bij het woord колéно *knie* is in het enkelvoud de stammedeklinker hard (колен-), in het meervoud zacht (колен'-). Bij mannelijke woorden van de 1e declinatie komt dit verschijnsel voor bij de woorden сосéд *buurman* en чёрт *duivel* (zie §2.3.3.11).

Net als bij ýхо *oor* en óко *oog* hebben de nom.pl. en de gen.pl. van колéно afwijkende uitgangen:

sg.	N	колéно	pl.	колéни
	G	колéна		колéней / колéн
	D	колéну		колéням
	A	колéно [= N]		колéни [= N]
	I	колéном		колéнями
	L	колéне		колéнях

Toelichting:

▪ Gen.pl.

- колéней – Deze vorm met een zachte stam heeft de uitgang -ей.
- колéн – Deze vorm wordt gebruikt na voorzetsels (до колéн *tot de knieën*, встать с колéн *opstaan (uit knielende houding)*), en de vergrotende trap выше колéн *tot boven de knieën*.

Het woord колéно heeft ook enkele andere, technische betekenissen, met afwijkende meervoudsvormen:

- колéно *bocht (in een rivier)* – nom.pl. колéна, gen.pl. колéн, etc. (geheel regelmatig)
- колéно *verbindingsstuk, knie (technisch), elleboog (van pijp)* – nom.pl. колéнья, gen.pl. колéньев (type дéрево *boom*; zie §2.3.6.4)

2.3.6.7 Het woord плечó

Het woord плечó *schouder* heeft in de nom.pl. de uitzonderlijke uitgang -и (dus niet: ~~плеча~~). Voor de rest zijn de vormen geheel regelmatig.

sg.	N	плечó	pl.	плéчи
	G	плечá		плеч
	D	плечú		плечáм
	A	плечó		плéчи
	I	плечóм		плечáми
	L	плечé		плечáх

2.4 De 2e declinatie

2.4.1 Uitgangen

De regelmatige uitgangen van de woorden van de 2e declinatie (vrouwelijk én mannelijk) zijn hieronder weergegeven. In de tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen zelfstandige naamwoorden met een 'harde' stam (woorden eindigend op -а) en een 'zachte' stam (woordend eindigend op -я).

	enkelvoud		meervoud	
	hard	zacht	hard	zacht
N	-а	-я	-ы	-и
G	-ы	-и	–	–
D	-е	-е	-ам	-ям
A	-у	-ю	[= N/G]	[= N/G]
I	-ой	-ей	-ами	-ями
L	-е	-е	-ах	-ях

Deze optisch verschillende uitgangen voor ‘harde’ en ‘zachte’ zelfstandige naamwoorden worden veroorzaakt door de spellingconventies en klankregels van het Russisch. In fonemen weergegeven zien de uitgangen er voor ‘harde’ én ‘zachte’ woorden als volgt uit:

	uitgangen	
	enkelvoud	meervoud
N	/-a/	/-i/
G	/-i/	–
D	/-e/	/-am/
A	/-u/	[= N/G]
I	/-oj/	/-ami/
L	/-e/	/-ax/

Hoe de verbuiging van woorden van de 2e declinatie er in de praktijk uitziet, tonen de onderstaande voorbeeldwoorden *школа school* (‘hard’) en *неделя week* (‘zacht’), waarin geen onregelmatigheden optreden. De uitgangen zijn vetgedrukt:

школа (hard)		
	enkelvoud	meervoud
N	шкóла	шкóлы
G	шкóлы	шкóл
D	шкóле	шкóлам
A	шкóлу	шкóлы [= N]
I	шкóлой	шкóлами
L	шкóле	шкóлах

неделя (zacht)		
	enkelvoud	meervoud
N	недéля	недéли
G	недéли	недéль
D	недéле	недéлям
A	недéлю	недéли [= N]
I	недéлей	недéлями
L	недéле	недéлях

Toelichting:

- **A = N/G** – Woorden van de 2e declinatie hebben in het meervoud twee vormen voor de acc. Verwijst het woord naar een **levend wezen** (mens of dier), dan is de acc. identiek aan de gen. In alle andere gevallen is de acc. identiek aan de nom. Anders dan bij mannelijke woorden van de 1e declinatie geldt dit principe **niet** in het **enkelvoud**.

Я пóнял задáчу. *Ik begreep de opgave.* (A)

Я пóнял учíteльницу. *Ik begreep de lerares.* (A)

Я по́нял мужчи́ну.	<i>Ik begreep de man.</i>	(A)
Я по́нял зада́чи.	<i>Ik begreep de opgaven.</i>	(niet-levend, A=N)
Я по́нял учи́тельниц.	<i>Ik begreep de leraressen.</i>	(levend, A=G)
Я по́нял мужчи́н.	<i>Ik begreep de mannen.</i>	(levend, A=G)

- **Instr.sg.** – Naast de uitgang -ой/-ей komt (verouderd of poëtisch) ook -ою/-ею voor:

	instr.sg.	
сестра́	сестро́ю	<i>zus</i>
кни́га	кни́гою	<i>boek</i>

- **Dat.sg. en loc.sg.** – Als de nom.sg. van een woord eindigt op -ия, wordt de uitgang van de dat.sg. en loc.sg. geschreven als -и (samen: -ии).

Голла́ндия	<i>Nederland</i>	
Он у́чится в Голла́ндии.		<i>Hij studeert in Nederland.</i>
геогра́фия	<i>geografie, aardrijkskunde</i>	
Что ты зна́ешь о геогра́фии Росси́и.		<i>Wat weet jij van de geografie van Rusland?</i>

Dit verschijnsel komt ook voor bij de loc.sg. van mannelijke en onzijdige woorden van de 1e declinatie, zoals кафе́терий *cafeteria* en значе́ние *betekenis*. (Zie §2.3.1 en §2.3.3.)

Dat deze woorden in de loc.sg. uitgaan op -ии is vooral een spellingkwestie: vanwege de klinkerreductie van het Russisch is het verschil tussen -ие en -ии in onbeklemtoonde positie niet te horen.

- **Gen.pl.** – De gen.pl. van woorden van de 2e declinatie woorden heeft in principe **geen uitgang**. Dat betekent dat deze naamval samenvalt met de stam van het woord.

	stam	gen.pl.	
кни́га	книг-	книг	<i>boek</i>
ма́ма	мам	мам	<i>tata</i>
ба́ня	бан'-	бань	<i>sauna</i>
неде́ля	недел'-	неде́ль	<i>week</i>

Dit geldt ook voor woorden op -ия, zoals фами́лия *achternaam* en ле́кция *college*. Van deze woorden eindigt de stam op een /j/. Doordat er bij een vorm zonder uitgang geen klinker op volgt die de /j/ kan uitdrukken, moet de letter й gebruikt worden.

	stam	gen.pl.	
фами́лия	фами́ли[j]-	фами́лий	<i>achternaam</i>
ле́кция	ле́кци[j]-	ле́кций	<i>college</i>

Deze schrijfwijze van de gen.pl. bij woorden van de 2e declinatie is vergelijkbaar met die van de gen.pl. van onzijdige woorden van de 1e declinatie die eindigen op -ие, zoals значе́ние *betekenis* en заня́тие *college*. Zie §2.3.3.

Een klein aantal woorden heeft in de gen.pl. wel een uitgang: -ей. Het gaat om woorden die voldoen aan twee criteria:

- de nom.sg. **eindigt op medeklinker** + -я of op -жа, -ча, -ша, -ща
- **én** de **klemtoon** ligt in het meervoud (in ieder geval vanaf de gen.pl.) **op de uitgang**

	stam	gen.pl.	
до́ля	дол'-	долéй	<i>deel</i>
запа́днǎ	запа́дн'-	запа́днéй	<i>val, valstrik</i>
нозд́рǎ	нозд́р'-	нозд́рéй	<i>neusgat</i>
левша́	левш-	левше́й	<i>linkshandige</i>

Het gaat bij deze groep in de praktijk om niet meer dan een handvol woorden, vooral doordat de meeste woorden die aan het eerste criterium voldoen in het meervoud de klemtoon op de stam hebben, en daardoor niet aan het tweede criterium voldoen.

Bovendien zijn er uitzonderingen. Er zijn woorden die wél aan beide criteria voldoen, maar toch geen gen.pl.-uitgang -ей hebben:

	stam	gen.pl	dus niet:	
госпожа́	госпож-	госпо́ж	ґоспо́жéй	<i>mevrouw</i>
дере́внǎ	дере́вн'-	дере́вэнь	дере́внéй	<i>dorp</i>

En er zijn woorden die in het meervoud stamklemtoon hebben, maar tóch een uitgang -ей krijgen:

	stam	gen.pl.	dus niet:	
дѣ́дя	дѣ́д'-	дѣ́де́й	дѣ́дѣ	<i>oom</i>
ю́ноша	ю́нош-	ю́ноше́й	ю́ношѣ	<i>jongeman, jongeling</i>

Als de stam eindigt op een medeklinkergroep, wordt vaak een **vluchtige klinker** ingevoegd (zie kader).

Voorbeelden:

	stam op -к, -г of -х	stam op -ц	stam op -й/	stam op -ш, -ж, -ч of -щ		stam op zachte medeklinker		
	ру́чка <i>pen</i>	у́лица <i>straat</i>	фа́мíлия <i>achternaam</i>	душа́ <i>ziel</i>	встрéча <i>ontmoeting</i>	земля́ <i>aaarde</i>	неде́ля <i>week</i>	
sg.	N	ру́чка	у́лица	фа́мíлия	душа́	встрéча	земля́	неде́ля
	G	ру́чки	у́лицы	фа́мíлии	души́	встрéчи	земли́	неде́ли
	D	ру́чке	у́лице	фа́мíлии	душé	встрéче	землé	неде́ле
	A	ру́чку	у́лицу	фа́мíлию	ду́шу	встрéчу	зéмлю	неде́лю
	I	ру́чкой	у́лицей	фа́мíлией	душóй	встрéчей	землéй	неде́лей
	L	ру́чке	у́лице	фа́мíлии	душé	встрéче	землé	неде́ле
pl.	N	ру́чки	у́лицы	фа́мíлии	ду́ши	встрéчи	зéмли	неде́ли
	G	ру́чек	у́лиц	фа́мíлий	душ	встреч	земéль	неде́ль
	D	ру́чкам	у́лицам	фа́мíлиям	ду́шам	встрéчам	зéмлям	неде́лям
	A	ру́чки	у́лицы	фа́мíлии	ду́ши	встрéчи	зéмли	неде́ли
	I	ру́чками	у́лицами	фа́мíлиями	ду́шами	встрéчами	зéмлями	неде́лями
	L	ру́чках	у́лицах	фа́мíлиях	ду́шах	встрéчах	зéмлях	неде́лях

Vluchtige klinker in de 2e declinatie: handvatten

Of in de gen.pl. bij woorden van de 2e declinatie een vluchtige klinker wordt ingevoegd – en zo ja: welke – is niet altijd voorspelbaar. Er zijn bovendien veel uitzonderingen en onregelmatigheden. De volgende regels moeten dan ook worden gezien als vuistregels.

- Stam op een medeklinker gevolgd door **к**: altijd, en wel een -o-

	stam	gen.pl.
голлáндка <i>Nederlandse</i>	голлáндк-	голлáндок
доскá <i>bord</i>	доск-	досóк
ошиб́ка <i>fout</i>	ошиб́к-	ошиб́ок

maar door klankregel 2 (§1.4.2)

ручка <i>pen</i>	ручк-	gen.pl. ручек
------------------	-------	---------------

- Stam op medeklinker + [j] (geschreven: medeklinker + ь): altijd, -é- of -и-

	stam	gen.pl.
beklemtoond: -é-		
семья <i>gezin</i>	сем[j]-	семéй
статья <i>artikel</i>	стат[j]-	статéй

onbeklemtoond: -и-		
гостья <i>gaste</i>	гост[j]-	гостий
лгунья <i>leugenaars</i>	лгун[j]-	лгуний

- Stam op een medeklinker gevolgd door **л, м, н, р**: meestal, een -e- of -ë-

	stam	gen.pl.
весна́ <i>lente</i>	весн-	вёсен
ка́пля <i>druppel</i>	капл'-	ка́пель
земля́ <i>aarde</i>	земл'-	земéль
сестра́ <i>zus</i>	сестр-	сестёр
maar		
волна́ <i>golf</i>	волн-	волн

Het verschil tussen статéй en ноздрéй

Hoewel de gen.pl. van статья́ *artikel* en ноздря́ *neusgat* sterk op elkaar lijkt, zijn de vormen onderliggend fundamenteel verschillend.

	stam	gen.pl. (structuur)	gen.pl. (spelling)
статéй	стат[j]-	стат + vluchtige klinker e + [j]	статéй
ноздрéй	ноздр'-	ноздр + uitgang ей	ноздрéй

Zie voor de moeilijkheden die de /j/ veroorzaakt ook §1.3.3, §2.3.3.6 (type брат *broer*) en §2.3.3 (onzijdige woorden).

2.4.2 Accent

Vergeleken met de 1e declinatie is het klemtoonverloop van woorden in de 2e declinatie vrij gecompliceerd. Er komen vier hoofdpatronen voor: {a} tot en met {f}, zonder {c} en {e}. Bovendien hebben twee van deze patronen een subpatroon én zijn er relatief veel woorden die volgens twee types kunnen gaan.

		{a} vast stamaccent	{b} vast eindaccent	{d} uitgang (sg.) > stam (pl.)	{f} eindaccent (be- halve nom.pl.)
		газэ́та <i>krant</i>	чэ́рта <i>lijn</i>	звездá <i>ster</i>	рыба́ <i>lip</i>
sg.	N	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	G	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	D	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	A	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	I	● □	○ ■	○ ■	○ ■
	L	● □	○ ■	○ ■	○ ■
pl.	N	● □	○ ■	● □	● □
	G	● □	○ ■	● □	○ ■
	D	● □	○ ■	● □	○ ■
	A	● □	○ ■	● □	○ ■
	I	● □	○ ■	● □	○ ■
	L	● □	○ ■	● □	○ ■

● beklemtoonde stam ■ beklemtoonde uitgang
 ○ onbeklemtoonde stam □ onbeklemtoonde uitgang

Toelichting:

- De aanduidingen van de accenttypes met de letters {a}, {b}, {d} en {f} zijn gebaseerd op een in de taalkunde gebruikelijke indeling. De hier ontbrekende accenttypes {c} en {e} komen voor in de 1e declinatie (zie §2.3.2).
- De **meeste vrouwelijke woorden** hebben een **vast stamaccent** (accenttype {a}). Uit het schema blijkt bovendien het volgende: heeft een woord in de nom.sg. stamaccent, dan weet je dat het daar in het hele rijtje blijft liggen.
- Woorden met een **vast eindaccent** (accenttype {b}) komen **relatief weinig** voor.

Hieruit volgt dat bij woorden met een **eindaccent** in de nom.sg. de kans heel groot is dat **ergens in het rijtje accentterugtrekking** plaatsvindt.

Accenterugtrekking vindt dan in ieder geval plaats in de nom.pl. In de overige naamvallen in het meervoud kan het stamaccent worden voortgezet (accenttype {d}) of kan het accent weer terugspringen naar de uitgang (accenttype {f}).

- Er is een klein aantal zeer frequente woorden van de 2e declinatie, behorend tot **accenttypes {d} en {f}**, die **aanvullend** een **extra terugtrekking** hebben in de **acc.sg.** Deze accenttypes kunnen {d'} en {f'} worden genoemd.

		{d'}	{f'}
		uitgang (sg.) > stam (pl.)	eindaccent (be- halve nom.pl.)
		+ stamaccent in acc.sg.	+ stamaccent in acc.sg.
		ценá <i>prijs</i>	рука́ <i>arm, hand</i>
sg.	N	○ ■	○ ■
	G	○ ■	○ ■
	D	○ ■	○ ■
	A	● □	● □
	I	○ ■	○ ■
pl.	L	○ ■	○ ■
	N	● □	● □
	G	● □	○ ■
	D	● □	○ ■
	A	● □	○ ■
	I	● □	○ ■
L	● □	○ ■	

2.4.3 Bijzonderheden: type пѣсня

Bij woorden die in de nom.sg. eindigen **op medeklinker + -ня**, zoals пѣсня *lied*, wordt in de gen.pl. altijd een vluchtige klinker -e- ingevoegd. Opmerkelijk is dat de stammedeklinker daarbij hard wordt.

De stam van пѣсня luidt пѣсн'-. De uitgangsloze gen.pl. had – met invoeging van een vluchtige klinker – пѣсень moeten luiden, maar is in plaats daarvan пѣсен.

sg. N	пѣсня	pl. пѣсни
G	пѣсни	пѣсен
D	пѣсне	пѣсням
A	пѣсню	пѣсни [= N]
I	пѣсней	пѣснями
L	пѣсне	пѣснях

Welke woorden tot het type пѣсня behoren is **voorspelbaar**. Andere belangrijke woorden die behoren tot dit type:

	gen.pl
ви́шня <i>kers</i>	ви́шен
ба́шня <i>toren</i>	ба́шен
со́тня <i>honderdtal</i>	со́тен
спа́льня <i>slaapkamer</i>	спа́лен

Er zijn twee belangrijke **uitzonderingen** op dit type: деревня *dorp* en кухня *keuken*. Bij деревня blijft de -н'- van de stam zacht. Bij кухня wordt bovendien uitzonderlijk een -о- ingevoegd als vluchtige klinker.

	stam	gen.pl.	
деревня <i>dorp</i>	деревн'-	деревень	(dus niet: деревэн)
ку́хня <i>keuken</i>	ку́хн'-	ку́хонь	(dus niet: ку́хон , ку́хен)

Een woord als баня *sauna* behoort niet tot het type пэсня, omdat er voor -ня een klinker staat. De gen.pl. van баня luidt geheel regelmatig бань.

2.5 De 3e declinatie

2.5.1 Vrouwelijke woorden: uitgangen

De regelmatige uitgangen van de vrouwelijke woorden van de 3e declinatie zijn hieronder weergegeven.

	uitgangen	
	enkelvoud	meervoud
N	–	-И
G	-И	-ей
D	-И	-ЯМ
A	–	[= N/G]
I	-ЬЮ	-ЯМИ
L	-И	-ЯХ

In fonemen weergegeven zien de uitgangen er als volgt uit:

	uitgangen	
	enkelvoud	meervoud
N	–	/-i/
G	/-i/	/-ej/
D	/-i/	/-am/
A	–	[= N/G]
I	/-ju/	/-ami/
L	/-i/	/-ax/

Hoe de verbuiging van woorden van de 3e declinatie er in de praktijk uitziet, toont het onderstaande voorbeeldwoord тетрадь *schrift*. De uitgangen zijn vetgedrukt:

sg.	N	тетрадь	pl.	тетради
	G	тетради		тетрадей
	D	тетради		тетрадям
	A	тетрадь		тетради [= N]
	I	тетрадьЮ		тетрадями
	L	тетради		тетрадях

Toelichting:

- **A = N/G** – Bij woorden van de 3e declinatie speelt het verschil tussen **levend en niet-levend** alleen een rol in het **meervoud**, dus net zoals bij de 2e declinatie (zie §2.4.1). Bij

een **levend wezen** (mens of dier) is de acc. identiek aan de gen. In alle andere gevallen is de acc. identiek aan de nom.

Я ви́дел тетра́дь.	<i>Ik zag het schrift.</i>	(A)
Я ви́дел мышь.	<i>Ik zag de muis.</i>	(A)
Я ви́дел тетра́ди.	<i>Ik zag de schriften.</i>	(niet-levend, A=N)
Я ви́дел мышё́й.	<i>Ik zag de muizen.</i>	(levend, A=G)

- Een handvol woorden – zoals **любо́вь** *liefde* – heeft in de nom.sg. een **vluchtige klinker**, die in de verbogen naamvallen verdwijnt en slechts in de acc.sg. en instr.sg. terugkeert.

sg.	N	любо́вь	pl.	любви́
	G	любви́		любвё́й
	D	любви́		любвья́м
	A	любо́вь		любви́ [= N]
	I	любо́вью		любвья́ми
	L	любви́		любвья́х

De belangrijkste woorden met een dergelijke vluchtige klinker:

любо́вь	<i>liefde</i>
ложь	<i>leugen</i>
рожь	<i>rogge</i>

- **Instr.pl.** – Een zeer klein aantal woorden heeft in de instr.pl. behalve de uitgang -ями ook de uitgang -ьми́.

	instr.pl.
лоша́дь <i>paard</i>	лоша́дьями / лоша́дьми́
дверь <i>deur</i>	дверя́ми / дверьми́
кость <i>bot</i>	костя́ми / костьми́
плеть <i>zweep</i>	плетя́ми / плетьми́

Deze afwijkende instr.pl. vinden we ook bij **до́чь**. Bij dit woord is echter meer aan de hand. Zie §2.5.3.2.

2.5.2 Vrouwelijke woorden: accent

Vergeleken met de grote variatie in de 2e declinatie is het klemtoonverloop van woorden in de 3e declinatie zeer overzichtelijk:

		{a}	{e}	{f}
		vast stamaccent	stam > uitgang (vanaf gen.pl.)	eindaccent (be- halve nom.pl.)
		тетра́дь schrif	пло́щадь plein	грудь borst
sg.	N	● □	● □	○ ■
	G	● □	● □	○ ■
	D	● □	● □	○ ■
	A	● □	● □	○ ■
	I	● □	● □	○ ■
	L	● □	● □	○ ■
pl.	N	● □	● □	● □
	G	● □	○ ■	○ ■
	D	● □	○ ■	○ ■
	A	● □	○ ■	○ ■
	I	● □	○ ■	○ ■
	L	● □	○ ■	○ ■

● beklemtoonde stam
 ○ onbeklemtoonde stam
 ■ beklemtoonde uitgang
 □ onbeklemtoonde uitgang

Toelichting:

- De aanduidingen van de accenttypes met de letters {a}, {e} en {f} zijn gebaseerd op een in de taalkunde gebruikelijke indeling. De hier ontbrekende accenttypes {b}, {c} en {d} komen voor in de andere declinaties (zie §2.3.2, §2.3.5, §2.4.2).
- Bij de vrouwelijke woorden van de 3e declinatie komen hoofdzakelijk **twee accentpatronen** voor: {a} en {e}. **Veruit de meeste woorden** hebben een **vast stamaccent** (accenttype {a}).
- Ongeveer 80 woorden** hebben stamaccent met verspringing naar eindaccent vanaf de genitief meervoud (**accenttype {e}**).
- Het accenttype {f} – eindaccent behalve in de nom.pl. – is nogal prominent in een handvol **geografische aanduidingen**, waaronder de namen van de grote steden **Тверь** en **Пермь**, de historische aanduiding **Русь** *Roes* en de riviernaam **Обь**. Het meervoud van deze woorden is voornamelijk hypothetisch.

Van ‘gewone’ zelfstandige naamwoorden is dit accenttype alleen in **грудь** *borst* gebruikelijk. In het woord **степь** *steppe* is dit accenttype mogelijk, maar accenttype {e} is gebruikelijker.

- Het woord **любо́вь** *liefde*, met een vluchtige klinker, heeft altijd eindaccent (gen.sg. *любу́ви*, nom.pl. *любу́ви*). De instr.sg. luidt *любо́вью*: de klemtoon ligt op de vluchtige klinker.

2.5.3 Vrouwelijke woorden: bijzonderheden

2.5.3.1 Loc.sg. op -і́

Een klein aantal vrouwelijke woorden van de 3e declinatie hebben behalve de reguliere loc.sg. op -e ook een uitgang -і́. Deze uitgang:

- komt uitsluitend voor **na de voorzetsels в en на** als die een **locatie** aanduiden;
- is altijd beklemtoond.

Het verschil met de reguliere loc.sg. van de 3e declinatie is uitsluitend de klemtoon.

Voorbeelden:

Она́ держала́ соба́ку на цепи́.

Ze hield de hond aan de ketting.

Машина́ стои́т в тени́.

De auto staat in de schaduw.

Na **andere voorzetsels** (zoals о), maar ook als **в en на geen locatie** aanduiden, hebben deze woorden de normale locatiefuitgang -и (niet beklemtoond in het geval van accenttype {a} en {e}).

Он до́лго ду́мал о це́пи.

Hij dacht lang over de ketting.

Художник рассказáл о све́те и те́ни.

De kunstenaar vertelde over licht en schaduw.

Woorden met een loc.sg. op -і́: handvatten

Er zijn circa **35 woorden** met een loc.sg. op -і́. Deze woorden:

- zijn altijd niet-levend
- zijn altijd eenlettergrepig

Om welke woorden het precies gaat, is niet te voorspellen en moet dus worden geleerd. Het betreft onder meer:

ночь	<i>nacht</i>	в но́чи	дверь	<i>deur</i>	на д́вери
тень	<i>schaduw</i>	в те́ни	цепь	<i>ketting</i>	на це́пи
сеть	<i>net, netwerk</i>	в се́ти	кровь	<i>bloed</i>	в кро́ви
печь	<i>kachel</i>	в пе́чи	пыль	<i>stof</i>	в пы́ли
грязь	<i>modder</i>	в ѓязи	связь	<i>(ver)band, contact</i>	в свя́зи с
степь	<i>steppe</i>	в сте́пи			

De klemtoon van deze bijzondere loc.sg. komt boven op de in §2.5.2 genoemde accenttypes. Het woord *ночь* *nacht* behoort tot accenttype {e} (gen.sg. *но́чи*, nom.pl. *но́чи*, gen.pl. *ноче́й*), maar het is dus ook *в но́чи* *in de nacht*, met eindaccent.

De klemtoon in de loc.sg. kan het best worden beschouwd als behorend bij dit bijzondere gebruik, niet als een extra complicering van het klemtoonverloop in het rijtje.

Deze bijzondere loc.sg. komt wat gebruik sterk overeen met de bijzondere loc.sg. op -ы́/-ю́ die je aantreft bij sommige mannelijke woorden van de 1e declinatie (zie §2.3.3.3).

2.5.3.2 De woorden мать en дочь

Bij twee woorden, namelijk мать *moeder* en дочь *dochter*, wordt vóór een uitgang de stam verlengd met -ер. Het woord дочь heeft bovendien een afwijkende instr.pl. (zie §2.5.1), hoewel ook de gebruikelijke uitgang op -ями voorkomt.

sg.	N	мать	pl.	ма́тери
	G	ма́тери		матерéй
	D	ма́тери		матеря́м
	A	мать		матерéй [= G]
	I	ма́терью		матеря́ми
	L	ма́тери		матеря́х

sg.	N	дочь	pl.	до́чери
	G	до́чери		дочерéй
	D	до́чери		дочеря́м
	A	дочь		дочерéй [= G]
	I	до́черью		дочерья́ми/дочеря́ми
	L	до́чери		дочеря́х

2.5.4 Onzijdige woorden: type имя

Tien onzijdige woorden waarvan de nom.sg. eindigt op -мя, waaronder имя *naam*, behoren tot de 3e declinatie.

sg.	N	и́мя	pl.	имена́
	G	и́мени		имён
	D	и́мени		имена́м
	A	и́мя		имена́ [= N]
	I	и́менем		имена́ми
	L	и́мени		имена́х

Toelichting:

- In de verbogen naamvallen van het enkelvoud eindigt de stam op -ен'- (zacht), in het meervoud op -ен- (hard).
- In het meervoud zien de uitgangen eruit als een regulier meervoud van het niet-bestaande onzijdige woord ~~имен~~ van de 1e declinatie.

De tien woorden van het type **имя**

Precies zoals **имя** gaan de volgende zes woorden:

брѣмя	<i>last</i>	плáмя	<i>vlam</i>
врѣмя	<i>tijd</i>	плѣмя	<i>(volks)stam</i>
вы́мя	<i>uier</i>	тѣмя	<i>kruin</i>

Het woord **знáмя** *vaandel, banier* heeft in het meervoud een afwijkende klemtoon:

знáмя nom.pl. знамѣна, gen.pl. знамѣн, dat.pl. знамѣнам, etc.

De woorden **сѣмя** *zaad* en **стрѣмя** *stijgbeugel* hebben een afwijkende gen.pl.:

сѣмя nom.pl. семенá, gen.pl. семя́н, dat.pl. семенáм, etc.
стрѣмя nom.pl. стремѣна, gen.pl. стремя́н, dat.pl. стремѣнам, etc.

Vanwege het gemengde karakter van de verbuiging van het type **имя** kan de verbuiging van de tien woorden van dit type, inclusief hun accent, het best als geheel uit het hoofd worden geleerd.

2.5.5 Mannelijk woord: **путь**

Het woord **путь** *weg* is het **enige mannelijke** woord dat volgens de 3e declinatie wordt verbogen. Dit zie je meteen in de uitdrukking **счастливо́го** **пути́!** *goede reis!* Het enige verschil met de 'reguliere' vrouwelijke woorden is de instr.sg., die uitgaat op **-ѣм** (**путѣм**, ook gebruikt als bijwoordelijke bepaling zoals in **путѣм** **переговоро́в** *langs de weg van onderhandelingen*). Het woord heeft, uitzonderlijk voor de 3e declinatie, eindaccent in alle naamvallen.

sg.	N	пу́ть	pl.	пути́
	G	пути́		путѣ́й
	D	пути́		путя́м
	A	пу́ть		пути́ [= N]
	I	путѣ́м		путя́ми
	L	пути́		путя́х

2.6 Leenwoorden

Leenwoorden gooien bij de in §2.2.1 beschreven indeling in verbuigingsklasse en geslacht roet in het eten. Deze woorden voelen door hun vorm of uitspraak vaak duidelijk als 'vreemd' aan.

Deze categorie woorden is verhoudingsgewijs zeer klein. Bij het overgrote deel van zelfstandige naamwoorden is de indeling naar verbuigingsklasse en geslacht volstrekt regelmatig.

Bij de leenwoorden moeten we onderscheid maken tussen twee soorten:

- leenwoorden die eindigen op een **medeklinkerteken of het zachte teken -ь**
- leenwoorden die eindigen op een **klinker**

2.6.1 Leenwoorden op een medeklinker of het zachte teken -ь

Leenwoorden die eindigen op een **medeklinkerteken of het zachte teken -ь** voegen zich zonder moeite in het Russische systeem en worden gewoon verbogen:

- Leenwoorden waarvan de nom.sg. eindigt **op een medeklinkerteken** worden verbogen volgens de 1e declinatie (en zijn dus mannelijk):

журнали́ст *journalist*
компью́тер *computer*
смартфо́н *smartphone*

- Leenwoorden waarvan de nom.sg. eindigt **op het zachte teken -ь** worden meestal verbogen volgens de 1e declinatie (en zijn dan mannelijk), soms volgens de 3e declinatie (en zijn dan vrouwelijk).

ро́яль *vleugelpiano*, ко́ктэйль *cocktail* (1e declinatie)

меда́ль *medaille*, караме́ль *karamel* (3e declinatie)

De onvoorspelbaarheid van de verbuigingsklasse van deze leenwoorden is niet anders dan bij 'gewone', Russische woorden waarvan de nom.sg. eindigt op het zachte teken -ь. De juiste declinatieklasse en het bijbehorende geslacht moeten uit het hoofd worden geleerd.

Uitzondering op deze hoofdregel zijn woorden op een medeklinkerteken of het zachte teken -ь die **vrouwelijke personen of dieren** aanduiden. Deze woorden, waaronder eigennamen, zijn onverbuigbaar en vrouwelijk:

мада́м *madame*

Мише́ль *Michelle*, [Мелáнья] Тра́мп [*Melania*] *Trump*, Гу́лназ *Gulnaz* (vrouwelijke voornaam van Turkse afkomst)

2.6.2 Leenwoorden op een klinker

Leenwoorden die eindigen op een **klinker** zijn in principe onverbuigbaar en onzijdig:

кино́ *bioscoop*, пальто́ *jas*, *mantel*, ра́дио *radio*, клише́ *cliché*, меню́ *menu*, такси́ *taxi*, спа́ *spa* (*bad*, *wellnessoord*)

N.B. Het veelvoorkomende woord ко́фе *koffie* is een uitzondering: het is mannelijk (en onverbuigbaar). Het is dus хоро́ший ко́фе *goede koffie*. In de informele taal is ко́фе ook wel onzijdig (хоро́шее ко́фе). Veel Russen beoordelen dit als fout taalgebruik.

Op deze hoofdregel zijn twee uitzonderingen:

- Uitzondering op de onverbuigbaarheid zijn leenwoorden die eindigen **op een onbeklemtoonde -a of -я**. Die lijken zo sterk op 'gewone' Russische woorden op -a/-я dat ze worden verbogen volgens de 2e declinatie. Tenzij ze mannelijke personen aanduiden, zijn ze daardoor vrouwelijk.

стюа́рдэсса *stewardess*
администра́ция *administratie*
археоло́гия *archeologie*
Финля́ндия *Finland*, колле́га *collega*

(2e declinatie)

- Uitzondering op de onzijdigheid zijn aanduidingen voor **personen** (waaronder eigenamen) en **dieren** die eindigen op een klinker. Hun grammaticale geslacht richt zich logischerwijs naar het biologische geslacht:

крупье *croupier*, аташе *attaché*, гýру *goeroe*, [Джон Ф.] Кéннеди [*John F.*] *Kennedy*
 → onverbuigbaar en mannelijk (doordat ze mannelijke personen aanduiden)

кенгурý *kangoeroe*, фламинго *flamingo*, гризли *grizzlybeer*
 → onverbuigbaar en mannelijk/vrouwelijk
 (doordat ze mannelijke/vrouwelijke dieren aanduiden)

лэди *lady*, Ёóко Оно *Yoko Ono*
 → onverbuigbaar en vrouwelijk (doordat ze vrouwelijke personen aanduiden)

2.7 Persoonsnamen

2.7.1 Inleiding

Russische persoonsnamen bestaan altijd uit drie delen:

- *имя* – een voornaam
- *отчество* – een vadersnaam
- *фамилия* – een achternaam

Anders dan mensen in Nederland en België hebben Russen nooit twee, drie of zelfs meer officiële voornamen of doornamen. Volstaan wordt met één voornaam en een afleiding van de naam van de vader.

In officiële contexten – zoals namenlijsten, maar soms ook in gesproken taal – staat de achternaam vooraan, gevolgd door voor- en vadersnaam. Deze volgorde wordt wel aangeduid met de letters ФИО (voor *фамилия* - *имя* - *отчество*) en komt vaker voor dan in het Nederlands:

Ивáнов(,) Сергéй Максéмович
 Пúтин(,) Владéмир Владéмирович

2.7.2 Voornamen

Voornamen zijn feitelijk gewone zelfstandige naamwoorden. Ze worden niet anders verbogen dan andere zelfstandige naamwoorden uit dezelfde declinatieklasse.

1e declinatieklasse

N	Максéм	Евгéний
G	Максéма	Евгéния
D	Максéму	Евгéнию
A	Максéма [= G]	Евгéния [= G]
I	Максéмом	Евгéнием
L	Максéме	Евгéнии

Toelichting:

- Tot de 1e declinatieklasse behoren **alleen mannennamen**.

Vrouwennamen die eindigen op een medeklinker zijn buitenlandse namen en zijn **onverbuigbaar** (zie §2.6).

- De naam Евгѐний wordt verbogen zoals кафетѐрий *cafeteria*, met een loc.sg. op -ии (zie §2.3.1).

2e declinatieklasse

	F			M		
N	Анна	Ольга	Юлия	Ильѧ	Никѧта	Дѧма
G	Анны	Ольги	Юлии	Ильѧ	Никѧты	Дѧмы
D	Анне	Ольге	Юлии	Ильѐ	Никѧте	Дѧме
A	Анну	Ольгу	Юлию	Ильѧ	Никѧту	Дѧму
I	Анной	Ольгой	Юлией	Ильѧй	Никѧтой	Дѧмой
L	Анне	Ольге	Юлии	Ильѐ	Никѧте	Дѧме

Toelichting:

- Tot de 2e declinatieklasse behoren **vrouwennamen** en **mannennamen op -a**. Vrouwenamen die eindigen op een andere klinker dan -a zijn buitenlandse namen en zijn **onverbuigbaar** (zie §2.6).
- Юлия wordt verbogen zoals фами́лия *achternaam* (zie §2.4.1)
- Tot deze groep horen heel veel **verkleinvormen** van namen (zowel van vrouwen als van mannen). Een voorbeeld daarvan in de tabel hierboven is Дѧма (van Дми́трий). Andere voorbeelden:

vrouwennamen

Оля	←	Ольга
На́стя	←	Наде́жда
Аня	←	Анна
Лю́ба	←	Любо́вь
Ма́ша	←	Ма́рия
Са́ша	←	Алекса́ндра
Жѐня	←	Евге́ния

mannennamen

Дѧма	←	Дми́трий
Але́ша	←	Алексе́й
Са́ша	←	Алекса́ндр
Жѐня	←	Евге́ний
Воло́дя	←	Влади́мир

3e declinatieklasse

N	Любо́вь
G	Любо́ви
D	Любо́ви
A	Любо́вь
I	Любо́вью
	Любо́вей
L	Любо́ви

Toelichting:

- Tot de 3e declinatieklasse behoren maar **heel weinig namen**.

- Любóвь wordt – in tegenstelling tot wat gezegd is aan het begin van deze paragraaf – wel degelijk anders verbogen dan het woord любóвь *liefde* (zie §2.5.1). De naam heeft geen vluchtige klinker, en naast de regelmatige instrumentalis Любóвью is ook de variant Любóвей mogelijk.

2.7.3 Vadersnamen

De vadersnaam wordt afgeleid van de naam van de vader.

Пётр Сóколов (*vader*)

Алекса́ндр **Петро́вич** Сóколов (*zoon*)

Людми́ла **Петро́вна** Сóколова (*dochter*)

Алекса́ндр Ива́нов (*vader*)

Алекса́ндр **Алекса́ндрович** Ива́нов (*zoon*)

Юлия **Алекса́ндровна** Ива́нова (*dochter*)

De vadersnaam wordt gevormd door achter de naam van de vader het achtervoegsel **-ович** (zonen) of **-овна** (dochters) te plakken:

Бори́с	Бори́сович	Бори́совна
Алекса́ндр	Алекса́ндрович	Алекса́ндровна
Влади́мир	Влади́мирович	Влади́мировна
Ива́н	Ива́нович	Ива́новна

Onder invloed van klankregel 2 kunnen -ович en -овна veranderen in -евич en -евна:

Алексе́й (/ -ej/)	Алексе́евич	Алексе́евна
Гео́ргий (/ -ij/)	Гео́ргиевич	Гео́ргиевна
Дми́трий (/ -ij/)	Дми́триевич	Дми́триевна
Игорь (/ -r' /)	Игоре́вич	Игоре́вна

In de gesproken taal wordt -ович/-евич, indien onbeklemtoond, doorgaans verkort tot -ыч/-ич, bijv.: Бори́сыч, Ива́ныч.

De **verbuiging** van vadersnamen is geheel regelmatig. Ze worden verbogen als reguliere zelfstandige naamwoorden van de 1e declinatie (bij mannen, zie §2.3.1) en de 2e declinatie (bij vrouwen; zie §2.4.1):

N	Петро́вич	Петро́вна
G	Петро́вича	Петро́вны
D	Петро́вичу	Петро́вне
A	Петро́вича [= G]	Петро́вну
I	Петро́вичем	Петро́вной
L	Петро́виче	Петро́вне

Bijzonderheden

- Bij de naam Яков wordt een extra -л' - ingevoegd:

Яков	Яковле́вич	Яковле́вна
------	------------	------------

- Bij voornamen op -а/-я is het achtervoegsel bij zonen niet -ович maar -ич. Bij dochters speelt de klemtoon een rol: het achtervoegsel is niet -овна maar -инична (beklemtoond) of -ична (onbeklemtoond). Dit soort namen komt niet veel voor. Veruit de belangrijkste zijn:

Илья́	Илья́ч	Илья́нична
Никита́	Никита́ч	Никита́нична

- Bij namen op *-ий* is de regelmatige vorming (zoals hierboven bij *Дмитрий* en *Георгий*) niet de meest voorkomende. Bij de meeste namen wordt uitgegaan van de stam van de naam op een zachte medeklinker en een /j/:

Арка́дий	Арка́д'[j]-	Арка́дьевич	Арка́дьевна
Васи́лий	Васи́л'[j]-	Васи́льевич	Васи́льевна
Григо́рий	Григо́р'[j]-	Григо́рьевич	Григо́рьевна

2.7.4 Achternamen

De uitgangen van Russische **achternamen op -ов en -ин** zien eruit als een wat merkwaardige mix van die van zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden. In de twee onderstaande voorbeelden zijn de uitgangen die doen denken aan die van bijvoeglijke naamwoorden vetgedrukt:

	М	Ф
sg. N	Чéхов	Чéхова
G	Чéхова	Чéхово й
D	Чéхову	Чéхово й
A	Чéхова [= G]	Чéхову
I	Чéхов ым	Чéхово й
L	Чéхове	Чéхово й

pl. N	Чéховы
G	Чéхов ых
D	Чéхов ым
A	Чéхов ых
I	Чéхов ыми
L	Чéхов ых

	М	Ф
sg. N	Гага́рин	Гага́рина
G	Гага́рина	Гага́рино й
D	Гага́рину	Гага́рино й
A	Гага́рина [= G]	Гага́рину
I	Гага́рин ым	Гага́рино й
L	Гага́рине	Гага́рино й

pl. N	Гага́рины
G	Гага́рин ых
D	Гага́рин ым
A	Гага́рин ых
I	Гага́рин ыми
L	Гага́рин ых

De meervoudsvormen worden gebruikt om een **echt paar** (of broers, zussen) aan te duiden:

Чéховы	<i>de Tsjechovs</i>
Юрий и Валенти́на Гага́рины	<i>Joeri en Valentina Gagarin</i>
братья Ива́новы	<i>de broers Ivanov</i>

De achtervoegsels -ов en -ин kunnen onder invloed van de klank- en spellingregels van het Russisch (zie §1.4) andere vormen aannemen. Deze worden op dezelfde manier verbogen. Voorbeelden van dergelijke namen zijn Киселёв, Исáев en Гла́зьев (varianten van -ов) en Си-ницын (een variant van -ин).

Russische achternamen

De achternamen op -ов en -ин zijn onder de Russen veruit het **frequentst**.

Daarnaast komen onder meer de volgende typen voor:

- achternamen op -енко: Лукашéнко, Савчéнко, Королéнко
Deze achternamen zijn voor zowel mannen als vrouwen **onverbuigbaar**.
- achternamen op -ый, -ий, -ой, -ский: Чёрный, Безúхий, Плохой, Петróвский
Deze achternamen worden geheel vervoegd zoals **bijvoeglijke naamwoorden**. Voor vrouwen worden de vrouwelijke vormen gebruikt (Чёрная, Безúхая, Плохая, Петróвская).
- achternamen op een medeklinker: Зализняк, Шушкéвич, Саргсян, Шульц, Фельгенгауэр
Deze achternamen worden verbogen als reguliere **mannelijke woorden van de 1e declinatie**. Voor vrouwen zijn ze **onverbuigbaar**.
- achternamen op een klinker: Дыбó, Шеварднáдзе
Deze achternamen zijn voor zowel mannen als vrouwen **onverbuigbaar**.
- achternamen met al dan niet verouderde naamvalsuitgangen: Живáго, Бельíх
Deze achternamen zijn voor zowel mannen als vrouwen **onverbuigbaar**.

De verbuigbaarheid en onverbuigbaarheid van deze achternamen – vaak van niet-Russische herkomst – sluit aan bij de omgang van het Russisch met leenwoorden. Zie verder §2.6.

3. HET BIJVOEGLIJK NAAMWOORD

3.1 Grondvorm: de nominatief

De grondvorm van een bijvoeglijk naamwoord is de **nom.sg.** Die kan daarbij de volgende uitgangen hebben:

M	F	N	PL
-ый (-ий)			
-ой	-ая	-ое	-ые

In fonemen weergegeven zien de uitgangen er als volgt uit:

M	F	N	PL
/-ij/			
/-ój/	/-aja/	/-oje/	/-ije/

Toelichting:

- De reguliere mannelijke uitgang is **-ый**. Die heeft een variant **-ий** als gevolg van klank- en spellingregels en voor specifieke types bijvoeglijke naamwoorden.

но́вый	<i>nieuw</i>	
ста́рый	<i>oud</i>	
лёгкий	<i>gemakkelijk</i>	(klankregel 1; type крѐпкий, §3.2.3)
лишний	<i>overbodig</i>	(type си́ний, §3.3.1)

- De uitgang **-ой** wordt gebruikt zodra de klemtoon op de uitgang valt:

молодо́й	<i>jong</i>
голубо́й	<i>(licht)blauw</i>

Voorbeelden:

M	F	N	PL	
но́вый	но́вая	но́вое	но́вые	<i>nieuw</i>
тру́дный	тру́дная	тру́дное	тру́дные	<i>moeilijk</i>
ста́рый	ста́рая	ста́рое	ста́рые	<i>oud</i>
голубо́й	голуба́я	голубо́е	голубы́е	<i>(licht)blauw</i>
молодо́й	молода́я	молодо́е	молоды́е	<i>jong</i>
большо́й	больша́я	большо́е	большы́е	<i>groot</i>

3.2 Uitgangen

De reguliere uitgangen voor bijvoeglijke naamwoorden zijn:

	M	F	N	PL
N	-ый/-ой	-ая	-ое	-ые
G	-ого	-ой	-ого	-ых
D	-ому	-ой	-ому	-ым
A	[= N/G]	-ую	-ое	[= N/G]
I	-ым	-ой	-ым	-ыми
L	-ом	-ой	-ом	-ых

In fonemen weergegeven zien de uitgangen er als volgt uit:

	M	F	N	PL
N	/-ij/ / /-ój/	/-aja/	/-oje/	/-ije/
G	/-ogo/	/-oj/	/-ogo/	/-ix/
D	/-omu/	/-oj/	/-omu/	/-im/
A	[= N/G]	/-uju/	/-oje/	[= N/G]
I	/-im/	/-oj/	/-im/	/-imi/
L	/-om/	/-oj/	/-om/	/-ix/

3.2.1 Type нóвый

De volledige verbuiging van het voorbeeldwoord нóвый *nieuw* ziet er als volgt uit:

	M	F	N	PL
N	нóвый	нóвая	нóвое	нóвые
G	нóвого	нóвой	нóвого	нóвых
D	нóвому	нóвой	нóвому	нóвым
A	[= N/G]	нóвую	нóвое	[= N/G]
I	нóвым	нóвой	нóвым	нóвыми
L	нóвом	нóвой	нóвом	нóвых

Toelichting:

- De vorm van de **acc.sg. mannelijk** en de **acc.pl.** wordt bepaald door het zelfstandig naamwoord, volgens het criterium levend ~ levenloos.

Там постро́или нóвый дом.

Daar hebben ze een nieuw huis gebouwd.

Учител́я посла́ли молодóго Ломоно́сова в
Герма́нию.

*De leraren stuurden de jonge Lomonosov naar
Duitsland.*

- De **klemtoon** van bijvoeglijke naamwoorden ligt in alle naamvallen op **dezelfde lettergreep**.

In de vergrotende trap (zie §3.4) en in de korte vorm (zie §3.6) kan het accent wél verspringen naar een andere lettergreep. In het gewone ‘rijtje’ blijft het echter liggen waar het ligt.

3.2.2 Type голу́бый: beklemtoonde uitgang

Het bijvoeglijk naamwoord голу́бый (*licht*)*blauw* – met een beklemtoonde uitgang – heeft in zijn verbuiging één afwijkende vorm ten opzichte van het standaardwoord нóвый, namelijk de nom.sg. mannelijk:

	M	F	N	PL
N	голу́бый	голуба́я	голубо́е	голубы́е
G	голубо́го	голубо́й	голубо́го	голубы́х
D	голубо́му	голубо́й	голубо́му	голубы́м
A	[= N/G]	голубу́ю	голубо́е	[= N/G]
I	голубы́м	голубо́й	голубы́м	голубы́ми
L	голубо́м	голубо́й	голубо́м	голубы́х

3.2.3 Varianten door klank- en spellingregels

Ten opzichte van de standaardtypes *но́вый* *nieuw* en *голубо́й* (*licht*)*blauw* ontstaan door **klank- en spellingregels** (zie §1.4) varianten. Deze voorspelbare variatie is **niet onregelmatig**.

Type **крéпкий** en type **плохо́й**: stam op -к, -г, -х

Bij bijvoeglijke naamwoorden met een stam op -к, -г, -х treden de effecten van **klankregel 1** op (zie §1.4.1). Bij de voorbeeldwoorden *крéпкий* *stevig, sterk* en *плохо́й* *slecht* zijn de afwijkingen ten opzichte van respectievelijk type *но́вый* en *голубо́й* in de tabel gearceerd.

	М	Ф	Н	РЛ
N	крéпкий	крéпкая	крéпкое	крéпкие
G	крéпкого	крéпкой	крéпкого	крéпких
D	крéпкому	крéпкой	крéпкому	крéпким
A	[= N/G]	крéпкую	крéпкое	[= N/G]
I	крéпким	крéпкой	крéпким	крéпкими
L	крéпком	крéпкой	крéпком	крéпких

	М	Ф	Н	РЛ
N	плохо́й	плоха́я	плохо́е	плохи́е
G	плохо́го	плохо́й	плохо́го	плохи́х
D	плохо́му	плохо́й	плохо́му	плохи́м
A	[= N/G]	плоху́ю	плохо́е	[= N/G]
I	плохи́м	плохо́й	плохи́м	плохи́ми
L	плохо́м	плохо́й	плохо́м	плохи́х

Type **хоро́ший** en type **большо́й**: stam op ruisklank -ш, -ж, -ч, -щ

Bij bijvoeglijke naamwoorden met een stam op de ruisklanken -ш, -ж, -ч en -щ treden de effecten van de **spellingregel na ruisklanken** (zie §1.4.4) en **klankregel 2** (zie §1.4.2) op. Bij de voorbeeldwoorden *хоро́ший* *goed* en *большо́й* *groot* zijn de afwijkingen ten opzichte van respectievelijk type *но́вый* en *голубо́й* in de tabel gearceerd.

	М	Ф	Н	РЛ
N	хоро́ший	хоро́шая	хоро́шее	хоро́шие
G	хоро́шего	хоро́шей	хоро́шего	хоро́ших
D	хоро́шему	хоро́шей	хоро́шему	хоро́шим
A	[= N/G]	хоро́шую	хоро́шее	[= N/G]
I	хоро́шим	хоро́шей	хоро́шим	хоро́шими
L	хоро́шем	хоро́шей	хоро́шем	хоро́ших

	М	Ф	Н	РЛ
N	большо́й	больша́я	большо́е	больши́е
G	большо́го	большо́й	большо́го	больши́х
D	большо́му	большо́й	большо́му	больши́м
A	[= N/G]	большу́ю	большо́е	[= N/G]
I	больши́м	большо́й	больши́м	больши́ми
L	большо́м	большо́й	большо́м	больши́х

Andere woorden die worden verbogen als bijvoeglijke naamwoorden

Als bijvoeglijke naamwoorden worden ook verbogen:

- veel **voornaamwoorden**, zoals *какой* *wat voor een? welke?*, *который* *die, dat*, *самый* *dezelfde, hetzelfde* (zie hoofdstuk 5)
- **rangtelwoorden** (zie §6.1.2 en §6.8)
- **deelwoorden** (zie hoofdstuk 10)

Verder zijn er **zelfstandige naamwoorden** die zijn afgeleid van – en worden verbogen als – bijvoeglijke naamwoorden:

ру́сский	<i>Rus</i>
ру́сская	<i>Russin</i>
больно́й	<i>zieke (man)</i>
больна́я	<i>zieke (vrouw)</i>
гла́сный	<i>klinker</i>
запя́тая	<i>komma</i>
морóженое	<i>ijs, ijsje</i>

3.3 Bijzondere bijvoeglijke naamwoorden

3.3.1 Type *си́ний*: stam op -н'

Bijvoeglijke naamwoorden van het type *си́ний* (*donker*)*blauw* heten ook wel **zachte bijvoeglijke naamwoorden**. Ze hebben een stam die eindigt op een **zachte -н'** en gaan in de nom.sg. mannelijk dus altijd uit op **-ни́й**. De **klemtoon** ligt in het type *си́ний* **altijd op de stam**.

De verbuiging van zachte bijvoeglijke naamwoorden is feitelijk **geheel regelmatig**. Het gaat slechts om een spellingvariant van het reguliere type *но́вый*. De -н' is echter zacht, wat in de daaropvolgende klinker tot uitdrukking wordt gebracht.

	M	F	N	PL
N	-и́й	-я́я	-е́е	-и́е
G	-е́го	-е́й	-е́го	-и́х
D	-е́му	-е́й	-е́му	-и́м
A	[= N/G]	-ю́ю	-е́е	[= N/G]
I	-и́м	-е́й	-и́м	-и́ми
L	-е́м	-е́й	-е́м	-и́х

In dit rijtje treedt geregeld **klankregel 2** (§1.4.2) in werking: als de stam, die eindigt op /-n'/, bijvoorbeeld wordt gecombineerd met de uitgang van bijvoorbeeld de gen.sg. mannelijk, /-ogo/, luidt dat samen /-n'ogo/, geschreven -не́го. Doordat de klemtoon nooit op de uitgang ligt, wordt de /'o/ vervangen door /e/: /-n'ego/, geschreven -не́го.

De volledige verbuiging van het voorbeeldwoord *с́иний* (*donker*)*blauw* ziet er als volgt uit:

	M	F	N	PL
N	с́иний	с́инья	с́инее	с́иние
G	с́инего	с́иней	с́инего	с́иних
D	с́инему	с́иней	с́инему	с́иним
A	[= N/G]	с́инюю	с́инее	[= N/G]
I	с́иним	с́иней	с́иним	с́иними
L	с́инем	с́иней	с́инем	с́иних

De belangrijkste zachte bijvoeglijke naamwoorden staan hieronder vermeld. Daarbij is er een zekere eenheid te herkennen naar betekenis of vormkenmerk.

relatieve plaats in ruimte of tijd

перéдний	<i>voorste, voor-</i>
сréдний	<i>middelste, midden-</i>
зáдний	<i>achterste, achter-</i>
сосéдний	<i>naastgelegen, buur-</i>
сторóнный	<i>zij-</i>
послéдний	<i>laatste</i>
кра́йний	<i>uiterste</i>
вéрхний	<i>bovenste, boven-, opper-</i>
ни́жний	<i>onderste, onder-, neder-</i>
ра́нный	<i>vroeg</i>
пóздний	<i>laat</i>

tijdvakken (dagdelen, seizoenen e.d.)

úтренний	<i>ochtend-</i>
вечéрний	<i>avond-</i>
весéнный	<i>lente-</i>
лётний	<i>zomer-</i>
осéнный	<i>herfst-</i>
зímний	<i>winter-</i>
да́вний	<i>oud, van vroeger</i>

met het achtervoegsel -шний

ли́шний	<i>onnodig, overtoellig</i>
домáшний	<i>huis-, thuis-</i>
тогда́шний	<i>toenmalig, van toen</i>
здéшний	<i>van hier, lokaal</i>

Er zijn **zowel harde als zachte** bijvoeglijke naamwoorden met een -н als laatste letter.

hard

тру́дный	/trudn-/	<i>moeilijk</i>
я́сный	/jasn-/	<i>duidelijk</i>
поня́тный	/pon'atn-/	<i>begrijpelijk</i>

zacht

с́иний	/s'in'-/	<i>(donker)blauw</i>
послéдний	/posl'edn'-/	<i>laatste</i>
зímний	/z'imn'-/	<i>winter-</i>

Een harde stam moet als standaard worden beschouwd, een zachte stam als uitzondering. Die laatste groep is immers klein en relatief duidelijk afgebakend. De precieze indeling is niet te voorspellen en moet worden geleerd.

Naast de twee genoemde types zijn er ook bijvoeglijke naamwoorden als *пеліканий pelikaan-* en *тараканий kakkerlak-*. Deze gaan als *рыбий vissen-* (zie §3.3.3). Ze zijn klein in aantal en duidelijk herkenbaar, doordat ze altijd betrekking hebben op dieren of mannelijke personen.

3.3.2 Type *ма́мин*: bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden

Bijvoeglijke naamwoorden van het type *ма́мин* van *тата* worden **bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden** (ook wel: possessieve adjectieven) genoemd. Ze zijn met het achtervoegsel *-ин* afgeleid van zelfstandige naamwoorden van de 2e declinatieklasse (mannelijke en vrouwelijke woorden op *-а*; zie §2.4). Het gaat om **woorden voor personen** (waaronder **eigennamen**).

De bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden hebben **gemengde uitgangen**:

- **nominatief** en **accusatief**: als een **zelfstandig naamwoord** (grijs gearceerd)
- **overige naamvallen**: als een **bijvoeglijk naamwoord**

	М	Ф	Н	РЛ
N	ма́мин	ма́мина	ма́мино	ма́мины
G	ма́мино́го	ма́миной	ма́мино́го	ма́миных
D	ма́миному	ма́миной	ма́миному	ма́миным
A	[= N/G]	ма́мину	ма́мино	[= N/G]
I	ма́миным	ма́миной	ма́миным	ма́миными
L	ма́мином	ма́миной	ма́мином	ма́миных

Bijvoeglijke naamwoorden van het type *ма́мин* komen vooral voor in de **spreektaal**. Ze hebben dezelfde betekenis als een ‘bezitaanduidende’ genitief:

<i>ма́мин брат</i>	<i>tata's broer</i>	= брат <i>ма́мы</i>
<i>Са́шина кни́га</i>	<i>Sasja's boek</i>	= кни́га <i>Са́ши</i>
<i>па́пино ра́дио</i>	<i>papa's radio</i>	= ра́дио <i>па́пы</i>
<i>Ири́нины прое́кты</i>	<i>Irina's projecten</i>	= прое́кты <i>Ири́ны</i>

Он разби́л **па́пину** маши́ну. *Hij heeft zijn vaders auto gecrasht.*

Het 19e-eeuwse Russisch kende ook bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden afgeleid van zelfstandige naamwoorden van de 1e declinatieklasse. Deze werden gevormd met het achtervoegsel *-ов* (met de varianten *-ев* en *-ёв*). De verboging is hetzelfde als bij het type *ма́мин*.

In het moderne Russisch is het gebruik van deze bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden op *-ов* vrijwel beperkt tot enkele vaste verbindingen, zoals *крокоди́ловы слёзы krokodillentranen* en *Ма́рково учéние de leer van Marx*.

Russische **achternamen op -ин en -ов** lijken sterk op de hier behandelde bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden, maar worden **nét anders** verbogen (zie §2.7.1.3).

3.3.3 Type ры́бий: stam op -/j/

	М	Ф	Н	РЛ
Н	ры́бий	ры́бья	ры́бье	ры́бьи
Г	ры́бье го	ры́бье й	ры́бье го	ры́бье их
Д	ры́бье му	ры́бье й	ры́бье му	ры́бье им
А	[= Н/Г]	ры́бье ю	ры́бье	[= Н/Г]
І	ры́бье им	ры́бье й	ры́бье им	ры́бье ими
Л	ры́бье м	ры́бье й	ры́бье м	ры́бье их

In fonemen weergegeven zien de vormen er als volgt uit:

	М	Ф	Н	РЛ
Н	/rib-i-j/	/ribja/	/ribje/	/ribji/
Г	/ribjego/	/ribjej/	/ribjego/	/ribjix/
Д	/ribjemu/	/ribjej/	/ribjemu/	/ribjim/
А	[= Н/Г]	/ribju/	/ribje/	[= Н/Г]
І	/ribjim/	/ribjej/	/ribjim/	/ribjimi/
Л	/ribjem/	/ribjej/	/ribjem/	/ribjix/

Toelichting:

- Bijvoeglijke naamwoorden van het type ры́бий *vissen*- hebben allemaal betrekking op **dieren of mannelijke personen**.
- Het belangrijkste vormkenmerk van dit type is dat de **stam eindigt op een -/j/**: /ribj-/. In de nom.sg. wordt hierin een vluchtige klinker ingevoegd: /rib-i-j/, geschreven ры́бий.
- De bezittelijke bijvoeglijke naamwoorden hebben **gemengde uitgangen**:
 - **nominatief en accusatief**: als een **zelfstandig naamwoord** (grijs gearceerd)
 - **overige naamvallen**: als een **bijvoeglijk naamwoord**
- De /j/**van de stam** en een klinker aan het begin van de uitgang worden geheel volgens de spellingregels weergegeven als **-ья-, -ье-, -ью- of -ьи-** (zie §1.3.3).
- Tot het type ры́бий behoren onder meer:

во́лчий wolven-, wolfs-	←	волк <i>wolf</i>
медвѣжий <i>beren</i> -	←	медвѣдь <i>beer</i>
пти́чий vogel-	←	пти́ца <i>vogel</i>
пелика́ний pelikaan-	←	пелика́н <i>pelikaan</i>
бо́жий goddelijk	←	бог <i>god</i>

Bij de vorming van deze bijvoeglijke naamwoorden treedt **medeklinkerwisseling** op (zie het kader 'Medeklinkerwisseling' in §7.5.3).

Het rangtelwoord **трѣтій** *derde* wordt ook verbogen als het type ры́бий (zie §6.8).

Voorbeelden van het gebruik van deze bijvoeglijke naamwoorden:

ры́бий жир	<i>levertraan (lett. vissevet)</i>
во́лчий аппети́т	<i>honger als een paard (lett. wolfshonger)</i>
медве́жье мя́со	<i>berenvlees</i>
пти́чье перо́	<i>vogelveer</i>
пелика́ний пруд	<i>pelikanenvijver</i>
бо́жья коро́вка	<i>lieveheersbeestje</i>

Bijvoeglijke naamwoorden op -ий

We zijn **vier types** bijvoeglijke naamwoorden tegengekomen die in de nom.sg. mannelijk eindigen op -ий:

крéпкий	<i>stevig, sterk</i>	variant door klankregel 1 (zie §3.2.3)
хоро́ший	<i>goed</i>	variant door spellingregel en klankregel 2 (zie §3.2.3)
си́ний	<i>donkerblauw</i>	zacht bijvoeglijk naamwoord (stam op /-n'/) (zie §3.3.1)
ры́бий	<i>vissen-</i>	stam op /-j/ (deze paragraaf)

Deze types wijken allemaal af van het standaardtype но́вый – en wel allemaal op hun eigen manier. Het is belangrijk om te doorgronden hoe deze types in elkaar zitten, zodat hun afwijkingen te verklaren zijn.

3.4 De vergrotende trap

De trappen van vergelijking

Er worden zowel in het Nederlands als het Russisch **drie trappen van vergelijking** onderscheiden:

	Nederlands	Russisch
stellende trap	nieuw	но́вый
vergotende trap	nieuwer	бо́лее но́вый / но́вее
overtreffende trap	nieuwst	са́мый но́вый / но́вее всех/всего́

3.4.1 Vorming

De **vergotende trap** kan op twee manieren worden gevormd:

- **niet-samengestelde** vergrotende trap: uitgang **-ee** of **-e**

но́вее	<i>nieuwer</i>
ва́жнее	<i>belangrijker</i>
интереснее	<i>interessanter</i>
крéпче	<i>sterker</i>
ти́ше	<i>stiller</i>

- **samengestelde** vergrotende trap: **бо́лее** + stellende trap

бо́лее но́вый	<i>nieuwer</i>
бо́лее ва́жный	<i>belangrijker</i>
бо́лее интересны́й	<i>interessanter</i>
бо́лее крéпкий	<i>sterker</i>
бо́лее ти́хий	<i>stiller</i>

De **niet-samengestelde** vergrotende trap kan op meerdere manieren worden gevormd. De normaalste manier is met het **achtervoegsel -ee**:

но́вый <i>nieuw</i>	нове́е
тру́дный <i>moelijk</i>	трудне́е
я́сный <i>duidelijk</i>	ясне́е
до́брый <i>goed</i>	добра́е
ста́рый <i>oud</i>	старе́е (van dingen)
интересный <i>interessant</i>	интересне́е
поня́тный <i>begrijpelijk</i>	поня́тнее
весёлый <i>vrolijk</i>	веселе́е

Het accent bij de vergrotende trap op -ee: handvatten

Bij bijvoeglijke naamwoorden met **eindklemtoon** (dat wil zeggen: **op -о́й**) ligt het accent ook in de vergrotende trap op -ee op de **uitgang**:

голубо́й (<i>licht</i>)blauw	голубе́е
тупо́й <i>bot</i>	тупе́е

Bij bijvoeglijke naamwoorden met **stamklemtoon** (dat wil zeggen: **op -ый/-ий**) **verspringt** het accent naar de uitgang -ee bij een **eenlettergrepige stam**:

но́вый <i>vrolijk</i>	нове́е
ва́жный <i>belangrijk</i>	ва́жне́е

Bij bijvoeglijke naamwoorden met een **meerlettergrepige stam** en **stamklemtoon** blijft het accent in principe **op de stam** liggen:

прия́тный <i>aangenaam</i>	прия́тнее
интересный <i>interessant</i>	интересне́е

De belangrijkste **uitzonderingen** bij meerlettergrepige stammen:

весёлый <i>vrolijk</i>	веселе́е
холо́дный <i>koud</i>	холодне́е
тяжё́лый <i>zwaar</i>	тяжеле́е
зеле́ный <i>groen</i>	зелене́е
здорово́ый <i>gezond</i>	здорове́е

De tweede manier van vorming is het **achtervoegsel -е**. Dat wordt gebruikt als de stam van een bijvoeglijk naamwoord eindigt op **-к, -г, -х** of op **-т, -д, -ст**. Hierbij treedt ook **medeklinkerwisseling** op (zie het kader 'Medeklinkerwisseling' in §7.5.3). Het accent ligt **altijd op de stam**.

гро́мкий <i>luid</i>	гро́мче
ле́гкий <i>gemakkelijk</i>	ле́гче
мя́гкий <i>zacht</i>	мя́гче
дорого́й <i>duur, dierbaar</i>	доро́же
ти́хий <i>stil</i>	ти́ше
молодо́й <i>jong</i>	моло́же
бога́тый <i>rijk</i>	бога́че
чи́стый <i>zuiver, schoon</i>	чи́ще
просто́й <i>eenvoudig</i>	проще́
то́лстый <i>dik</i>	то́лще

Bij een aantal bijvoeglijke naamwoorden van dit type verdwijnt het **achtervoegsel -ок- of -к-**. Vaak gaat het daarbij om bijvoeglijke naamwoorden die een relatieve grootte uitdrukken. De belangrijkste woorden waarbij dit gebeurt, luiden:

relatieve grootte

низкий <i>laag</i>	ниже
высокий <i>hoog</i>	выше
узкий <i>nauw, smal</i>	уже (let op: уже is een bijwoord en betekent <i>al, reeds</i>)
широкий <i>breed</i>	шире
короткий <i>kort</i>	короче

overige

близкий <i>dichtbij</i>	ближе
редкий <i>zeldzaam</i>	реже

Een kleine groep andere bijvoeglijke naamwoorden heeft ook een vergrotende trap op -e, waarbij **onregelmatigheden** optreden:

дешёвый <i>goedkoop</i>	дешевле
глубокий <i>diep</i>	глубже
поздний <i>laat</i>	позже (en позднее, dat tot de geschreven taal behoort)
далёкий <i>ver</i>	дальше
дóлгий <i>lang</i>	дольше
большóй <i>groot</i>	больше
рáнный <i>vroeg</i>	раньше
стáрый	старше (van personen)
слáдкий <i>zoet</i>	слаще

Drie belangrijke bijvoeglijke naamwoorden vormen een vergrotende trap van een **andere stam**:

хорóший <i>goed</i>	лучше
плохóй <i>slecht</i>	хуже
мáленький <i>klein</i>	меньше

3.4.2 Gebruik

De **samengestelde** vergrotende trap met бóлее + stellende trap is een ‘omschreven’ vorm en is **verbuigbaar** naar naamval, getal en geslacht. Hij kent daardoor meerdere vormen.

De samengestelde vergrotende trap wordt daardoor vooral gebruikt als **attributieve** bepaling (zoals in een *mooier huis*), waarin een bijvoeglijk naamwoord in naamval, getal en geslacht overeen moet komen met het woord waar het bij hoort:

Теперь они живёт в бóлее красивом доме.	<i>Ze wonen nu in een mooier huis.</i>
Я купил бóлее интересную книгу.	<i>Ik heb een interessanter boek gekocht.</i>

De **niet-samengestelde** vergrotende trap is **onverbuigbaar** en heeft daardoor maar **één vorm**. Deze vorm kan daardoor alleen **predicatief** worden gebruikt:

Наш дом красивее .	<i>Ons huis is mooier.</i>
Этот урок труднее .	<i>Deze les is moeilijker.</i>

Als een vergrotende trap predicatief wordt gebruikt, is de niet-samengestelde vorm het gebruikelijkst. De **samengestelde vorm** komt **predicatief beduidend minder vaak** voor:

(Наш дом **боле́е краси́вый**.)
(Этот уро́к **боле́е трудо́вый**.)

*Ons huis is **mooier**.*
*Deze les is **moeilijker**.*

De niet-samengestelde vergrotende trap kan niet van alle bijvoeglijke naamwoorden worden gevormd. Hier gelden ongeveer dezelfde beperkingen als bij de vorming van de korte vorm van het bijvoeglijke naamwoord (zie §3.6).

Attributief en predicatief

Een woord wordt **attributief gebruikt** als het in hetzelfde zinsdeel staat als het woord waar het bij hoort:

Кра́сная маши́на е́хала о́чень бы́стро.
*De **rode** auto reed erg snel.*

Студе́нт вы́учил э́тот **трудо́вый** уро́к.
*De student heeft die **moeilijke** les geleerd.*

Een woord wordt **predicatief gebruikt** als het deel uitmaakt van het naamwoordelijk deel van het gezegde (predicaat). Daarvan is sprake bij koppelwerkwoorden (zoals *быть zijn*, *стать worden*, *оказаться blijken*, *остаться blijven*):

Э́тот уро́к бы́л о́чень **трудо́вый**.
Die les was erg moeilijk.

Маши́на бы́ла **кра́сная**.
De auto was rood.

Она́ бы́ла **больна́**.
Zij was ziek.

Of een bijvoeglijk naamwoord attributief of predicatief wordt gebruikt, heeft invloed op welke vormen van het bijvoeglijk naamwoord kunnen worden gebruikt. Zo komt de **korte vorm** alleen voor bij predicatief gebruik van bijvoeglijke naamwoorden (zie §3.7). Ook de **niet-samengestelde vorm van de vergrotende trap** (zie §3.4.1) kan alleen predicatief worden gebruikt.

Vergrotende trap + dan

‘Dan’ na een vergrotende trap wordt uitgedrukt door **чем**. Daarvóór wordt – anders dan in het Nederlands – altijd een **komma** geplaatst.

Сего́дня холо́днее, **чем** вчера́.

*Vandaag is het kouder **dan** gisteren.*

Второ́й уро́к трудо́нее, **чем** пе́рвый.

*De tweede les is moeilijker **dan** de eerste.*

Он ста́рше, **чем** я.

*Hij is ouder **dan** ik.*

Она́ мо́ложе, **чем** Пе́тр.

*Zij is jonger **dan** Pjotr.*

Их дом бо́льше, **чем** наш.

*Hun huis is groter **dan** dat van ons.*

Als **чем** gevolgd wordt door een **woord (of woordgroep) in de nominatief of accusatief** – zoals in de laatste vier zinnen hierboven – kan **чем** + nom./acc. in zijn geheel worden vervangen door een **genitief**:

Второ́й уро́к трудо́нее **пе́рвого**.

*De tweede les is moeilijker **dan de eerste**.*

Он ста́рше **меня́**.

*Hij is ouder **dan ik**.*

Она́ мо́ложе **Петра́**.

*Zij is jonger **dan Pjotr**.*

Их дом бо́льше **нашего́**.

*Hun huis is groter **dan dat van ons**.*

De vervanging van **чем + nom./acc.** door een genitief is alleen mogelijk bij de **niet-samengestelde vergrotende trap**. Bij de samengestelde vorm met **бóлее** kan dit dus **niet**.

Второй уро́к ~~бо́лее~~ ~~трудо́ный~~ ~~пе́рвого~~ трудо́нее ~~пе́рвого~~.

Mate van verschil

De mate van verschil wordt uitgedrukt door **на + acc.** of door onbepaalde bijwoorden als **намно́го** *veel* en **горáздо** *aanzienlijk*.

Эти штаны́ на пятьсо́т рублёй доро́же, чем те.	<i>Deze broek is vijfhonderd roebel duurder dan die.</i>
Он на де́сять лет ста́рше Ива́на.	<i>Hij is tien jaar ouder dan Ivan.</i>
Пе́тя на три сантимéтра вы́ше меня́.	<i>Petja is drie centimeter groter dan ik.</i>
Он намно́го ста́рше Ива́на.	<i>Hij is veel ouder dan Ivan.</i>
Она горáздо моло́же своей подро́ги.	<i>Ze is aanzienlijk jonger dan haar vriendin.</i>

‘x keer zo ... als’

De constructie ‘x keer zo ... als’ wordt weergegeven door **в два ра́за, в три ра́за ... в пять раз** etc. Daarbij wordt – anders dan in het Nederlands – een vergrotende trap gebruikt:

Эта ко́мната в два ра́за ши́ре , чем та.	<i>Deze kamer is twee keer zo breed als die.</i>
Его́ слова́рь в три ра́за доро́же моего́.	<i>Zijn woordenboek is drie keer zo duur als dat van mij.</i>

‘Hoe ... des te/ ...’

De constructie ‘hoe ... des te ...’ wordt weergegeven door **чем + vergrotende trap ..., тем + vergrotende trap**.

Чем глúбже река́, тем холо́днее вода́.	<i>Hoe dieper de rivier, des te kouder het water.</i>
Чем сильне́е шёл дождь, тем бы́стрее он бежа́л.	<i>Hoe harder het regende, des te sneller hij liep.</i>

‘Zo ... mogelijk’

Voor de constructie ‘zo ... mogelijk’ gebruikt het Russisch een vergrotende trap: **как мо́жно + vergrotende trap**.

Они́ хоте́ли подгото́виться как мо́жно лу́чше .	<i>Ze wilden zich zo goed mogelijk voorbereiden.</i>
Он хло́пнул двéрью как мо́жно сильне́е .	<i>Hij sloeg met de deur zo hard als hij kon.</i>

Het voorvoegsel по-: verzwakking of versterking

In de spreektaal kan aan een vergrotende trap het voorvoegsel по- worden geplakt. Is sprake van een **vergelijking**, dan **verzwakt** dit по- de vergrotende trap. Dit kan in het Nederlands worden uitgedrukt met woorden als *een beetje, iets* en *wat*:

Он помоло́же меня́.	<i>Hij is iets jonger dan ik.</i>
Он знал ма́ло, она́ побольше.	<i>Hij wist weinig, zij wat meer.</i>

De vergelijking kan daarbij ook impliciet zijn:

Говори́ поти́ше.	<i>Spreek wat zachter.</i>	[= vergeleken met het huidige niveau]
------------------	----------------------------	---------------------------------------

Als er **geen vergelijking** wordt getrokken, **versterkt** по- de vergrotende trap juist:

Верни́сь поскорéе.	<i>Kom zo snel je kunt terug.</i>
Оде́нься потепле́е!	<i>Kleed je goed warm aan!</i>

Niet-samengestelde vergrotende trap op -ший

De niet-samengestelde vorm van de vergrotende trap kent meestal maar één vorm. Voor **acht bijvoeglijke naamwoorden** geldt dit niet: die kennen ook een vergrotende trap met uitgangen van het bijvoeglijk naamwoord.

хоро́ший <i>goed</i>	лу́чший
плохо́й <i>slecht</i>	ху́дший
большо́й <i>groot</i>	бо́льший
ма́ленький <i>klein</i>	ме́ньший
молодо́й <i>jong</i>	мла́дший
ста́рый <i>oud</i>	ста́рший
высо́кий <i>hoog</i>	вы́сший
низкий <i>laag</i>	ни́зший

Bijzonder voor deze vormen is dat deze vormen zowel een vergrotende trap (*beter*) als een overtreffende trap (*best*) kunnen uitdrukken. Ze worden uitsluitend attributief gebruikt.

Лу́чший *beter, best* en ху́дший *slechter, slechtst* worden breed gebruikt. De overige komen voornamelijk in uitdrukkingen en vaste verbindingen voor.

в лу́чшем слу́чае	<i>in het beste geval</i>
в ху́дшем слу́чае	<i>in het slechtste/ergste geval</i>
Он лу́чший учени́к в кла́ссе.	<i>Hij is de beste leerling van de klas.</i>
Але́ша мечта́л о лу́чшем бу́дущем.	<i>Aljosja droomde van een betere toekomst.</i>
бо́льшая часть	<i>het grootste deel</i>
бо́льшей ча́стью	<i>grotendeels</i>
ста́рший брат	<i>oudste broer</i>
мла́дшая сестра́	<i>jongste zus</i>
вы́сшее образова́ние	<i>hoger onderwijs</i>

3.5 De overtreffende trap

3.5.1 Vorming

De overtreffende trap kan – net als de vergrotende trap – op twee manieren worden gevormd:

▪ са́мый + de stellende trap

са́мый но́вый	<i>nieuwst</i>
са́мый ва́жный	<i>belangrijkst</i>
са́мый интере́сный	<i>interessantst</i>
са́мый кре́пкий	<i>sterkst</i>
са́мый ти́хий	<i>stilst</i>

▪ niet-samengestelde vergrotende trap + **всех/всего́**

нове́е всех/всего́	<i>nieuwst</i>
важне́е всех/всего́	<i>belangrijkst</i>
интере́снее всех/всего́	<i>interessantst</i>
кре́пче всех/всего́	<i>sterkst</i>
ти́ше всех/всего́	<i>stilst</i>

3.5.2 Gebruik

De overtreffende trap met **са́мый** is **verbuigbaar** naar naamval, getal en geslacht. Daarbij wordt zowel са́мый als het bijvoeglijk naamwoord verbogen. Doordat deze overtreffende trap meerdere vormen kent, wordt hij vooral gebruikt als **attributieve bepaling** (zoals in *het mooiste huis*), waarin een bijvoeglijk naamwoord in naamval, getal en geslacht overeen moet komen met het woord waar het bij hoort:

Он́и живу́т в са́мом краси́вом до́ме на у́лице.	<i>Ze wonen in het mooiste huis van de straat.</i>
Это бы́ло са́мый тяжё́лый год в его́ жи́зни.	<i>Dat was het zwaarste jaar in zijn leven.</i>

De overtreffende trap met са́мый kan ook predicatief worden gebruikt:

Этот год был са́мый тяжё́лый в его́ жи́зни.	<i>Dat jaar was het zwaarste in zijn leven.</i>
Четвёртый уро́к са́мый трудо́ный.	<i>De vierde les is het moeilijkst.</i>

De overtreffende trap met **всех/всего́** is, net zoals de niet-samengestelde vergrotende trap waarmee hij gevormd wordt, **onverbuigbaar** en heeft daardoor maar **één vorm**. Daardoor kan hij uitsluitend **predicatief** worden gebruikt.

De keuze tussen **всех** en **всего́** wordt bepaald door de betekenis:

- **всех** *van alle, van allemaal* (van alle gelijksoortige elementen in de groep)
- **всего́** *van alles* (überhaupt)

Четвёртый уро́к труднее́ всех .	<i>De vierde les is het moeilijkst.</i>	<i>[= van alle lessen]</i>
Этот рома́н интереснее́ всех .	<i>Deze roman is het interessantst.</i>	<i>[= van alle romans]</i>
Это важнее́ всего́ .	<i>Dat is het belangrijkste.</i>	<i>[= van alles]</i>

‘een van de + overtreffende trap’

De constructie ‘een van de + overtreffende trap’ wordt uitgedrukt met **один из + overtreffende trap**.

В э́том го́роде роди́лся один из са́мых вели́ких ру́сских поэ́тов .	<i>In deze stad is een van de grootste Russische dichters geboren.</i>
--	---

Het voorvoegsel **наи-**: versterking

De vergrotende/overtreffende trap van het type **лу́чший** (zie het kader ‘Niet-samengestelde vergrotende trap op -ший’ in §3.4.2) en de vormen van de overtreffende trap met het suffix **-ейший** (zie het kader hieronder) kunnen worden versterkt met het partikel **наи-** *aller-*.

наилу́чший результа́т	<i>het allerbeste resultaat</i>
пу́ть наиме́ньшего сопроти́вления	<i>de weg van de minste weerstand</i>
наисложне́йшая зада́ча	<i>een alleringewikkeldste opgave</i>

Niet-samengestelde overtreffende trap op -ейший

In wat verheven taalgebruik en in bepaalde vaste uitdrukkingen komt nog een derde overtreffende trap voor. Deze wordt gevormd met het achtervoegsel **-ейший**:

но́вый <i>nieuw</i>	нове́йший
у́мный <i>verstandig</i>	умне́йший
просто́й <i>eenvoudig</i>	просте́йший
ве́рный <i>trouw</i>	верне́йший
прекрасный <i>schitterend</i>	прекрасне́йший
бога́тый <i>rijk</i>	богате́йший

De **klemtoon** ligt bij bijvoeglijke naamwoorden met éénlettergrepige stam op het achtervoegsel -ейший. Als de stam uit meer dan één lettergreep bestaat is het suffix meestal onbeklemtoond. In de voorbeelden hierboven moet богатейший dan ook als uitzondering worden beschouwd.

Bij bijvoeglijke naamwoorden met een **stam op -к, -г, -х** treedt medeklinkerwisseling op. Het achtervoegsel luidt daarna **-а́йший** en is **altijd beklemtoond**.

высо́кий <i>hoog</i>	высоча́йший
глубо́кий <i>diep</i>	глубоча́йший
стро́гий <i>streng</i>	строжа́йший
ти́хий <i>stil</i>	тиша́йший
ле́гкий <i>licht, gemakkelijk</i>	легча́йший

Onregelmatige vormen hebben:

близкий <i>dichtbij</i>	ближа́йший
коро́ткий <i>kort</i>	кратча́йший
дорого́й <i>duur, dierbaar</i>	дража́йший
ни́зкий <i>laag</i>	нижа́йший

Deze vorm van de overtreffende trap wordt op **drie manieren** gebruikt:

- als een **zuivere overtreffende trap**

В нём я ви́жу своего́ зле́йшего врага́.	<i>Ik zie hem als mijn ergste vijand.</i>
Вы счита́ете э́тот вопро́с важне́йшим на пове́стке дня?	<i>Vindt u die kwestie het belangrijkste op de agenda?</i>

- als aanduiding voor een **zeer hoge graad** (een 'elatief')

добрéйшая душа́	<i>een doodgoeie ziel</i>
честне́йший челове́к	<i>een goudeerlijk iemand</i>
чистéйшая ложь	<i>je reinste leugen</i>

- als een **vergrotende trap**, voornamelijk in vaste verbindingen

в дальне́йшем	<i>in het vervolg</i>
дальне́йшие разгово́ры	<i>verdere gesprekken</i>
в ближа́йшем вре́мени	<i>in de nabije (naaste) toekomst</i>

3.6 De korte vorm: vorming

3.6.1 Uitgangen

Naast hun reguliere vorm – die wel lange vorm wordt genoemd – hebben **kwalitatieve bijvoeglijke naamwoorden** meestal ook een **korte vorm**. De korte vorm heeft slechts uitgangen voor getal en geslacht. Ze worden dus **niet naar naamval** verbogen.

De uitgangen zijn als volgt:

M	F	N	PL
–	-a	-o	-ы

In fonemen weergegeven zien de uitgangen er als volgt uit:

M	F	N	PL
–	/-a/	/-o/	/-i/

Voorbeelden:

	M	F	N	PL	
но́вый <i>nieuw</i>	нов	новá	но́во	но́вы	
молодо́й <i>jong</i>	молод	молода́	молодо́	молоды́	
ти́хий <i>stil</i>	тих	тиха́	тихо́	тихи́	(klankregel 1, §1.4.1)
горя́чий <i>warm</i>	горяч	горяча́	горячо́	горячи́	(spellingregel, §1.4.4)

Afwijkende vormen hebben большо́й *groot* en ма́ленький *klein*:

	M	F	N	PL	
большо́й <i>groot</i>	вели́к	велика́	велико́	велики́	(klankregel 1, §1.4.1)
ма́ленький <i>klein</i>	мал	мала́	мало́	малы́	

Bijvoeglijke naamwoorden: kwalitatief of relationeel

Bijvoeglijke naamwoorden kunnen naar hun betekenis worden verdeeld in kwalitatieve en relationele bijvoeglijke naamwoorden.

Kwalitatieve bijvoeglijke naamwoorden hebben een eigen, inherente betekenis. Ze kenmerken het zelfstandig naamwoord direct.

но́вый	<i>nieuw</i>
я́сный	<i>duidelijk</i>
молодо́й	<i>jong</i>
си́льный	<i>krachtig</i>
хоро́ший	<i>goed</i>

Relationele bijvoeglijke naamwoorden zijn afgeleid van een ander woord, waarmee ze nog steeds in relatie staan.

де́тская кни́га <i>kinderboek</i>	[= кни́га для дете́й]
кни́жный магази́н <i>boekwinkel</i>	[= магази́н книг]
демократи́ческие стра́ны <i>democratische landen</i>	[= стра́ны с демократи́ей]

Relationele bijvoeglijke naamwoorden kennen **geen trappen van vergelijking** en **geen korte vorm**.

3.6.2 Vluchtige klinker

Wanneer de stam van een bijvoeglijk naamwoord eindigt op een **medeklinkergroep**, heeft de mannelijke vorm meestal een **vluchtige klinker**:

- stam op **medeklinker + -к of -г**: vluchtige klinker **-о-**

	stam	korte vorm м	
крéпкий <i>sterk</i>	крепк-	крéпок	
лёгкий <i>licht, gemakkelijk</i>	лёгк-	лёгок	
узкий <i>smal, nauw</i>	узк-	узок	
дóлгий <i>lang</i>	долг-	дóлог	
гóрький <i>bitter</i>	гóрьк-	гóрек	(klankregel 2, §1.4.2)
тяжкий <i>moeilijk</i>	тяжк-	тяжек	(klankregel 2, §1.4.2)

- stam op **medeklinker (hard/zacht) + -н, -л, -р**: vluchtige klinker **-е-** (beklemtoond: **-ë-**)

	stam	korte vorm м	
длинный <i>lang</i>	длинн-	длйнен	
трóдный <i>moeilijk</i>	трудн-	трóден	
умный <i>verstandig</i>	умн-	умён	
интерéсный <i>interessant</i>	интересн-	интерéсен	
довóльный <i>tevreden</i>	довольн-	довóлен	
сйльный <i>krachtig</i>	сйльн-	силён	
смешной <i>grappig</i>	смешн-	смешóн	(spellingregel, §1.4.4)
тёплый <i>warm</i>	тёпл-	тёпел	
свётлый <i>licht</i>	светл-	свётел	
хитрый <i>slim, sluw</i>	хитр-	хитёр	

Niet alle bijvoeglijke naamwoorden volgen bovengenoemde regels voor de vluchtige klinker. Uitzonderingen zijn onder meer:

	stam	korte vorm м	
дóлгий <i>lang</i>	дóлг-	дóлог	(niet: дóлег)
пóльный <i>vol</i>	пóлн-	пóлон	(niet: пóлен)
быстрый <i>snel</i>	быстр-	быстр	(niet: быстёр, быстёр)
злой <i>kwaad(aardig)</i>	зл-	зол	(niet: зёл)

Bij bijvoeglijke naamwoorden die zijn ontstaan uit verleden passieve deelwoorden op **-нн-** (zie §10.6 en §10.10) verdwijnt in de korte vorm mannelijk één **н**. Daardoor is er aan het eind geen medeklinkergroep meer en daarmee ook geen noodzaak voor een vluchtige klinker. In het vrouwelijk, onzijdig en meervoud keert de **-нн-** weer terug:

	stam	м	ф	н	pl.
увéренный <i>overtuigd</i>	увéренн-	увéрен	увéренна	увéренно	увéренны
образóванный <i>ontwikkeld</i>	образóванн-	образóван	образóванна	образóванно	образóванны
неожíданный <i>onverwacht</i>	неожíданн-	неожíдан	неожíданна	неожíданно	неожíданны

3.6.3 Accent van de korte vorm

Het accent in de korte vorm is nogal grillig: het verspringt vaak in een of meer vormen. Bovendien zijn er vaak dubbelvormen mogelijk, die gelijkwaardig kunnen zijn, maar waarbij soms ook één van de twee als verouderd wordt aangevoeld.

In het algemeen geldt: hoe korter het woord, hoe groter de kans dat er in een of meer vormen een accentverschuiving plaatsvindt.

Vuistregels:

- vergrotende trap op beklemtoond **-ée** (zie §3.4.1): ook in de korte vorm **vrouwelijk** eindklemtoon

Het is belangrijk te beseffen dat bij de klemtoon in de korte vorm sprake is van **groeïende onregelmatigheid**:

1. De waarschijnlijkste vorm waarin de klemtoon naar de uitgang verspringt is het **vrouwelijk** – terwijl het in de overige vormen blijft liggen.

2. Daarop volgen woorden waarin het accent in het **vrouwelijk én meervoud** naar de uitgang verspringt, terwijl het in het onzijdig op de stam ligt.

3. Ten slotte zijn er vormen waarin **ook** in het **onzijdig** de klemtoon op de uitgang ligt – dat wil zeggen: met een consequent eindaccent.

Als je alleen weet dat in het onzijdig de klemtoon op de uitgang ligt (zoals in *легко licht*), dan weet je dat het ook *легка́* en *легки́* is.

Weet je alleen dat de klemtoon in het meervoud op de uitgang ligt (zoals in *тихий stil* of *легки́ licht*), dan weet je zeker dat het in ieder geval *тиха́* en *легка́* is. Of het *тихо́* of *тихо́*, *лёгко́* of *легко́* is, is dan niet per se bekend (het is overigens enerzijds *тихо́* en anderzijds *легко́*).

Als je alleen weet dat de klemtoon in het vrouwelijk op de uitgang ligt (zoals in *нова́ nieuw*), dan kun je niet met zekerheid zeggen waar die in het onzijdig of het meervoud ligt (het is *ново́* en *новы́*).

- éénlettergrepige stam:

stamklemtoon in het onzijdig, **eindklemtoon** in het **vrouwelijk en meervoud**

	M	F	N	PL
но́вый <i>nieuw</i>	нов	нова́	ново́	новы́
до́брый <i>goed(aardig)</i>	добр	добра́	добро́	добры́
ми́лый <i>lief</i>	мил	мила́	мило́	милы́
просто́й <i>eenvoudig</i>	прост	проста́	просто́	прсты́ ⁵

belangrijkste uitzonderingen (eindklemtoon ook in het onzijdig)

у́мный <i>verstandig</i>	умён	умна́	умно́	умны́
ле́гкий <i>licht</i>	лёгок	легка́	легко́	легки́
ма́ленький <i>klein</i>	мал	мала́	мало́	малы́
по́лный <i>vol</i>	по́лон	полна́	полно́	полны́
те́плый <i>warm</i>	те́пел	тепла́	тепло́	теплы́

⁵ Bij alle vier de genoemde meervoudsvormen is volgens de woordenboeken ook de stamklemtoon mogelijk; in de praktijk wordt echter eigenlijk alleen de eindklemtoon gebruikt.

- **meerlettergrepen** stam:
stamklemtoon in alle vormen

	M	F	N	PL
довольный <i>tevreden</i>	дово́лен	дово́льна	дово́льно	дово́льны
знако́мый <i>bekend</i>	знако́м	знако́ма	знако́мо	знако́мы
краси́вый <i> mooi</i>	краси́в	краси́ва	краси́во	краси́вы
осторо́жный <i>voorzichtig</i>	осторо́жен	осторо́жна	осторо́жно	осторо́жны

belangrijkste uitzonderingen

счастли́вый <i>gelukkig</i>	сча́стлив	сча́стлива	сча́стливо	сча́стливы
дешё́вый <i>goedkoop</i>	дёше́в	дешева́	дёшево	дёшевы
весё́лый <i>vrolijk</i>	вёсел	весела́	вёсело	вёселы
дорого́й <i>duur, dierbaar</i>	дро́г	дорога́	дро́го	дро́ги
молодо́й <i>jong</i>	мо́лод	молода́	мо́лодо	мо́лоды
холо́дный <i>koud</i>	хо́лоден	холодна́	хо́лодно	хо́лодны
большо́й <i>groot</i>	вели́к	велика́	велико́	велики́
горя́чий <i>heet</i>	горя́ч	горяча́	горячо́	горячи́
хоро́ший <i>goed</i>	хоро́ш	хороша́	хорошо́	хороши́
высо́кий <i>hoog</i>	высо́к	высока́	высоко́	высоки́
глубо́кий <i>diep</i>	глубо́к	глубока́	глубоко́	глубоки́
дале́кий <i>ver</i>	дале́к	далека́	далеко́	далеки́
широ́кий <i>breed</i>	широ́к	широка́	широко́	широки́

3.7 Gebruik van de lange en de korte vorm

De **lange vorm** van een bijvoeglijk naamwoord is **volledig verbuigbaar** naar naamval, getal en geslacht. Daardoor kan de lange vorm niet alleen predicatief maar ook **attributief** worden gebruikt (zoals in *een mooi huis*). In deze positie moet een bijvoeglijk naamwoord immers in naamval, getal en geslacht overeenkomen met het woord waar het bij hoort.

De **korte vorm** van een bijvoeglijk naamwoord kent **geen naamvals vormen**. Daardoor kan deze vorm **alleen predicatief** worden gebruikt, zoals in *het huis is mooi*.

Als een bijvoeglijk naamwoord **predicatief** wordt gebruikt, kan dus zowel de lange vorm als de korte vorm voorkomen. In heel algemene termen geldt dat:

- de **lange vorm** een kenmerk voorstelt als **absolute karakteristiek**;
- de **korte vorm** zegt dat het kenmerk geldt **voor de gegeven omstandigheden**.

Ondanks deze omschrijving is het niet mogelijk nauwkeurig aan te geven wanneer een lange en wanneer een korte vorm moet worden gebruikt. Vaak zijn ze – zonder noemenswaardig betekenisverschil – **allebei** mogelijk:

Эта кни́га интере́сна.	<i>Dat boek is interessant.</i>
Эта кни́га интере́сная.	<i>Dat boek is interessant.</i>

De **spreektaal** heeft een voorkeur voor het gebruik van **de lange vorm**, **tenzij** er een duidelijke reden bestaat om een korte vorm te gebruiken.

De **korte vorm** wordt in ieder geval gebruikt in de volgende situaties:

- in zinnen met als **onderwerp это, всё, одно́**

Это **интерéсно**.

Это было óчень **интерéсно**.

Всё **ясно**.

Одно **хорошо** ...

*Dat is **interessant**.*

*Dat was heel **interessant**.*

*Alles is **duidelijk**.*

Het is maar goed dat ...

*(lett. Eén ding is **goed** ...)*

- als **naamwoordelijk deel van het gezegde** in een **onpersoonlijke zin** (zie het kader 'Onpersoonlijke zinnen' in §13.3.2)

Уже **пóздно**.

Здесь **хóлодно**.

Мне **приятно**, что вы пришли.

*Het is al **laat**.*

*Het is **koud** hier.*

*Ik vind het **fijn** dat jullie gekomen zijn.*

- als het bijvoeglijk naamwoord **vergezeld gaat van een nadere bepaling** (zoals een voortzetselbepaling, een bepaling met een verbogen naamval of een infinitief)

Она **способна к мýзыке**.

Эта кнйга **интерéсна для студéнтов**.

Он **не по годáм умён**.

Она **похóжа на свою мáму**.

Кругóm всё было **белó от снéга**.

Он **мне дóрог**.

Кóмната **полна гостéй**.

Я **готóв пойти**.

*Ze heeft **aanleg** voor muziek.*

*Dit boek is **interessant** voor studenten.*

*Hij is **verstandig** voor zijn leeftijd.*

Ze lijkt op haar moeder.

*Rondom was alles wit van **sneeuw**.*

*Hij is mij **dierbaar**.*

*De kamer is vol **gasten**.*

*Ik ben klaar om te **vertrekken**.*

- om een **overmaat** van een eigenschap uit te drukken:

Стол **высóкий**.

Стол **высóк**.

Сапогй **больши́е**.

Сапогй **велики́**.

Он уже **ста́рый**.

Он уже **стар** для **это́го**.

*De tafel is **hoog**.*

[= objectief feit]

*De tafel is **te hoog**.*

[= bijv. voor een klein persoon]

*De laarzen zijn **groot**.*

[= objectief feit].

*De laarzen zijn **te groot**.*

[= voor een bepaalde, niet genoemde persoon]

*Hij is al **oud**.*

*Hij is **daarvoor** al **te oud**.*

- om de **tijdelijkheid** van een eigenschap uit te drukken

Он **бóлен**.

Он **больно́й**.

Он **зол**.

Он **злой**.

*Hij is **ziek**. [= tijdelijk]*

*Hij is **ziekelijk**. [= van karakter, permanent]*

*Hij is **kwaad**, heeft de pest in.*

[= een bui, op dit moment]

*Hij is **boosaardig**.*

[= van karakter]

Bij sommige woorden heeft de tijdelijkheid of andersoortige 'beperkteid' van de korte vorm zo'n groot effect, dat je kunt spreken van **verschillende betekenissen** van de lange en de korte vorm:

живо́й <i>levendig</i>	жив <i>levend, in leven (zijn)</i>
хоро́ший <i>goed</i>	хоро́ш <i>knap, mooi</i>
плохо́й <i>slecht</i>	плох <i>er slecht aan toe (zijn)</i>
наме́ренный <i>opzettelijk</i>	наме́рен <i>van plan (zijn)</i>
пра́вый <i>rechtvaardig</i>	прав <i>gelijk (hebben)</i>

Он живо́й.

Твой де́душка ещё жив?

Он плохóй.

Мать совсе́м плоха́.

Она́ о́чень хороша́.

– Вы пра́вы, – сказа́ла Ма́ша.

Он наме́рен вы́полнить э́то.

Hij is levendig.

Leeft je opa nog?

Hij is een slecht mens.

Moeder is er erg slecht aan toe.

Ze is heel knap.

"U hebt gelijk", zei Masja.

Hij is van plan dat uit te voeren.

Het bijvoeglijk naamwoord рад *blij* bestaat zelfs **uitsluitend als korte vorm**: een lange vorm als радый is er niet:

Мать ра́да, что сын верну́лся домо́й.

Moeder is blij dat haar zoon weer thuis is.

4. HET BIJWOORD

4.1 Inleiding

Bijwoorden dienen ter nadere bepaling van een ander woord, zoals een werkwoord, een bijvoeglijk naamwoord of zelfs een ander bijwoord:

Машина быстро едет.	<i>De auto rijdt snel.</i>
очень быстрая машина	<i>een erg snelle auto</i>
Машина очень быстро едет.	<i>De auto rijdt erg snel.</i>

Bijwoorden hebben geen getal, geslacht of naamval. Ze richten zich op geen enkele manier naar het woord dat ze nader bepalen: er is maar één vorm, en die is onveranderlijk. Bijwoorden kunnen zijn afgeleid van een bijvoeglijk naamwoord of geheel op zichzelf staan.

4.2 Oorspronkelijke bijwoorden

De belangrijkste niet-afgeleide bijwoorden van het Russisch zijn hieronder opgenoemd:

- bijwoord van ontkenning

не	<i>niet</i>
----	-------------

- bijwoorden van graad

очень	<i>heel, erg</i>
почти	<i>bijna</i>
слишком	<i>te</i>
совсем	<i>volstrekt, geheel</i>
весьма	<i>zeer</i>
гораздо	<i>aanzienlijk</i>
едва	<i>nauwelijks, amper</i>

- bijwoorden van plaats

здесь	<i>hier</i>
там	<i>daar</i>
везде	<i>overal</i>
нигде	<i>nergens</i>
где?	<i>waar?</i>
где-то	<i>ergens</i>
где-нибудь	<i>ergens</i>

- bijwoorden van richting

сюда́	<i>hierheen</i>
туда́	<i>daarheen</i>
отсю́да	<i>vanhier</i>
отту́да	<i>vandaar</i>
никуда́	<i>nergens heen</i>
куда́?	<i>waarheen?</i>
откуда́?	<i>waarvandaan?</i>
куда́-то	<i>ergens heen</i>

куда́-нибудь *ergens heen*

▪ **bijwoorden van tijd**

сейча́с	<i>nu</i>
то́лько что	<i>zojuist</i>
всегда́	<i>altijd</i>
никогда́	<i>nooit</i>
когда?	<i>wanneer?</i>
когда́-то	<i>eens, ooit</i>
когда́-нибудь	<i>eens, ooit</i>
сего́дня	<i>vandaag</i>
вчера́	<i>gisteren</i>
за́втра	<i>morgen</i>
позавчера́	<i>eergisteren</i>
послезавтра́	<i>overmorgen</i>
у́тром	<i>'s ochtends</i>
днё́м	<i>'s middags</i>
вече́ром	<i>'s avonds</i>
но́чью	<i>'s nachts</i>

▪ **bijwoorden van wijze**

так	<i>zo</i>
ника́к	<i>op geen enkele manier</i>
как?	<i>hoe?</i>
ка́к-то	<i>op de een of andere manier</i>
ка́к-нибудь	<i>op de een of andere manier</i>

▪ **bijwoorden van reden**

почему́?	<i>waarom?</i>
поэ́тому	<i>daarom</i>
почему́-то	<i>om een of andere reden</i>
почему́-нибудь	<i>om een of andere reden</i>

Zie voor het verschil tussen de hierboven genoemde bijwoorden op **-то** en op **-нибудь** de uitleg over de onbepaalde voornaamwoorden met deze zelfde achtervoegsels in §5.11.1.

Bij het gebruik van de ontkenkende bijwoorden *нигде́* *nergens*, *никогда́* *nooit* en *никуда́* *nergens heen* moet ook het gezegde nog eens worden ontkend. Er is dus sprake van een **dubbele ontkenning** (zie §13.1).

Они **никогда́ не́** были в кино́.

*Ze zijn nog **nooit** in de bioscoop geweest.*

Он **никуда́ не** пошёл.

*Hij is **nergens** heen gegaan.*

4.3 Afgeleide bijwoorden

Veel bijwoorden zijn afgeleid van bijvoeglijke naamwoorden. Ze zijn in vorm **identiek met de korte vorm onzijdig** (zie §3.6).

bijvoeglijk naamwoord	bijwoord
плохой <i>slecht</i>	плохо
хороший <i>goed</i>	хорошо
красивый <i>mooi</i>	красиво
Он плохо писал.	<i>Hij schreef slecht.</i>
Она хорошо говорила по-русски.	<i>Ze sprak goed Russisch.</i>

Bijvoeglijke naamwoorden op -ский – die geen korte vorm hebben – vormen een bijwoord dat uitgaat op **-ски**:

bijvoeglijk naamwoord	bijwoord
демократический <i>democratisch</i>	демократически
критический <i>kritisch</i>	критически
систематический <i>systematisch</i>	систематически
русский <i>Russisch</i>	по-русски
голландский <i>Nederlands</i>	по-голландски
руссофобский <i>russofoob</i>	руссофобски

De **vergrotende trap** van afgeleide bijwoorden is identiek aan de **niet-samengestelde vergrotende trap** van het bijvoeglijk naamwoord (zie §3.4.1):

stellende trap	vergrotende trap
далеко <i>ver</i>	дальше <i>verder</i>
ясно <i>duidelijk</i>	яснее <i>duidelijker</i>
плохо <i>slecht</i>	хуже <i>slechter</i>
хорошо <i>goed</i>	лучше <i>beter</i>
интересно <i>interessant</i>	интереснее <i>interessanter</i>
понятно <i>begrijpelijk</i>	понятнее <i>begrijpelijker</i>
Он говорит по-русски лучше , чем я / лучше меня.	<i>Hij spreekt beter Russisch dan ik.</i>
Я плохо говорю по-голландски, а Юра говорит ещё хуже .	<i>Ik spreek slecht Nederlands, maar Jura spreekt het nog slechter.</i>
Митя сидел дальше от доски, чем я.	<i>Mitja zat verder van het bord dan ik.</i>

De **samengestelde vergrotende trap** treffen we bij bijwoorden **zelden** aan. Hij wordt vrijwel uitsluitend gebruikt wanneer van het bijvoeglijk naamwoord waarvan het bijwoord is afgeleid geen niet-samengestelde vergrotende trap kan worden gevormd:

Теперь он относится к этому более **критически**. *Nu staat hij daar **kritischer** tegenover.*

Om de **overtreffende trap** van een bijwoord weer te geven wordt uitsluitend de volgende constructie gebruikt (zie §3.5.1):

niet-samengestelde vergrotende trap + **всех/всего**

Daarbij wordt **всех** *van allen* gebruikt in een vergelijking met personen, en **всего** *van alles* in een vergelijking van zaken:

Наташа поёт лучше всех .	<i>Natasja zingt het mooist.</i>
Больше всего я люблю музыку.	<i>Het meest houd ik van muziek.</i>

5. HET VOORNAAMWOORD

5.1 De persoonlijke voornaamwoorden

		1e persoon	2e persoon	3e persoon		
				М	Ф	Н
sg.	N	я <i>ik</i>	ты <i>jij</i>	он <i>hij</i>	она́ <i>zij</i>	оно́ <i>het</i>
	G	меня́	тебя́	его́	её́	его́
	D	мне	тебе́	ему́	ей	ему́
	A	меня́	тебя́	его́	её́	его́
	I	мно́й	тобо́й	им	ей	им
	L	мне	тебе́	о нём	о ней	о нём
pl.	N	мы <i>wij</i>	вы <i>jullie</i>	они́ <i>zij</i>		
	G	нас	вас	их		
	D	нам	вам	им		
	A	нас	вас	их		
	I	на́ми	ва́ми	и́ми		
	L	нас	вас	(о) них		

Toelichting:

- Met он, она́, оно́ en они́ wordt terugverwezen naar een eerder genoemd zelfstandig naamwoord. Het onderscheid naar geslacht speelt alleen een rol in het enkelvoud:

Где профе́ссор? **Он** до́ма.

Waar is de professor? **Hij** is thuis.

Где кни́га? **Она́** на столе́.

Waar is het boek? **Het** ligt op tafel.

Где письмо́? **Оно́** на столе́.

Waar is de brief? **Die** ligt op tafel.

Где профе́ссора? **Они́** до́ма.

Waar zijn de professoren? **Ze** zijn thuis.

Где кни́ги? **Они́** на столе́.

Waar zijn de boeken? **Ze** liggen op tafel.

Где пи́сьма? **Они́** на столе́.

Waar zijn de brieven? **Ze** liggen op tafel.

Bij de terugverwijzing wordt in het Russisch uitsluitend gekeken naar het grammaticale geslacht; in het Nederlands speelt het biologische geslacht een grotere rol:

Ребе́нок шёл по у́лице. **Он** ел я́блоко.

Het kind liep over straat. **Hij/zij** at een appel.

- De *г* in *его́* wordt uitgesproken als [v]: e[v]ó (zie §1.5.7).
- Voor **мне** en **мно́й** wordt de **verlengde vorm van voorzetsels** gebruikt (zie §11.2.1):

Он подошёл ко мне.

Hij kwam naar me toe.

Иди́ со мно́й!

Kom met me mee!

- De verbogen vormen van он, она́ en оно́ krijgen een **н**- voorgevoegd als er een voorzetsel voor staat (zie ook §11.2.2).

Мы говори́ли с **ним**.

We hebben **met hem** gesproken.

Ива́н ча́сто ду́мал о **ней**.

Ivan dacht vaak **aan haar**.

Let op: deze *n-* wordt alleen toegevoegd aan persoonlijke voornaamwoorden. Bij de bezittelijke voornaamwoorden eró *zijn*, eë *haar* en их *hun* (zie §5.2.2) gebeurt dit niet:

Все пережива́ют за него́.	<i>Iedereen leeft met hem mee.</i>
Все пережива́ют за его́ отца́.	<i>Iedereen leeft mee met zijn vader.</i>
Мы уже́ говори́ли о них.	<i>We hebben het al over hen gehad.</i>
Они́ ду́мают об их дру́жбе.	<i>Ze dachten na over hun vriendschap.</i>

Jij en ik, m'n broer en ik

Constructies als *jij en ik, m'n broer en ik* – dat wil zeggen: een nevenschikking waarvan ten minste één van de leden een persoonlijk voornaamwoord is – worden in het Russisch uitgedrukt met een **meervoud** en het **voorzetsel c + instr. met**.

мы с тобо́й	<i>jij en ik</i>
мы с ва́ми	<i>u en ik, jullie en ik</i>
мы с ней	<i>zij (vrouwelijk) en ik</i>
мы с ни́ми	<i>zij (meervoud) en ik</i>
мы с бра́том	<i>m'n broer en ik</i>
вы с Ива́ном	<i>Ivan en jij</i>
они́ с му́жем	<i>zij en haar man, hij en zijn man</i>

5.2 De bezittelijke voornaamwoorden

De bezittelijke voornaamwoorden van het Russisch luiden als volgt:

sg.	1	<i>mijn</i>	МОЙ
	2	<i>jouw</i>	ТВОЙ
	3	<i>zijn</i>	ЕГО́
		<i>haar</i>	ЕЁ
pl.	1	<i>onze</i>	НАШ
	2	<i>jullie, uw</i>	ВАШ
	3	<i>hun</i>	ИХ
<hr/>			
sg./pl.	1/2/3	<i>iemand's eigen</i>	СВОЙ

5.2.1 мой *mijn*, твой *jouw*, наш *onze*, ваш *jullie*, uw

De volledige verbuiging van мой *mijn* en наш *onze*:

	М	Ф	Н	РЛ
N	мой	моя́	моё́	мои́
G	моего́	моёй	моего́	мои́х
D	моему́	моёй	моему́	мои́м
A	[= N/G]	мою́	моё́	[= N/G]
I	мои́м	моёй	мои́м	мои́ми
L	моём	моёй	моём	мои́х

	М	Ф	Н	РЛ
N	наш	на́ша	на́ше	на́ши
G	на́шего	на́шей	на́шего	на́ших
D	на́шему	на́шей	на́шему	на́шим
A	[= N/G]	на́шу	на́ше	[= N/G]
I	на́шим	на́шей	на́шим	на́шими
L	на́шем	на́шей	на́шем	на́ших

Toelichting:

- De vier bezittelijke voornaamwoorden voor de 1e en 2e persoon enkelvoud (**мой *mijn*, твой *jouw***) en de 1e en 2e persoon meervoud (**наш *onze*, ваш *jullie***) worden verboden **als bijvoeglijke naamwoorden**.
- Zoals мой *mijn* gaat ook твой *jouw*; zoals наш *onze* gaat ook ваш *jullie, uw*.
- Deze bezittelijke voornaamwoorden komen – net als bijvoeglijke naamwoorden – wat naamval, getal en geslacht overeen met het woord waar ze bij staan.

Ze hebben daardoor elk **aparte vormen voor het mannelijk, vrouwelijk, onzijdig en meervoud**. In het meervoud vervalt het onderscheid tussen de geslachten.

Anders dan in het Nederlands worden in het Russisch bezittelijke voornaamwoorden ook gebruikt als **naamwoordelijk deel van het gezegde**.

Эта книга моя́.

Dat boek is van mij.

Этот слова́рь твой?

Is dat woordenboek van jou?

Voorbeelden:

Это **наш** учи́тель.

Dit is onze leraar.

Моё и́мя Бори́с.

Mijn naam is Boris.

Как **ва́ша** фами́лия?

Hoe is uw achternaam?

Het **geslacht van het woord waarnaar verwezen wordt** doet **niet ter zake**:

Меня́ зову́т **Але́на**. Это **мой** телефо́н.

Ik heet Aljona. Dit is mijn telefoon.

Меня́ зову́т **Алекса́ндр**. Это **моя** кни́га.

Ik heet Aleksandr. Dit is mijn boek.

Меня́ зову́т **Пе́тр**. Это **мой** роди́тели.

Ik heet Pjotr. Dit zijn mijn ouders.

5.2.2 егó zijn, еë haar, их hun

егó	<i>zijn</i>
еë	<i>haar</i>
их	<i>hun</i>

Toelichting:

- De bezittelijke voornaamwoorden voor de **3e persoon** (enkelvoud en meervoud) worden **niet verbogen**: ze hebben **altijd dezelfde vorm**. Welke vorm gekozen wordt, hangt af van het geslacht van het woord waarnaar het verwijst.

Voorbeelden:

Вот егó последнее письмо.	<i>Hier heb je zijn laatste brief.</i>
Это егó книга.	<i>Dat is zijn boek.</i>
Еë письма на столе.	<i>Haar brieven liggen op tafel.</i>
Их телефон звонил.	<i>Hun telefoon ging.</i>
Знаменитые писатели и их книги.	<i>Beroemde schrijvers en hun boeken.</i>

5.2.3 свой *iemand's eigen*

	М	Ф	Н	PL
N	сво́й	сво́я	своё	сво́и
G	своего́	свое́й	своего́	свои́х
D	своему́	свое́й	своему́	свои́м
A	[= N/G]	свою́	своё	[= N/G]
I	свои́м	свое́й	свои́м	свои́ми
L	своём	свое́й	своём	свои́х

Toelichting:

- Het bezittelijk voornaamwoord свой *iemand's eigen* wordt verbogen als een bijvoeglijk naamwoord.

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Свой kan terugverwijzen naar **alle personen, zowel enkelvoud als meervoud**.
- Свой verwijst **altijd** terug naar het **onderwerp van de zin**. Dit betekent ook dat свой nooit zelf deel kan uitmaken van het onderwerp.
- Свой **mag** worden gebruikt als het onderwerp een **1e of 2e persoon** is. De bezittelijke voornaamwoorden мой *mijn*, твой *jouw*, наш *onze* en ваш *jullie, uw* kunnen **ook** worden gebruikt:

Я забы́л мою́/свою́ книгу́.	<i>Ik ben mijn boek vergeten.</i>
Мы пи́шем э́ти слова́ в на́ших/свои́х тетра́дах.	<i>We schrijven die woorden op in onze schriften.</i>
Где ты оста́вил твою́/свою́ ру́чку?	<i>Waar heb je je pen laten liggen?</i>
Я дал тебе́ мою́/свою́ книгу́.	<i>Ik heb je mijn boek gegeven.</i>

- Свой **moet** worden gebruikt als het onderwerp een **3e persoon** is. De bezittelijke voornaamwoorden егó *zijn*, еë *haar* en их *hun* kunnen dan **niet** worden gebruikt.

Пётр ви́дел **своего́** брата́.
Ирина́ сиди́т на **своём** сту́ле.
Игорь забы́л **свою́** кни́гу.

*Pjotr zag **z'n** broer.
Irina zit op **d'r** stoel.
Igor is **z'n** boek vergeten.*

Omdat свой terugverwijst naar het onderwerp, gaat het hier om respectievelijk Pjotrs **eigen** broer, Irina's **eigen** stoel en Igors **eigen** boek.

De vormen **его́ zijn**, **её haar** en **их hun** verwijzen **nooit** terug naar het onderwerp.

Пётр ви́дел **его́** брата́.
Ирина́ сиди́т на **её́** сту́ле.
Они́ ду́мают об **их** отце́.

*Pjotr zag **zijn** broer. [= die van een ander]
Irina zit op **haar** stoel. [= die van een ander]
Zij denken aan **hun** vader. [= die van anderen]*

Bij het weergeven van het Nederlandse *zijn*, *haar* of *hun* moet dus **altijd** worden beoordeeld of sprake is van een terugverwijzing naar het onderwerp van de zin en – zo ja – of dan свой of его/её/их moet worden gebruikt.

- Свой **moet** ook worden gebruikt bij een gebiedende wijs. Het slaat dan terug op het niet-genoemde, impliciete onderwerp: de aangesproken persoon.

Спроси́ **своего́** брата́. (niet: ~~твоего́~~ брата́) *Vraag het aan **je** broer.*
Возьми́те **свои́** ве́щи. (niet: ~~ваши́~~ ве́щи) *Pak **jullie** spullen.*
Позвони́ **своему́** дру́гу. (niet: ~~твоему́~~ дру́гу) *Bel **je** vriend.*

- Als свой wordt gebruikt in een **bijzin**, dan bepaalt niet het onderwerp van de hoofdzin het gebruik van свой, maar het **onderwerp van de bijzin**:

Он спроси́л, где я оста́вил **мою́/свою́** рۇ́чку. *Hij vroeg waar **ik m'n** pen had laten liggen.*
Па́вел спроси́л, ви́дел ли я **его́** отца́. *Pavel vroeg of **ik zijn** vader had gezien. [= Pavels vader]*
Па́вел спроси́л, ви́дел ли я **своего́** отца́. *Pavel vroeg of **ik m'n** vader had gezien.*

In onderstaande zin is свой **onmogelijk**. Het moet terugverwijzen naar het onderwerp, maar het zinsdeel met het bezittelijk voornaamwoord is zelf het onderwerp. Om te verwijzen naar Pavels vader moet – ook al is het z'n eigen vader – gekozen worden voor его́:

Па́вел спроси́л, до́ма ли его́ отце́. *Pavel vroeg of **zijn** vader thuis was.*

Свой in de betekenis eigen (niet van een ander)

Свой kan ook worden gebruikt als **bijvoeglijk naamwoord**. Het betekent dan **eigen (niet van een ander)**. In deze betekenis kan het **wél in het onderwerp** van een zin staan:

У меня́ **свои́** ко́мната. *Ik heb een **eigen** kamer.*
Это **свои́** челове́к. *Dat is iemand van ons.*
Это все **свои́**. *Al deze mensen horen bij ons.*

5.3 De vragende voornaamwoorden

5.3.1 кто? wie, что? wat

	кто? <i>wie?</i>	что? <i>wat?</i>
N	кто	что
G	кого́	чего́
D	кому́	чему́
A	кого́	что
I	кем	чем
L	ком	чём

Gebruiksregels en voorbeelden:

- **Кто** en **что** worden uitsluitend **zelfstandig** gebruikt.

Кто это сказа́л? О́ни.

Wie hebben dat gezegd? Zij.

Кто это был? Та́ня.

Wie was dat? Tanja.

Что это бы́ло?

Wat was dat?

- Кто is grammaticaal **mannelijk en enkelvoud**. Als het het onderwerp in een zin is, moet het werkwoord dus altijd overeenkomen met de vorm voor het mannelijk enkelvoud. Het grammaticale geslacht is hier belangrijker dan het biologische geslacht.

Кто **был** на за́нятии? Анна.

Wie was er op college? Anna.

Кто **был** на за́нятии? Анна и Макси́м.

Wie waren er op college? Anna en Maksim.

- Что is grammaticaal **onzijdig en enkelvoud**. Als het het onderwerp in een zin is, moet het werkwoord dus altijd overeenkomen met de vorm voor het onzijdig enkelvoud.

Что там **произошло́**?

Wat gebeurde daar?

Кто en что worden ook gebruikt als **betrekkelijk voornaamwoord** na een vorm van het aanwijzend voornaamwoord тот. Zie §5.4.2.

5.3.2 какой? wat voor een?, welke?

	како́й? wat voor een?, welke?			
	M	F	N	PL
N	како́й	кака́я	како́е	каки́е
G	како́го	како́й	како́го	каки́х
D	како́му	како́й	како́му	каки́м
A	[= N/G]	каку́ю	како́е	[= N/G]
I	каки́м	како́й	каки́м	каки́ми
L	како́м	како́й	како́м	каки́х

Toelichting:

- Какóй wordt volledig verbogen als een bijvoeglijk naamwoord, met vormen voor het enkelvoud (mannelijk, vrouwelijk en onzijdig) en het meervoud.

Gebruiksregels:

- Какóй wordt **attributief** gebruikt.

Какóй язык?

Wat voor een taal? Welke taal?

Какáя студéнтка?

Wat voor studente? Welke studente?

Какóе дéло?

Wat voor een zaak? Welke zaak?

5.4 De betrekkelijke voornaamwoorden

5.4.1 котóрый *die, dat*

	котóрый <i>die, dat</i>			
	M	F	N	PL
N	котóрый	котóрая	котóрое	котóрые
G	котóрого	котóрой	котóрого	котóрых
D	котóрому	котóрой	котóрому	котóрым
A	[= N/G]	котóрую	котóрое	[= N/G]
I	котóрым	котóрой	котóрым	котóрыми
L	котóром	котóрой	котóром	котóрых

Toelichting:

- Котóрый wordt verbogen als een bijvoeglijk naamwoord (type нóвый).

Gebruiksregels:

- Котóрый wordt gebruikt als het betrekkelijk voornaamwoord terugverwijst naar een **zelfstandig naamwoord**.
- Котóрый komt in **geslacht en getal** overeen met **het woord in de hoofdzin waarnaar het terugverwijst**.
- De **naamval** van котóрый wordt volledig bepaald door zijn **functie in de bijzin**.

Voorbeelden:

- In de volgende zinnen is het betrekkelijk voornaamwoord steeds het **onderwerp** in de bijzin. Daarom staat het in de **nominatief**:

Адрес, котóрый был на письмé, был не-
пράвильный.

*Het adres **dat** op de brief stond, was verkeerd.*

Ученица, котóрая читáла, рúсская.

*De leerlinge **die** zat te lezen, is een Russische.*

Письмó, котóрое было здесь, моё.

*De brief **die** hier lag, is van mij.*

Онí слúшали профéссора, котóрый говорил о
Тургéневе.

*Ze luisterden naar de professor, **die** sprak over
Toergenev.*

Ook in de laatste zin hierboven staat котóрый in de nominatief omdat het het onderwerp is van de bijzin. Het is mannelijk en enkelvoud omdat het terugverwijst naar de

профессора *professor* in de hoofdzin, dat in de accusatief (= genitief) staat omdat het het lijdend voorwerp is. Op de naamval van *который* heeft dat laatste geen invloed.

- In de volgende zinnen is het betrekkelijk voornaamwoord steeds het **lijdend voorwerp** in de bijzin. Daarom staat het in de **accusatief**:

Текст, **который** я перевёл вчера, был очень трудный.

*De tekst **die** ik gisteren heb vertaald was erg moeilijk.*

Где ручка, **которую** я купил вчера?

*Waar is de pen **die** ik gisteren heb gekocht?*

Преподаватель, **которого** мы спросили об этом, не ответил.

*De docent **aan wie** we het vroegen, gaf geen antwoord.*

- *Который* kan ook in voorzetselconstructies en andere bijvoeglijke bepalingen voorkomen. Ook daarin richt het zich wat naamval betreft naar de functie in de bijzin:

Где тетрадь, **в которой** я пишу слова?

*Waar is het schrift **waarin** ik de woorden opschrijf?*

Студент, **которому** я дал эту книгу, русский.

*De student **aan wie** ik dat boek heb gegeven is een Rus.*

Люди, **с которыми** мы говорили, профессор.

*De mensen **met wie** we hebben gesproken zijn professor.*

Слава, родители **которого** умерли, жил в детском доме.

*Slava, **van wie** de ouders waren overleden, woonde in een kindertehuis.*

Слава, **родители которого** умерли ...
Slava, van wie de ouders waren overleden ...

Deze constructie laat zien dat als *который* **bijvoeglijk** wordt gebruikt, het **achter** het woord staat waar het bij hoort. De combinatie *родители которого* betekent dus letterlijk *de ouders van wie*.

5.4.2 кто *die*, что *wat, dat*

	кто <i>die</i>	что <i>wat, dat</i>
N	кто	что
G	кого́	чегó
D	кому́	чему́
A	кого́	что
I	кем	чем
L	ком	чём

Gebruiksregels:

- **Кто** wordt gebruikt bij het terugverwijzen naar **personen**; **что** wordt gebruikt bij het terugverwijzen naar **zaken**.
- Кто en что worden gebruikt om terug te verwijzen naar een **voornaamwoord** of naar een **zelfstandig gebruikt bijvoeglijk naamwoord**:

тот, кто ...

degene die ...

каждый, кто ...

iedereen die ...

все, кто ...	<i>allen die ...</i>
то, что ...	<i>datgene wat ...</i>
всё, что ...	<i>alles wat ...</i>
пёрвый, кто ...	<i>de eerste die ...</i>
сáмое вáжное, что ...	<i>het belangrijkste wat ...</i>

- **Кто** is altijd **mannelijk en enkelvoud**; **что** is altijd **onzijdig en enkelvoud**. De naamval waarin ze staan, hangt af van hun functie in de bijzin.

Voorbeelden:

- In de volgende zinnen is het betrekkelijk voornaamwoord steeds het **onderwerp** in de bijzin. Daarom staan **кто** en **что** in de **nominatief**:

Тот, кто это сказа́л, лжец.	<i>Degene die dat gezegd heeft, is een leugenaar.</i>
Ка́ждый, кто то́лько мо́жет, хо́чет быть в э́тот ве́чер до́ма.	<i>Ieder die maar kan, wil op die avond thuis zijn.</i>
Все, кто быва́л на заня́тиях, сда́ли экза́мен.	<i>Iedereen die op de lessen is geweest, is geslaagd voor het tentamen.</i>
То, что сейча́с происхо́дит – это кошма́р.	<i>Dat wat er nu gebeurt, is een nachtmerrie.</i>

Все, кто быва́л на заня́тиях, **сда́ли** экза́мен.
Iedereen die op de lessen is geweest, is geslacht voor het tentamen.

Het getal van de werkwoorden in deze zin is opmerkelijk:

Het werkwoord van de hoofdzin, **сда́ли**, staat in het meervoud omdat **все** – het onderwerp van de hoofdzin – een meervoud is.

In de bijzin is **кто** het onderwerp. Omdat **кто** altijd mannelijk en onzijdig is, wat er verder ook gebeurt, staat ook het werkwoord in het mannelijk enkelvoud: **быва́л**.

- In de volgende zin is het betrekkelijk voornaamwoord het **lijdend voorwerp** in de bijzin. Daarom worden de **accusatiefvormen** **кого́** en **что** gebruikt:

Тот, кого́ я ви́дел, уже уше́л.	<i>Degene die ik gezien heb, is alweer weg.</i>
Э́то всё, что я зна́ю.	<i>Dat is alles wat ik weet.</i>
То, что он сказа́л, я уже́ знал.	<i>Dat wat hij zei, wist ik al.</i>
Он ве́рит всему́, что я говорю́.	<i>Hij gelooft alles wat ik zeg.</i>

5.5 De aanwijzende voornaamwoorden

5.5.1 *этот deze, die, dat* en *тот die, dat*

	М	Ф	Н	РЛ
N	этот	эта	это	эти
G	этого	этой	этого	этих
D	этому	этой	этому	этим
A	= [N/G]	эту	это	= [N/G]
I	этим	этой	этим	этим
L	этом	этой	этом	этих

	М	Ф	Н	РЛ
N	тот	та	то	те
G	того	той	того	тех
D	тому	той	тому	тем
A	= [N/G]	ту	то	= [N/G]
I	тем	той	тем	теми
L	том	той	том	тех

Toelichting:

- De twee aanwijzende voornaamwoorden *этот deze, die, dat* en *тот die, dat* hebben aparte vormen voor mannelijk, vrouwelijk en onzijdig, en gemeenschappelijke vormen in het meervoud.
- De verbuiging van *этот* en *тот* is grotendeels identiek. Let op het verschil tussen de twee wat klinker betreft: in de instr.sg.m., instr.sg.n. en in het gehele meervoud wijken die af.

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Этот** wordt vooral **attributief** gebruikt:

этот урок	<i>deze les</i>
эта студентка	<i>deze studente</i>
это письмо	<i>deze brief</i>

- Зelfstandig** wordt **этот alleen** gebruikt in zinnen van het type *dit is ...*

Это урок № 1.	<i>Dit is les 1.</i>
Это Борис.	<i>Dit is Boris.</i>
Это моя книга.	<i>Dit is mijn boek.</i>

In de zin *Это Борис Dit is Boris* is meteen duidelijk dat *это* zelfstandig gebruikt is. Attributief zou het aanwijzend voornaamwoord de vorm *этот* gehad hebben: *этот Борис deze Boris*.

- Тот** wordt attributief gebruikt **in contrast** met een **eerder genoemd этот: deze ... die**. In deze tegenstelling verwijst *этот* naar het element 'dichtbij' (*deze, dit*), *тот* naar het element 'verder weg' (*die, dat*):

Этот студент читал, а **тот** говорил.

Deze student las en **die** zat te praten.

- **Тот** kan ook worden gebruikt om een ‘verder weg’ gelegen element aan te duiden als het dichtbij element niet wordt genoemd. Impliciet is dat element dan echter wel aanwezig:

На **том** берегу [= не на этом]

Op de **andere** oever. [= d.w.z. niet op deze]

- Daarnaast wordt **тот** gebruikt als ‘hulpwoord’ **vóór een betrekkelijke bijzin**. In het Nederlands wordt dan geen aanwijzend voornaamwoord gebruikt:

Тот урок, **который** мы выучили вчера, не трудный.

*De les **die** we gisteren hebben geleerd, is niet moeilijk.*

Той книги, которая нам была нужна, не было.

***Het** boek **dat** we nodig hadden, was er niet.*

Это **та** книга, которая нам нужна.

*Dat is **het** boek **dat** we nodig hebben.*

Het betrekkelijk voornaamwoord **тот** kan **vóór een betrekkelijke bijzin** ook zelfstandig worden gebruikt. Het Nederlands gebruikt dan *degene die, datgene wat* (of, korter: *wie, wat*):

Это знают **те, кто** был на занятии.

*Dat weten **degenen die** op college waren.*

То, что нам нужно.

***Datgene wat** wij nodig hebben.*

Het betrekkelijk voornaamwoord **кто** is altijd mannelijk en enkelvoud. Daarom wordt de werkwoordsvorm **был** gebruikt, ook al waren er meer personen op college. Zie §5.4.2.

- Een bijzonder gebruik van **тот** is in de constructie **не тот** *onjuist, niet goed, de verkeerde*:

Я набрал **не тот** номер.

*Ik heb het **verkeerde** nummer gedraaid.*

Она села **не в тот** троллейбус.

*Ze nam de **verkeerde** trolleybus.*

Это **не совсем то**.

*Dat is **niet** helemaal goed.*

5.5.2 **тако́й** zo'n, een dergelijke

	М	Ф	Н	PL
N	тако́й	тако́я	тако́е	тако́е
G	тако́го	тако́й	тако́го	тако́их
D	тако́му	тако́й	тако́му	тако́им
A	[= N/G]	тако́ю	тако́е	[= N/G]
I	тако́им	тако́й	тако́им	тако́ими
L	тако́м	тако́й	тако́м	тако́их

Toelichting:

- **Тако́й** zo'n, een dergelijke wordt volledig verbogen als een bijvoeglijk naamwoord, met vormen voor het enkelvoud (mannelijk, vrouwelijk en onzijdig) en het meervoud.

Gebruiksregels:

- **Тако́й** wordt **attributief** gebruikt:

Я рад, что у меня **тако́й** друг.

*Ik ben blij dat ik **zo'n** vriend heb.*

Я бы ра́да прочита́ть **тако́ю** кни́гу.

*Ik zou graag **zo'n** boek lezen.*

- Такой́ komt ook voor in vaste constructies met de vraagwoorden **кто?** *wie?* en **что?** *wat?* Hiermee wordt naar de aard van een persoon of zaak geïnformeerd.

кто такой́ ...?	<i>wie is ...?, wat is ... voor iemand?</i>
кто это́ такой́?	<i>wie is dat?, wat is dat voor iemand?</i>
что такое́ ...?	<i>wat is ...?, wat is ... voor iets?</i>
что это́ такое́?	<i>wat is dat?, wat is dat voor iets?</i>

Кто́ такой́ Владимир Путин?	<i>Wie is Vladimir Poetin?</i>
Кто́ такая́ Светлана́ Алекси́евич?	<i>Wat is Svetlana Aleksijevitsj voor iemand?</i>
А кто́ ты́ такой́?	<i>En wie ben jij? Wie mag jij zijn?</i>
Кроссфит, что́ это́ такое́?	<i>Crossfit, wat is dat?</i>
Что́ такое́ искусство́?	<i>Wat is kunst?</i>

5.6 De ontkennde voornaamwoorden

5.6.1 никто́ *niemand*, ничто́ *niets*

	НИКТО́ <i>niemand</i>	НИЧТО́ <i>niets</i>
N	НИКТО́	НИЧТО́/НИЧЕГО́
G	НИКОГО́	НИЧЕГО́
D	НИКОМУ́	НИЧЕМУ́
A	НИКОГО́	НИЧТО́
I	НИКЕМ	НИЧЕМ
L	НИ (О) КО́М	НИ (О) ЧЕ́М

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Als een voorzetsel wordt gebruikt, komt dat tussen de beide delen van de ontkennde voornaamwoorden **никто́** en **ничто́**:

ни о́ КО́М	<i>over niemand</i>
ни с́ КЕ́М	<i>met niemand</i>
ни у́ КОГО́	<i>bij niemand</i>
ни ќ КОМУ́	<i>naar niemand</i>
ни о́ ЧЕ́М	<i>over niets, nergens over</i>
ни в́ ЧЕ́М	<i>in niets, nergens mee</i>
ни с́ ЧЕ́М	<i>met niets, nergens mee</i>

Мы́ ни с́ КЕ́М не говори́ли об́ это́м.	<i>We hebben daar met niemand over gesproken.</i>
С кем́ ты́ был там? – Ни с́ КЕ́М.	<i>Met wie ben je daar geweest? Met niemand.</i>
О́ чём́ вы́ говори́ли? – Ни о́ ЧЕ́М.	<i>Waarover spraken jullie? Nergens over.</i>

- Bij het gebruik van de ontkennde voornaamwoorden **никто́** en **ничто́** **moet** ook **al-tijd** het gezegde worden ontkend. Er is dan dus sprake van een **dubbele ontkenning** (zie §13.1):

Никто́ его́ не ви́дел.	<i>Niemand heeft hem gezien.</i>
Я́ никому́ не сказа́л об́ это́м.	<i>Ik heb dat tegen niemand gezegd.</i>
Никого́ нет́ до́ма.	<i>Er is niemand thuis.</i>

Я **никого́** не спроси́л об э́том.
Никому́ не хоте́лось рабо́тать.
Ничто́/ничего́ не интересова́ло его́.
 Мы **ничего́** не ви́дели.
 Он **ниче́м** не интересу́ется.

*Ik heb het **niemand** gevraagd.
Niemand had zin om te werken.
Niets interesseerde hem.
 We hebben **niets** gezien.
 Hij interesseert zich **nergens** voor.*

- De vorm **ничего́** komt veel vaker voor dan **ничто́**. **Ничего́** geldt daardoor meestal als neutraal, terwijl **ничто́** een ontkenning veel radicaler en absoluter maakt.
- Als **onderwerp** van een zin – dus in de nominatief – wordt **ничто́** bij voorkeur gebruikt in combinatie met **overgankelijke werkwoorden**. In andere gevallen is **ничего́** gebruikelijker.

Ничто́ его́ не интересу́ет.
Ничего́ тебе́ не помо́жет.
 Там **ничего́** не ви́дно.

***Niets** interesseert hem.
Niets zal je helpen.
 Daar is **niets** te zien.*

- Als **lijdend voorwerp** van een ontkende zin komt **alleen de genitief ничего́** voor – de genitief wordt veroorzaakt doordat de zin ontkend is.

Я **ничего́** не ви́жу.
 Он **ничего́** не замеча́л.
 Мы **ничего́** не слы́шали.

*Ik zie **niets**.
 Hij had **niets** in de gaten.
 We hebben **niets** gehoord.*

- De **accusatiefvorm ничто́** komt alleen voor met voorzetsels: **ни во что́** *in niets, nergens in*, **ни на что́** *op niets, nergens op*:

Он **ни во что́** не ве́рит.

*Hij gelooft **nergens** in.*

5.6.2 **никако́й geen enkele, helemaal geen**

никако́й geen enkele, helemaal geen				
	М	Ф	Н	PL
N	никако́й	никака́я	никако́е	никаки́е
G	никако́го	никако́й	никако́го	никаки́х
D	никако́му	никако́й	никако́му	никаки́м
A	[= N/G]	никако́ю	никако́е	[= N/G]
I	никаки́м	никако́й	никаки́м	никаки́ми
L	никако́м	никако́й	никако́м	никаки́х

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Het ontkenkend voornaamwoord **никако́й** wordt – net als het vragend voornaamwoord **како́й?** *wat voor een?, welke?* – **attributief** gebruikt. Het wordt verboden als een bijvoeglijk naamwoord.
- Als een voorzetsel wordt gebruikt, komt **dat** – net als bij **никто́** en **ничто́** – tussen de beide delen van **никако́й**:

ни о како́м *over geen enkele*
 ни с каки́м *met geen enkele*

ни у како́го *bij geen enkele*

В течение послéдних мéсяцев я **никаких** книг не читáл.

*De laatste maanden heb ik **helemaal geen** boeken gelezen.*

Ни в какой кни́ге я не читáл об éтом.

*In **geen enkel** boek heb ik dat gelezen.*

5.6.3 нéкого *niemand om te*, нéчего *niets om te*

	нéкого <i>niemand om te</i>	нéчего <i>niets om te</i>
N	–	–
G	нéкого	нéчего
D	нéкому	нéчему
A	нéкого	нéчего
I	нéкем	нéчем
L	нé о ком	нé о чéм

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Behalve de ontkenkende voornaamwoorden **никто́** en **ничто́** (zie §5.6.1) kan ook een ontkenning gevormd worden met het beklemtoonde voorvoegsel **нé-**: нéкого en нéчего. Deze komen niet voor in de nominatief.
- In deze constructie wordt **geen dubbele ontkenning** gebruikt.
- Als een voorzetsel wordt gebruikt, komt dat – net als bij **никто́** en **ничто́** – tussen de beide delen van нéкого en нéчего:

нé у кого *bij niemand*
нé с кем *met niemand*
нé о чéм *over niets*

- Нéкого *niemand om te* en нéчего *niets om te* worden gebruikt om aan te geven dat een handeling niet kan worden verricht door het ontbreken van een of andere omstandigheid (zie verder §13.11).

Мне нéчем писáть.

Ik heb niets om mee te schrijven.

Нéкого бýло спросить об éтом.

Er was niemand om het aan te vragen.

Нам нé с кем бýло говорить.

We hadden niemand om mee te praten.

5.7 Het wederkerend voornaamwoord **себя́** *zich(zelf)*

N	–
G	себя́
D	себе́
A	себя́
I	собой́
L	себе́

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Het **wederkerend voornaamwoord** (ook wel: reflexief voornaamwoord) **себя** *zich, zichzelf* verwijst altijd naar het **onderwerp van de zin**. Daardoor kan het zelf niet in de nominatief voorkomen.
- Anders dan het Nederlandse *zich*, dat alleen kan worden gebruikt als het onderwerp van de zin een 3e persoon is, wordt **себя** ook gebruikt voor de 1e en 2e persoon:

Я знаю себя .	<i>Ik ken mezelf.</i>
Ты знаешь себя .	<i>Jij kent jezelf.</i>
Он знает себя .	<i>Hij kent zichzelf.</i>
Мы знаем себя .	<i>Wij kennen onszelf.</i>

Meer voorbeelden van zinnen met het wederkerende voornaamwoord **себя**:

Она купила себе словарь.	<i>Ze heeft (voor zichzelf) een woordenboek gekocht.</i>
Вы говорите только о себе .	<i>Jullie hebben het alleen maar over jezelf.</i>
Они интересуются только собой .	<i>Zij zijn alleen maar geïnteresseerd in zichzelf.</i>

Let ook op het gebruik van **себя** in de volgende zinnen:

Я был у себя в комнате.	<i>Ik was op mijn kamer.</i>
Они были у себя в комнате.	<i>Zij waren op hun kamer.</i>
Он вернулся к себе на родину.	<i>Hij is teruggekeerd naar zijn vaderland.</i>

Het wederkerend voornaamwoord komt ook voor in de uitdrukking **брать с собой meenemen**:

Мы берём с собой детей.	<i>We nemen de kinderen mee.</i>
--------------------------------	--

Het werkwoord *знать* *weten, kennen* wordt wederkerend gemaakt met het wederkerend voornaamwoord: *знать себя* *zichzelf kennen*. Bij het werkwoord *мыть* *wassen* gebeurt dat met het achtervoegsel *-ся* (zie §7.2): *мыться* *zich(zelf) wassen*.

Deze keuze tussen **себя** en *-ся* is vaak historisch gegroeid en niet logisch te bedenken.

5.8 Het wederkerig voornaamwoord друг друга *elkaar*

N	—
G	друг друга
D	друг другу
A	друг друга
I	друг другом
L	друг (о) друге

Gebruiksregels:

- Het **wederkerig voornaamwoord** друг друга verwijst altijd naar het **onderwerp van de zin**. Daardoor kan het zelf niet in de nominatief voorkomen.

- Een eventueel **voorzetsel** wordt **tussen de beide delen** van het voornaamwoord geplaatst. De naamval van het voornaamwoord wordt bepaald door het voorzetsel.

друг с дру́гом *met elkaar*
 друг о дру́ге *over elkaar*
 друг без дру́га *zonder elkaar*

Voorbeelden:

Они́ не понима́ли друг дру́га .	<i>Ze verstonden elkaar niet.</i>
Мы ре́дко звони́м друг дру́гу .	<i>We bellen elkaar zelden.</i>
Они́ горди́лись друг дру́гом .	<i>Ze waren trots op elkaar.</i>
Мы не мо́жем друг без дру́га .	<i>We kunnen niet zonder elkaar.</i>
Роди́тели не́ были согла́сны друг с дру́гом .	<i>De ouders waren het niet eens met elkaar.</i>
Они́ ча́сто ду́мали друг о дру́ге .	<i>Ze dachten vaak aan elkaar.</i>

Het wederkerig voornaamwoord друг дру́га is verwant met het woord друго́й *ander*. Het heeft **geen relatie met друг vriend**.

Друг дру́га kent geen andere vormen dan de hier genoemde. Er is geen sprake van getal (~~друг друзей~~ bestaat dus niet) of geslacht (~~друг подруги~~ bestaat dus ook niet).

5.9 De bepalende voornaamwoorden

5.9.1 весь *alle, heel de/het*

	М	Ф	Н	PL
N	весь	вся	всё	все
G	всего́	всей	всего́	всех
D	всему́	всей	всему́	всем
A	[= N/G]	всю	всё	[= N/G]
I	всем	всей	всем	всёми
L	всём	всей	всём	всех

Gebruiksregels:

- Het bepalend voornaamwoord **весь** kan **attributief** worden gebruikt, en heeft dan de betekenis *alle, heel de/het*. Het komt in naamval, getal en geslacht overeen met het woord waar het bij hoort.

Мы рабо́тали весь день.	<i>We hebben de hele dag gewerkt.</i>
Ива́н рабо́тал всю ночь.	<i>Ivan heeft de hele nacht gewerkt.</i>
Она́ всё вре́мя была́ до́ма.	<i>Ze is de hele tijd thuis geweest.</i>
Я уже́ прочита́л всю кни́гу.	<i>Ik heb het hele boek al gelezen.</i>
Все студéнты сда́ли экза́мен.	<i>Alle studenten zijn geslaagd.</i>

- Het onzijdige **всё** en het meervoud **все** kunnen ook **zelfstandig** worden gebruikt. Ze betekenen dan respectievelijk **alles** en **iedereen, allen**:

Все зна́ли это́.	<i>Iedereen wist dat.</i>
-------------------------	---------------------------

Он знает всё .	<i>Hij weet alles.</i>
Всё его интересуют.	<i>Alles interesseert hem.</i>
Он верит всем , что я говорю.	<i>Hij gelooft alles wat ik zeg.</i>
Он верит всем .	<i>Hij gelooft iedereen.</i>

- **Весь** kan ook gebruikt worden als attributieve bepaling in de betekenis *helemaal*:

Он весь мокрый.	<i>Hij was helemaal nat.</i>
Ой, ты вся промокла!	<i>Oei, je bent helemaal doorweekt!</i>
Он был весь в коже.	<i>Hij was helemaal in het leer gekleed.</i>
Настроение было всё испорчено.	<i>De sfeer was helemaal verpest.</i>

Na het zelfstandig gebruikte всё en все wordt als betrekkelijk voornaamwoord respectievelijk что en кто gebruikt. Zie §5.4.2.

- Het voornaamwoord **весь** lijkt qua betekenis op het bijvoeglijk naamwoord **целый** *heel*. Ze betekenissen niet hetzelfde:

Он съел весь хлеб.	<i>Hij heeft al het brood opgegeten.</i>
Он съел целый хлеб.	<i>Hij heeft een heel brood opgegeten.</i>
Все города́ готовы к чемпионату мира.	<i>Alle steden zijn klaar voor het WK.</i>
Целые города́ остаются без отопления.	<i>Hele steden zitten zonder verwarming.</i>

5.9.2 сам *zelf*

	M	F	N	PL
N	сам	самá	самó	самíи
G	самого́	самóй	самого́	самíх
D	самому́	самóй	самому́	самíм
A	[= N/G]	саму́/самоё	самó	[= N/G]
I	самíи	самóй	самíи	самíими
L	самóм	самóй	самóм	самíх

Toelichting:

- De stam van het bepalend voornaamwoord **сам** wordt zacht in de instr.sg. mannelijk en onzijdig, en in het gehele meervoud. (Vergelijkbaar met **этот** en het telwoord **один**, zie §5.5.1 en §6.3.)
- De vormen van **сам** hebben het accent consequent op de **uitgang**. Het verschil met sommige vormen van **самый** *dezelfde, hetzelfde* (§5.9.3) – dat stamaccent heeft – is vaak minimaal, en zit hem soms uitsluitend in de klemtoon.

Door de sterke gelijkenis en overlap in geschreven vormen ligt verwarring tussen **сам** *zelf* en **самый** *dezelfde, hetzelfde* op de loer. Dit betekent dat het van groot belang is de juiste klemtoon te kennen.

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Сам staat **ná een persoonlijk voornaamwoord**, maar **vóór vormen van себя** *zich* en **vóór een zelfstandig naamwoord**.

я самá	<i>ikzelf (vrouwelijk)</i>
он сам	<i>hijzelf</i>
вы сáми	<i>jullie zelf</i>
сам себя́	<i>zichzelf (mannelijk)</i>
самá себя́	<i>zichzelf (vrouwelijk)</i>
сам Ива́н	<i>Ivan zelf</i>
сáми роди́тели	<i>de ouders zelf</i>

Он сам это сделал.

Hij heeft dat zelf gedaan.

Я говори́ла с ней самóй.

Ik heb met haar zelf gesproken.

Она́ хоро́шо зна́ет саму́ себя́.

Ze kent zichzelf goed.

Мы познако́мились с самíм áвтором.

We hebben met de auteur zelf kennisgemaakt.

Мы говори́ли с самíм Ива́новым.

We hebben met Ivanov zelf gesproken.

Он сказа́л это самóму Андре́еву.

Hij heeft dat tegen Andrejev zelf gezegd.

Торт испе́кли сáми де́ти.

De kinderen zelf hebben die taart gebakken.

- Сам kan ook de betekenis **op eigen kracht, uit zichzelf** hebben. Het staat dan ná het zelfstandig naamwoord:

Де́ти сáми хоте́ли устро́ить ве́чер.

De kinderen wilden het feestje zelf organiseren.

Две́ри сáми откры́лись.

De deuren gingen vanzelf open.

- Een veelgebruikte uitdrukking met сам is **самó собо́й разуме́ется** *het spreekt voor zich*:

Самó собо́й разуме́ется, что он согла́сится.

Het spreekt vanzelf dat hij akkoord gaat.

5.9.3 сáмый *dezelfde, hetzelfde*

	М	Ф	Н	PL
N	сáмый	сáмая	сáмое	сáмые
G	сáмого	сáмой	сáмого	сáмых
D	сáмому	сáмой	сáмому	сáмым
A	[= N/G]	сáмую	сáмое	[= N/G]
I	сáмым	сáмой	сáмым	сáмыми
L	сáмом	сáмой	сáмом	сáмых

Toelichting:

- Het bepalend voornaamwoord сáмый *dezelfde, hetzelfde* wordt verbogen als een bijvoeglijk naamwoord (type но́вый, zie §3.2.1).
- Сáмый heeft het accent consequent op de **stam**. Het verschil met sommige vormen van сам *zelf* (zie §5.9.2) is minimaal (zie de vetgedrukte vormen hierboven) en zit soms alleen in de klemtoon.

Gebruiksregels en voorbeelden:

- Сáмый wordt gebruikt voor het vormen van de **overtreffende trap** (zie §3.5)

Они живёт в **самом красивом** доме на улице. Ze wonen in het **mooiste** huis van de straat.
 Это было **самый тяжёлый** год в его жизни. Dat was het **zwaarste** jaar in zijn leven.

- Самый wordt bovendien gebruikt voor het **versterken van étot deze, die, dat** en **тот (же) die, dat**:

этот самый *juist deze*
 тот самый *juist de, dezelfde*
 тот (же) самый *precies dezelfde*

Значит, ты **этот самый** Иван? *Dus jij bent **dié** Ivan?*
 В **ту самую** минуту он вошёл в комнату. ***Juist op dat** moment kwam hij de kamer in.*
 Он заметил, что за ним идёт **тот самый** мужчина с собакой. *Hij merkte dat achter hem **diezelfde man** met het hondje liep.*
 Он сделал **ту же самую** ошибку, что и вчера. *Hij heeft **precies dezelfde fout** gemaakt als gisteren.*

- Самый wordt ten slotte ook gebruikt voor het **preciseren van voorzetsels** in plaats- en tijdsbepalingen:

до самого конца *helemaal tot het eind*
 в самом центре *precies in het centrum*
 у самой стены *vlak bij de muur*
 к самому обеду *vlak voor het eten*
 с самого утра *vanaf vroeg in de ochtend*

5.10 Het vragend bezittelijk voornaamwoord чей van wie?, wiens? wier?

	М	Ф	Н	РЛ
N	чей	чья	чьё	чьи
G	чьего	чьей	чьего	чьих
D	чьему	чьей	чьему	чьим
A	[= N/G]	чью	чьё	[= N/G]
I	чьим	чьей	чьим	чьими
L	чьём	чьей	чьём	чьих

Toelichting:

- De stam van чей luidt /čj-/, waarbij de nom.sg. mannelijk een vluchtige klinker -e- heeft. De verbuiging is vergelijkbaar met die van adjectieven van het type рыбий *vissen-* (zie §3.3.3).

Gebruiksregels:

- Het bezittelijk vragend voornaamwoord чей richt zich in naamval, getal en geslacht naar het woord waar het bij staat:

Чей это дом?	<i>Wiens huis is dat? Van wie is dat huis?</i>
Чья это книга?	<i>Van wie is dat boek?</i>
Чья это мать?	<i>Wiens moeder is dat?</i>
В чьём доме вы были?	<i>In wiens huis zijn jullie geweest?</i>
Чьих братьев вы знаете?	<i>Wiens broers kent u?</i>

De vorm van чей die moet worden gebruikt, hangt dus **niet** af van het geslacht van de persoon naar wie geïnformeerd wordt.

In het Nederlands wordt *wiens* (of *wier* in het vrouwelijk of meervoud, dat dan slaat op de woord waarnaar het verwijst) nogal eens gebruikt als **betrekkelijk voornaamwoord**. Dat kan met het Russische чей ook. Toch wordt in dat soort contexten veel vaker een constructie met de genitief van котóрый gebruikt (zie §5.4.1):

Студéнт, чья мать умерла.
Студéнт, мать котóрого умерла.
De student wiens / van wie moeder is overleden.

Студéнты, чья мать умерла.
Студéнты, мать котóрых умерла.
De studenten wier / van wie moeder is overleden.

Let in bovenstaande voorbeeldzinnen op het gebruik van de geslachten. De vorm чья in de eerste versie is vrouwelijk, omdat мать – waar het bij hoort – vrouwelijk is. De vormen котóрого en котóрых in de tweede versie zijn mannelijk enkelvoud respectievelijk meervoud, omdat het betrekkelijk voornaamwoord котóрый in geslacht overeenkomt met het woord waarnaar het verwijst (zie §5.4.1).

5.11 De onbepaalde voornaamwoorden

5.11.1 -то en -нибудь

кто́-то	кто́-нибудь	<i>iemand</i>
что́-то	что́-нибудь	<i>iets</i>
како́й-то	како́й-нибудь	<i>de een of andere</i>
че́й-то	че́й-нибудь	<i>iemands, van iemand</i>

Toelichting:

- De onbepaalde voornaamwoorden met de achtervoegsels -то en -нибудь worden op precies dezelfde manier verbogen als deze voornaamwoorden zónder deze achtervoegsels (zie §5.3.1, §5.3.2, §5.10).

Gebruiksregels:

- Er is een **duidelijk verschil** in gebruik tussen de achtervoegsels -то en -нибудь, ook al worden ze **in het Nederlands op dezelfde manier vertaald**.
- Hieronder wordt het verschil eerst geïllustreerd aan de hand van кто́-то en кто́-нибудь *iemand*:

Кто́-то wijst op *iemand* van wie **het bestaan objectief vaststaat**, maar wiens **identiteit niet bekend is** of niet bekend wordt gemaakt.

Кто́-нибудь wijst op *iemand* van wie het bestaan **geen objectief feit** is: hij/zij hoeft misschien zelfs wel helemaal niet te bestaan. Het heeft vaak de nuance van *een willekeurig iemand, het doet er niet toe wie of wie het ook maar zij*.

Het verschil komt vaak duidelijk tot uitdrukking in een vraag en het antwoord daarop: in de vraag wordt -нибудь gebruikt, in het antwoord -то:

Кто-нибудь приходил? Is er **iemand** geweest?
 [= wie dan ook, überhaupt iemand; misschien wel niemand]
 Да, кто-то приходил. Ja, er is **iemand** geweest.
 [= in ieder geval iemand, maar zijn identiteit wordt (nog) niet genoemd]

- Voornaamwoorden met met -то verwijzen naar **concrete, reële gebeurtenissen: bevestigende zinnen** met een gezegde **in de tegenwoordige of verleden tijd**.

Он сказа́л мне **что́-то**. Hij heeft me **iets** gezegd.
 Вдруг я услы́шал **че́й-то** го́лос. Plotseling hoorde ik de stem **van iemand**.

- Voornaamwoorden met -нибудь worden gebruikt in:

- vraagzinnen**

Кто-нибудь приходил? Is er **iemand** geweest?
 Ты **что́-нибудь** чита́л? Heb je **iets** gelezen?
 Вы **что́-нибудь** слы́шали о нём? Heeft u **iets** over hem gehoord?
 Он в **како́й-нибудь** парк поше́л? Is hij naar **een of ander** park gegaan?

- zinnen waarin een **voorwaarde, wens, eis of mogelijkheid** wordt uitgedrukt

Если **кто́-нибудь** придёт, скажи́, что меня́ нет. Als er **iemand** komt, zeg dan dat ik er niet ben.

- zinnen met een handeling in de **toekomstige tijd**

Не волнуйся, **что-нибудь** ещё придума́ем. Maak je niet druk, we verzinnen nog wel **iets**.

Onbepaalde bijwoorden met -то en -нибудь

De achtervoegsels -то en -нибудь komen – met precies hetzelfde betekenisverschil – ook voor bij enkele **bijwoorden** (zie §4.2):

где́-то	<i>ergens</i>
где́-нибудь	<i>ergens</i>
куда́-то	<i>ergens heen</i>
куда́-нибудь	<i>ergens heen</i>
ка́к-то	<i>op de een of andere manier</i>
ка́к-нибудь	<i>op de een of andere manier</i>
почему́-то	<i>om de een of andere reden</i>
почему́-нибудь	<i>om de een of andere reden</i>

5.11.2 ко́е-

ко́е-кто	<i>meerderen, iemand, de een of ander</i>
ко́е-что	<i>iets</i>
ко́е-како́й	<i>enige (geringe)</i>

Toelichting:

- Voornaamwoorden met het voorvoegsel ко́е- worden precies zo verbogen als het voor-naamwoord zónder dit voorvoegsel (zie §5.3.1, §5.3.2).

- Het voorvoegsel **кóе-** wordt – net zoals **ни-** (zie §5.6.1) – door een voorzetsel gescheiden van het tweede woorddeel.

кóе с кем *met deze en gene; met iemand*

кóе о чём *over het een en ander*

кóе с какими *met een paar*

Gebruiksregels:

- Het voorvoegsel **кóе-** maakt een voornaamwoord onbepaald.
- Het kan twee betekeniscomponenten inbrengen:
 - *een gering aantal of een geringe graad* – soms met een ongunstige, geringschattende bijmaak
 - *een element van mysterie* – de spreker weet waarover het gaat, de luisteraar niet

Voorbeelden:

Он встрéтил кóе-когó из сво́их друзéй.	<i>Hij kwam een paar van z'n vrienden tegen.</i>
Она́ кóе-что записывала.	<i>Zij schreef een paar dingetjes op.</i>
Она́ кóе-что записывала.	<i>Zij schreef een paar dingetjes op.</i>
Иди, я хочú тебе́ кóе-что показáть.	<i>Kom, ik wil je even iets laten zien.</i>
Он сообщíл кóе-какие нóвости.	<i>Hij deelde een paar nieuwtjes mee.</i>
Он подружíлся кóе с какими товáрищами.	<i>Hij sloot vriendschap met een paar van zijn collega's.</i>

Onbepaalde bijwoorden met **кóе-**

Ook bijwoorden kunnen worden voorafgegaan door het voorvoegsel **кóе-**. Dat heeft ongeveer hetzelfde effect als bij voornaamwoorden.

кóе-где *hier en daar; ergens*

кóе-как *1. op de een of aandere manier; 2. nauwelijks;
3. slordig, nonchalant, zozo*

кóе-кудá *ergens heen*

Voorbeeld:

Рабо́та сде́лана **кóе-как**. *Het werk is maar zozo gedaan.*

6. HET TELWOORD

6.1 Overzicht

6.1.1 Hoofdtelwoorden

0	нуль/ноль ⁶	30	три́дцать
1	оди́н (м) одна́ (f) одно́ (n) оди́н (pl)	40	со́рок
2	два (м/н) две (f)	50	пятьдеся́т
3	три	60	шестьдеся́т
4	четы́ре	70	се́мьдесят
5	пять	80	во́семьдесят
6	шесть	90	девяно́сто
7	семь	100	сто
8	во́семь	200	двэ́сти
9	де́вять	300	три́ста
10	де́сять	400	четы́реста
11	оди́ннадцать	500	пятьсо́т
12	двена́дцать	600	шестьсо́т
13	трина́дцать	700	семьсо́т
14	четы́рнадцать	800	восемьсо́т
15	пятна́дцать	900	девяты́со́т
16	шестна́дцать	1000	ты́сяча
17	семна́дцать	2000	две ты́сячи
18	восемна́дцать	5000	пять ты́сяч
19	девятна́дцать	1.000.000	миллио́н
20	два́дцать	2.000.000	два миллио́на
21	два́дцать оди́н/одна́/одно́	5.000.000	пять миллио́нов
22	два́дцать два/две	1.000.000.000	миллиа́рд
23	два́дцать три		

Samengestelde hoofdtelwoorden

Aan de hand van de hierboven genoemde hoofdtelwoorden kunnen samengestelde hoofdtelwoorden worden afgeleid. De volgorde gaat daarbij altijd **van groot naar klein** (zoals bijvoorbeeld ook in het Engels).

154	сто пятьдеся́т четы́ре
216	двэ́сти шестна́дцать
865	восемьсо́т шестьдеся́т пять
1.123	ты́сяча сто два́дцать три
3.435	три ты́сячи четы́реста три́дцать пять
747.224	семьсо́т со́рок семь ты́сяч двэ́сти два́дцать четы́ре

⁶ De keuze tussen нуль en ноль is niet geheel vrij. Zie §6.3.

6.1.2 Rangtelwoorden

0	нулевóй/нолевóй	50	пятидеся́тый
1	пе́рвый	60	шестидеся́тый
2	второ́й	70	семидеся́тый
3	тре́тий	80	восемидеся́тый
4	четве́ртый	90	девяно́стый
5	пя́тый	100	со́тый
6	шесто́й	200	двухсо́тый
7	се́дьмо́й	300	тре́хсо́тый
8	восьмо́й	400	четыре́хсо́тый
9	девя́тый	500	пятисо́тый
10	деся́тый	600	шестисо́тый
11	оди́ннадцатый	700	семисо́тый
12	двена́дцатый	800	восемисо́тый
13	трина́дцатый	900	девятисо́тый
14	четы́рнадцатый	1000	ты́сячный
15	пятна́дцатый	2000	двухты́сячный
16	шестна́дцатый	5000	пятиты́сячный
17	се́мнадцатый	100.000	стоты́сячный
18	восемна́дцатый	200.000	двухсотты́сячный
19	девятна́дцатый	1.000.000	миллио́нный
20	двадца́тый	2.000.000	двухмиллио́нный
21	два́дцать пе́рвый	5.000.000	пятимиллио́нный
22	два́дцать второ́й	1.000.000.000	миллиа́рдный
23	два́дцать трети́й		
30	тридца́тый		
40	сороковóй		

Samengestelde rangtelwoorden

Bij samengestelde rangtelwoorden krijgt alleen het laatste telwoord de vorm van een rangtelwoord. Voor de overige elementen wordt het hoofdtelwoord gebruikt.

154	сто пятьдесят четве́ртый
216	двэ́сти шестна́дцатый
865	восемьсо́т шестьдесят пя́тый
1.123	ты́сяча сто два́дцать тре́тий
3.435	три ты́сячи четы́реста три́дцать пя́тый
747.224	семьсо́т со́рок семь ты́сяч двэ́сти два́дцать четве́ртый

Deze wijze van vormen is hetzelfde als in het Nederlands: bij het hoofdtelwoord *achthonderd* hoort het rangtelwoord *achthonderdste*, bij *achthonderdvijfenzestig* hoort *achthonderdvijfenzestigste*.

Combinaties met -ты́сячный, -миллио́нный en -миллиа́рдный worden geheel aaneengeschreven. De telwoorden zelf staan in de genitief.

2.000	двухты́сячный
230.000	двухсоттри́дцатиты́сячный
5.000.000	пятимиллио́нный

6.1.3 Verzameltelwoorden

Behalve de gewone hoofdtelwoorden kent het Russisch voor de getallen 2 t/m 10 ook de zogeheten verzameltelwoorden (*een tweetal, drietal, etc.*):

2	дво́е
3	тро́е
4	че́тверо
5	пя́теро
6	ше́стеро
7	се́меро
8	во́сьмеро
9	де́вятеро
10	де́сятеро

6.1.4 Onbepaalde telwoorden

Het Russisch kent de volgende onbepaalde telwoorden:

мно́го	<i>veel</i>
немно́го	<i>niet veel, een beetje</i>
ма́ло	<i>weinig</i>
нема́ло	<i>heel wat</i>
не́сколько	<i>een paar, enkele</i>
ско́лько?	<i>hoeveel?</i>
сто́лько	<i>zoveel</i>

6.2 Het hoofdtelwoord in de nominatief

6.2.1 оди́н

Het telwoord оди́н is het enige telwoord dat aparte mannelijke, vrouwelijke én onzijdige vormen heeft. In de nominatief luiden deze vormen respectievelijk оди́н, одна́ en одно́.

оди́н тру́дный уро́к	<i>één moeilijke les</i>	(mannelijk, levenloos)
оди́н хоро́ший студéнт	<i>één goede student</i>	(mannelijk, levend)
одна́ хоро́шая студéнтка	<i>één goede studente</i>	(vrouwelijk)
одно́ тру́дное сло́во	<i>één moeilijk woord</i>	(onzijdig)

На ле́кции был оди́н ру́сский студéнт.	<i>Er was één Russische student op het college.</i>
На ле́кции была́ одна́ ру́сская студéнтка.	<i>Er was één Russische studente op het college.</i>
В кни́ге бы́ло то́лько одно́ тру́дное сло́во.	<i>Er stond maar één moeilijk woord in het boek.</i>

Deze vormen worden ook gebruikt bij samengestelde telwoorden met оди́н als laatste deel (21, 31 ... 101, 121, 131, etc.):

пятьдеся́т оди́н тру́дный уро́к	<i>51 moeilijke lessen</i>	(mannelijk, levenloos)
пятьдеся́т оди́н хоро́ший студéнт	<i>51 goede studenten</i>	(mannelijk, levend)
пятьдеся́т одна́ хоро́шая студéнтка	<i>51 goede studentes</i>	(vrouwelijk)
пятьдеся́т одно́ тру́дное сло́во	<i>51 moeilijke woorden</i>	(onzijdig)

На ле́кции был пятьдеся́т оди́н ру́сский студéнт.	<i>Er waren 51 Russische studenten op het college.</i>
На ле́кции была́ пятьдеся́т одна́ ру́сская студéнтка.	<i>Er waren 51 Russische studentes op het college.</i>

В книге было только пятьдесят одно трудное слово. *Er stonden maar 51 moeilijke woorden in het boek.*

Bij een samengesteld telwoord met **один** als laatste deel hoort in het Russisch dus een **enkelvoud**. Dat is anders dan in het Nederlands, waar alles boven de één als meervoud geldt.

Het enkelvoud geldt in het Russisch voor het zelfstandig naamwoord, maar ook voor de woorden die ervan afhangen, zoals een bijvoeglijk naamwoord of aanwijzend voornaamwoord. Als het gaat om het onderwerp van een zin, staat ook het werkwoord in het enkelvoud.

6.2.2 два, три en четы́ре

Het telwoord два/две kent in de nominatief twee vormen: два (mannelijk en onzijdig) en две (vrouwelijk). Bij три en четы́ре wordt geen onderscheid gemaakt naar geslacht.

Ná de nominatief van два/две, три и четы́ре staat het zelfstandig naamwoord dat geteld wordt in de **genitief enkelvoud**.

два	уро́ка	<i>twee lessen</i>
три	учи́теля	<i>drie leraren</i>
три	сло́ва	<i>drie woorden</i>
четы́ре	по́ля	<i>vier velden</i>
две	студе́нтки	<i>twee studentes</i>
три	сте́ны	<i>drie muren</i>

В письме́ были две оши́бки. *In de brief stonden twee fouten.*

Let op de **klemtoon** van de genitief enkelvoud, met name waar die afwijkt van de nominatief meervoud:

ДОМ

три до́ма *drie huizen (nom. + gen.sg.)*
домá *huizen (nom.pl.)*

СТЕ́НÁ

четы́ре сте́ны *vier muren (nom. + gen.sg.)*
сте́ны *muren (nom.pl.)*

Deze regels gelden ook voor **samengestelde telwoorden** die eindigen op два/две, три of четы́ре: ook na telwoorden als два́дцать два *tweëntwintig*, девяно́сто три *drieënnegentig* en сто четы́ре *honderdvier* komt dus een **genitief enkelvoud**:

два́дцать два	уро́ка	<i>22 lessen</i>
со́рок три	учи́теля	<i>43 leraren</i>
три́дцать три	сло́ва	<i>33 woorden</i>
девяно́сто четы́ре	по́ля	<i>94 velden</i>
два́дцать две	студе́нтки	<i>22 studentes</i>
пятьдеся́т три	сте́ны	<i>53 muren</i>

В письме́ было два́дцать две оши́бки. *In de brief stonden 22 fouten.*

Het wordt nog iets gecompliceerder als er ook **bijvoeglijke naamwoorden** worden gebruikt. Die staan namelijk niet in de genitief enkelvoud (zoals het zelfstandig naamwoord), maar in de **nominatief of genitief meervoud**. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naar geslacht:

▪ **mannelijk en onzijdig** – bijvoeglijk naamwoord in de **genitief meervoud**

два	трудо́вых	уро́ка	<i>twee moeilijke lessen</i>
три	хоро́ших	учи́теля	<i>drie goede leraren</i>
три	трудо́вых	сло́ва	<i>drie moeilijke woorden</i>
четы́ре	широ́ких	по́ля	<i>vier wijde velden</i>
два́дцать два	трудо́вых	сло́ва	<i>22 moeilijke woorden</i>
со́рок три	хоро́ших	учи́теля	<i>43 goede leraren</i>
три́дцать три	трудо́вых	сло́ва	<i>33 moeilijke woorden</i>
девяно́сто четы́ре	широ́ких	по́ля	<i>94 wijde velden</i>

▪ **vrouwelijk** – bijvoeglijk naamwoord in de **nominatief meervoud**⁷

две	хоро́шие	студе́нтки	<i>twee goede studentes</i>
три	высо́кие	сте́ны	<i>drie hoge muren</i>
два́дцать две	хоро́шие	студе́нтки	<i>22 goede studentes</i>
со́рок три	высо́кие	сте́ны	<i>43 hoge muren</i>

In combinaties van **два/две, три, четы́ре** + **bijvoeglijk naamwoord** + **zelfstandig naamwoord** komt dus een tamelijk ingewikkelde opeenvolging van vormen voor, met name door de afwisseling tussen meervouds- en enkelvoudsvormen:

telwoord + gen.**pl./nom.pl.** van bijv.**nw.** + gen.**sg.** van znw.

6.2.3 пять и hoger

Als **onderwerp** van de zin staan de telwoorden пять и hoger in de **nominatief**. Dat is niet anders dan bij два/две, три и четы́ре. Het grote verschil met deze telwoorden is dat het zelfstandig naamwoord dat geteld wordt in de **genitief meervoud** staat.

пять	уро́ков	<i>vijf lessen</i>
трина́дцать	вопро́сов	<i>dertien vragen</i>
шесть	слов	<i>zes woorden</i>
со́рок	поле́й	<i>veertig velden</i>
семь	студе́нток	<i>zeven studentes</i>
пятьдеся́т	стен	<i>vijftig muren</i>

В письме́ было́ шесть оши́бок. *In de brief stonden zes fouten.*

Bijvoeglijke naamwoorden staan in verbindingen met deze telwoorden, net als het zelfstandig naamwoord, in de **genitief meervoud**:

пять	трудо́вых	уро́ков	<i>vijf moeilijke lessen</i>
трина́дцать	хоро́ших	вопро́сов	<i>dertien goede vragen</i>

⁷ In plaats van de nom.pl. is soms ook een gen.pl. mogelijk (три большо́х ко́мнаты). Dit komt voor onder bepaalde omstandigheden, waar de grammatica's het niet altijd met elkaar over eens zijn. De basisregel is daarom in deze gevallen de nom.pl., die altijd juist is.

шесть	ру́сских	слов	zes Russische woorden
со́рок	широ́ких	поле́й	veertig wijde velden
семь	хоро́ших	студе́нток	zeven goede studentes
пятьдеся́т	бе́лых	стен	vijftig witte muren

Bijvoeglijke naamwoorden en voornaamwoorden vóór het telwoord

Bijvoeglijke naamwoorden en voornaamwoorden die vóór de nominatief van de telwoorden два/две, три, четы́ре en van пять en hoger komen, staan in de **nominatief meervoud**:

хоро́шие два го́да	<i>een goede twee jaar, ruim twee jaar</i>
После́дние шесть ме́сяцев бы́ли тяжёлые.	<i>De laatste zes maanden waren zwaar.</i>
э́ти четы́ре хоро́ших фильма	<i>die vier goede films</i>
Эти пять пи́сем уже́ отпра́влены.	<i>Die vijf brieven zijn al verstuurd.</i>

In de **overige naamvallen** is er sprake van **volledige congruentie**:

Я не проверя́л рабо́ту э́тих трёх студе́нтов.
Ik heb het werk van die drie studenten niet nagekeken.

Я ещё не познако́мился с э́тими двумя́ де́вушками.
Ik heb nog geen kennis gemaakt met die twee meisjes.

6.2.4 нуль/ноль, ты́сяча, миллио́н, миллиа́рд

Als **onderwerp** van de zin staan de ‘bijzondere’ telwoorden нуль/ноль, ты́сяча, миллио́н en миллиа́рд in de **nominatief**. Net als bij de telwoorden пять en hoger staan zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden die erop volgen in de **genitief meervoud**.

нуль		гра́дусов	<i>nul graden</i>
ты́сяча	америкáнских	до́лларов	<i>duizend Amerikaanse dollar</i>
миллио́н	но́вых	квартíр	<i>een miljoen nieuwe woningen</i>
миллиа́рд	росси́йских	рубле́й	<i>een miljard Russische roebel</i>

6.3 Hoofdtelwoorden: volledige rijtjes

Telwoorden worden in hun bekende ‘grondvorm’ – zoals in het overzicht in §6.1 – gebruikt in de nominatief. Maar er zijn natuurlijk ook gevallen waarin zelfstandige naamwoorden geteld worden in een context die een andere naamval vereist.

Ik zie <u>drie Nederlanders</u> .	<i>(lijdend voorwerp; accusatief)</i>
Zij geeft het cadeau aan <u>vijf goede vrienden</u> .	<i>(meewerkend voorwerp; datief)</i>
We gaan <u>met 22 andere studenten</u> naar Moskou.	<i>(bijwoordelijke bepaling; c + instrumentalis)</i>

Voor deze contexten beschikken de telwoorden ook over vormen voor de overige naamvallen, zoals in de tabellen hieronder worden weergegeven. De vormen van niet genoemde telwoorden kunnen uit de genoemde vormen worden afgeleid. Over het gebruik van deze naamvalsvormen, zie §6.4.

6.3.1. нуль/ноль

	SG	PL
N	нуль	нули́
G	нуля́	нуле́й
D	нулю́	нуля́м
A	нуль	нули́
I	нулём	нуля́ми
L	нуле́	нуля́х

- Het telwoord нуль en zijn variant ноль worden verbogen als een mannelijk zelfstandig naamwoord van de 1e declinatie met eindaccent (zie §2.3.1).
- De keuze tussen нуль en ноль is niet geheel vrij:
 - wiskundige en technische contexten (rekensommen, meterstanden e.d.): нуль
 - temperatuur aanduidingen: нуль/ноль
 - andere contexten (telefoonnummers, tijdsaanduidingen, etc.): ноль

6.3.2 один

	M	F	N	PL
N	один	одна́	одно́	одни́
G	одного́	одной	одного́	одних
D	одному́	одной	одному́	одним
A	[= N/G]	одну́	одно́	[= N/G]
I	одним	одной	одним	одними́
L	одном	одной	одном	одних

- Het hoofdtelwoord один is het enige telwoord met mannelijke, vrouwelijke en onzijdige vormen én een meervoud. Het richt zich altijd naar het woord waar het bij hoort (zie §6.4.1)
- De verbuiging van один – met een vluchtige klinker и – lijkt sterk op die van voornaamwoorden als этот en сам (zie §5.5.1 en §5.9.2): de stam is hard (одн-), behalve in de instrumentalis mannelijk en onzijdig (одн'-).

6.3.3 два/две, три, четы́ре

N	два (M, N), две (F)	три	четы́ре
G	двух	трёх	четырёх
D	двум	трём	четырёх
A	[= N/G]	[= N/G]	[= N/G]
I	двумя́	тремя́	четырьмя́
L	двух	трёх	четырёх

6.3.4 пять ... де́сять

N	пять	во́семь
G	пяти́	восьми́
D	пяти́	восьми́
A	пять [= N]	во́семь [= N]
I	пятью́	восьмью́ / восьмью́
L	пяти́	восьми́

пять, шесть, семь, во́семь, де́вять, де́сять

- De telwoorden пять ... де́сять worden verbogen als **woorden van de 3e declinatie** (zie §2.5.1).
- De **klemtoon** ligt consequent op de **uitgang**, behalve in de nominatief. Deze eindklemtoon geldt ook in de instrumentalis – anders dan bij 'reguliere' woorden van de 3e declinatie met eindklemtoon (vgl. любовью; zie §2.5.2)

Het telwoord во́семь heeft in de nominatief een vluchtige klinker, die in de verbogen naamvallen verdwijnt. De /s/ blijft in die vormen zacht, vandaar dat er een zacht teken -ь geschreven moet worden, zoals in восьми́.

De **instrumentalis** van во́семь komt zowel met als zonder vluchtige klinker voor: восьмью́ en восьмью́ zijn dus allebei correct. In beide gevallen ligt de klemtoon op de uitgang.

6.3.5 одиннадцать ... девятнадцать

N	одиннадцать	пятнадцать	одиннадцать, двенадцать, тринадцать, четырнадцать, пятнадцать, шестнадцать, семнадцать, восемнадцать, девятнадцать
G	одиннадцати	пятнадцати	
D	одиннадцати	пятнадцати	
A	одиннадцать [= N]	пятнадцать [= N]	
I	одиннадцатью	пятнадцатью	
L	одиннадцати	пятнадцати	<ul style="list-style-type: none"> Net als пять ... десять worden deze telwoorden verbogen als woorden van de 3e declinatie. Anders dan пять ... десять hebben deze telwoorden echter een vaste klemtoon.

De vaste **klemtoon** ligt bij de meeste telwoorden op het achtervoegsel -на́дцать. Alleen одиннадцать en четы́рнадцать hebben een afwijkende klemtoon: in deze telwoorden ligt die één lettergreep eerder.

Het telwoord двена́дцать heeft две- als eerste deel. Dit lijkt op de vrouwelijke vorm две twee, maar is onveranderlijk in alle geslachten. Het is dus niet ~~двена́дцать~~:

двена́дцать вопро́сов	<i>twaalf vragen</i> (вопро́с, mannelijk)
двена́дцать книг	<i>twaalf boeken</i> (кни́га, vrouwelijk)
двена́дцать слов	<i>twaalf woorden</i> (сло́во, onzijdig)

Let op het **zachte teken -ь** bij de telwoorden пятна́дцать ... девя́тнадцать:

- het eerste deel heeft **géén** zacht teken: пят-, шест- enz.
- het tweede deel heeft (in de nominatief) juist **wél** een zacht teken: -на́дцать

(Bij de tientallen пятьдеся́т ... восемьдеся́т is dat precies omgekeerd.)

6.3.6 два́дцать, три́дцать

N	два́дцать	три́дцать	два́дцать, три́дцать
G	двадцати́	тридцати́	<ul style="list-style-type: none"> Net als пять ... десять en одиннадцать ... девятна́дцать worden deze telwoorden verbogen als het enkelvoud van woorden van de derde declinatie. De klemtoon ligt in de verbogen vormen op de uitgang. Dat geldt ook voor de instrumentalis.
D	двадцати́	тридцати́	
A	два́дцать [= N]	три́дцать [= N]	
I	двадцатью́	тридцатью́	
L	двадцати́	тридцати́	

6.3.7 со́рок

N	со́рок	<ul style="list-style-type: none"> Het telwoord со́рок heeft maar twee vormen: со́рок en сорока́. Let op het verschil in klemtoon (beginaccent en eindaccent) tussen deze twee vormen.
G	сорока́	
D	сорока́	
A	со́рок [= N]	
I	сорока́	
L	сорока́	

6.3.8 пятьдеся́т ... восьмьдеся́т

N	пятьдеся́т	восьмьдеся́т	пятьдеся́т, шестьдеся́т, се́мьдеся́т, восьмьдеся́т
G	пяти́десяти	восьми́десяти	<ul style="list-style-type: none"> Van de telwoorden пятьдеся́т ... восьмьдеся́т worden beide delen verbogen. In de nominatief ligt de klemtoon bij пятьдеся́т en шестьдеся́т op de laatste lettergreep, bij се́мьдеся́т en восьмьдеся́т juist op de eerste. In de verbogen naamvallen ligt de klemtoon bij alle vier deze telwoorden op de uitgang van het eerste deel.
D	пяти́десяти	восьми́десяти	
A	пятьдеся́т [= N]	восьмьдеся́т [= N]	
I	пяти́десятью	восьми́десятью	
L	пяти́десяти	восьми́десяти	

Let op het **zachte teken -ь** in de nominatief van deze telwoorden:

- het eerste deel heeft **wél** een zacht teken: пять-, шесть- enz.
- het tweede deel heeft juist **géén** zacht teken: -десять

(Bij de telwoorden пятна́дцать ... восемна́дцать is dat precies omgekeerd.)

6.3.9 девяно́сто, сто

N	девяно́сто	сто	<ul style="list-style-type: none"> Net als het telwoord со́рок hebben девяно́сто en сто maar twee vormen.
G	девяно́ста	ста	
D	девяно́ста	ста	
A	девяно́сто [= N]	сто [= N]	
I	девяно́ста	ста	
L	девяно́ста	ста	

6.3.10 двéсти, трéста, четы́реста

N	двéсти	трéста	четы́реста	двéсти, трéста, четы́реста
G	двухсо́т	трéхсо́т	четырёхсо́т	<ul style="list-style-type: none"> Deze telwoorden hebben een duidelijk samengesteld karakter. Beide delen worden verbogen. Door het samengestelde karakter van de telwoorden hebben vormen als трéхсо́т en четырёхста́х een 'dubbele klemtoon'.
D	двумста́м	трёмста́м	четырёхста́м	
A	двéсти [= N]	трéста [= N]	четы́реста [= N]	
I	двумяста́ми	тремяста́ми	четырьмяста́ми	
L	двухста́х	трéхста́х	четырёхста́х	

Let op het verschil tussen de eindklinker van двéсти en die van трéста, четы́реста.

Het in deze telwoorden verwerkte element сто *honderd* heeft in deze telwoorden dus 'gevoorn' vormen voor de verbogen naamvallen. Als zelfstandig telwoord heeft сто slechts de verbogen vorm ста.

6.3.11 пятьсо́т ... девятьсо́т

N	пятьсо́т	восемьсо́т	<p>пятьсо́т, шестьсо́т, семьсо́т, восемьсо́т, девятьсо́т</p> <ul style="list-style-type: none"> Deze telwoorden hebben een duidelijk samengesteld karakter. Beide delen worden verbogen.
G	пятисо́т	восьмисо́т	
D	пятиста́м	восьмиста́м	
A	пятьсо́т	восемьсо́т	
I	пятьюста́ми	восемьюста́ми / восьмьюста́ми	
L	пятиста́х	восьмиста́х	

Let op het verschil tussen een nominatief als пятьсо́т (met de nominatief пять) en een genitief als пятисо́т (met de genitief пяти).

Voor het eerste deel van восемьсо́т (восемь-) geldt hetzelfde als voor het zelfstandige telwoord во́семь: het heeft in de nominatief een vluchtige klinker, en in de instrumentalis zijn er twee vormen mogelijk. (Zie hierboven.)

Het in deze telwoorden verwerkte element сто *honderd* heeft in deze telwoorden dus 'gevoorn' vormen voor de verbogen naamvallen. Als zelfstandig telwoord heeft het slechts de verbogen vorm ста.

6.3.12 ты́сяча

	SG	PL	
N	ты́сяча	ты́сячи	ты́сяча <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het telwoord ты́сяча gedraagt zich als een zelfstandig naamwoord van de 2e declinatie. Daardoor heeft het onder meer ook meervoudsvormen (<i>duizenden</i>). ▪ Alleen in de instrumentalis enkelvoud heeft ты́сяча naast de regelmatige vorm ты́сячей ook een alternatieve vorm, gevormd alsof het van de 3e declinatie was: ты́сячью.
G	ты́сячи	ты́сяч	
D	ты́сяче	ты́сячам	
A	ты́сячу	ты́сячи	
I	ты́сячей / ты́сячью	ты́сячами	
L	ты́сяче	ты́сячах	

6.3.13 миллио́н, миллиа́рд

N	миллио́н	миллио́н, миллиа́рд	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De telwoorden миллио́н en миллиа́рд gedragen zich als mannelijke zelfstandige naamwoorden van de 1e declinatie.
G	миллио́на		
D	миллио́ну		
A	миллио́н		
I	миллио́ном		
L	миллио́не		

6.3.14 Samengestelde telwoorden

Van de samengestelde hoofdtelwoorden worden **alle delen afzonderlijk verbogen**. Voorbeelden:

154	
N	сто пятьдеся́т четы́ре
G	ста пяти́десяти четырёх
D	ста пяти́десяти четырёх
A	сто пятьдеся́т четы́ре
I	ста пяти́десятью четырёх
L	ста пяти́десяти четырёх
216	
N	двэ́сти шестна́дцать
G	двухсо́т шестна́дцати
D	двумста́м шестна́дцати
A	двэ́сти шестна́дцать
I	двумяста́ми шестна́дцатью
L	двухста́х шестна́дцати
1.123	
N	ты́сяча сто два́дцать три
G	ты́сячи ста два́дцати́ трёх
D	ты́сяче ста два́дцати́ трём
A	ты́сячу сто два́дцать три
I	ты́сячей ста два́дцатью́ тремя́
L	ты́сяче ста два́дцати́ трёх

Grote getallen en de praktijk

De verbuiging van grote, gecompliceerde getallen is vooral een probleem van de gesproken taal. Een getal als 3.978.143 of 149.491.918 wordt immers zelden volledig uitgeschreven.

In de gesproken wordt de strenge norm – van volledige verbuiging – zelden geheel strikt gevolgd: hoe ingewikkelder en langer het getal, hoe groter de neiging om delen van het telwoord onverbogen te laten. Duizendtallen, miljoenen en miljarden aan het begin worden daarbij in ieder geval verbogen, net als het laatste en bij voorkeur ook het op een na laatste deel.

Als voorbeeld dient de verbinding **met 3.575 soldaten**:

- с тремя тысячами пятьюстами семьдесятю пятью солдатами (strikte norm)
- с тремя тысячами **пятьсот** семьдесятю пятью солдатами (correct)
- с тремя тысячами **пятьсот сёмьдесят** пятью солдатами (acceptabel)

6.4 Hoofdtelwoorden: combinaties met andere woorden

6.4.1 один

Verbindingen van один met zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden vertonen zowel in de nominatief als in de overige naamvallen **volledige congruentie**. Dat wil zeggen dat naamval, getal en geslacht van alle woorden in de verbinding **altijd** helemaal overeenstemmen, net als bij bijvoeglijke naamwoorden.

	mannelijk, levenloos			mannelijk, levend		
N	один	трудный	урок	один	хороший	студент
G	одного	трудного	урока	одного	хорошего	студента
D	одному	трудному	уроку	одному	хорошему	студенту
A	один	трудный	урок [= N]	одного	хорошего	студента [= G]
I	одним	трудным	уроком	одним	хорошим	студентом
L	одном	трудном	уроке	одном	хорошем	студенте

	vrouwelijk			onzijdig		
N	одна	хорошая	студентка	одно	трудное	слово
G	одной	хорошей	студентки	одного	трудного	слова
D	одной	хорошей	студентке	одному	трудному	слову
A	одну	хорошую	студентку	одно	трудное	слово [= N]
I	одной	хорошей	студенткой	одним	трудным	словом
L	одной	хорошей	студентке	одном	трудном	слове

Het telwoord один heeft ook een meervoudsvorm: одни. Deze meervoudsvorm wordt gebruikt bij woorden die uitsluitend in het meervoud voorkomen (zoals сўтки *etmaal*) en in de betekenis *alleen maar*, *slechts*: одни кнїги *alleen maar boeken*. Hieronder een voorbeeld van одни in combinatie met долгиє сўтки *een lang etmaal*:

PL			
N	одни́	до́лгие	су́тки
G	одни́х	до́лгих	су́ток
D	одни́м	до́лгим	су́ткам
A	одни́	до́лгие	су́тки
I	одни́ми	до́лгими	су́тками
L	одни́х	до́лгих	су́тках

6.4.2 два/две, три, четы́ре

In combinatie met de telwoorden два/две, три en четы́ре gelden in de verschillende naamval-
len meerdere principes:

- **nominatief** (zie §6.2)
 - zelfstandige naamwoorden: **genitief enkelvoud**
 - bijvoeglijke naamwoorden: **genitief meervoud** (mannelijk, onzijdig) of **nomi-
natief meervoud** (vrouwelijk)
- **verbogen naamvallen**
 - **congruentie**: naamval stemt overeen
- accusatief – heeft twee vormen, in alle geslachten geldt:
 - levend: [= G]
 - levenloos: [=N]

In de voorbeelden hieronder zijn de gevallen waarin **geen congruentie** optreedt gearceerd:

	mannelijk, levenloos			mannelijk, levend		
N	два	трудо́дных	уро́ка	два	но́вых	студе́нта
G	двух	трудо́дных	уро́ков	двух	но́вых	студе́нтов
D	двум	трудо́дным	уро́кам	двум	но́вым	студе́нтам
A	два	трудо́дных	уро́ка [= N]	двух	но́вых	студе́нтов [= G]
I	двумя́	трудо́дными	уро́ками	двумя́	но́выми	студе́нтами
L	двух	трудо́дных	уро́ках	двух	но́вых	студе́нтах

	vrouwelijk, levenloos			vrouwelijk, levend		
N	три	бе́лые	стены́	три	ру́ские	же́нщины
G	трёх	бе́лых	стен	трёх	ру́ских	же́нщин
D	трём	бе́лым	сте́нам	трём	ру́ским	же́нщинам
A	три	бе́лые	стены́ [= N]	трёх	ру́ских	же́нщин [= G]
I	тремя́	бе́лыми	сте́нами	тремя́	ру́скими	же́нщинами
L	трёх	бе́лых	сте́нах	трёх	ру́ских	же́нщинах

	onzijdig		
N	четы́ре	голлáндских	сло́ва
G	четырёх	голлáндских	слов
D	четырёх	голлáндским	слова́м
A	четы́ре	голлáндских	сло́ва [= N]
I	четырьмя́	голлáндскими	слова́ми
L	четырёх	голлáндских	слова́х

6.4.3 пять en hoger

In combinatie met de telwoorden пять en hoger gelden in de verschillende naamvallen meerdere principes:

- **nominatief** (zie §6.2)
 - zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden: genitief meervoud
- **verbogen naamvallen**
 - **congruentie**: naamval stemt overeen
- accusatief – geen eigen vorm
 - **altijd [=N]**, zowel bij levend als bij levenloos

In de voorbeelden hieronder zijn de gevallen waarin **geen congruentie** optreedt gearceerd:

	mannelijk, levenloos			mannelijk, levend		
N	пять	трудных	уроков	пять	новых	студентов
G	пяти	трудных	уроков	пяти	новых	студентов
D	пяти	трудным	урокам	пяти	новым	студентам
A	пять	трудных	уроков [= N]	пять	новых	студентов [= N]
I	пятью	трудными	уроками	пятью	новыми	студентами
L	пяти	трудных	уроках	пяти	новых	студентах

	vrouwelijk, levenloos			vrouwelijk, levend		
N	шесть	белых	стен	шесть	русских	женщин
G	шести	белых	стен	шести	русских	женщин
D	шести	белым	стенам	шести	русским	женщинам
A	шесть	белых	стен [= N]	шесть	русских	женщин [= N]
I	шестью	белыми	стенами	шестью	русскими	женщинами
L	шести	белых	стенах	шести	русских	женщинах

	onzijdig		
N	девять	голландских	слов
G	девяти	голландских	слов
D	девяти	голландским	словам
A	девять	голландских	слов [= N]
I	девятью	голландскими	словами
L	девяти	голландских	словах

6.4.4 Bijzondere telwoorden

Bij de behandeling van de vormen van de telwoorden in §6.2 bleek al dat een aantal ‘bijzondere’ telwoorden zich bij de verbuiging gedraagt als een zelfstandig naamwoord. Het gaat concreet om de volgende telwoorden:

- нуль/ноль *nul*
- тысяча *duizend*
- миллион *miljoen*, миллиард *miljard*

Na deze bijzondere telwoorden staat een bijvoeglijk naamwoord en een zelfstandig naamwoord altijd in de **genitief meervoud**. Dat geldt voor alle naamvallen. Met andere woorden: anders dan bij de reguliere telwoorden treedt **nooit congruentie** op.

N	ты́сяча	высо́ких	домо́в	миллио́н	росси́йских	рублей
G	ты́сячи	высо́ких	домо́в	миллио́на	росси́йских	рублей
D	ты́сяче	высо́ких	домо́в	миллио́ну	росси́йских	рублей
A	ты́сячу	высо́ких	домо́в	миллио́н	росси́йских	рублей
I	ты́сячей	высо́ких	домо́в	миллио́ном	росси́йских	рублей
	ты́сячью	высо́кими	домо́ами ⁸	–		
L	ты́сяче	высо́ких	домо́в	миллио́не	росси́йских	рублей

Het karakter van zelfstandig naamwoord blijkt uit wat er gebeurt bij **veelvouden** van duizendtallen, miljoenen en miljarden. Omdat ze als zelfstandige naamwoorden worden verbogen, gelden na de ‘echte’ telwoorden die het veelvoud aangeven dezelfde regels als hierboven:

- **nominatief** (zie §6.2)
 - genitief enkelvoud (на два/две, три, четы́ре)
 - genitief meervoud (на пять en hoger)
- **verbogen naamvallen**
 - **congruentie**: naamval stemt overeen
- **accusatief** – geen eigen vorm
 - **altijd [=N]**, zowel bij levend als bij levenloos

In de voorbeelden hieronder zijn de gevallen waarin **geen congruentie** optreedt gearceerd:

N	две ты́сячи	два миллио́на
G	двух ты́сяч	двух миллио́нов
D	двум ты́сячам	двум миллио́нам
A	две ты́сячи [= N]	два миллио́на [= N]
I	двумя́ ты́сячами	двумя́ миллио́нами
L	двух ты́сячах	двух миллио́нах

N	пять ты́сяч	пять миллио́нов
G	пяти́ ты́сяч	пяти́ миллио́нов
D	пяти́ ты́сячам	пяти́ миллио́нам
A	пять ты́сяч [= N]	пять миллио́нов [= N]
I	пятью́ ты́сячами	пятью́ миллио́нами
L	пяти́ ты́сячах	пяти́ миллио́нах

De zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden die hierop volgen om aan te geven wat er precies geteld wordt, staan vervolgens in de **genitief meervoud**. In het laatste deel van de verbinding is dus **nooit sprake van congruentie**.

N	две ты́сячи	высо́ких	домо́в
G	двух ты́сяч	высо́ких	домо́в
D	двум ты́сячам	высо́ких	домо́в
A	две ты́сячи	высо́ких	домо́в [= N]
I	двумя́ ты́сячами	высо́ких	домо́в
L	двух ты́сячах	высо́ких	домо́в

⁸ Deze afwijkende instrumentalis van тысяча (zie §6.3) is de enige vorm die zich wél als zuiver telwoord gedraagt. In verbindingen treedt, zoals bij zuivere telwoorden gebruikelijk, volledige congruentie op in naamval en getal.

N	пять миллио́нов	амери́канских	до́лларов
G	пяти́ миллио́нов	амери́канских	до́лларов
D	пяти́ миллио́нам	амери́канских	до́лларов
A	пять миллио́нов	амери́канских	до́лларов [= N]
I	пятью́ миллио́нами	амери́канских	до́лларов
L	пяти́ миллио́нах	амери́канских	до́лларов

6.4.5 Samengestelde telwoorden

6.4.5.1 Telwoorden eindigend op оди́н

Voor telwoorden die eindigen op оди́н (два́дцать оди́н, три́дцать оди́н, сто оди́н, ты́сяча семьсо́т со́рок оди́н, etc.) gelden dezelfde regels als voor оди́н (zie §6.4.1): er is in combinatie met zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden **altijd congruentie**. Ter illustratie twee voorbeelden met een mannelijk woord (levend) en een vrouwelijk woord.

	mannelijk, levend			vrouwelijk		
N	сто оди́н	хоро́ший	студе́нт	пятьдеся́т одна	хоро́шая	студе́нтка
G	ста одно́го	хоро́шего	студе́нта	пяти́десяти одно́й	хоро́шой	студе́нтки
D	ста одно́му	хоро́шему	студе́нту	пяти́десяти одно́й	хоро́шой	студе́нтке
A	ста одно́го	хоро́шего	студе́нта [= deels G]	пятьдеся́т одну́	хоро́шую	студе́нтку
I	ста оди́ним	хоро́шим	студе́нтом	пяти́десятью одно́й	хоро́шой	студе́нткой
L	ста одно́м	хоро́шем	студе́нте	пяти́десяти одно́й	хоро́шой	студе́нтке

Let op de accusatiefvorm **сто** одно́го хоро́шего студе́нта.

De laatste drie woorden zijn identiek aan de genitief. Het honderdtal сто doet hier niet aan mee: dit telwoord heeft een eigen accusatief сто en doet nooit mee aan de A=G-regel bij levende wezens. Zie §6.3.

6.4.5.2 Telwoorden eindigend op два/две, три, четы́ре

Voor samengestelde telwoorden die eindigen op два/две, три of четы́ре (два́дцать два, пятьдеся́т три, сто четы́ре, ты́сяча двести́ два́дцать три, etc.) gelden in principe **dezelfde regels** als voor два/две, три en четы́ре (zie §6.4.2). Het **enige verschil** is de **accusatief**: het verschil levend ~ levenloos speelt geen rol:

- accusatief – geen eigen vorm
 - **altijd [=N]**, zowel bij levend als bij levenloos

	mannelijk, levenloos			mannelijk, levend		
N	два́дцать два	тру́дных	уро́ка	два́дцать два	но́вых	студе́нта
G	двадцати́ двух	тру́дных	уро́ков	двадцати́ двух	но́вых	студе́нтов
D	двадцати́ двум	тру́дным	уро́кам	двадцати́ двум	но́вым	студе́нтам
A	два́дцать два	тру́дных	уро́ка [= N]	два́дцать два	но́вых	студе́нта [= N]
I	двадцатью́ двумя́	тру́дными	уро́ками	двадцатью́ двумя́	но́выми	студе́нтами
L	двадцати́ двух	тру́дных	уро́ках	двадцати́ двух	но́вых	студе́нтах

	vrouwelijk, levenloos			vrouwelijk, levend		
N	сорок три	бѣлые	стѣны	сорок три	ру́сские	же́нщины
G	сорока́ трёх	бѣлых	стен	сорока́ трёх	ру́сских	же́нщин
D	сорока́ трѣм	бѣлым	стѣнам	сорока́ трѣм	ру́сским	же́нщинам
A	сорок три	бѣлые	стѣны [= N]	сорок три	ру́сские	же́нщины [= N]
I	сорока́ тремя́	бѣлыми	стѣнами	сорока́ тремя́	ру́сскими	же́нщинами
L	сорока́ трёх	бѣлых	стѣнах	сорока́ трёх	ру́сских	же́нщинах

	onzijdig		
N	пятьдесят четы́ре	голлáндских	сло́ва
G	пятидеся́ти четырёх	голлáндских	слов
D	пятидеся́ти четырёх	голлáндским	сло́вам
A	пятьдесят четы́ре	голлáндских	сло́ва [= N]
I	пятидеся́тью четырьмя́	голлáндскими	сло́вами
L	пятидеся́ти четырёх	голлáндских	сло́вах

Het verschil levend ~ levenloos speelt bij de telwoorden in de **accusatief** dus **alleen** een rol bij de niet-samengestelde telwoorden два/две, три en четы́ре.

niet-samengesteld

Я ви́дел **двух студѣнтов**. *Ik zag twee studenten.*

Я ви́дел **двух студѣнток**. *Ik zag twee studentes.*

samengesteld

Я ви́дел **пятьдесят два студѣнта**. *Ik zag 52 studenten.*

Я ви́дел **пятьдесят две студѣнтки**. *Ik zag 52 studentes.*

Het is in deze laatste twee gevallen dus niet Я ви́дел ~~пятидеся́ти двух студѣнтов/студѣнток~~.

6.4.5.3 Telwoorden eindigend op пять ... де́вять

Voor samengestelde telwoorden die eindigen op de telwoorden пять ... де́вять (два́дцать пять, пятьдеся́т шесть, сто де́вять, ты́сяча двѣсти два́дцать семь, etc.) gelden **precies dezelfde regels** als voor de niet-samengestelde telwoorden пять ... де́вять (zie §6.4.3). Ter illustratie twee voorbeelden met een mannelijk woord (levenloos) en een vrouwelijk woord (levend).

	mannelijk, levenloos			vrouwelijk, levend		
N	два́дцать пять	тру́дных	уро́ков	сорок шесть	ру́сских	же́нщин
G	двадцати́ пяти́	тру́дных	уро́ков	сорока́ шести́	ру́сских	же́нщин
D	двадцати́ пяти́	тру́дным	уро́кам	сорока́ шести́	ру́сским	же́нщинам
A	два́дцать пять	тру́дных	уро́ков [= N]	сорок шесть	ру́сских	же́нщин [= N]
I	двадцатю́ пятью́	тру́дными	уро́ками	сорока́ шести́ю	ру́сскими	же́нщинами
L	двадцати́ пяти́	тру́дных	уро́ках	сорока́ шести́	ру́сских	же́нщинах

6.5 óба/óбе

Het telwoord óба (M/N), óбе (F) *beide, allebei, alle twee* wordt als volgt verbogen:

	M/N	F
N	óба	óбе
G	обóих	обéих
D	обóим	обéим
A	[= N/G]	[= N/G]
I	обóими	обéими
L	обóих	обéих

Voor verbindingen van óба/óбе met zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden gelden dezelfde regels als voor два/две, zoals deze voorbeelden met mannelijke en vrouwelijke woorden illustreren.

	mannelijk, levenloos			mannelijk, levend		
N	óба	хорóших	вопрóса	óба	рúсских	студéнта
G	обéих	хорóших	вопрóсов	обéих	рúсских	студéнтов
D	обéим	хорóшим	вопрóсам	обéим	рúсским	студéнтам
A	óба	хорóших	вопрóса [= N]	обéих	рúсских	студéнтов [= G]
I	обéими	хорóшими	вопрóсами	обéими	рúскими	студéнтами
L	обéих	хорóших	вопрóсах	обéих	рúсских	студéнтах

	vrouwelijk, levenloos			vrouwelijk, levend		
N	óбе	хорóшие	газéты	óбе	рúские	жéнщины
G	обéих	хорóших	газéт	обéих	рúских	жéнщин
D	обéим	хорóшим	газéтам	обéим	рúских	жéнщинам
A	óбе	хорóшие	газéты [= N]	обéих	рúских	жéнщин [= G]
I	обéими	хорóшими	газéтами	обéими	рúскими	жéнщинами
L	обéих	хорóших	газéтах	обéих	рúских	жéнщинах

Voorbeeldzinnen:

Оба студéнта сдáли экзáмен.	<i>Beide studenten slaagden voor het examen.</i>
Обе дéвушки играли на пианино.	<i>Beide meisjes speelden piano.</i>
Онi говорили об обéих профéссорах.	<i>Ze spraken over beide professoren.</i>
Мы видели обéих жéнщин.	<i>Wij zagen beide vrouwen.</i>
Автóбусы курсируют в óба селá.	<i>Er rijden bussen naar beide dorpen.</i>
Есть тýры по обéим моря́м.	<i>Er zijn reizen over beide zeeën.</i>

6.6 полові́на, пол- en полтора́/полторы́

6.6.1 полові́на *de helft*

Het woord полові́на *de helft* wordt gebruikt en verbogen als een zelfstandig naamwoord van de 2e declinatie. Het wordt altijd gevolgd door een **genitief enkelvoud**.

	полові́на дорóги <i>de helft van de weg</i>	
N	полові́на	дорóги
G	полові́ны	дорóги
D	полові́не	дорóги
A	полові́ну	дорóги
I	полові́ной	дорóги
L	полові́не	дорóги

Het woord полові́на kan in de combinatie с полові́ной worden verbonden met een hoofdtelwoord in de betekenis *en een half*. Een zelfstandig naamwoord dat uitdrukt wat er geteld wordt, richt zich daarbij naar het hoofdtelwoord.

два с полові́ной до́ма	<i>tweënhalf huis</i>
о́коло двух с полові́ной домóв	<i>ongeveer tweënhalf huis</i>
пять с полові́ной домóв	<i>vijf en een half huis</i>
о пяти́ с полові́ной домáх	<i>over vijf en een half huis</i>

Een zelfstandig naamwoord dat geteld wordt, gedraagt zich in het Russisch dus alsof с полові́ной er niet stond.

Dat is precies het omgekeerde van de situatie in het Nederlands, waarbij het zelfstandig naamwoord zich juist richt op *en een half*: het staat plots in het enkelvoud.

vijf huizen
vijf en een half huis

De Russische constructie **пять с полові́ной домóв** wordt begrijpelijker als je haar leest als *vijf huizen en een half*.

6.6.2 пол- *half, een halve*

Om de betekenis *de/een halve (van iets)* uit te drukken, maakt het Russisch gebruik van het voorvoegsel пол-.

In de **nominatief** wordt пол- verbonden met de genitief van het zelfstandig naamwoord:

полса́да	<i>de/een halve tuin</i>
полфі́льма	<i>de/een halve film</i>
полкни́ги	<i>het halve/een half boek</i>
полбу́тылки	<i>de/een halve fles</i>
полсе́ла	<i>het halve/een half dorp</i>
полпо́ля	<i>het halve/een half veld</i>

De **accusatief** is in alle gevallen gelijk aan de nominatief. In de **overige verbogen naamvallen** krijgt het voorvoegsel de vorm *полу-*. Het zelfstandig naamwoord krijgt de uitgang van de betreffende naamval. Hieronder volgen twee voorbeelden, afgeleid van год *jaar* (1e declinatie) en бутылка *fles* (2e declinatie).

	полгода half jaar	полбутылки halve fles
N	полгода	полбутылки
G	полгода	полбутылки
D	полгоду	полбутылке
A	полгода [= N]	полбутылки [= N]
I	полгодом	полбутылкой
L	полгоде	полбутылке

6.6.3 полтора/полторы *anderhalf*

Het telwoord полтора (M/N), полторы (F) *anderhalf* wordt als volgt verbogen:

	M/N	F
N	полтора	полторы
G	полтора	полтора
D	полтора	полтора
A	полтора [= N]	полторы [= N]
I	полтора	полтора
L	полтора	полтора

Na de **nominatief** – en de altijd gelijkkluidende **accusatief** – staat een zelfstandig naamwoord in de **genitief enkelvoud**:

полтора хлеба	<i>anderhalf brood</i>
полтора человека	<i>anderhalve man (fig.)</i>
полтора слова	<i>anderhalf woord</i>
полторы бутылки	<i>anderhalve fles</i>
Я купила полтора хлеба.	<i>Ik heb anderhalf brood gekocht.</i>
Я видел там полтора человека.	<i>Ik zag er anderhalve man.</i>

In de **overige naamvallen** staat een zelfstandig naamwoord in het **meervoud** van de desbetreffende naamval:

о полтора хлебах	<i>over anderhalf brood</i>
к полтора словам	<i>naar anderhalf woord</i>
из полтора бутылок	<i>uit anderhalve fles</i>

6.7 Hoofdtelwoord en werkwoord: enkelvoud of meervoud

6.7.1 один

Een onderwerp dat het telwoord один bevat, wordt beschouwd als **enkelvoud**, wat ook in het werkwoord tot uitdrukking komt:

Перед доской стоит один студент.	<i>Er staat één student voor het bord.</i>
---	--

Dit geldt ook voor **samengestelde getallen** met один:

В зале **был** 41 (сорок один) журналист. *In de zaal waren 41 journalisten.*
На лекции **была** 21 (двадцать одна) студентка. *Op de les waren 21 studentes.*

Dat het werkwoord bij getallen als 21, 41, 101 in het **enkelvoud** staat – en ook bij een heel groot en lang getal als 123.551 – is in het Russisch dus heel anders dan in het Nederlands, waar geldt: alles meer dan één is meervoud.

6.7.2 два/две, три, четыре

Wanneer het onderwerp de niet-samengestelde hoofdtelwoorden два/две, три of четыре bevat, staat het werkwoord **in de regel** in het meervoud:

На столе **лежали** три словаря. *Op de tafel lagen drie woordenboeken.*

Bij een leeftijdsaanwijzing wordt altijd het **enkelvoud** gebruikt (zie verder §6.13):

Мальчику тогда **было** два года. *Het jongetje was toen twee jaar oud.*

6.7.3 пять en hoger

Een onderwerp dat een telwoord hoger dan 4 bevat, wordt **vaak als enkelvoud** beschouwd. Als dit het geval is, staat het werkwoord in het **enkelvoud**, in de verleden tijd bovendien in de **onzijdige** vorm. Het meervoud blijft overigens vaak ook mogelijk.

В компании **работает** 20 человек. *In het bedrijf werken 20 mensen.*
На лекции **было** 40 студентов. *Op college waren 40 studenten.*

De keuze tussen het enkelvoud en het meervoud hangt af van het feit of het getelde wordt opgevat als een verzameling losse eenheden of dat die in hun geheel als groep worden waargenomen. In het eerste geval wordt gekozen voor een enkelvoud, in het tweede voor een meervoud. Hoe groter de groep, hoe groter de waarneming als collectief (dus enkelvoud).

In het Nederlands bestaat een vergelijkbaar verschijnsel. Zinnen als onderstaande komen geregeld voor, ook al hoort het werkwoord eigenlijk in het meervoud te staan:

Er was honderd man op de voorstelling afgekomen.
Zes op de tien Nederlanders gaat weleens naar Frankrijk op vakantie.

6.8 Rangtelwoorden

Rangtelwoorden worden verbogen als **bijvoeglijke naamwoorden** (zie §3.2).

Zoals gebruikelijk bij bijvoeglijke naamwoorden komt het rangtelwoord in **getal, geslacht en naamval** volledig overeen met die van het woord waar het bij hoort:

первый студент *de eerste student*
первая студентка *de eerste studente*
Я видел первого студента. *Ik zag de eerste student.*

Wat vorm betreft verdient vooral *третий derde* bijzondere aandacht. De stam van dit rangtelwoord luidt *трет[j]-*. Het wordt verbogen als een bijvoeglijk naamwoord van het type *рыбий vissen-* (zie §3.3.3):

	M	F	N	PL
N	третий	третья	третье	третьи
G	третьего	третьей	третьего	третьих
D	третьему	третьей	третьему	третьим
A	[= N/G]	третью	третье	[= N/G]
I	третьим	третьей	третьим	третьими
L	третьем	третьей	третьем	третьих

6.9 Onbepaalde telwoorden

6.9.1 Vormen en gebruik

6.9.1.1 *много, немного, мало en немало*

De onbepaalde telwoorden *много veel*, *немного een beetje*, *мало weinig* en *немало heel wat* kunnen alleen in de **nominatief en accusatief** worden gebruikt. Een zelfstandig naamwoord dat erop volgt, staat dan in de **genitief**:

много книг	<i>veel boeken</i>
много шума	<i>veel lawaai</i>
немного воды	<i>een beetje water</i>
мало работы	<i>weinig werk</i>
мало людей	<i>weinig mensen</i>
немало бумаги	<i>heel wat papier</i>
немало бумаг	<i>heel wat papieren</i>

In andere naamvallen neemt het Russisch zijn toevlucht tot verwante, wél verbuigbare woorden:

многое	<i>veel zaken, heel wat</i>
многие	<i>vele, velen</i>
немногие	<i>enkele, enkelen</i>

Deze woorden – die overigens ook gewoon in de nominatief en de accusatief kunnen voorkomen – worden als bijvoeglijke naamwoorden verbogen:

многие вещи	<i>vele dingen</i>	(ook: много вещей <i>veel dingen</i>)
немногие слова	<i>enkele, weinige woorden</i>	(ook: немного слов <i>weinig woorden</i>)
во многих отношениях	<i>in veel opzichten</i>	
во многих случаях	<i>in veel gevallen</i>	
один из многих	<i>één uit/van velen</i>	
Во многом вы правы.	<i>In vele zaken heeft u gelijk.</i>	
Я многому научился.	<i>Ik heb veel geleerd.</i>	
Это говорит о многом.	<i>Dat zegt heel wat.</i>	

Je kunt in het Russisch dus niet iets zeggen als ~~во много случаев~~ of ~~во много случаев~~. Bij het voorzetsel *в*, dat hier de locatief vereist, is de constructie met *многие* de enig mogelijke: *во многих случаях*.

Bij levende wezens kan in de accusatief worden gekozen tussen de vorm *много* + gen. en *многих* + gen. De eerste vorm verdient daarbij de voorkeur:

Я видел много студёнтов. *Ik zag veel studenten.*
 Я видел многих студёнтов. *Ik zag veel/vele studenten.*

De **vergrotende trap** van *много* *veel* en *мало* *weinig* luidt respectievelijk **больше** *meer* en **меньше** *minder*:

У него **больше** денег, чем у меня. *Hij heeft meer geld dan ik.*
 Я купила как можно **больше** цветов. *Ik heb zo veel mogelijk bloemen gekocht.*
 Дети с каждым годом читают **меньше** книг. *Kinderen lezen elk jaar minder boeken.*
 После терактов там **меньше** туристов. *Na de aanslagen zijn daar minder toeristen.*

Daarnaast bestaan ook nog de vormen **более** *meer* en **менее** *minder*. Die worden vrijwel uitsluitend gebruikt voor respectievelijk de vorming van de samengestelde vergrotende trap (zie §3.4.1) en voor de 'verkleinende' trap:

Это **более интересная** книга. *Dat is een interessanter boek.*
 Здесь **менее холодно**, чем в соседней комнате. *Het is hier minder koud dan in de kamer hiernaast.*

6.9.1.2 несколько, сколько en столько

De woorden *несколько* *een paar*, *enkele*, *столько* *zoveel* en het vragende telwoord *сколько* *hoeveel* worden in de nominatief en accusatief gevolgd door een **genitief**:

несколько недель *een paar weken, enkele weken*
 столько сахара *zoveel suiker*
 столько сообщений *zoveel berichten*
 сколько соли? *hoeveel zout?*
 сколько газет? *hoeveel kranten?*
 Сколько студёнтов на лекции? *Hoeveel studenten zijn er op college?*

In verbinding met een zelfstandig naamwoord kunnen deze woorden worden verbogen. Ter illustratie volgt hieronder de volledige rijtjes van *сколько* *hoeveel* *boeken* en *несколько* *stудёнтов* *een paar studenten*:

	levenloos	levend
N	сколько книг	несколько студёнтов
G	скольких книг	нескольких студёнтов
D	скольким книгам	нескольким студёнтам
A	сколько книг [= N]	несколько студёнтов [= N] (нескольких студёнтов [= G])
I	сколькими книгами	несколькими студёнтами
L	скольких книгах	нескольких студёнтах

Net als bij **много** veel kan er in combinatie met **несколько**, **столько** en **сколько** in de accusatief bij levende wezens gekozen worden voor de nominatief of de genitief:

Я видел **несколько** студёнтов. *Ik zag enkele studenten.*
 Я видел **нескоких** студёнтов. *Ik zag enkele studenten.*

De nominatief verdient hier de voorkeur.

Andere voorbeelden:

в **стóльких** кни́гах *in zoveel/zovele boeken*
 у **ско́льких** люде́й *bij hoeveel mensen*
 о **не́скольких** вопро́сах *over enkele vragen*

6.9.2 Onbepaald telwoord en werkwoord: enkelvoud of meervoud

In combinatie met onbepaalde telwoorden als **много**, **несколько**, **сколько** in het onderwerp van de zin staat het werkwoord bij voorkeur in het **enkelvoud**. In de verleden tijd wordt bovendien de onzijdige vorm gebruikt.

Ско́лько книг **лежи́т** на столе́? *Hoeveel boeken liggen er op tafel?*
 На у́лице **стои́т** не́сколько маши́н. *Er staan een paar auto's op straat.*
 Ско́лько книг **лежа́ло** на столе́? *Hoeveel boeken lagen er op tafel?*
 На у́лице **стоя́ло** не́сколько маши́н. *Er stonden een paar auto's op straat.*
 Ско́лько студёнтов **бы́ло** на ле́кции? *Hoeveel studenten waren er op college?*
 На ле́кции **бы́ло** мно́го студёнтов. *Er waren veel studenten op college.*

6.10 Het verzameltelwoord

6.10.1 Vormen

De verzameltelwoorden (*een tweetal, een drietal, etc.*) worden als volgt verbogen:

	2	3	4
N	дво́е	тро́е	че́тверо
G	двои́х	трои́х	четверы́х
D	двои́м	трои́м	четверы́м
A	[= N/G]	[= N/G]	[= N/G]
I	двои́ми	трои́ми	четверы́ми
L	двои́х	трои́х	четверы́х

De verzameltelwoorden **пя́теро** ... **деся́теро** worden precies zo verbogen als **че́тверо**.

Samengestelde telwoorden komen bij de verzameltelwoorden niet voor. Vormen als als ~~два́дцать дво́е~~ of ~~пятьдеся́т че́тверо~~ bestaan dus niet.

Hierdoor is het lastig om het in het Russisch te hebben over bijvoorbeeld 22 etmalen of 54 scharen. Hiervoor worden kunstgrepen toegepast, zoals **два́дцать два** дня 22 *dagen* of **пятьдеся́т четы́ре** **шту́ки** но́жниц 54 *stuks* scharen.

6.10.2 Combinaties met andere woorden

Voor verbindingen van verzameltelwoorden met zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden gelden de volgende regels:

- **nominatief** (zie §6.2)
 - genitief meervoud (ook на двóе, трóе en чéтверо)
- **verbogen naamvallen**
 - **congruentie:** naamval stemt overeen
- **accusatief** – geen eigen vorm
 - levend: [= G]
 - levenloos: [=N]

Ter illustratie volgen hieronder twee voorbeelden van het volledige rijtje van двóе in verbinding met een bijvoeglijk naamwoord en een zelfstandig naamwoord, levenloos en levend. De gevallen waarin geen sprake is van volledige congruentie zijn in onderstaande rijtjes vetgedrukt.

	levenloos			levend		
N	двóе	хорóших	нóжниц	двóе	рúсских	студéнтов
G	дво́их	хоро́ших	но́жниц	дво́их	ру́сских	студéнтов
D	дво́им	хоро́шим	но́жницам	дво́им	ру́сским	студéнтам
A	двóе	хорóших	нóжниц [= N]	дво́их	ру́сских	студéнтов [= G]
I	дво́ими	хоро́шими	но́жницами	дво́ими	ру́скими	студéнтами
L	дво́их	хоро́ших	но́жницах	дво́их	ру́сских	студéнтах

6.10.3 Gebruik van verzameltelwoorden

Het gebruik van het verzameltelwoord is **meestal facultatief**. In een paar gevallen is het gebruik van een verzameltelwoord zo goed als of zelfs geheel **verplicht**:

- Bij de aantallen 2, 3 en 4 in de nominatief in combinatie met **mannelijke levende wezens op -a** (van de 2e declinatie, zie §2.4) zijn verzameltelwoorden zeer gebruikelijk:

двóе мужч́ин	<i>twee mannen</i>
трóе сирóт	<i>drie wezen</i>
чéтверо мужч́ин	<i>vier mannen</i>

- Bij de aantallen 2, 3 en 4 in de nominatief om een **aantal kinderen** aan te geven:

У моего́ брата́ двóе дете́й. *Mijn broer heeft twee kinderen.*

- Bij de aantallen 2, 3 en 4 in de nominatief en accusatief in combinatie met **woorden die alleen meervoudsvormen hebben**.

двóе но́жниц	<i>twee scharen</i>
трóе очко́в	<i>drie brillen</i>
Прошлó двóе сýток.	<i>Twee etmalen waren verstreken.</i>
Он куп́ил трóе но́жниц.	<i>Hij heeft drie scharen gekocht.</i>

Het verzameltelwoord biedt hier een oplossing voor het probleem dat de gewone hoofdtelwoorden два/две, три en четы́ре in de nominatief en accusatief gecombineerd moeten worden met een genitief **enkelvoud**, die bij woorden als но́жницы en очќи simpelweg ontbreekt.

Dit verklaart ook waarom bij aantallen van vijf of hoger, en in de verbogen naamvallen hier meestal gewone hoofdtelwoorden worden gebruikt. Bij deze telwoorden en in die naamvallen worden immers meervoudsvormen gebruikt:

пять очко́в	<i>vijf brillen</i>
об э́тих двух но́жницах	<i>over die twee scharen</i>
Прошло́ семь су́ток.	<i>Zeven etmalen waren verstreken.</i>

- Met de persoonlijke voornaamwoorden **МЫ, ВЫ, ОНИ́** en de verbogen vormen daarvan, in de betekenis *wij tweeën, jullie vijven, zij zessen*, enz.

Мы дво́е оста́лись до́ма.	<i>Wij tweeën bleven thuis.</i>
Нас бы́ло че́тверо.	<i>We waren met ons vieren.</i>
Я зна́ю то́лько вас тро́их.	<i>Ik ken alleen jullie drieën.</i>
Их бы́ло пя́теро.	<i>Ze waren met z'n vijven.</i>

- Als het telwoord **zonder begeleidend zelfstandig naamwoord** ('los') wordt gebruikt om een **aantal personen** uit te drukken, in alle naamvallen.

сто́лик на дво́их	<i>een tafeltje voor twee (personen)</i>
Все тро́е спа́ли.	<i>Ze sliepen alle drie.</i>
Вошли́ че́тверо.	<i>Er kwamen vier man binnen.</i>
Пяте́рых из них я знал.	<i>Vijf van hen kende ik.</i>

Het gebruik van verzameltelwoorden: handvatten

Bij het **facultatieve** gebruik van verzameltelwoorden gelden de volgende twee **vuistregels**:

- Vanaf пя́теро worden verzameltelwoorden snel zeldzaam.
- Verzameltelwoorden worden niet graag gebruikt in andere naamvallen dan de nominatief (en eventueel de gelijklopende accusatief).

Als een spreker kiest voor een niet-verplicht verzameltelwoord, wil hij daarmee uitdrukken dat de genoemde personen of voorwerpen heel duidelijk bij elkaar horen:

дво́е друзе́й	<i>twee vrienden</i>	(ook: два дру́га)
тро́е лиц	<i>drie personen</i>	(ook: три лица́)
че́тверо сынове́й	<i>vier zoons</i>	(ook: четы́ре сы́на)

Vergelijk ook de volgende zinnen:

Из-за угла́ вы́шли дво́е мужчи́н.	<i>Er kwamen twee mannen de hoek om. [gezamenlijk]</i>
В моей жи́зни бы́ло два мужчи́ны.	<i>Er waren twee mannen In mijn leven. [niet gelijktijdig]</i>

In de spreektaal worden verzameltelwoorden ook gebruikt voor paren van bij elkaar horende voorwerpen, ter vervanging van een constructie met *па́ра paar*.

тро́е боти́нок	<i>drie paar schoenen</i>
пя́теро носко́в	<i>vijf paar sokken</i>
три па́ры боти́нок	<i>drie paar schoenen</i>
пять пар носко́в	<i>vijf paar sokken</i>

Een verzameltelwoord kan in ieder geval **nooit** gebruikt worden in combinatie met vrouwelijke levende wezens:

дво́е подру́г две подру́ги	<i>twee vriendinnen</i>
---------------------------------------	-------------------------

трё́е же́нщин три же́нщины	<i>drie vrouwen</i>
че́тверо до́черей четы́ре до́чери	<i>vier dochters</i>

6.11 Aantallen bij benadering

Aantallen bij benadering worden aangegeven door het zelfstandig naamwoord helemaal vooraan in de verbinding te zetten. De naamval van alle woorden in de verbinding blijft gelijk, zoals de onderstaande voorbeelden laten zien:

два́дцать ми́нут	<i>twintig minuten</i>
ми́нут два́дцать	<i>een minuut of twintig</i>
де́сять чело́век	<i>tien mensen</i>
чело́век де́сять	<i>zo'n tien mensen, een man of tien</i>
че́рез три дня́	<i>over drie dagen</i>
дня́ че́рез три	<i>over een dag of drie</i>
че́рез пять дней	<i>over vijf dagen</i>
дней че́рез пять	<i>over een dag of vijf</i>
Он живёт в ста киломе́трах от Москвы́.	<i>Hij woont honderd kilometer van Moskou.</i>
Он живёт киломе́трах в ста от Москвы́.	<i>Hij woont een kilometer of honderd van Moskou.</i>

Het Russisch doet in deze constructie – een soort omdraaiing – eigenlijk hetzelfde als het Nederlands. Het verschil is dat in het Nederlands het woordje *of* er nog tussen wordt gezet.

Behalve met de hierboven beschreven omdraaiing kan een ongeveer aantal ook worden aangegeven op andere manieren:

приме́рно, прибли́зительно	
приме́рно в ста киломе́трах от Москвы́	<i>op ongeveer honderd kilometer van Moskou</i>
прибли́зительно в два часа́	<i>ongeveer om twee uur, rond twee uur [tijdstip]</i>
прибли́зительно пятьдеся́т па́ть чело́век	<i>zo'n vijftig man</i>
о́коло + gen.	
о́коло двух часо́в	<i>ongeveer twee uur, zo'n twee uur lang [tijdsduur]</i>
о́коло ста ме́тров	<i>ongeveer honderd meter</i>
о́коло пяти́десяти пяти́ чело́век	<i>zo'n vijftig man</i>

6.12 Kloktijden

6.12.1 Vragen naar de tijd en een tijdstip

Naar de tijd wordt op de volgende manier gevraagd:

Ско́лько вре́мени? / Кото́рый час?	<i>Hoe laat is het?</i>
------------------------------------	-------------------------

In het antwoord bestaat de keuze uit twee mogelijkheden: in de 24 uursklok (met het precieze aantal uren en minuten) of met de 12 uursklok (waarbij het aantal minuten wordt uitgedrukt in relatie tot het lopende of komende hele uur).

Сейча́с пятна́дцать часо́в.	<i>Het is nu 15 uur.</i>
-----------------------------	--------------------------

Сейчас пятнадцать часов десять минут.	<i>Het is nu 15.10 uur.</i>
Сейчас пятнадцать часов пятьдесят минут.	<i>Het is nu 15.50 uur.</i>
Сейчас три часа.	<i>Het is nu drie uur.</i>
Сейчас десять минут четвертого (часа).	<i>Het is nu tien over drie.</i>
Сейчас без десяти минут четыре.	<i>Het is nu tien voor vier.</i>

Vragen naar een tijdstip – en het geven van het antwoord – gaat op de volgende manier:

В который час / во сколько / в какое время ...?	<i>Hoe laat ...?</i>
С которого часа / со скольких / с какого времени ...?	<i>Vanaf hoe laat ...?</i>
До которого часа / до скольких / до какого времени ...?	<i>Tot hoe laat ...?</i>
В пятнадцать часов.	<i>Om 15 uur.</i>
С пятнадцати часов.	<i>Vanaf 15 uur.</i>
До пятнадцати часов.	<i>Tot 15 uur.</i>

6.12.2 24 uursklok

In de 24 uursklok worden tijdstippen aangeduid met de woorden час *uur* en минута *minuut*. Daarbij gelden de gebruikelijke regels voor het gebruik van de naamvallen.

0.05	ноль часов пять минут	
1.10	час десять минут	
3.15	три часа пятнадцать минут	
8.23	восемь часов двадцать три минуты	
14.35	четырнадцать часов тридцать пять минут	
20.01	двадцать часов одна минута	
в два часа по московскому времени		<i>om twee uur Moskouse tijd</i>
В Москвѣ шестнадцать часов.		<i>Het is vier uur in de middag in Moskou.</i>

Voor het uitdrukken van *om* gebruikt het Russisch in de 24 uursklok het **voorzetsel в** gevolgd door de **accusatief**.

в двадцать часов тридцать минут	<i>om twintig uur dertig, om half negen 's avonds</i>
ровно в одиннадцать часов	<i>stipt om elf uur</i>
Поезд приехал в шесть часов сорок минут.	<i>De trein kwam aan om 6.40 uur.</i>

Bij het tijdstip **één uur** wordt volstaan met het woord **час**, zonder **один**.

в час тридцать минут	<i>om 1.30 uur</i>
В Москвѣ час.	<i>Het is één uur in Moskou.</i>

6.12.3 12 uursklok

Met name in niet-officiële contexten worden tijdstippen vaak uitgedrukt in relatie tot het lopende of het komende hele uur.

- In het **eerste halve uur** worden tijdstippen uitgedrukt als het **aantal minuten van het lopende uur (het uur dat daarvoor is begonnen)**. Dit lopende uur wordt uitgedrukt met de genitief mannelijk van het rangtelwoord (behorende bij de genitief часа, dat wordt weggelaten). Voor het uitdrukken van constructies als *om vijf uur* wordt het **voorzetsel в** gebruikt, gevolgd door de **accusatief**.

14.00	два часа
14.05	пять минут третьего

14.10	дéсять минут трéтьего
14.15	чéтверть трéтьего
14.20	двáдцать минúт трéтьего
в 17.00	в пять часóв
в 17.10	в дéсять минúт шестóго

Het Russisch kijkt bij deze manier van tijd aanduiden sneller vooruit dan we in het Nederlands gewend zijn: om 7.00 uur is het al het 8e uur dat begint te lopen, om 13.00 uur begint het 2e uur na de middag.

- Op het **halve uur** wordt gebruikgemaakt van een constructie met **пол-** en een rangtelwoord van het lopende uur.

14.30	полтрéтьего
в 14.30	в полтрéтьего

- In het **tweede halve uur** worden tijdstippen uitgedrukt als het aantal minuten tot aan het volgende hele uur. Daarbij wordt gebruikgemaakt van het voorzetsel **без + genitief** (voor de minuten), gevolgd door de nominatief (voor het uur). Deze zelfde combinatie wordt ook gebruikt om constructies als *om kwart voor drie* uit te drukken.

14.35	без двадцатí пятí три
14.40	без двадцатí три
14.45	без чéтверти три
14.50	без десятí три
14.55	без пятí три

Мы приéхали без чéтверти три. *We arriveerden om kwart voor drie.*
(dus niet: ~~в без чéтверти три~~)

Voor de duidelijkheid kan bij deze manier van tijdsaanduiding – waarbij de 12 uursklok wordt gebruikt – ook het **dagdeel** worden aangegeven:

8.00	вóсемь часóв утрá
14.00	два часá дня
20.00	вóсемь часóв вéчера
2.00	два часá нóчи

Voor **twaalf uur 's middags** en **middernacht** zijn aparte woorden:

12.00	пóлдень
0.00	пóлночь

De woorden **пóлдень** en **пóлночь** worden verbogen zoals de woorden **день** (gen.sg. **пóлдня**, dat.sg. **пóлдню**, etc.) en **ночь** (gen.sg. **пóлночи**, dat.sg. **пóлночи**, etc.).⁹

Bij hele uren kan het voorzetsel **óколо + gen.** worden gebruikt in de betekenis *rond ... uur, ongeveer om ... uur*:

óколо чáсу	<i>rond een uur of één</i>
óколо двóух часóв	<i>rond een uur of twee</i>

⁹ Daarnaast bestaat een onregelmatiger verbuiging waarbij in de verbogen naamvallen het voorvoegsel de vorm **полу-** krijgt: **пóлдень**, **полúдня**, **полúдню**, etc. **Еп** **пóлночь**, **полúночи**, **полúночи**, etc.

In deze constructie wordt bij één uur de genitief op -y gebruikt (zie §2.3.3.2): около часу. Het voorzetsel около in combinatie met de reguliere genitief (около часа) duidt op een tijdsduur: ongeveer een uur (lang).

De constructie **в + rangtelwoord + часу** (letterlijk: *in het zoveelste uur*), met de locatief, betekent *kort na zoveel uur*:

в первом часу	<i>net na twaalf uur</i>
Это было в третьем часу.	<i>Het gebeurde net na tweeën/net iets over twee.</i>
Уже пошёл второй час.	<i>Het is al één uur geweest.</i>

6.13 Leeftijdsaanduiding

Naar de leeftijd van een persoon wordt op de volgende manier gevraagd:

Сколько тебе/вам лет?	<i>Hoe oud ben je/bent u?</i>
-----------------------	-------------------------------

Het antwoord luidt bijvoorbeeld als volgt:

Мне двадцать лет.	<i>Ik ben twintig jaar.</i>
-------------------	-----------------------------

De persoon van wie de leeftijd gevraagd of gegeven wordt, staat daarbij in de **datief**. ‘Het aantal jaren’ is het onderwerp van de zin en staat dus in de **nominatief**. Letterlijk kan het voorbeeldantwoord hierboven dus vertaald worden als *Aan mij zijn twintig jaar*. Andere voorbeelden:

Сколько лет твоёй маме?	<i>Hoe oud is je moeder?</i>
Ей пятьдесят лет.	<i>Ze is 50.</i>
А моему отцу пятьдесят два года.	<i>En mijn vader is 52 jaar.</i>
Сколько лет твоёму брату?	<i>Hoe oud is je broer?</i>
Ему двадцать один год.	<i>Hij is 21.</i>

Om de verleden tijd weer te geven wordt het **onzijdige enkelvoud было** gebruikt. Dat geldt ook voor два, три en четыре года – telwoorden waarbij normaal gesproken het werkwoord in het meervoud staat (zie §6.7). Alleen bij het telwoord один wordt de mannelijke vorm **был** gebruikt.

Сколько Ирине было тогда лет?	<i>Hoe oud was Irina toen?</i>
Ей было тогда два года.	<i>Ze was toen twee jaar oud.</i>
Ей было тогда пять лет.	<i>Ze was toen vijf jaar oud.</i>
Этому мужчине был тридцать один год.	<i>Die man was 31 jaar oud.</i>

6.14 Datumaanduiding

6.14.1 Dag van de maand

De **dag van de maand** wordt weergegeven met de **onzijdige vorm van een rangtelwoord**. De onzijdige vorm wordt gebruikt vanwege het woord число *datum*. De maand wordt uitgedrukt door de **genitief**. Dus letterlijk zegt men: *de zoveelste van die-en-die maand*.

Какое сегодня число?	<i>Welke datum is het vandaag?</i>
Сегодня десятое ноября.	<i>Vandaag is het 10 november.</i>
Какое число было вчера?	<i>Welke datum was het gisteren?</i>

Вчера было двадцать девятое апреля.

Gisteren was het 29 april.

Первое января – суббота.

1 januari is een zaterdag.

Om aan te geven **op welke datum** iets plaatsvindt, wordt de **genitief van het rangtelwoord** gebruikt, gevolgd door de **genitief van de betreffende maand**.

Когда? Какого числа?

Wanneer? Op welke datum?

Десятого ноября.

Op 10 november.

Он родился первого марта.

Hij is geboren op 1 maart.

Двадцать первого февраля у нас будет экзамен.

Op 21 februari hebben we examen.

Первого мая буду в Москве.

Op 1 mei ben ik in Moskou.

6.14.2 Jaartallen

Ook **jaartallen** worden in het Russisch weergegeven met een **rangtelwoord** gevolgd door het woord год. Dit woord wordt vaak afgekort tot г.

1773 г. тысяча семьсот семьдесят третий год

1991 г. тысяча девятьсот девяносто первый год

2000 г. двухтысячный год

2019 г. две тысячи девятнадцатый год

De constructie **in dat-en-dat jaar** wordt weergegeven door het voorzetsel **в** + **rangtelwoord in de loc.sg. + год**.

в каком году?

in welk jaar?

в тысяча семьсот семьдесят третьем году

in 1773

в тысяча девятьсот девяносто первом году

in 1991

в двухтысячном году

in 2000

в две тысячи девятнадцатом году

in 2019

в прошлом году

vorig jaar

в этом году

dit jaar

в следующем году

volgend jaar

Мой отец родился в тысяча девятьсот шестидесятом году. *Mijn vader is geboren in 1960.*

6.14.3 Dag – maand – jaar

Een **jaaraanduiding** die wordt **voorafgegaan door een datum- of maandaanduiding** staat in de **genitief**. Letterlijk wordt er dus gezegd: *op die-en-die datum van dat-en-dat jaar* of *in die-en-die maand van dat-en-dat jaar*.

в мае прошлого года

in mei vorig jaar

первого июня этого года

op 1 juni dit jaar

в декабре тысяча девятьсот сорок второго года

in december 1942

двадцать шестого сентября

тысяча девятьсот шестьдесят седьмого года

op 26 september 1967

пятнадцатого июля две тысячи девятнадцатого года

op 15 juli 2019

7. HET WERKWOORD: VORMEN

7.1 Inleiding

De structuur van Russische en Nederlandse werkwoordsvormen lijkt behoorlijk op elkaar. Zo bestaat een Russische werkwoordsvorm in beginsel uit elementen die we kennen uit Nederlandse werkwoordsvormen: een stam en een uitgang, eventueel voorafgegaan door een voorvoegsel.

	voorvoegsel	+	stam	+	uitgang
переписа́ть	пере- over-		-пис- -schrijv-		-ать -en
вложи́ли	в- in-		-ложи- -leg-		-ли -den
говори́ть			говор- praat-		-ить -en

Toch zijn er ook verschillen. Eén zo'n verschil is dat een Russisch werkwoord aan het eind nog een **achtervoegsel** kan hebben om aan te duiden dat het gaat om een **wederkerend werkwoord**: -ся of -сь (zie §7.2). Een voorbeeld is het werkwoord одева́ться *zich aankleden*, afgeleid van het niet-wederkerende werkwoord одева́ть *aankleden*:

	voorvoegsel	+	stam	+	uitgang	+	achtervoegsel
одева́ть	о- aan-		-дев- -kleed-		-ать -en		
одева́ться	о- aan-		-дев- -kleed-		-ать- -en		-ся (zich)

Anders dan in het Nederlands kan het **voorvoegsel** bij een en hetzelfde werkwoord **verschillende vormen** aannemen. Zo hoort bij de eerste persoon enkelvoud **разберу́** *ik haal uiteen* de infinitief **разобра́ть** *uiteenhalen*, waarbij het voorvoegsel раз- *uiteen*, *uit elkaar* de vorm разо- *aanneemt*:

	voorvoegsel	+	stam	+	uitgang
разберу́	раз- uiteen-		-бер- -haal		-у (ik)
разобра́ть	разо- uiteen-		-бр- -haal-		-ать- -en

Zoals een Nederlands werkwoord verschillende stammen kan hebben – zoals in *lopen*, *liep*, *gelopen* – heeft een Russisch werkwoord in de regel ook twee stamvormen, waarvan alle andere vormen kunnen worden afgeleid. Dit zijn de **infinitiefstam** en de **tegenwoordigtijdsstam**.

Om een indruk te krijgen van de vormen die van een Russisch werkwoord gemaakt kunnen worden, staan hieronder alle vormen van het werkwoord **использова́ть** *gebruiken*.¹⁰

¹⁰ Voor het werkwoord *использовать* is gekozen omdat het tot de selecte groep van 'biaspectuele' werkwoorden behoort: het is, met andere woorden, zowel imperfectief als perfectief (zie §8.1). Bovendien is het overgankelijk (zie het kader 'Overgankelijk en onovergankelijk' in §7.2). Daardoor zijn van dit werkwoord alle mogelijke werkwoordsvormen te maken.

De infinitiefstam van использовать luidt использова-, de tegenwoordigtijdsstam is использ[у]-. De vormen die gebaseerd zijn op de tegenwoordigtijdsstam zijn onderstreept.

infinitief – §7.3

использовать *gebruiken*

verleden tijd – §7.4

использовал *ik/jij/hij gebruikte* (mannelijk enkelvoud)
 использовала *ik/jij/zij gebruikte* (vrouwelijk enkelvoud)
 использовало *het gebruikte* (onzijdig enkelvoud)
 использовали *wij/jullie/zij gebruikten* (meervoud)

tegenwoordige tijd en (perfectieve) toekomstige tijd – §7.5 en §7.6.2

использую *ik gebruik*
используешь *jij gebruikt*
использует *hij/zij/het gebruikt*
используем *wij gebruiken*
используете *jullie gebruiken*
используют *zij gebruiken*

(imperfectieve) toekomstige tijd – §7.6.1

буду использовать *ik zal gebruiken*
 будешь использовать *jij zult gebruiken*
 будет использовать *hij/zij/het zal gebruiken*
 будем использовать *wij zullen gebruiken*
 будете использовать *jullie zullen gebruiken*
 будут использовать *zij zullen gebruiken*

gebiedende wijs – §7.7

используй *gebruik!* (enkelvoud)
используйте *gebruik!* (meervoud)

deelwoorden – §10.3 t/m §10.6

использующий *gebruikende, die gebruikt* (tegenwoordig actief deelwoord)
используемый *gebruikt wordende, die gebruikt wordt* (tegenwoordig passief deelwoord)
 использовавший *die gebruikte* (verleden actief deelwoord)
 использованный *gebruikte, die gebruikt werd* (verleden passief deelwoord)

gerundia – §10.8 en §10.9

использую *gebruikende* (imperfectief gerundium)
 использовав *gebruikt hebbende* (perfectief gerundium)

7.2 Wederkerende werkwoorden: het achtervoegsel -ся

Wederkerende werkwoorden (ook wel: reflexieve werkwoorden) hebben in het Russisch **het achtervoegsel -ся** als laatste element (zie ook §7.1). Wederkerendheid wordt in het Nederlands niet aangeduid in het werkwoord zelf, maar met het wederkerend voornaamwoord *zich*, zoals in *zich aankleden*.

Het achtervoegsel **-ся** kent **twee vormen**, zoals wordt geïllustreerd aan de hand van het werkwoord учиться *studeren*:

▪ na medeklinkers: -ся

учи́ться
 он учи́тся
 мы учи́мся

я учился

▪ **na klinkers: -сь**

я уч^усь
вы уч^итесь
о^на уч^илась
о^ни уч^ились

Bij deelwoorden en gerundia geldt deze verdeling niet. Bij deelwoorden luidt het achtervoegsel altijd -ся, ook al volgt het op een klinker: находящаяся, встретившиеся, начавшегося. Bij gerundia luidt het achtervoegsel juist altijd -сь: находясь, встретившись, начавшись. Zie verder met name §10.2.

Alle werkwoorden op -ся zijn onovergankelijk. Het achtervoegsel -ся kan dan ook worden gebruikt om van **overgankelijke** werkwoorden **onovergankelijke** werkwoorden te maken.

Soms heeft dit wederkerend maken van een werkwoord ook in het Nederlands het uitdrukken van wederkerendheid (*zich*) tot gevolg:

Меня интерес ^у ет ист ^о рия.	<i>Mij interesseert geschiedenis.</i>	(overgankelijk)
Я интерес ^{ую} сь ист ^о рией.	<i>Ik interesseer me voor geschiedenis.</i>	(wederkerend; onovergankelijk)

Vaak is de betekenisrelatie tussen een Russisch niet-wederkerend werkwoord en het corresponderende wederkerende werkwoord in het Nederlands echter losser:

Он уч ^и т словá.	<i>Hij leert woordjes.</i>
Он уч ^и тся в университете.	<i>Hij studeert aan de universiteit.</i>
Что он д ^е лает?	<i>Wat is hij aan het doen?</i>
Что там д ^е лается?	<i>Wat gebeurt daar?</i>

Uit deze voorbeelden blijkt dat een Russisch wederkerend werkwoord niet altijd hoeft overeen te komen met een wederkerend werkwoord in het Nederlands.

i **Overgankelijk en onovergankelijk**

Werkwoorden kunnen naar hun gebruik verdeeld worden in twee categorieën: **overgankelijke werkwoorden** (ook wel: transitieve werkwoorden) en **onovergankelijke werkwoorden** (ook wel: intransitieve werkwoorden).

Overgankelijke werkwoorden zijn werkwoorden die een **lijdend voorwerp** bij zich moeten (of in ieder geval kunnen) hebben. Onovergankelijke werkwoorden kunnen dat niet.

In het Nederlands kan een en hetzelfde werkwoord vaak zowel overgankelijk als onovergankelijk worden gebruikt:

overgankelijk	onovergankelijk
Ik begon de les.	De les begon.
Hij draait het wiel.	Het wiel draait.

Het Russisch gebruikt in dergelijke gevallen graag verschillende werkwoorden:

overgankelijk	
Уч ^и тель нáчал ур ^о к.	<i>De leraar begon (met) de les.</i>
Игорь продолжáет рáботу.	<i>Igor gaat door met z'n werk.</i>
onovergankelijk	
Ур ^о к начался.	<i>De les begon.</i>
Рáбота продолжáется.	<i>Het werk gaat door.</i>

7.3 De infinitief

7.3.1 Regelmatige infinitief

De infinitief van veruit de meeste Russisch werkwoorden eindigt op **klinker + -ть**. Dit noemen we **regelmatige infinitieven**.

писа́ть	<i>schrijven</i>
нача́ть	<i>beginnen</i>
смотре́ть	<i>kijken</i>
говори́ть	<i>praten</i>
молóть	<i>malen</i>
знать	<i>kennen, weten</i>
быть	<i>zijn</i>

We verkrijgen de **infinitiefstam** door van de infinitief **-ть af te halen**. De laatste klinker is dus onderdeel van de infinitiefstam:

писа́-
нача́-
смотре́-
говори́-
молó-
зна-
бы-

7.3.2 Onregelmatige infinitief

Het Russisch kent ongeveer 50 werkwoorden met een onregelmatige infinitief: een infinitief die niet eindigt op klinker + -ть. Dat zijn er verhoudingsgewijs uiteraard heel weinig, maar doordat het om heel basale werkwoorden gaat, komen ze wel veel voor.

Onregelmatige infinitieven kunnen eindigen op **-сть/-зть**, op **-ти́** of op **-чь**:

-сть/-зть – §7.5.5 (type класть)

класть	<i>leggen</i>
грызть	<i>knagen</i>

-ти́ – §7.5.5 (type нести́)

нести́	<i>dragen</i>
идти́	<i>gaan</i>

-чь – §7.5.5 (type печь)

печь	<i>bakken</i>
помóчь	<i>helpen</i>

Bij de werkwoorden met een onregelmatige infinitief is de **infinitiefstam** gelijk aan de **tegenwoordigetijdsstam** (zie §7.5.1).

7.3.3 Klemtoon en algemene accentregel

Waar de klemtoon ligt in een Russisch werkwoord is in principe **onvoorspelbaar**. Bovendien kan het accent in verschillende vormen op een andere lettergreep liggen. De klemtoon zal dus steeds moeten worden geleerd.

De klemtoon van een werkwoord in de infinitief biedt echter wel houvast. Voorwaarde is dat die infinitief van het werkwoord **meerlettergrepig** is, dat wil zeggen: bestaat uit **twee lettergrepen of meer** (bijvoorbeeld *думать denken*, *плакать huilen*, *видеть zien* en vele duizenden andere). Daarbij worden eventuele voorvoegsels of het achtervoegsel *-ся* niet meegerekend; een werkwoord als *начаться beginnen* (met het voorvoegsel *на-* en het achtervoegsel *-ся*) geldt dus niet als meerlettergrepig.

Ligt het accent in een meerlettergrepige infinitief **niet** op de **laatste lettergreep**? Dan blijft het daar **in alle vormen** van het werkwoord liggen. Met andere woorden: er vinden dus geen accentverschuivingen plaats. Deze regelmatigheid staat bekend als de **algemene accentregel** van het Russische werkwoord.

Ligt het accent in de infinitief **wél** op de laatste lettergreep? Dan ligt het daar in ieder geval in de eerste persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd (behalve bij werkwoorden van het type *интересовать interesseren*). In de andere vormen kunnen accentverschuivingen optreden.

Alle extra accentregels die hieronder worden gegeven, gelden alleen voor die werkwoorden waarvan het accent niet volgens de algemene accentregel voorspelbaar is. Het gaat daarbij dus om meerlettergrepige werkwoorden met eindaccent én eenlettergrepige werkwoorden. Als er bijvoorbeeld in § 7.5.5 bij het type *писать schrijven* staat dat dit type terugtrekkend accent heeft in de tegenwoordige tijd, dan laten we een werkwoord als *плакать huilen* buiten beschouwing omdat het accent volgens de algemene accentregel volstrekt voorspelbaar is.

7.4 De verleden tijd

Het Russisch kent, anders dan het Nederlands, maar **één verleden tijd**. Bovendien heeft een werkwoord maar vier vormen in de verleden tijd: drie enkelvoudsvormen (mannelijk, vrouwelijk en onzijdig) en één meervoudsvorm.

7.4.1 Regelmatige verleden tijd

Veruit de meeste Russische werkwoorden vormen hun verleden tijd volstrekt regelmatig. Daartoe worden de onderstaande uitgangen aan de infinitiefstam (zie §7.3) geplakt:

M	F	N	PL
-Л	-Ла	-ЛО	-ЛИ

De verledentijdsvormen van onderstaande werkwoorden zijn representatief voor deze regelmatige vorming van de verleden tijd:

infinitief	infinitiefstam	verleden tijd
сидеть <i>zitten</i>	сиде́-	он сиде́л, она́ сиде́ла, они́ сиде́ли
читать <i>lezen</i>	чита́-	я чита́л, я чита́ла, мы чита́ли
изучать <i>studeren</i>	изуча́-	ты изуча́л, ты изуча́ла, вы изуча́ли

повторить *herhalen* повтори- профессор повторил, Тánя повторила

Zoals uit de voorbeelden blijkt, wordt de keuze tussen de uitgangen uitsluitend bepaald door het geslacht en getal van het onderwerp van de zin.

7.4.2 Accent

Als er geen rare dingen aan de hand zijn, ligt het **accent** in de verleden tijd op **dezelfde lettergreep als in de infinitief**. Dergelijke 'rare dingen' treden met name op bij werkwoorden die (afgezien van eventuele voorvoegsels of -ся) maar **één lettergreep** tellen.

De meest voorkomende onregelmatigheid is dat de klemtoon in de **verleden tijd vrouwelijk** naar de uitgang verspringt:

быть <i>zijn</i>	бы-	был, была́, было́, были́
брать <i>nemen</i>	бра-	брал, бралá, бра́ло, бра́ли

Bij enkele werkwoorden met voorvoegsels verspringt de klemtoon **bovendien** in de verleden tijd **mannelijk, onzijdig en meervoud** naar het **voorvoegsel**:

начать <i>beginnen</i>	нача-	нача́л, началá, нача́ло, нача́ли
понять <i>begrijpen</i>	поя-	поя́нл, поня́лá, по́няло, по́няли

Een soortgelijk accentpatroon treffen we ook aan bij de **ontkende** verledentijdsvormen van **быть zijn**:

не быть	не бы-	не́ был, не была́, не́ было, не́ были
---------	--------	---------------------------------------

Het is belangrijk te beseffen dat bij het accent in de verleden tijd sprake is van **groeïende onregelmatigheid**:

1. In de meeste werkwoorden is er niets aan de hand: het accent is vast.
 2. Dan zijn er werkwoorden waarbij alleen in de verleden tijd vrouwelijk het accent naar de uitgang verspringt. Verder zijn ze regelmatig.
 3. Vervolgens zijn er werkwoorden die niet alleen een verleden tijd vrouwelijk met eindaccent hebben, maar waarbij in de overige vormen óók nog eens het accent op het voorvoegsel (of, bij *быть zijn*, de ontkenning *не*) komt te liggen.
- Omgekeerd geformuleerd: als je weet dat in het mannelijk, onzijdig of het meervoud het accent op het voorvoegsel of de ontkenning ligt, dan weet je automatisch dat het in het vrouwelijk op de uitgang ligt.

7.4.3 Onregelmatige verleden tijden

7.4.3.1 Type умереть

Bij werkwoorden van het type умереть *sterven* wordt de verleden tijd gevormd met een aparte stam, die wordt gevormd door van de infinitief -еть af te halen. De verledentijdsstam van умереть is dus умер-. De uitgangen zijn vervolgens:

M	F	N	PL
-	-ла	-ло	-ли

infinitief
умереть *sterven*
тереть *wrijven*

verledentijdsstam
умер-
тер-

verleden tijd
úмер, умерлá, úмерло, úмерли
тёр, тёрла, тёрло, тёрли

простерéть <i>uitstrekken</i>	простер-	простёр, простёрла, простёрло, простёрли
заперéть <i>op slot doen</i>	запер-	зáпер, заперлá, зáперло, зáперли
отперéть <i>van het slot doen</i>	отпер-	óтпер, отперлá, óтперло, óтперли

In de verleden tijd ligt bij de meeste werkwoorden van dit type het accent vast op de stam, zoals bij терéть en простерéть. Uitzonderingen zijn de samenstellingen met -мерéть, evenals заперéть *op slot doen* en отперéть *van het slot doen*: bij deze werkwoorden ligt het accent op het voorvoegsel – behalve in het vrouwelijk, dat eindaccent heeft.

7.4.3.2 Type печь

Bij werkwoorden met een onregelmatige infinitief van het type печь *bakken* is de verledentijdsstam identiek aan de tegenwoordigetijdsstam (zie §7.5.5). De uitgangen zijn vervolgens:

M	F	N	PL
–	-ла	-ло	-ли

infinitief	verledentijdsstam	verleden tijd
печь <i>bakken</i>	пек-	пёк, пеклá, пеклó, пекли́
мочь <i>kunnen</i>	мог-	мог, моглá, моглó, могли́
помóчь <i>helpen</i>	помог-	помóг, помоглá, помоглó, помогли́
берéчь <i>bewaren</i>	берег-	берёг, береглá, береглó, берегли́
лечь <i>gaan liggen</i>	лег- (teg.tijd. ляг-)	лёг, леглá, леглó, легли́
жечь <i>branden</i>	жг-	жёг, жглá, жгло, жгли́
сжечь <i>verbranden</i>	сжг-/сожг-	сжёг, сожглá, сожглó, сожгли́

Het accent ligt bij de werkwoorden van dit type op de uitgang.¹¹

Opmerkelijk is de -e- in de verleden tijd bij лечь *gaan liggen*, die afwijkt van de klinker in de tegenwoordige tijd (лягу, ляжешь ...); zie §7.5.5.

Bij жечь *branden* wordt in de verleden tijd mannelijk een vluchtige klinker ingevoegd. Bij de afleiding сжечь *verbranden* is de situatie in de verleden tijd nog complexer: in het mannelijk wordt een vluchtige klinker ingevoegd, in de overige vormen verandert het voorvoegsel c- in co-. Ditzelfde geldt ook voor andere afleidingen van жечь met een voorvoegsel dat eindigt op een medeklinker, zoals обжéчь *verbranden* en разжéчь *ontsteken, aansteken*.

7.4.3.3 Type нести́

Bij werkwoorden met een onregelmatige infinitief van het type нести́ *dragen* is de verledentijdsstam identiek aan de tegenwoordigetijdsstam (zie §7.5.5). De uitgangen zijn vervolgens:

M	F	N	PL
–	-ла	-ло	-ли

infinitief	teg. tijd	verledentijdsstam	verleden tijd
нести́ <i>dragen</i>	несú	нес-	нёс, неслá, неслó, несли́
везти́ <i>voeren, leiden</i>	везú	вез-	вёз, везлá, везлó, везли́

¹¹ Uitzonderingen zijn стричь *knippen*, scheren, достичь *bereiken* en andere werkwoorden met -стичь. Deze werkwoorden hebben stamaccent, bijvoorbeeld стриг, стригла, стригло, стригли.

Wanneer de stam uitgaat op een -д of een -т, vervalt deze laatste letter. De uitgangen zijn vervolgens zoals bij regelmatige werkwoorden:

M	F	N	PL
-л	-ла	-ло	-ли

infinitief	teg.tijd	verledentijdsstam	verleden tijd
вест́и <i>leiden</i>	ведú	вед-	вёл, велá, велó, вели́
цвeст́и <i>bloeien</i>	цветú	цвет-	цвёл, цвелá, цвелó, цвели́

Onregelmatig in deze groep is het werkwoord *раст́и* *groeien*, dat in de verleden tijd een andere stamklinker heeft en de laatste letter uit zijn stam verliest. De verleden tijd van dit werkwoord kan het best los uit het hoofd worden geleerd:

infinitief	teg.tijd	verledentijdsstam	verleden tijd
раст́и <i>groeien</i>	растú	рос-	рос, рослá, рослó, росли́

Het accent ligt bij de werkwoorden van dit type op de uitgang.

7.4.3.4 Type класть

Bij werkwoorden met een onregelmatige infinitief van het type *класть* (*neer*) *leggen* is de verledentijdsstam identiek aan de tegenwoordigtijdsstam (zie §7.5.5). De laatste letter van de stam vervalt in de verleden tijd. De uitgangen zijn vervolgens zoals bij regelmatige werkwoorden:

M	F	N	PL
-л	-ла	-ло	-ли

infinitief	teg.tijd	verledentijdsstam	verleden tijd
класть (<i>neer</i>) <i>leggen</i>	кладú	клад-	клат, клáла, клáло, клáли
клясть <i>vervloeken</i>	клянú	клян-	клял, клялá, кля́ло, кля́ли
красть <i>stelen</i>	крадú	крад-	крат, кра́ла, кра́ло, кра́ли
упасть <i>vallen</i>	упадú	упад-	упáл, упáла, упáло, упáли
прочéсть <i>lezen</i>	прочтú	прочт-	прочёл, прочлá, прочлó, прочли́ ¹²
сесть <i>gaan zitten</i>	сяду	сед-	сёл, сéла, сéло, сéли

Bij de werkwoorden *грызть* *knagen* en *лезть* *klimmen*, *kruipen*, waarbij de tegenwoordigtijdsstam eindigt op een -з, vervalt de laatste medeklinker niet. De uitgangen zijn vervolgens:

M	F	N	PL
-	-ла	-ло	-ли

infinitief	teg.tijd	verledentijdsstam	verleden tijd
грызть <i>knagen</i>	грызú	грыз-	грыз, грызла, грызло, грызли
лезть <i>klimmen</i> , <i>kruipen</i>	лэзу	лез-	лез, лэзла, лэзло, лэзли

¹² In het werkwoord *прочéсть* (een veelvoorkomende variant van *прочита́ть*) wordt in de verleden tijd mannelijk een vluchtige klinker ingevoegd.

7.4-3-5 Type привыкнуть

Bij ca. 60 werkwoorden met een infinitief op -нуть vervalt in de verleden tijd het achtervoegsel -ну-. De uitgangen van deze werkwoorden – het type привыкнуть *wennen* – zijn vervolgens:

M	F	N	PL
–	-ла	-ло	-ли

infinitief	infinitiefstam	verleden tijd
привыкнуть (pf.) <i>wennen</i>	привыкну- → привык-	привык, привыкла, привыкло, привыкли
исчезнуть (pf.) <i>verdwijnen</i>	исчезну- → исчез-	исчез, исчезла, исчезло, исчезли
мёрзнуть (ipf.) <i>bevriezen</i>	мёрзну- → мёрз-	мёрз, мёрзла, мёрзло, мёрзли
сóхнуть (ipf.) <i>drogen</i>	сóхну- → сóх-	сох, сохла, сохло, сохли
поги́бнуть (pf.) <i>omkomen</i>	поги́бну- → поги́б-	поги́б, поги́бла, поги́бло, поги́бли

Werkwoorden van het type привыкнуть zijn in principe **onovergankelijk**, hebben in de infinitief **nooit het accent op -нуть** en zijn in hun variant **zonder voorvoegsels imperfectief**. In hun betekenis geven deze werkwoorden een **overgang tussen twee toestanden** aan. Bij привыкнуть (pf.) *wennen* gaat het om de overgang van '(nog) niet gewend zijn' naar 'gewend zijn'. En bij сóхнуть (ipf.) *drogen* gaat het om die van 'nat (of in ieder geval: niet droog) zijn' naar 'droog zijn'.

Type прыгнуть: het andere type op -нуть

Er is nog een tweede type werkwoorden op -нуть: het type прыгнуть *springen*. Dit is het 'gewone' type: er zijn er veel meer van dan van het type привыкнуть. Het achtervoegsel -ну- heeft bij dit type een perfectiverende functie (zie §8.2).

De verleden tijd van werkwoorden van het type прыгнуть is regelmatig: ze behouden in de verleden tijd het achtervoegsel -ну-.

infinitief	infinitiefstam	verleden tijd
прыгнуть (pf.) <i>een sprong maken</i>	прыгну-	прыгнул, прыгнула, прыгнуло, прыгнули
вздохнуть (pf.) <i>een zucht slaken</i>	вдохну́-	вдохну́л, вдохну́ла, вдохну́ло, вдохну́ли
двину́ть (pf.) <i>bewegen, verschuiven</i>	двину́-	двину́л, двину́ла, двину́ло, двину́ли
махну́ть (pf.) <i>zwaaien</i>	махну́-	махну́л, махну́ла, махну́ло, махну́ли
улыбну́ться (pf.) <i>glimlachen</i>	улыбну́- + -ся	улыбну́лся, улыбну́лась, улыбну́лось, улыбну́лись
твѝтнуть (pf.) <i>een tweet sturen</i>	твѝтну-	твѝтнул, твѝтнула, твѝтнуло, твѝтнули

Doordat er twee types werkwoorden met een infinitief op -нуть zijn, die zich in de verleden tijd anders gedragen, rijst de vraag wanneer het achtervoegsel behouden blijft, en wanneer niet.

In de volgende twee gevallen blijft -ну- in ieder geval altijd **behouden**:

- Als het **accent op -ну́ть** ligt.

махну́ть *zwaaien*, вздохну́ть *een zucht slaken*, улыбну́ться *glimlachen*

- Als het werkwoord **zonder voorvoegsel** een **perfectief** werkwoord is.
трóнуть *aanraken*, двíнуть *bewegen*

In andere gevallen geeft de vorm van het werkwoord geen uitsluitel. In dat geval kan de betekenis nog een aanwijzing geven. In veel gevallen zal uit het hoofd moeten worden geleerd of -ну- in de verleden tijd vervalst of niet.

7.4.3.6 идт́и

De verleden tijd van het gerichte werkwoord van beweging идт́и *gaan* (zie hoofdstuk 9) is volstrekt onregelmatig:

M	F	N	PL
шѐл	шла	шло	шли

Deze verleden tijd geldt ook voor samenstellingen met идт́и, die eindigen op -йт́и:

infinitief	verleden tijd
прййт́и <i>arriveren</i>	прйшѐл, прйшла́, прйшло́, прйшли́
войт́и <i>binnengaan</i>	вошѐл, вошла́, вошло́, вошли́
уйт́и <i>weggaan, vertrekken</i>	ушѐл, ушла́, ушло́, ушли́

7.5 De tegenwoordige tijd

De **tegenwoordige tijd** is in het Russisch de werkwoordstijd met de meeste verschillende vormen. De aanduiding ‘tegenwoordige tijd’ is feitelijk alleen van toepassing bij **imperfectieve** werkwoorden: bij deze werkwoorden slaan de vormen op het heden.

Bij **perfectieve** werkwoorden slaan de werkwoordsvormen op de toekomst. Bij perfectieve werkwoorden wordt deze tijd daarom de **perfectieve toekomstige tijd** genoemd. De **vorming**, die in dit hoofdstuk behandeld wordt, is bij imperfectieve en perfectieve werkwoorden volstrekt **identiek**.

Waar in dit hoofdstuk sprake is van ‘tegenwoordige tijd’, wordt daarmee zowel de zuivere tegenwoordige tijd (van imperfectieve werkwoorden) als de perfectieve toekomstige tijd (van perfectieve werkwoorden) bedoeld.

Het **werkwoordsaspect** – en de daarbijbehorende termen **perfectief** en **imperfectief** – wordt uitvoerig behandeld in hoofdstuk 8.

Het verschil tussen de tegenwoordige en de perfectieve toekomstige tijd is **uitsluitend een betekenisverschil**, dat voortkomt uit de betekenis van het aspect.

7.5.1 Uitgangen

In de tegenwoordige tijd wordt het werkwoord vervoegd naar persoon: er zijn uitgangen voor de 1e, 2e en 3e persoon, zowel enkelvoud als meervoud. Russische werkwoorden kunnen daarbij worden onderverdeeld in twee hoofdgroepen: werkwoorden van de **e-vervoeging** en werkwoorden van de **i-vervoeging**. Beide hebben hun eigen set uitgangen voor de tegenwoordige tijd:

i-vervoeging		e-vervoeging	
		onbeklemtoond	beklemtoond
я	-ю (door spellingregels: -у)	-у (na klinkers: -ю) ¹³	
ты	-ишь	-ешь	-ёшь
он	-ит	-ет	-ёт
мы	-им	-ем	-ём
вы	-ите	-ете	-ёте
они́	-ят (door spellingregels: -ат)	-ут (na klinkers: -ют)	

De genoemde uitgangen worden achter de **tegenwoordigtijdsstam** geplakt. Voorbeelden van drie werkwoorden van de **i-vervoeging**:

	говори́ть <i>spreken</i>	стоя́ть <i>staan</i>	учи́ть <i>leren</i>
я	говору́ю	стою́	учу́ ¹⁴
ты	говори́шь	стои́шь	учи́шь
он	говори́т	стои́т	учи́т
мы	говори́м	стои́м	учи́м
вы	говори́те	стои́те	учи́те
они́	говора́т	стоя́т	уча́т

Voorbeelden van drie werkwoorden van de **e-vervoeging**:

	зна́ть <i>weten, kennen</i>	нача́ть <i>beginnen</i>	писа́ть <i>schrijven</i>
я	зна́ю	начну́	пишу́
ты	зна́ешь	начне́шь	пи́шешь
он	зна́ет	начне́т	пи́шет
мы	зна́ем	начне́м	пи́шем
вы	зна́ете	начне́те	пи́шете
они́	зна́ют	начну́т	пи́шут

7.5.2 Accent

Het klemtoonverloop van de tegenwoordige tijd van werkwoorden kent **drie mogelijkheden** (en ook niet meer dan deze drie):

	vast stamaccent	vast eindaccent	terugtrekkend eindaccent
я	● □	○ ■	○ ■
ты	● □	○ ■	● □
он	● □	○ ■	● □
мы	● □	○ ■	● □
вы	● □	○ ■	● □
они́	● □	○ ■	● □

● beklemtoonde stam ■ beklemtoonde uitgang
 ○ onbeklemtoonde stam □ onbeklemtoonde uitgang

¹³ Feitelijk wordt de stam na een klinker nog gevolgd door een [j]: чита + ю = чита[j] + у.

¹⁴ De vormen учу́ en уча́т (in plaats van ~~учю~~ en ~~учят~~) zijn terug te voeren op de spellingregel voor ruisklanken (§1.4.4).

Het werkwoord хотѣть *willen* is volstrekt uniek in de zin dat het in het enkelvoud terugtrekkend eindaccent heeft (хочу́, хочѣшь, хочѣт), terwijl het in het meervoud juist het verloop van vast eindaccent volgt (хотѣ́м, хотѣ́те, хотѣ́т).

7.5.3 Verdeling e-vervoeging en i-vervoeging

Hoewel het hieronder niet steeds expliciet wordt genoemd, worden **samenstellingen van werkwoorden** altijd **op dezelfde manier vervoegd** als het basiswerkwoord.

Zoals смотре́ть (ipf.) *kijken* gaan dus ook посмотре́ть (pf.) *kijken*, посмотре́ть (pf.) *bekijken*, посмотре́ть (pf.) *herzien* en het wederkerende посмотре́ться (pf.) *om zich heen kijken*.

En zoals писа́ть (ipf.) *schrijven* gaan ook написа́ть (pf.) *schrijven*, описа́ть *omschrijven*, прописа́ть *inschrijven*, вописа́ть *voorschrijven*, записа́ть *opschrijven*, *inschrijven*.

Als hieronder sprake is van een infinitief of stam met **een bepaald aantal lettergrepen**, dan gaat het altijd om de vorm **zonder eventuele voorvoegsels** en zonder het wederkerende achtervoegsel -ся.

Aan de infinitief van een werkwoord is helaas vaak niet te zien tot welk vervoegingstype het werkwoord behoort. Het werkwoord слы́шать *horen*, bijvoorbeeld, behoort tot de i-vervoeging, terwijl het sterk daarop lijkende слу́шать *luisteren* juist vervoegd wordt volgens de e-vervoeging.

	слы́шать	слу́шать
	<i>horen</i>	<i>luisteren</i>
я	слы́шу	слу́шаю
ты	слы́шишь	слу́шаешь
он	слы́шит	слу́шает
мы	слы́шим	слу́шаем
вы	слы́шите	слу́шаете
они́	слы́шат	слу́шают

Toch zijn er enkele regels te geven die in veel gevallen uitsluitel geven over het vervoegingstype.

Tot de **i-vervoeging** behoren onder meer:

- **alle meerlettergrepige** werkwoorden op **-ить** (op vier weinig voorkomende werkwoorden na)
- pakweg **45 werkwoorden op -еть** die **niet van bijvoeglijke naamwoorden** afgeleid zijn
- ruim **30 werkwoorden op -ать** voorafgegaan door een **ж, ч, ш of щ**, waarvan de meeste een geluid aanduiden
- **стоя́ть** *staan*, **бо́яться** *bang zijn*, **врезѣн**, **спать** *slapen* en **мстить** *wreken*

Tot de **e-vervoeging** behoren allereerst **alle secundaire imperfectieven** (zie §8.2.3). Verder behoren tot de e-vervoeging onder meer:

- de **meeste** werkwoorden op **-ать** (de uitzonderingen staan hierboven)
- **bijna alle eenlettergrepige** werkwoorden (behalve onder andere de hierboven genoemde werkwoorden спать *slapen* en мстить *wreken*)
- **alle** werkwoorden die eindigen op **-овать, -евать, -авать**

- **alle** werkwoorden met een onregelmatige infinitief (ор -сть/-зть, -ті of чь) (behalve *есть eten*)
- **alle** werkwoorden op **-еть** die van **bijvoeglijke naamwoorden** afgeleid zijn
- **alle** werkwoorden die eindigen op **-ить, -уть, -оть**

i Medeklinkerwisseling

Met de term **medeklinkerwisseling** (ook wel: consonantalternantie) wordt bedoeld dat een medeklinker (of medeklinkercombinatie) wordt vervangen door een voorspelbare andere medeklinker (of medeklinkercombinatie).

с, х	→	ш
з, г, д	→	ж
к, т	→	ч
б, п, в, ф, м	→	бл, пл, вл, фл, мл
ц	→	ч
ск, ст	→	щ

Met behulp van bovenstaand overzicht is af te leiden dat van het werkwoord **просить** de eerste persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd **прош́у** luidt, en die van **любить** **люблю́**. Voorbeelden van i-werkwoorden die in de eerste persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd medeklinkerwisseling vertonen:

infinitief	1e persoon enkelvoud
проси́ть <i>vragen, verzoeken</i>	прош́у
ла́зить <i>klimmen</i>	ла́жу
ви́деть <i>zien</i>	ви́жу
плати́ть <i>betalen</i>	плачу́
бомби́ть <i>bomarderden</i>	бомблю́
вы́ступить <i>optreden</i>	вы́ступлю
да́вить <i>(ver)drukken</i>	да́влю
стреми́ться <i>streven</i>	стремлю́сь
мсти́ть <i>wreken</i>	мщу́

Als illustratie van medeklinkerwisseling bij х, г, к en ск dient een aantal werkwoorden van de e-vervoeging van het type писа́ть (zie §7.5.5). Bij deze werkwoorden treedt de medeklinkerwisseling op in de hele tegenwoordige tijd:

infinitief	tegenwoordige tijd
паха́ть <i>ploegen</i>	паху́, па́шешь, па́шет ...
дви́гать <i>bewegen</i>	дви́жу, дви́жешь, дви́жет ...
пла́кать <i>huilen</i>	пла́чу, пла́чешь, пла́чет ...
иска́ть <i>zoeken</i>	ищу́, и́щешь, и́щет ...

Uit het resultaat van de medeklinkerwisseling is niet altijd af te leiden wat de oorspronkelijke medeklinker is geweest. Dat blijkt goed uit de hierboven tweemaal genoemde vorm **плачу́**: het kan gaan om de eerste persoon enkelvoud van плати́ть (waarbij de ч uit een т komt) of om de eerste persoon enkelvoud van пла́кать (waarbij de ч uit een к komt). Alleen het accent geeft hier uitsluitel: плачу́ *ik betaal*, пла́чу *ik huil*.

Waar komt medeklinkerwisseling voor?

De regelmatige afwisseling van medeklinkers komt voor bij de vorming van:

- de **tegenwoordige tijd** bij de **i-vervoeging** (eerste persoon enkelvoud)
- de **tegenwoordige tijd** bij het **type писа́ть** (alle vormen)

- **secundaire imperfectieven** (zie §8.2.3)

испра́вить <i>corrigeren</i>	→	испра́влять
пригласи́ть <i>uitnodigen</i>	→	пригласа́ть
отгоро́дить <i>afschermen</i>	→	отгоро́живать

- **verleden passieve deelwoorden** (zie §10.6)

бро́сить <i>werpen</i>	→	бро́шенный
оплати́ть <i>betalen</i>	→	опла́ченный
купи́ть <i>kopen</i>	→	ку́пленный
постáвить <i>neerzetten</i>	→	постáвленный

- **de vergrotende trap op -e** (zie §3.4.1)

дешё́вый <i>goedkoop</i>	→	дешё́вле <i>goedkoper</i>
крéпкий <i>sterk</i>	→	крéпче <i>sterker</i>
твёрдый <i>hard</i>	→	твёрже <i>harder</i>

- **bijvoeglijke naamwoorden**

человéк <i>mens</i>	→	человéческий <i>menselijk</i>
юг <i>zuiden</i>	→	ю́жный <i>zuidelijk</i>
успéх <i>succes</i>	→	успéшный <i>succesvol, gelukt</i>
ýлица <i>straat</i>	→	ýличный <i>straat-</i>
отéц <i>vader</i>	→	отéческий <i>vaderlijk, vader-</i>
медвéдь <i>beer</i>	→	медвéжий <i>beer-</i>

- **verkleinwoorden**

река́ <i>rivier</i>	→	рэчка <i>riviertje</i>
кни́га <i>boek</i>	→	кни́жка <i>boekje</i>

- **zelfstandige naamwoorden**

произноси́ть <i>uitspreken</i>	→	происноше́ние <i>uitspraak</i>
укрепи́ть <i>versterken</i>	→	укреплéние <i>versterking</i>

Afgezien van deze productieve verschijnselen kan de medeklinkerwisseling ook worden aangetroffen in woorden die minder direct van elkaar zijn afgeleid, maar wel duidelijk dezelfde stam hebben:

повéсить <i>ophangen</i>	—	вёшалка <i>hangertje</i>
дыхáние <i>ademhaling</i>	—	дыша́ть <i>ademen</i>

Kerkoslavische medeklinkerwisseling

In plaats van de reguliere medeklinkerwisseling treedt in een klein aantal Russische woorden van Kerkoslavische oorsprong voor twee letters een **afwijkende correspondentie** op:

д	→	жд
т	→	щ

Voorbeelden:

- 1e persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd van i-werkwoorden, maar alleen wanneer het om т gaat (de Kerkoslavische wisseling д – жд ontbreekt volledig)

посети́ть <i>bezoeken</i>	→	посещу́
возврати́ться <i>terugkeren</i>	→	возвращу́сь

- verleden passieve deelwoorden

посети́ть <i>bezoeken</i>	→	посещéнный
возврати́ть <i>retourneren</i>	→	возвращéнный

освобод^дить *bevrijden* → освобожд^дённый
(maar 1e persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd: освобож^жу)

- secundaire imperfectieven

посети^ть *bezoeken* → посещ^щать

возврати^ть *retourneren* → возвращ^щать

освобод^дить *bevrijden* → освобож^дать

(maar 1e persoon enkelvoud van de tegenwoordige tijd: освобож^жу)

Het gaat hierbij om woorden die afkomstig zijn uit de invloed van de taal van de Russische kerk. Die taal – een andere vorm van het Slavisch – is in de tiende eeuw uit de regio Bulgarije geïmporteerd.

Woorden met Kerkoslavische medeklinkerwisseling hebben eigenlijk altijd een abstracte betekenis. Soms hebben ze een duidelijk 'verheven stijl' en zijn ze daardoor enigszins herkenbaar, maar in sommige gevallen gaat het voor het gevoel om huis-tuin-en-keukenwoorden (zoals bij возвращ^щаться). Welke woorden de Kerkoslavische medeklinkerwisseling hebben, moet worden geleerd.

7.5.4 Vorming van de tegenwoordige tijd: i-vervoeging

De tegenwoordige tijd wordt gevormd met behulp van de **tegenwoordigetijdsstam**. Bij werkwoorden van de i-vervoeging is de tegenwoordigetijdsstam gelijk aan de **infinitief minus de combinatie klinker + -ть**. Als de laatste klank een medeklinker is, dan is die – als de klankregels dat toestaan – zacht.

infinitief	tegenwoordigetijdsstam
проси ^т ь <i>vragen, verzoeken</i>	прос'-
люби ^т ь <i>houden van</i>	люб'-
благодари ^т ь <i>bedanken</i>	благодар'-
спеш ^и ть <i>haasten</i>	спеш-
смотр ^е ть <i>kijken</i>	смотр'-
ви ^д еть <i>zien</i>	вид'-
сид ^е ть <i>zitten</i>	сид'-
крича ^т ь <i>schreeuwen</i>	крич-
лежа ^т ь <i>liggen</i>	леж-
стоя ^т ь <i>staan</i>	сто[j]-
спать <i>slapen</i>	сп'-

Achter de tegenwoordigetijdsstam worden vervolgens de uitgangen van de i-vervoeging van de tegenwoordige tijd geplaatst:

	проси ^т ь <i>vragen</i>	люби ^т ь <i>houden van</i>	ви ^д еть <i>zien</i>	сид ^е ть <i>zitten</i>
я	прош ^у	люблю	вижу	сиджу
ты	проси ^{шь}	люби ^{шь}	ви ^{ди} шь	сиди ^{шь}
он	проси ^т	люби ^т	ви ^{ди} т	сиди ^т
мы	проси ^м	люби ^м	ви ^{ди} м	сиди ^м
вы	проси ^{те}	люби ^{те}	ви ^{ди} те	сиди ^{те}
они	прося ^т	любя ^т	ви ^{дя} т	сидя ^т

	крича́ть <i>schreeuwen</i>	стоя́ть <i>staan</i>	спать <i>slapen</i>
я	кричу́	стою́	сплю́
ты	кричи́шь	стои́шь	спи́шь
он	кричи́т	стои́т	спи́т
мы	кричи́м	стои́м	спи́м
вы	кричи́те	стои́те	спи́те
они́	крича́т	стоя́т	спя́т

Bij werkwoorden van de i-vervoeging treedt **medeklinkerwisseling** op (hierboven vetgedrukt). Deze verandering van medeklinkers treedt bij werkwoorden van de i-vervoeging **uitsluitend** op in de **1e persoon enkelvoud** en **uitsluitend** bij de **medeklinkers die daarvoor in aanmerking komen** (zie het kader in §7.5.3). In de andere vormen van de tegenwoordige tijd en bij een stam die eindigt op een andere medeklinker blijft ze achterwege. Hieronder zetten we de drie belangrijkste typen van werkwoorden van de i-vervoeging op een rijtje: type проси́ть *vragen, verzoeken*, type сиде́ть *zitten* en type крича́ть *schreeuwen*.

7.5.4.1 Type проси́ть

Tot het type проси́ть *vragen, verzoeken* behoren **vrijwel alle meerlettergrepige werkwoorden op -ить**.

- Tegenwoordigetijdsstam: **infinitief minus -ить**
- Kenmerk: **medeklinkerwisseling** in de 1e persoon enkelvoud
- Klemtoon: **terugtrekkend eindaccent** of **vast eindaccent**. Terugtrekkend eindaccent is gebruikelijk, maar vast eindaccent komt toch relatief vaak voor en moet apart uit het hoofd worden geleerd.

7.5.4.2 Type сиде́ть

Tot het type сиде́ть *zitten* behoren ongeveer **45 werkwoorden op -еть**. Ze zijn **niet van bijvoeglijke naamwoorden** afgeleid, in tegenstelling tot werkwoorden van het type уме́ть (zie §7.5.5). Bijna de helft duidt een geluid aan, zoals bijvoorbeeld шуме́ть *geluid maken* of скрипе́ть *knarsen, kraken*.

- Tegenwoordigetijdsstam: **infinitief minus -еть**
- Kenmerk: **medeklinkerwisseling** in de 1e persoon enkelvoud
- Klemtoon: **vast eindaccent**
(er zijn een paar uitzonderingen waaronder de veel voorkomende werkwoorden ви́деть *zien* met vast stamaccent en смотре́ть *kijken* met terugtrekkend eindaccent)

7.5.4.3 Type крича́ть

Tot het type крича́ть *schreeuwen* behoren ruim **30 werkwoorden op -ать** voorafgegaan door een **ж, ч, ш of щ**, waarvan de meeste een geluid aanduiden.

- Tegenwoordigetijdsstam: **infinitief minus -ать**
- Klemtoon: **vast eindaccent**
(er is één belangrijke uitzondering: слы́шать *horen*, met vast stamaccent)

7.5.5 Vorming van de tegenwoordige tijd: e-vervoeging

De tegenwoordige tijd wordt gevormd met behulp van de **tegenwoordigetijdsstam**. Bij werkwoorden van de e-vervoeging is de tegenwoordigetijdsstam – anders dan bij de i-vervoeging – zelden direct af te leiden van de infinitief. Hieronder zullen we enkele veelvoorkomende typen bekijken.

7.5.5.1 Type читать

Tot het type читать *lezen* behoort **een groot aantal werkwoorden op -ать en -ять**. Tot dit type behoren in ieder geval **alle secundaire imperfectieven** (zie §8.2.3), op die van het type давать na (zie hieronder).

- Tegenwoordigetijdsstam: **-ть** → **-[j]**
- Klemtoon: **vast stamaccent**

	читать <i>lezen</i>	повторять <i>herhalen</i>	отвечать <i>antwoorden</i>
stam	чита[j]-	повторя[j]-	отвеча[j]-
я	читаю	повторяю	отвечаю
ты	читаешь	повторяешь	отвечаешь
он	читает	повторяет	отвечает
мы	читаем	повторяем	отвечаем
вы	читаете	повторяете	отвечаете
они	читают	повторяют	отвечают

Voorbeelden van werkwoorden die tot dit type behoren:

изучать <i>studeren</i>	объяснять <i>uitleggen, verduidelijken</i>
(про)читать <i>lezen</i>	спрашивать <i>vragen</i>
слушать <i>luisteren</i>	отвечать <i>antwoorden</i>
повторять <i>herhalen</i>	думать <i>denken</i>
понимать <i>begrijpen</i>	знать <i>weten, kennen</i>
(с)делать <i>maken, doen</i>	начинать(ся) <i>beginnen</i>

7.5.5.2 Type интересоваться

Tot het type интересоваться *interesseren* behoren **vrijwel alle werkwoorden op -овать of -евать**. Het kan gaan om oorspronkelijk Russische werkwoorden (zoals рисовать *tekenen, schilderen*, воевать *strijden* en плевать *spugen*), en om werkwoorden die uiteindelijk teruggaan op West-Europese talen (zoals интересоваться *interesseren* en эвакуировать *evacuëren*). Werkwoorden van dat laatste type worden nog steeds aan de lopende band gevormd.

- Tegenwoordigetijdsstam: **-овать/-евать** → **-у[j]** (na zachte medeklinkers: **-ю[j]**)
- Klemtoon: **vast stamaccent**, bij infinitief met twee lettergrepen: **vast eindaccent**

	интересова́ть	эвакуи́ровать	рисова́ть	воева́ть	плева́ть
stam	<i>interesseren</i>	<i>evacuieren</i>	<i>tekenen</i>	<i>strijden</i>	<i>spugen</i>
	интересу́[j]-	эвакуи́ру[j]-	рису́[j]-	вою́[j]-	плю́[j]-
я	интересу́ю	эвакуи́рую	рису́ю	вою́ю	плю́ю
ты	интересу́ешь	эвакуи́руешь	рису́ешь	вою́ешь	плюёшь
он	интересу́ет	эвакуи́рует	рису́ет	вою́ет	плюёт
мы	интересу́ем	эвакуи́руем	рису́ем	вою́ем	плюём
вы	интересу́ете	эвакуи́руете	рису́ете	вою́ете	плюёте
они́	интересу́ют	эвакуи́руют	рису́ют	вою́ют	плюо́т

Een werkwoord als **успева́ть** *slagen*, (*een trein*) *halen* zou wat vorm betreft tot het type **интересова́ть** kunnen behoren. Wat hier roet in het eten gooit, is dat het een **secundaire imperfectief** is (zie §8.2.3), bij het werkwoord *успеть*. Dat betekent dat dit werkwoord **automatisch** tot het type **чита́ть** behoort!

7.5.5.3 Type писа́ть

Tot dit type behoren **ongeveer 100 werkwoorden op -ать**. In de infinitief is dit type niet te onderscheiden van het type **чита́ть**. Tot dit type behoren onder meer veelvoorkomende samenstellingen met **-казать** (zoals **сказа́ть** *zeggen*, **показа́ть** *tonen*, **указа́ть** *bewijzen*).

- Tegenwoordigtijdsstam: **infinitief minus -ать**
- Kenmerk: **medeklinkerwisseling** in het hele rijtje
- Klemtoon: **terugtrekkend eindaccent**
(slechts een paar werkwoorden hebben vast eindaccent, waaronder **смея́ться** *lachen*)

	писа́ть	сказа́ть	пла́кать	наде́яться	сы́пать
	<i>schrijven</i>	<i>zeggen</i>	<i>huilen</i>	<i>hopen</i>	<i>strooien</i>
stam	пис-	сказ-	плак-	наде[j]-	сып-
я	пишу́	скажу́	пла́чу	наде́юсь	сы́плю
ты	пи́шешь	ска́жешь	пла́чешь	наде́ешься	сы́плешь
он	пи́шет	ска́жет	пла́чет	наде́ется	сы́плет
мы	пи́шем	ска́жем	пла́чем	наде́емся	сы́плем
вы	пи́шете	ска́жете	пла́чете	наде́етесь	сы́плете
они́	пи́шут	ска́жут	пла́чут	наде́ются	сы́плют

Zoals **наде́яться** *hopen* gaan nog een aantal werkwoorden met een stam die eindigt op [j]. Bij dit subtype is geen medeklinkerwisseling te zien.

ла́ять	<i>blaffen</i>	
се́ять	<i>zaaien</i>	
та́ять	<i>dooien</i>	
смея́ться	<i>lachen</i>	(eindaccent: смею́сь, смеёшься, смеётся ...)

Andere werkwoorden op **-ять** kunnen tot andere types behoren:

вли́ять	<i>beïnvloeden</i>	(type чита́ть: вли́яю, вли́яешь, вли́яет ...)
сто́ять	<i>staan</i>	(i-ervoeging: стою́, стои́шь, стои́т ...)

7-5-5.4 Type **дава́ть** *geven*

Tot het type **дава́ть** behoren het werkwoord **дава́ть** (en samenstellingen daarvan) en samenstellingen met **-знава́ть** en **-става́ть**. Deze drie werkwoorden zijn de enige secundaire imperfectieven die niet tot het type **чита́ть** behoren. De tegenwoordigtijdsstam krijgt men door **-вать** te vervangen door **-[j]**.

- Tegenwoordigtijdsstam: **-вать** → **-[j]**
- Klemtoon: **vast eindaccent**

	дава́ть <i>geven</i>	узнава́ть <i>herkennen</i>	встава́ть <i>opstaan</i>	остава́ться <i>blijven</i>
stam	да[j]-	узна[j]-	вста[j]-	оста[j]- (+ -ся)
я	даю́	узнаю́	встаю́	остаю́сь
ты	даёшь	узнаёшь	встаёшь	остаёшься
он	даёт	узнаёт	встаёт	остаётся
мы	даём	узнаём	встаём	остаёмся
вы	даёте	узнаёте	встаёте	остаётесь
они́	даю́т	узнаю́т	встаю́т	остаю́тся

Imperfectieve samenstellingen met **-знава́ть** en hun perfectieve tegenhangers op **-зна́ть** zijn in de tegenwoordige tijd alleen uit elkaar te houden aan de hand van hun accent: **узнава́ть** *herkennen* is imperfectief, **узна́ть** *herkennen* is perfectief.

Het perfectieve werkwoord **узна́ть** wordt – net als **зна́ть** *kennen* – vervoegd volgens het type **чита́ть**: **узна́ю**, **узна́ешь**, **узна́ет**, etc. Het imperfectieve **узнава́ть** gaat volgens het hier behandelde type **дава́ть**: **узнаю́**, **узнаёшь**, **узнаёт**, etc.

7-5-5.5 Type **уме́ть**

Tot het type **уме́ть** behoren een groot aantal **werkwoorden op -еть**.

- Tegenwoordigtijdsstam: **-ть** → **-[j]**
- Klemtoon: **vast stamaccent**

	уме́ть <i>kunnen</i>	име́ть <i>hebben</i>	гре́ть <i>verwarmen</i>	красне́ть <i>blozen</i>
stam	уме[j]-	име[j]-	гре[j]-	красне[j]-
я	умею́	имею́	грею́	краснею́
ты	уме́ешь	име́ешь	гре́ешь	красне́ешь
он	уме́ет	име́ет	гре́ет	красне́ет
мы	уме́ем	име́ем	гре́ем	красне́ем
вы	уме́ете	име́ете	гре́ете	красне́ете
они́	уме́ют	име́ют	гре́ют	красне́ют

Veel werkwoorden van dit type zijn afgeleid van bijvoeglijke naamwoorden:

белеть <i>wit worden, wit afsteken</i>	←	бе́лый <i>wit</i>
бледнеть <i>verbleken</i>	←	бле́дный <i>bleek</i>
зеленеть <i>groen worden</i>	←	зеле́ный <i>groen</i>
краснеть <i>blozen, rood worden</i>	←	кра́сный <i>rood</i>

старéть *oud worden*
темнéть *donker worden*

←— старýй *oud*
←— тёмный *donker*

Ook zijn een flink aantal werkwoorden van dit type afgeleid van (of verwant met) zelfstandige naamwoorden. De relatie met het zelfstandige naamwoord is vaak minder regelmatig dan bij de afleidingen van bijvoeglijke naamwoorden:

потéть *zweten* ————— пот *zweet*
владéть (+5) *beheersen, bezitten* ————— власть *macht, autoriteit*
успéть *erin slagen, (een trein, etc.) halen* ————— успех *succes*

7.5.5.6 Type умерéть

Tot het type умерéть *sterven* (en andere samenstellingen met -мерéть) behoren verder nog de werkwoorden заперéть *op slot doen* (en andere samenstellingen met -перéть), терéть *wrijven* en простерéть *uitstrekken*.

- Tegenwoordigtijdsstam: **-ерéть → -р**
- Klemtoon: **vast eindaccent**

	умерéть	заперéть	терéть
	<i>sterven</i>	<i>op slot doen</i>	<i>wrijven</i>
stam	умр-	запр-	тр-
я	умрú	запрú	тру
ты	умрёшь	запрёшь	трёшь
он	умрёт	запрёт	трёт
мы	умрём	запрём	трём
вы	умрёте	запрёте	трёте
они́	умру́т	запру́т	тру́т

Werkwoorden van dit type zijn ook in de verleden tijd onregelmatig. Zie §7.4.3.

7.5.5.7 Type вернúть

Tot het type вернúть behoren **alle werkwoorden op -нуть**.

- Tegenwoordigtijdsstam: **infinitief minus -уть**
- Klemtoon: **vast eindaccent**
(тянúть *trekken*, обманúть *bedriegen* en nog een paar werkwoorden hebben terugtrekkend eindaccent)

	вернѹть <i>teruggeven</i>	махнѹть <i>zwaaien</i>	трѳнуть <i>aanraken</i>	обманѹть <i>bedriegen</i>	сѳхнуть <i>drogen</i>
stam	верн-	махн-	трѳн-	обман-	сохн-
я	вернѹ	махнѹ	трѳну	обманѹ	сѳхну
ты	вернѳшь	махнѳшь	трѳнешь	обманѳшь	сѳхнешь
он	вернѳт	махнѳт	трѳнет	обманѳт	сѳхнет
мы	вернѳм	махнѳм	трѳнем	обманѳм	сѳхнем
вы	вернѳте	махнѳте	трѳнете	обманѳте	сѳхнете
онѳ	вернѹт	махнѹт	трѳнут	обманѹт	сѳхнут

7.5.5.8 Type колѳть

Tot het type колѳть *steken, prikken* behoren de **vijf werkwoorden op -ѳть** die het Russisch telt. Behalve колѳть zijn vooral борѳться *vechten* en молѳть *malen* belangrijk.¹⁵

- Tegenwoordigtijdsstam: **-ѳть** → -' (молѳть gaat licht afwijkend)
- Klemtoon: **terugtrekkend eindaccent**

	колѳть <i>steken</i>	борѳться <i>vechten</i>	молѳть <i>malen</i>
stam	кол'-	бор'-	мел'-
я	колю	борюсь	мелю
ты	кѳлѳшь	борѳшься	мѳлѳшь
он	кѳлет	борѳется	мѳлет
мы	кѳлем	борѳемся	мѳлем
вы	кѳлете	борѳетесь	мѳлете
онѳ	кѳлют	борѳются	мѳлют

7.5.5.9 Type нестѳ

Tot het type нестѳ behoren pakweg 20 werkwoorden met een onregelmatige **infinitief op -гѳ**.

- Tegenwoordigtijdsstam **eindigt op een medeklinker**: -з in het geval van infinitieven op -зтѳ en (niet-voorspelbaar) -т, -ст, -д, -с of -б in het geval van infinitieven op -стѳ (идтѳ *gaan* wijkt af)¹⁶
- Klemtoon: **vast eindaccent**

¹⁵ De andere twee zijn полѳть *wieden* en порѳть *tornen*.

¹⁶ Ook егѳ *neuken* wijkt af. Een alternatieve infinitief is ебѳть. Zowel егѳ als ебѳть gaan als volgt: ебѹ, ебѳшь, ебѳт, ебѳм, ебѳте, ебѹт.

De belangrijkste werkwoorden van dit type zijn:

	нести́ <i>dragen</i>	вести́ <i>leiden</i>	вести́ <i>voeren</i>	цвести́ <i>bloeien</i>	расти́ <i>groeien</i>	идти́ <i>gaan</i>
stam	нес-	вед-	вез-	цвет-	раст-	ид-
я	несу́	веду́	везу́	цвету́	расту́	иду́
ты	несёшь	ведёшь	везёшь	цветёшь	растёшь	идёшь
он	несёт	ведёт	везёт	цветёт	растёт	идёт
мы	несём	ведём	везём	цветём	растём	идём
вы	несёте	ведёте	везёте	цветёте	растёте	идёте
они́	несу́т	веду́т	везу́т	цвету́т	расту́т	иду́т

7.5.5.10 Type печь

Tot het type печь behoren ongeveer 15 werkwoorden met een onregelmatige **infinitief op -чь**.

- Tegenwoordigtijdsstam **eindigt op -к- of -г**¹⁷
- Kenmerk: **medeklinkerwisseling** van 2e persoon enkelvoud t/m 2e persoon meervoud
- Klemtoon: **vast eindaccent** (belangrijke **uitzonderingen** zijn **лечь** *gaan liggen* met vast stamaccent en **мочь** *kunnen* met terugtrekkend eindaccent)

	печь <i>bakken</i>	беречь <i>bewaren</i>	жечь <i>verbranden</i>	лечь <i>gaan liggen</i>	мочь <i>kunnen</i>
stam	пек-	берег-	жг-	ляг-	мог-
я	пеку́	берегу́	жгу	лягу́	могу́
ты	печёшь	бережёшь	жжёшь	ляжешь	можешь
он	печёт	бережёт	жжёт	ляжет	может
мы	печём	бережём	жжём	ляжем	можем
вы	печёте	бережёте	жжёте	ляжете	можете
они́	пеку́т	берегу́т	жгут	лягут	могут

Werkwoorden van dit type zijn ook in de verleden tijd onregelmatig. Zie §7.4.3.

7.5.5.11 Type класть

Tot het type класть behoren ongeveer 10 werkwoorden met een onregelmatige **infinitief op -сть/-зть**.¹⁸

- Tegenwoordigtijdsstam **eindigt op een medeklinker**: -з in het geval van infinitieven op -зть en (niet-voorspelbaar) -д, -т of -н in het geval van infinitieven op -сть
- Klemtoon: **vast eindaccent** (belangrijke **uitzonderingen** zijn **сесть** *gaan zitten* en **лезть** *klimmen*, beide met vast stamaccent)

¹⁷ In één geval eindigt de stam op -гн-. Het werkwoord **достичь** *bereiken* heeft als stam **достигн-**: **достигну**, **достигнешь**, **достигнет**, etc.

¹⁸ Ook **есть** *eten* is een infinitief op -сть/-зть, maar is volstrekt anders en wordt samen met **дать** *geven* hieronder behandeld in §7.5.6.

De belangrijkste werkwoorden van dit type zijn:

	класть <i>leggen</i>	упасть <i>vallen</i>	грызть <i>knagen</i>	прочсть <i>lezen</i>	сесть <i>gaan zitten</i>
stam	клад-	упад-	грыз-	прочт-	сяд-
я	кладу́	упаду́	грызу́	прочту́	сяду́
ты	кладёшь	упадёшь	грызёшь	прочтёшь	сядешь
он	кладёт	упадёт	грызёт	прочтёт	сядет
мы	кладём	упадём	грызём	прочтём	сядем
вы	кладёте	упадёте	грызёте	прочтёте	сядете
они́	кладу́т	упаду́т	грызу́т	прочту́т	сядут

7.5.5.12 Type -нять

Tot het type -нять behoren **samenstellingen met -нять** met de grondbetekenis ‘nemen, vatten’, zoals *понять begrijpen*, *занять bezetten*, *иннemen*, *принять aannemen* en *снять wegnemen*. Ook het belangrijke werkwoord **взять nemen** behoort tot dit type, ook al komt in de infinitief geen н voor.

- Tegenwoordigtijdsstam: **-нять** → **-м** of **-йм**
(bij *взять*: **возьм-**)
- Klemtoon: **terugtrekkend eindaccent** (bij -м) of **vast eindaccent** (bij -йм)

Belangrijke werkwoorden van dit type zijn:

	понять <i>begrijpen</i>	занять <i>bezetten</i>	принять <i>aannemen</i>	снять <i>wegnemen</i>	взять <i>nemen</i>
stam	пойм-	займ-	прим-	сним-	возьм-
я	пойму́	займу́	приму́	сниму́	возьму́
ты	поймёшь	займёшь	примёшь	снимёшь	возьмёшь
он	поймёт	займёт	примет	снимет	возьмёт
мы	поймём	займём	примем	снимем	возьмём
вы	поймёте	займёте	примете	снимете	возьмёте
они́	пойму́т	займу́т	примут	снимут	возьму́т

7.5.5.13 Type мыть

Tot het type мыть *wassen* behoren hoofdzakelijk samenstellingen met -крыть (zoals *открыть openen*, *отdecken*, *закрыть sluiten* en *покрыть bedekken*).¹⁹

- Tegenwoordigtijdsstam: **-ыть** → **-о[j]**
- Klemtoon: **vast stamaccent**

¹⁹ Minder vaak komen voor *рыть spitten*, *graven*, *выть loeien*, *huilen* en *ныть zeuren*.

	мыть	открыть	закрыть
	<i>wassen</i>	<i>openen</i>	<i>sluiten</i>
stam	мо[j]-	октро[j]-	закро[j]-
я	мо́ю	откро́ю	закро́ю
ты	мо́ешь	откро́ешь	закро́ешь
он	мо́ет	откро́ет	закро́ет
мы	мо́ем	откро́ем	закро́ем
вы	мо́ете	откро́ете	закро́ете
они́	мо́ют	откро́ют	закро́ют

Het werkwoord **быть** *zijn* is volstrekt onregelmatig (zie §7.8). Het behoort dus **niet** tot het type **мыть**!

Ook **плыть** *zwemmen, varen* hoort hier niet thuis (zie §7.5.6).

7.5.5.14 Type пить

Tot het type **пить** *drinken* behoort niet meer dan een handvol **éénlettergrepige werkwoorden** **ор -ить** (en hun samenstellingen). Behalve **пить** gaat het met name om **бить** *slaan*, **лить** *gieten*, **шить** *naaien* en **вить** *draaien, winden*.

- Tegenwoordigtijdsstam: **-ить** → **-ь[j]**
- Klemtoon: **vast eindaccent**

	пить	убить	лить	шить
	<i>drinken</i>	<i>vermoorden</i>	<i>gieten</i>	<i>naaien</i>
stam	пь[j]-	убь[j]-	ль[j]-	шь[j]-
я	пью́	убью́	лью́	шью́
ты	пьё́шь	убьё́шь	льё́шь	шьё́шь
он	пьёт	убьёт	льёт	шьёт
мы	пьём	убьём	льём	шьём
вы	пьёте	убьёте	льёте	шьёте
они́	пьют	убьют	льют	шьют

De werkwoorden **брить** *scheren* en **жить** *wonen* behoren **niet** tot het type **пить**! Zie onder.

7.5.5.15 Losse eenlettergrepige werkwoorden

Een aantal eenlettergrepige werkwoorden (zonder eventuele voorvoegsels) is niet of amper zinvol te categoriseren. Ze komen meestal wel zo vaak voor dat hun vervoeging het best uit het hoofd geleerd kan worden. De belangrijkste:

	брать <i>neten</i>	петь <i>zingen</i>	ждать <i>wachten</i>	слать <i>zenden</i>	начать <i>beginnen</i>
stam	бер-	по[j]-	жд-	шл'-	начн-
я	беру́	пою́	жду́	шлю́	начну́
ты	берёшь	поёшь	ждёшь	шлёшь	начнёшь
он	берёт	поёт	ждёт	шлёт	начнёт
мы	берём	поём	ждём	шлём	начнём
вы	берёте	поёте	ждёте	шлёте	начнёте
они́	беру́т	пою́т	ждут	шлю́т	начну́т
	звать <i>roepen</i>	стать <i>worden</i>	ткать <i>weven</i>	брить <i>scheren</i>	жить <i>wonen</i>
stam	зов-	стан-	тк-	бре[j]-	жив-
я	зову́	ста́ну	тку́	брею́	живу́
ты	зовёшь	ста́нешь	ткёшь ²⁰	бреёшь	живёшь
он	зовёт	ста́нет	ткёт	бреёт	живёт
мы	зовём	ста́нем	ткём	бреём	живём
вы	зовёте	ста́нете	ткёте	бреете	живёте
они́	зову́т	ста́нут	тку́т	брею́т	живу́т

7.5.6 Vorming van de tegenwoordige tijd: bijzondere werkwoorden

Een klein aantal werkwoorden kan noch bij de e-vervoeging noch bij de i-vervoeging worden ondergebracht, doordat ze gemengde of zelfs geheel afwijkende vormen hebben. De vervoeging van deze werkwoorden kan het best in haar geheel uit het hoofd worden geleerd.

7.5.6.1 хотéть

Het werkwoord хотéть *willen* heeft **gemengde uitgangen**: in het enkelvoud lijkt het werkwoord tot de e-vervoeging te behoren (met medeklinkerwisseling, type писáть), in het meervoud juist tot de i-vervoeging.

	хотéть <i>willen</i>
я	хочу́
ты	хóчешь
он	хóчет
мы	хотíм
вы	хотíte
они́	хотя́т

Ook het **accentverloop** van хотéть *willen* heeft een **gemengd karakter**: in het enkelvoud heeft het **terugtrekkend eindaccent**, in het meervoud **vast eindaccent**.

²⁰ De vormen ткёшь, ткёт enz. verstoten tegen klankregel 1 van het Russisch (zie §1.4.1). Dat is heel erg uitzonderlijk, maar is hier blijkbaar mogelijk doordat de dwang van de werkwoordsuitgangen groter is.

7.5.6.2 дать, есть

De werkwoorden *дать* *geven* en *есть* *eten* (en hun samenstellingen, zoals *отдать* *afgeven* en *съесть* *eten*) zijn de **enige werkwoorden** in het Russisch waarvan de 1e persoon enkelvoud niet uitgaat op -у of -ю. Ook de overige vormen zijn bepaald atypisch. De vervoeging van deze twee werkwoorden kan het best als geheel uit het hoofd worden geleerd.

	дать <i>willen</i>	есть <i>eten</i>	отдать <i>afgeven</i>	съесть <i>opeten</i>
я	дам	ем	отдам	съем
ты	дашь	ешь	отдашь	съешь
он	даст	ест	отдаст	съест
мы	дадим	едим	отдадим	съедем
вы	дадите	едите	отдадите	съедите
они	дадут	едят	отдадут	съедят

7.5.6.3 бежать, ехать и плыть

Enkele gerichte werkwoorden van beweging (zie §9.1) zijn in meer of mindere mate uniek. Het werkwoord *идти* *gaan* zijn we al tegengekomen (§7.5.5). Daarnaast vinden we: *бежать* *rennen* dat veel weg heeft van het type *печь* *bakken*, met als verschil dat het tot de i-vervoeging behoort; *ехать* *rijden* dat tot de e-vervoeging behoort en een uitzonderlijke stam op -д heeft; en tot slot *плыть* *zwemmen, varen* dat meteen doet denken aan de vervoeging van *жить* *wonen* (zie §7.5.5).

	бежать <i>rennen</i>	ехать <i>rijden</i>	плыть <i>zwemmen</i>
stam	бег-	ед-	плыв-
я	бегу́	еду́	плыву́
ты	бежи́шь	едешь	плывёшь
он	бежи́т	едет	плывёт
мы	бежи́м	едем	плывём
вы	бежи́те	едете	плывёте
они́	бегу́т	едут	плыву́т

7.6 De toekomstige tijd

7.6.1 De imperfectieve toekomstige tijd

De **imperfectieve toekomstige tijd** is een samengestelde tijd. De tijd wordt gemaakt door de toekomstige tijd van *быть* *zijn* – *буду*, *будешь*, *будет*, etc. – te combineren met de infinitief van een **imperfectief werkwoord**.

	рабо́тать <i>werken</i>		слу́шать <i>luisteren</i>	
я	бúду	рабо́тать	бúду	слу́шать
ты	бúдешь	рабо́тать	бúдешь	слу́шать
он	бúдет	рабо́тать	бúдет	слу́шать
мы	бúдем	рабо́тать	бúдем	слу́шать
вы	бúдете	рабо́тать	бúдете	слу́шать
они́	бúдут	рабо́тать	бúдут	слу́шать

De vorming van de imperfectieve toekomstige tijd is vergelijkbaar met die van de onvoltooid tegenwoordige toekomstige tijd in het Nederlands. Deze toekomstige tijd wordt in het Nederlands gevormd met het hulpwerkwoord *zullen*.

Я бúду рабо́тать en я бúду слу́шать komen overeen met respectievelijk *ik zal werken* en *ik zal luisteren*.

7.6.2 De perfectieve toekomstige tijd

De **perfectieve toekomstige tijd** – gemaakt van **perfectieve werkwoorden** – is wat vorm betreft identiek aan de tegenwoordige tijd van imperfectieve werkwoorden. Dat deze ‘tegenwoordige tijd’ betrekking heeft op de toekomst, komt voort uit de betekenis van het aspect.

Zie voor de vorming §7.5, en voor de betekenisgevolgen van het aspect hoofdstuk 8.

7.7 Gebiedende wijs

7.7.1 Vorming

De gebiedende wijs kan gemaakt worden van perfectieve en imperfectieve werkwoorden. De basis is de **3e persoon meervoud minus de uitgang**. Daarbij is van belang hoe die vorm eruitziet:

- **klinker** als laatste letter
- **een enkele medeklinker** als laatste letter
- **twee medeklinkers** als laatste letters

(1) Eindigt de 3e persoon meervoud van de tegenwoordige tijd zonder de uitgang op een **klinker**? Dan wordt de gebiedende wijs gevormd door de volgende uitgangen:

- enkelvoud -й (reflexief: -йся)
- meervoud -йте (reflexief: -йтесь)

infinitief	3e pers. mv.	basis	gebiedende wijs
дéлать <i>maken</i>	дéлают	дéла-	дéлай, дéлайте
знать <i>kennen</i>	знáют	зна-	знай, знáйте
слу́шать <i>luisteren</i>	слу́шают	слуша-	слу́шай, слу́шайте
умéть <i>kunnen</i>	умéют	уме-	умéй, умéйте
петь <i>zingen</i>	пою́т	по-	пой, по́йте
постро́ить <i>bouwen</i>	постро́ят	постро-	постро́й, постро́йте
откры́ть <i>openen</i>	откры́ют	откро-	откры́й, откры́йте

занима́ться <i>zich bezighouden met</i>	занима́ются	занима- + -ся	занима́йся, занима́йтесь
стро́иться <i>laten bouwen</i>	стро́ятся	стро- + -ся	стро́йся, стро́йтесь

(2) Is de laatste letter van de 3e persoon meervoud van de tegenwoordige tijd minus de uitgang een **medeklinker**? Dan wordt de vorm bepaald door het **accent** van de 1e persoon enkelvoud.

- Heeft de 1e persoon enkelvoud **klemtoon op de uitgang**? Dan krijgt de gebiedende wijs de volgende uitgangen:

- enkelvoud -и́ (reflexief: -и́сь)
- meervoud -и́те (reflexief: -и́тесь)

infinitief	3e pers. mv.	basis	1e pers. ev.	gebiedende wijs
назва́ть <i>noemen</i>	назову́т	назов-	назову́	назови́, назови́те
писа́ть <i>schrijven</i>	пи́шут	пиш-	пишу́	пиши́, пиши́те
люби́ть <i>houden van</i>	лю́бят	люб-	люблю́	люби́, люби́те
помо́чь <i>helpen</i>	помо́гут	помог-	помогу́	помоги́, помоги́те
идти́ <i>gaan</i>	иду́т	ид-	иду́	иди́, иди́те

- Heeft de 1e persoon enkelvoud **klemtoon op de stam**? Dan krijgt de gebiedende wijs de volgende uitgangen:

- enkelvoud -ь (reflexief: -ься)
- meervoud -ьте (reflexief: -ьтесь)

infinitief	3e pers. mv.	basis	1e pers. ev.	gebiedende wijs
прове́рить <i>controleren</i>	прове́рят	провер-	прове́рю	прове́рь, прове́рьте
поста́вить <i>(neer)zetten</i>	поста́вят	постав-	поста́влю	поста́вь, поста́вьте
рэза́ть <i>snijden</i>	ре́жут	реж-	ре́жу	режь, ре́жьте
пла́кать <i>huilen</i>	плачут	плач-	пла́чу	плачь, пла́чьте
лечь <i>gaan liggen</i>	ля́гут	ляг-	ля́гу	ляг, ля́гте
отпра́виться <i>vertrekken</i>	отпра́вятся	отправ- + -ся	отпра́влюсь	отпра́вься, отпра́вьтесь
оста́ться <i>blijven</i>	оста́нутся	остан- + -ся	оста́нусь	оста́нься, оста́ньтесь

Het zachte teken -ь bij de gebiedende wijs

Als de gebiedende wijs uitgaat **op een medeklinker**, dan is die **waar mogelijk zacht**. Dat wordt aangegeven met het zachte teken -ь.

Het zachte teken -ь verschijnt ook in vormen als режь *snij!* en плачь *huil!* Het zachte teken maakt hier feitelijk geen verschil: de [ž] in режь wordt immers altijd hard uitgesproken, en de [č] in плачь altijd zacht. Het gaat hier dan ook om een **spellingconventie**.

De gebiedende wijs ляг wordt juist weer **zonder** zacht teken -ь geschreven. Dat komt door **klankregel 1**: de /g/ is altijd hard, behalve voor een /i/ of een /e/. Dat is aan het eind van een woord niet het geval: de vorm лягъ is klanktechnisch onmogelijk (klankregel 1, zie §1.4.1).

(3) Eindigt de 3e persoon meervoud van de tegenwoordige tijd minus de uitgang op **twee medeklinkers**? Dan zijn dit de uitgangen van de gebiedende wijs, **onafhankelijk van het accent**:

- enkelvoud -и (reflexief: -ись)
- meervoud -ите (reflexief: -итесь)

infinitief	3e pers. mv.	basis	1e pers. ev.	gebiedende wijs
махн ^у ть <i>zwaaien</i>	махн ^у т	махн-	махн ^у	махн ^и , махн ^и те
нач ^а ть <i>beginnen</i>	начн ^у т	начн-	начн ^у	начн ^и , начн ^и те
ткать <i>weven</i>	тк ^у т	тк-	тк ^у	тк ^и , тк ^и те
привык ^н уть <i>wennen</i>	привыкн ^у т	привыкн-	привыкн ^у	привык ^н и, привык ^н ите
крик ^н уть <i>schreeuwen</i>	крикн ^у т	крикн-	крикн ^у	крик ^н и, крик ^н ите
к ^о нчить <i>beëindigen</i>	к ^о нчат	конч-	к ^о нчу	к ^о нч ^и , к ^о нч ^и те

Het is dus niet ~~привык^нь, привык^ньте~~ of ~~крик^нь, крик^ньте~~. Deze medeklinkerophoping wordt ook het Russisch te veel. En het is dus ook niet ~~к^онч^ь, к^онч^ьте~~, hoewel deze combinatie van medeklinkers klanktechnisch best mogelijk is.

7.7.2 Onregelmatigheden

Het aantal onregelmatigheden bij de gebiedende wijs is uiterst beperkt:

- Werkwoorden van het type пить (zie §7.5.5) gaan als чит^ать, waarbij in enkelvoud én meervoud een klinker wordt ingevoegd:

infinitief	3e pers. mv.	basis	gebiedende wijs
пить <i>drinken</i>	пьют	пь[[j]]-	пей, пейте
уби ^т ь <i>vermoorden</i>	убьют	убь[[j]]-	убей, убейте

- Bij werkwoorden van het type дава^ть (zie §7.5.5) wordt de gebiedende wijs niet gevormd van de 3e persoon meervoud maar van de infinitiefstam (дава-), met – zoals gebruikelijk na klinkers – de uitgangen -й en -йте:

infinitief	basis	gebiedende wijs
дава ^т ь <i>geven</i>	дава-	давай, давайте
узнава ^т ь <i>herkennen</i>	узнава-	узнавай, узнавайте
встава ^т ь <i>opstaan</i>	встава-	вставай, вставайте
остава ^т ься <i>blijven</i>	остава- + -ся	оставайся, оставайтесь

Als de gebiedende wijs bij deze werkwoorden wél van de 3e persoon meervoud (zoals даю^т en узнаю^т) gevormd zou worden, zou dat дай, дайте en узнай, узнайте opleveren. Deze vormen zijn al de gebiedende wijs van дать en узнать (zie onder).

- Bij perfectieve werkwoorden met het voorvoegsel вы- (dat altijd beklemtoond is) wordt de gebiedende wijs gevormd alsof de klemtoon op dezelfde lettergreep ligt als in het werkwoord zonder voorvoegsels (of met andere voorvoegsels dan вы-).

infinitief	3e pers. mv.	basis	1e pers. ev.	gebiedende wijs
учи́ть <i>leren</i>	уча́т	уч-	учу́	учи́, учи́те
изучи́ть <i>bestuderen</i>	изуча́т	изуч-	изучу́	изучи́, изучи́те
выучи́ть <i>leren</i>	выуча́т	выуч-	выучу́	выучи́, выучи́те (niet: выучьт выучьте)

- Werkwoorden met een onregelmatige gebiedende wijs:

infinitief	gebiedende wijs	
быть <i>zijn</i>	будь, бу́дьте	
дать <i>geven</i>	дай, да́йте	(niet: дади́)
есть <i>eten</i>	ешь, е́шьте	(niet: еди́)
ехать <i>rijden</i>	поезжа́й, поезжа́йте	(niet: едь, ехай́ of ежай́)
поехать <i>rijden</i>	поезжа́й, поезжа́йте	(niet: поедь́ of поежай́)

De in deze paragraaf beschreven manier van vorming van de gebiedende wijs gaat uit van het schriftbeeld van de werkwoordsvormen. Door de ingewikkelde manier waarop in het Russisch de combinatie [j] + klinker wordt geschreven (zie §1.3.3) verhuult de schrijfwijze de feitelijke vorming.

Wie de vorming meer vanuit het structurele perspectief van de onderliggende fonemen bekijkt, ziet dat de verschillende wijzen van vorming van de gebiedende wijs meer overeenkomsten vertonen dan hier geschetst. De gebiedende wijs wordt gevormd met de tegenwoordigtijdsstam. Als je beseft dat die bij werkwoorden als чита́ть *lezen* uitgaat op een [j] (чита[j]), gaat de stam in de hierboven behandelde gevallen (1), (2) én (3) uit op een medeklinker.

Als het even kan, wordt deze laatste medeklinker van de werkwoordsstam in de gebiedende wijs verzacht. Een [j] (aan het eind van een woord geschreven als й) kan niet verder worden verzacht. Bij andere medeklinkers wordt de verzachting aan het eind van het woord weergegeven met het zachte teken -ь. Het enkelvoud van de gebiedende wijs krijgt verder geen uitgang. In het meervoud luidt de uitgang -те.

De vluchtige klinker in de gebiedende wijs van werkwoorden van het type пить *drinken* wordt dan ook begrijpelijker: de tegenwoordigtijdsstam luidt п[j]. Omdat dit onuitspreekbaar is, wordt de vluchtige klinker e ingevoegd: пе[j], wat geschreven wordt als пей.

7.7.3 Bijzondere gebiedende wijs: *laten we ... , laat hij/zij ...*

Een bijzondere vorm van de gebiedende wijs is de **gebiedende wijs van de 1e en de 3e persoon**. Het gaat hierbij niet zozeer om een bevel, maar om een aansporing: *laten we ...* en *laat hem/haar/hen ...*

Gebiedende wijs van de 1e persoon

De gebiedende wijs van de 1e persoon (*laten we ...*) wordt gevormd met **дава́й** (beleefdheidsvorm: **дава́йте**) in combinatie met een **toekomstige tijd**:

- **Bevestigende zin**

(**дава́й/дава́йте**) + 1e persoon meervoud van de **perfectieve** toekomstige tijd.

Het element дава́й/дава́йте is **facultatief**.

Дава́й послу́шаем ра́дио.	<i>Laten we naar de radio luisteren.</i>
Дава́йте верне́мся домо́й.	<i>Laten we teruggaan naar huis.</i>
Напи́шем ему́ письмо́.	<i>Laten we hem een brief schrijven.</i>
Пойде́м домо́й.	<i>Laten we naar huis gaan.</i>

Soms dwingt de context tot het gebruik van een imperfectief, bijvoorbeeld als sprake is van herhaling of gewoonte of als een imperfectief werkwoord geen aspectpaar vormt. In dat geval wordt van dat imperfectieve werkwoord de **infinitief** gebruikt:

Дава́й рабо́тать.	<i>Laten we aan het werk gaan.</i>
Дава́й чита́ть газэ́ту ка́ждый день.	<i>Laten we elke dag de krant lezen.</i>

Van de gerichte werkwoorden van beweging *идти* en *ехать* kan ook de tegenwoordige tijd of – heel uitzonderlijk – de verleden tijd worden gebruikt om deze aansporende gebiedende wijs weer te geven:

Иде́м! / Едем!	<i>Laten we gaan!</i>
Пошли́! / по́ехали!	<i>Laten we gaan!</i>

Идем en *едем* zijn vergelijkbaar met het Nederlands, waar je bijvoorbeeld kunt zeggen *Jongens, we gaan!* *Пошли* en *поехали* zijn vergelijkbaar met de vooral in het zuiden van Nederland en in het Belgisch-Nederlands voorkomende uitspraak *Zijn we weg?*

▪ Ontkennende zin

(**дава́й/дава́йте**) + 1e persoon meervoud van de **imperfectieve** toekomstige tijd.

Дава́й не бу́дем говори́ть об э́том! *Laten we daar niet over praten!*

Gebiedende wijs van de 3e persoon

De gebiedende wijs van de 3e persoon enkelvoud en meervoud (*laat hij/zij ..., laten ze ...*) wordt als volgt gevormd:

пусть + 3e persoon van de **imperfectieve tegenwoordige tijd** of de **perfectieve toekomstige tijd**

Пусть он рабо́тает побольше.	<i>Laat hij wat harder werken.</i>
Пусть они́ придут во́время.	<i>Laten ze op tijd komen.</i>

In archaïsche of soms juist informelere taal wordt in plaats van *пусть* ook **пуска́й** gebruikt.

In de betekenis ‘toelaten, de gelegenheid geven’ wordt *laten* weergegeven met **дава́ть** – **да́ть**:

Да́й мне договори́ть!	<i>Laat me uitspreken!</i>
------------------------------	----------------------------

Uitroepen als ‘Leve de koning!’ en ‘Leve Rusland!’ worden gevormd met **да здра́вствует**:

Да здра́вствует коро́ль!	<i>Leve de koning!</i>
Да здра́вствует Росси́я!	<i>Leve Rusland!</i>

7.8 Het werkwoord **быть** zijn

Het werkwoord **быть** *zijn* is imperfectief. Omdat het in het Russisch, net als in het Nederlands, zeer grillig is, staan alle vormen van dit werkwoord hieronder bij elkaar:

▪ Tegenwoordige tijd

In de tegenwoordige tijd wordt het werkwoord **быть** meestal weggelaten (zie §13.8). De enige vorm is tegenwoordig **есть**. Deze vorm – de oorspronkelijke 3e persoon enkelvoud – kan met alle personen, en zowel in het enkelvoud als in het meervoud voorkomen.

▪ Verleden tijd

De verleden tijd wordt geheel regelmatig gevormd: **был, была́, было́, были́**.

Onregelmatig is daarbij het eindaccent in het vrouwelijk enkelvoud. Nog onregelmatiger is dat de ontkenning не het accent krijgt (behalve in het vrouwelijk enkelvoud): **не был, не была́, не было, не были.**

- **Toekomende tijd**

De toekomende tijd is **б́уду, б́удешь, б́удет ...**

- **Gebiedende wijs**

De gebiedende wijs luidt **б́удь** (enkelvoud) en **б́удьте** (meervoud).

- **Deelwoorden**

Er zijn twee mogelijke deelwoorden: het tegenwoordig actief deelwoord **б́удущий** en het verleden actief deelwoord **бывший**. Deze komen vooral voor in de verzelfstandigde betekenis *toekomstig, komend* respectievelijk *voormalig, vroeger, gewezen, ex-* (zie §10.10).

- **Gerundia**

Alleen het tegenwoordig deelwoord komt voor. Dit gaat uitzonderlijk niet uit op -я, maar op -чи: **б́удучи** (zie §10.8).

8. HET WERKWOORD: ASPECT

8.1 Inleiding

Het Russische werkwoordssysteem kent twee werkwoordsaspecten: **het imperfectieve en het perfectieve aspect**. Elk werkwoord behoort van nature tot een van deze twee categorieën.

- imperfectief

писа́ть	<i>schrijven</i>
изуча́ть	<i>studeren</i>
понима́ть	<i>begrijpen</i>
повторя́ть	<i>herhalen</i>
сиде́ть	<i>zitten</i>
учи́ть	<i>leren</i>

- perfectief

написа́ть	<i>schrijven</i>
пона́ять	<i>begrijpen</i>
повтори́ть	<i>herhalen</i>
вы́учить	<i>leren</i>

Vaak hebben twee Russische werkwoorden, uit beide categorieën één, in het Nederlands maar één equivalent. Zo betekenen het imperfectieve писа́ть en het perfectieve написа́ть allebei *schrijven*. Het enige verschil tussen писа́ть en написа́ть is hun werkwoordsaspect. We spreken in dit verband van **aspectparen**: twee werkwoorden met identieke betekenis waarvan het ene imperfectief en het andere perfectief is.

Een zeer kleine groep werkwoorden is zowel imperfectief als perfectief. Voorbeelden zijn использовать *gebruiken*, организова́ть *organiseren* en мотиви́ровать *motiveren*. Deze zogenaemde biaspectuele werkwoorden kunnen probleemloos worden gebruikt in zowel een context die een imperfectief werkwoord vereist als een context die om een perfectief werkwoord vraagt.

Het aspect van een werkwoord zegt iets over vanuit welk gezichtspunt de spreker de handeling bekijkt. Met het imperfectieve aspect drukt de spreker bijvoorbeeld uit dat de handeling nog aan de gang is of vaak herhaald wordt (bijvoorbeeld omdat het een gewoonte betreft). Met het perfectieve aspect zegt hij juist dat hij een voltooide handeling voor zich ziet die ook tot resultaat heeft geleid.

Он всегда́ писа́л письма́.	<i>Hij schreef altijd brieven.</i>
Он вчера́ написа́л письма́.	<i>Hij heeft gisteren brieven geschreven.</i>
Она́ писа́ла письмо́.	<i>Zij schreef een brief. / Zij zat een brief te schrijven.</i>
Она́ написа́ла письмо́.	<i>Zij heeft een brief geschreven.</i>

De betekenis van het aspect wordt in meer detail behandeld in §8.3.

De **categorie aspect** mag niet worden verward met de **categorie tijd**. Het is dus niet zo dat het imperfectieve я писа́л betekent 'ik schreef' en het perfectieve я написа́л 'ik heb geschreven'.

'Perfectief' en 'imperfectief' hebben dus **niets te maken** met de begrippen 'perfectum' (voltooid tegenwoordige tijd) en 'imperfectum' (onvoltooid verleden tijd) uit de klassieke grammatica.

8.2 Aspectparen

Als er niets raars aan de hand is, vormt een Russisch werkwoord met een werkwoord van het andere aspect een **aspectpaar**. Beide werkwoorden hebben precies dezelfde betekenis, alleen het aspect verschilt. Vereist de context een imperfectief werkwoord, dan gebruik je het imperfectieve lid van het aspectpaar; vereist de context juist een perfectief werkwoord, dan gebruik je het perfectieve lid.

8.2.1 Perfectivering met een voorvoegsel

In het prototypische geval vormt het imperfectieve werkwoord de basis en wordt de perfectieve tegenhanger in een aspectpaar daarvan gevormd met een voorvoegsel:

imperfectief		perfectief
дéлать <i>maken</i>	→	сдéлать
писáть <i>schrijven</i>	→	написáть
звонíть <i>bellen</i>	→	позвонíть
читáть <i>lezen</i>	→	прочитáть
готóвить <i>klaarmaken</i>	→	приготóвить
учíть <i>leren</i>	→	вы́учить

Zoals uit het bovenstaande rijtje blijkt, wordt een aspectpaar niet gevormd met één vast voorvoegsel: **welk voorvoegsel wordt gebruikt, kan van werkwoord tot werkwoord verschillen.**

Aspectparen bestaande uit een werkwoord zónder en een werkwoord mét voorvoegsel kunnen daarom het best als tweetal uit het hoofd worden geleerd.

Werkwoorden met voorvoegsels

De overgrote meerderheid van de Russische werkwoorden zonder voorvoegsel is imperfectief.

Wordt vóór zo'n imperfectief werkwoord een **voorvoegsel** geplaatst, dan is het resulterende, afgeleide werkwoord in ieder geval **perfectief**.

Wat het voorvoegsel met de **betekenis** doet, verschilt: in één geval levert het een aspectpaar op (met precies dezelfde betekenis), in de andere gevallen verandert het de betekenis. Als voorbeeld dient het imperfectieve werkwoord писáть *schrijven*:

писáть		
написáть	<i>schrijven</i>	[aspectpaar]
описáть	<i>omschrijven</i>	
приписáть	<i>erbij schrijven; iem. iets toeschrijven (eigenschappen e.d.)</i>	
списáть	<i>overschrijven, kopiëren</i>	
переписáть	<i>herschrijven, nog eens schrijven</i>	
записáть	<i>opschrijven, opnemen</i>	

Alle afgeleide werkwoorden in het bovenstaande lijstje zijn perfectief. Alleen het werkwoord *написа́ть* betekent, net als *писа́ть*, gewoonweg *schrijven* en vormt daarmee dus een aspectpaar. In de andere gevallen verandert het voorvoegsel iets aan de betekenis, net zoals de Nederlandse voorvoegsels *om-*, *toe-*, *over-*, *her-* en *op-* dat doen.

Een handvol **werkwoorden zonder voorvoegsel** is **tóch perfectief**. Deze maken deel uit van de volgende aspectparen:

imperfectief	perfectief	
дава́ть	да́ть	<i>geven</i>
станови́ться	ста́ть	<i>worden</i>
ложи́ться	лечь	<i>gaan liggen</i>
сади́ться	сесть	<i>gaan zitten</i>
конча́ть	ко́нчить	<i>beëindigen</i>
реша́ть	реши́ть	<i>beslissen, oplossen</i>
броса́ть	бро́сить	<i>werpen</i>
проща́ть	прости́ть	<i>vergeven</i>
покупа́ть	купи́ть	<i>kopen</i>

Perfectieve werkwoorden: **вы́-**

Perfectieve werkwoorden met **het voorvoegsel вы́-** hebben als eigenschap dat het voorvoegsel **altijd de klemtoon** krijgt: **вы́-**, ook al ligt de klemtoon in het werkwoord zonder voorvoegsel (en in andere afleidingen) op een andere lettergreep.

учи́ть <i>leren</i>	→	вы́учить
чита́ть <i>lezen</i>	→	вы́читать
вести́ <i>leiden</i>	→	вы́вести

In perfectieve samenstellingen met **вы́-** ligt de klemtoon in **alle vormen** op het voorvoegsel. De gebiedende wijs (zie §7.7) wordt gevormd alsof de klemtoon op de 'gewone' plek ligt: het is *вы́учи* en *вы́учите*, niet *выучь* en *выучьте*.

8.2.2 Perfectivering met het achtervoegsel **-ну-**

Sommige imperfectieve werkwoorden kunnen worden gecombineerd met het perfectiverende achtervoegsel **-ну-** om een aspectpaar te vormen. De infinitief van deze perfectieve werkwoorden gaat dan uit op **-нуть**; het accent kan daarbij zowel op **-ну́ть** als op de stam liggen.

Het achtervoegsel **-ну-** geeft aan dat de handeling éénmaal wordt verricht. Waar het imperfectieve *махáть* wordt vertaald met *zwaaien*, duidt het perfectieve *махну́ть* op het maken van een korte, zwaaiende beweging. En waar *прыга́ть* *springen* betekent, is *прыгну́ть* het maken van één sprong.

imperfectief	perfectief
вздыха́ть <i>zuchten</i>	вздохну́ть <i>zuchten, een zucht slaken</i>
дви́гать <i>bewegen</i>	дви́нуть <i>bewegen, verschuiven</i>
пры́гать <i>springen</i>	пры́гнуть <i>springen, een sprong maken</i>
маха́ть <i>zwaaien</i>	махну́ть <i>zwaaien, een wenk geven</i>
улыба́ться <i>glimlachen</i>	улыбну́ться <i>glimlachen, een glimlach tonen</i>
тви́тить <i>twitteren</i>	тви́тнуть <i>twitteren, een tweet versturen</i>

Deze wijze van perfectivering is productief. Dat wil zeggen dat er nieuwe woorden mee gevormd kunnen worden, zoals een recent woord als твѣтнуть *twitteren* ook laat zien. De verleden tijd van dit type werkwoorden op -нуть is – in tegenstelling tot die van het type привыкнуть – regelmatig: het achtervoegsel -ну- blijft in de verleden tijd behouden (zie §7.4.3).

8.2.3 Imperfectivering: secundaire imperfectieven

Vereist de context van een werkwoord waarvan met een voorvoegsel een perfectief werkwoord is afgeleid – met een andere betekenis – een imperfectief werkwoord? Dan wordt van dit werkwoord een nieuw imperfectief werkwoord gevormd. Samen vormen deze twee werkwoorden een nieuw aspectpaar.

Omdat we met dit procedé ten opzichte van het basiswerkwoord van imperfectief naar perfectief en weer terug naar imperfectief zijn gegaan, spreken we over **secundaire imperfectieven**.

Afleiding van aspectparen				
Ter verduidelijking van de manier waarop met een voorvoegsel een aspectpaar gevormd kan worden, nieuwe werkwoorden kunnen worden afgeleid én daarvan weer nieuwe imperfectieven worden gevormd, dient als voorbeeld het werkwoord писать <i>schrijven</i> . Het secundaire imperfectief wordt bij dit werkwoord gevormd met het achtervoegsel -ыва-:				
imperfectief		perfectief		sec. imperfectief
писать	→	написать	–	<i>schrijven</i>
	→	описать	→	описывать <i>omschrijven</i>
	→	приписать	→	приписывать <i>erbij schrijven</i>
	→	списать	→	списывать <i>overschrijven</i>
	→	переписать	→	переписывать <i>herschrijven</i>
	→	записать	→	записывать <i>opschrijven</i>

Secundaire imperfectieven worden op verschillende manieren gevormd: met een achtervoegsel (niet alleen -ыва-/-ива-, maar ook -ва- of -а-/-я-), waarbij er vaak veranderingen in de stam optreden.

perfectief		imperfectief
описать <i>omschrijven</i>	→	описывать
рассмотреть <i>goed bekijken</i>	→	рассматривать
спросить <i>vragen</i>	→	спрашивать
дать <i>geven</i>	→	давать
признать <i>erkennen</i>	→	признавать
забыть <i>vergeten</i>	→	забывать
повторить <i>herhalen</i>	→	повторять
заменить <i>vervangen</i>	→	заменять
ответить <i>antwoorden</i>	→	отвечать
посетить <i>bezoeken</i>	→	посещать
победить <i>overwinnen</i>	→	побеждать
срезать <i>afsnijden</i>	→	срезать
начать <i>beginnen</i>	→	начинать
послать <i>sturen</i>	→	посылать
умереть <i>sterven</i>	→	умирать

Hoewel de vorming van secundaire imperfectieven volgens bepaalde patronen verloopt, zijn er allerlei **min of meer onvoorspelbare complicaties**, zoals medeklinkerwisseling (of het gebrek daaraan) en verandering van de klinker in de stam.

Daarom kunnen ook aspectparen van dit type het best als vaste tweetallen uit het hoofd worden geleerd.

8.2.4 Onvoorspelbare aspectparen

In **één geval** is de verhouding tussen het werkwoord met en zonder voorvoegsel precies omgekeerd van wat je zou verwachten: het imperfectieve werkwoord heeft een voorvoegsel, het perfectieve werkwoord juist niet.

imperfectief	perfectief	
покупа́ть	купи́ть	<i>kopen</i>

In **drie gevallen** is het imperfectieve werkwoord van het aspectpaar wederkerend, terwijl het perfectieve werkwoord dat niet is.

imperfectief	perfectief	
станови́ться	ста́ть	<i>worden</i>
ложи́ться	лечь	<i>gaan liggen</i>
сади́ться	сесть	<i>gaan zitten</i>

In **drie gevallen** wordt een aspectpaar gevormd door twee werkwoorden die wat hun vorm betreft niets met elkaar te maken hebben:

imperfectief	perfectief	
говори́ть	сказа́ть	<i>zeggen</i>
класть	положи́ть	<i>(neer)leggen</i>
брать	взять	<i>pakken, nemen</i>

8.3 Betekenis van het aspect

Het aspect van een werkwoord zegt iets over de handeling of de gebeurtenis die het werkwoord uitdrukt en over het perspectief van de spreker. Centraal in de betekenis van het aspect staat het begrip **situatiewisseling**. Neem de volgende twee Nederlandse zinnen:

Она́ пишет ле́вой руко́й.	<i>Zij schrijft links.</i>
Она́ пишет письмо́.	<i>Zij schrijft een brief.</i>

Het verschil tussen deze zinnen zit hem in de aanwezigheid van een ‘natuurlijk eindpunt’ van de handeling. In het eerste geval ontbreekt dat: het schrijven met de linkerhand is een permanent kenmerk van de betreffende persoon. In het tweede geval is er wél een natuurlijk eindpunt: op een zeker moment is de brief af. Er valt dan niets meer te schrijven, het schrijfproces heeft zijn natuurlijke eindpunt bereikt. Daarbij is sprake van een situatiewisseling: de overgang van de situatie ‘er is geen brief’ naar de situatie ‘er is wél een brief’.

Het gebruik van het perfectieve aspect betekent dat het natuurlijk eindpunt wordt bereikt én markeert of benadrukt de daarbijbehorende situatiewisseling.

Het gebruik van het imperfectieve aspect betekent dat er geen natuurlijk eindpunt is, óf dat er geen sprake is van een situatiewisseling door het bereiken van het natuurlijke eindpunt.

Terminatief en aterminatief

Werkwoorden (of liever gezegd: werkwoordssituaties) met een natuurlijk eindpunt noemen we **terminatieve werkwoorden**:

Она ку́рит сигаре́ту.	<i>Zij rookt een sigaret.</i>
Она чита́ет вчера́шнюю газе́ту.	<i>Zij leest de krant van gisteren.</i>
Она пи́шет письмо́.	<i>Zij schrijft een brief.</i>
Она включáет ра́дио.	<i>Zij zet de radio aan.</i>
Она па́дает из окна́.	<i>Zij valt uit het raam.</i>

Ontbreekt een natuurlijk eindpunt, dan spreken we van **aterminatieve werkwoorden**:

Он ку́рит тру́бку.	<i>Hij rookt pijp.</i>	(= hij is pijproker)
Он чита́ет газе́ту «NRC».	<i>Hij leest de NRC.</i>	(= hij is abonnee)
Он пи́шет де́тские кни́ги.	<i>Hij schrijft kinderboeken.</i>	
Он пи́шет мне ча́сто.	<i>Hij schrijft me vaak.</i>	
Он пи́шет ле́вой руко́й.	<i>Hij schrijft links.</i>	

Het verschil tussen een perfectieve en een imperfectieve context kan als volgt worden uitgewerkt:

perfectief

Terminatief: het natuurlijke eindpunt en de daarbijbehorende situatiewisseling worden bereikt.

Он написа́л письмо́.	<i>Hij heeft een brief geschreven.</i>	(= de brief is af)
Он напи́шет письмо́.	<i>Hij zal een brief schrijven.</i>	(= die ook echt af komt)
До́м сгорéл .	<i>Het huis is afgebrand.</i>	

imperfectief

- Aterminatief:** er is geen natuurlijk eindpunt. Als er al sprake is van een situatiewisseling, dan is die slechts toe te schrijven aan externe oorzaken (zoals een wilsbesluit of een ingrijpen van buiten).

Она пи́шет ле́вой руко́й.	<i>Zij schrijft links.</i>
Ла́мпочка горéла .	<i>De lamp brandde.</i>
Он сидéл за сто́лом.	<i>Hij zat aan tafel.</i>
Де́ти игра́ли в саду́.	<i>De kinderen speelden in de tuin.</i>

- Terminatief:** er is wel een natuurlijk eindpunt, maar geen situatiewisseling. De handeling is bijvoorbeeld nog aan de gang (ook in het verleden of de toekomst), de situatiewisseling treedt zo vaak op dat die er eigenlijk toch niet is (open herhaling, gewoonte), of de situatiewisseling is weer ongedaan gemaakt.

Он пи́шет письмо́.	<i>Hij schrijft een brief.</i>
Когда́ я воше́л, он как раз писа́л письмо́.	<i>Toen ik binnenkwam, schreef hij juist een brief.</i>
Он бу́дет писа́ть письмо́.	<i>Hij zal (aan) een brief gaan schrijven.</i>
[= het is niet duidelijk of die brief afkomt.]	

Когда́ у него́ бы́ли прете́нзии, он всегда́ **писа́л** письмо́.
Als hij klachten had, schreef hij altijd een brief.
 [= hij had geregeld klachten, en elke keer schreef hij een brief (die ook afkwam).]

В комнате холодно, потому что я открыва́л окно.
Het is koud in de kamer, omdat ik het raam open had.
[= het raam is inmiddels ook weer dicht.]

- Terminatief: er is wel een natuurlijk eindpunt en een situatiewisseling, maar de spreker wil daar geen speciale aandacht aan besteden.

Я писа́л это письмо́ два часа́. *Ik heb twee uur aan die brief geschreven.*
[= Er is wel een brief, maar het gaat er de spreker niet om dat er nu een brief is (de situatiewisseling), maar om de tijd die het kostte om die situatiewisseling tot stand te brengen.]

Uit bovenstaande opsomming blijkt dat in **aterminatieve werkwoordssituaties** de keuze gemakkelijk is: er wordt in het Russisch altijd een **imperfectief werkwoord** gebruikt.

Он знал русский язык.	<i>Hij sprak Russisch.</i>
Дети играли в саду́.	<i>De kinderen speelden in de tuin.</i>
Она́ писала́ левой рукой́.	<i>Zij schreef links. / Zij was linkshandig.</i>
Мы слушали радио́.	<i>Wij luisterden naar de radio.</i>

Deze keuze voor het imperfectief volgt uit de betekenis van het aspect: als er geen natuurlijk eindpunt is van de werkwoordssituatie, zal er per definitie niet vanzelf een situatiewisseling optreden. Daarmee wordt niet aan de eisen voor het gebruik van het perfectieve aspect voldaan.

Met name het gebruik van het aspect is voor niet-moedertaalsprekers van het Russisch een van de moeilijkste dingen om onder de knie te krijgen. Zelfs gevorderde sprekers twijfelen nog geregeld of in een bepaalde context een imperfectief werkwoord of juist zijn perfectieve tegenhanger op zijn plaats is.

Dit hangt voor een deel samen met de omstandigheid dat in veel contexten sprake is van nuanceschillen. Waar er in sommige gevallen niet of amper twijfel bestaat over de keuze voor het juiste werkwoordsaspect, zijn in andere gevallen beide aspecten voorstelbaar. Het verschil bestaat dan in het benadrukken van het resultaat (of juist niet) of in de context waarin een bepaalde handeling juist wel of niet in de lijn der verwachting lag.

8.4 Aspect in de tegenwoordige tijd

Iets wat in de tegenwoordige tijd ('het nu') plaatsvindt, heeft per definitie zijn eindpunt nog niet bereikt. Daardoor worden in de tegenwoordige tijd alleen **imperfectieve werkwoorden** gebruikt:

Что ты **делаешь** (ірф.)?
Я **пишу́** (ірф.) письмо́.

Wat ben je aan het doen?
Ik schrijf een brief.

In hoofdstuk 7 hebben we gezien dat ook perfectieve werkwoorden kunnen worden vervoegd in de 'tegenwoordige tijd'. Deze vormen hebben echter betrekking op de toekomst, en worden daarom de perfectieve toekomstige tijd genoemd (zie §7.5).

De relatie aspect en tijd kan als volgt worden samengevat:

	verleden tijd	tegenwoordige tijd	toekomstige tijd
imperfectief	я читáл	я читáю	я б́уду читáть
perfectief	я прочитáл	–	я прочитáю

8.5 Aspect in de verleden tijd

8.5.1 Bevestigende zinnen

In bevestigende zinnen met een verleden tijd wordt een **imperfectief werkwoord** gebruikt in de volgende gevallen:

- * bij gewoonte of herhaling

Ка́ждый день он **слу́шал** радио. *Elke dag luisterde hij naar de radio.*
 В кани́кулы мы ча́сто **ходи́ли** в кино́. *In de vakantie gingen we vaak naar de bioscoop.*

- * als een situatie in het verleden waarover je spreekt op dat moment nog voortduurde

Когда́ я вошёл (pf.), Ива́н **чита́л** (ipf.) письмо́. *Toen ik binnenkwam, zat Ivan een brief te lezen.*

In het Nederlands worden in dit geval vaak constructies gebruikt als *aan het ... zijn, bezig zijn te ..., zitten te ...*. Deze constructies moeten in het Russisch altijd met een imperfectief werkwoord worden weergegeven.

- * ná werkwoorden met de betekenis *beginnen, eindigen* en *doorgaan met*

Вчера́ мы на́чали (pf.) **изуча́ть** (ipf.) ру́сский язы́к. *Gisteren zijn we begonnen Russisch te studeren.*

- * om de duur van een handeling te benadrukken

Она́ до́лго **писа́ла** э́то письмо́. *Ze heeft lang aan die brief geschreven.*
 Я весь ве́чер **чита́л** газе́ты. *Ik heb de hele avond kranten zitten lezen.*

- * als de situatiewisseling van een handeling weer ongedaan is gemaakt

Здесь хо́лодно, потому́ что я **открыва́л** окно́. *Het is hier koud, omdat ik het raam open had.*
[= geopend, maar daarna weer dichtgedaan]

Een **perfectief werkwoord** wordt in bevestigende zinnen gebruikt:

- * om het resultaat van de handeling te benadrukken

Ты уже́ **написа́л** письмо́? *Heb je de brief al geschreven? (Heb je de brief al af?)*

- * om een opeenvolging van handelingen uit te drukken, die elk hun natuurlijke eindpunt hebben bereikt

Я **написа́л** два уро́ка, **выпи́л** ко́фе, и **на́чал** писа́ть тре́тий.
Ik had twee lessen gemaakt, heb (toen) koffiegedronken en begon (daarna) aan de derde.

8.5.2 Ontkennende zinnen

In zinnen waarin een werkwoord in de verleden tijd wordt ontkend, wordt **meestal een imperfectief werkwoord** gebruikt:

Ты **взя́л** (pf.) э́ту кни́гу? – Нет, **не бра́л** (ipf.). *Heb je dat boek gepakt? – Nee, ik heb het niet gepakt.*
Он **позвони́л** (pf.) вчера́? – Нет, **не звони́л** (ipf.). *Heeft hij gisteren gebeld? – Nee, hij heeft niet gebeld.*

Het imperfectief duidt hier op de afwezigheid van de handeling van het werkwoord: het oppakken van het boek, het voeren van een telefoongesprek hebben gewoonweg niet plaatsgevonden.

Het gebruik van een **perfectief werkwoord** is in deze context **ook mogelijk**, maar vereist dan een context die het gebruik ervan rechtvaardigt:

* Verwachtingspatroon

De handeling heeft weliswaar niet plaatsgevonden, maar dat had wel had gekund (bij een gewoonte) of zelfs gemoeten (bij een opdracht):

Я **сего́дня не взя́л** (pf.) фотоаппара́т(, хотя́ обы́чно беру́).
Ik heb vandaag m'n camera niet bij me(, hoewel ik hem meestal wel meeneem).

Ты **позвони́л** Ма́ше? – Нет, **не позвони́л**.
Heb jij Masja (nog) gebeld? – Nee, ik heb haar niet gebeld.

Het perfectief kan ook aangeven dat de handeling **nóg niet heeft plaatsgevonden**, maar dat dit wel in de lijn der verwachting ligt:

Алекса́ндр ещё **не верну́лся**.
Aleksandr is nog niet terug.

* Niet-bereikt eindpunt

Bij werkwoorden die een handeling aanduiden die een zekere tijd kan duren, kan het perfectief in een ontkennende zin uitdrukken dat het natuurlijke eindpunt niet is bereikt.

Он **до́лго решáл** (ipf.) зада́чу, но **не реши́л** (pf.).
Hij heeft lang geprobeerd de opgave op te lossen, maar het is hem niet gelukt.

Perfectief of imperfectief bij tijdsbepalingen: handvatten

Sommige **tijdsbepalingen** geven een duidelijke aanwijzing of je in een zin met een verleden tijd voor een perfectief of een imperfectief werkwoord moet kiezen.

всегда́ *altijd*, **ча́сто** *vaak*, **иногда́** *soms*, **постоя́нно** *voortdurend*, **обыкнове́нно** *gewoonlijk*, en tijdsbepalingen met **ка́ждый** *elk, ieder* (bijv. *ка́ждый день elke dag*)

—→ **imperfectief**

Он **постоя́нно** говори́л «До́брое у́тро!»
Hij zei de hele tijd 'Goedemorgen!'

Собра́ние **всегда́** начина́лось в 15 часо́в.
De vergadering begon altijd om drie uur 's middags.

вдруг *plotseling*, **неожиданно** *onverwachts*, **то́тчас** *meteen*

—→ perfectief

Он **вдруг** уви́дел своегó старóго дрúга.
Plots zag hij zijn oude vriend.

Неожиданно там откры́лся но́вый магази́н.
Onverwachts is daar een nieuwe winkel geopend.

8.6 Aspect in de toekomstige tijd

Als we allerlei speciale gevallen buiten beschouwing laten, is de aspectkeuze bij de toekomstige tijd vrij simpel.

Er moet een **imperfectief** worden gebruikt:

* bij een **herhaalde** handeling

Теперь я **бúду** пи́сать ей письмо́ ка́ждый ме́сяц.
Voortaan zal ik haar elke maand een brief schrijven.

* als een handeling op het moment in de toekomst waarover je spreekt **voortduurt**

Когда́ ты **бúдешь** **объясня́ть** второ́й уро́к, не забúдь сказа́ть, что ...
Wanneer je straks les 2 uitlegt, vergeet dan niet te zeggen, dat ...

* bij vragen als ‘**Ное га же је тјд дообреген?**’ en (meestal) in reacties op dergelijke vragen

Что ты **бúдешь** **де́лать** в суббо́ту ве́чером? – Я **бúду** **чита́ть** кни́гу.
Wat ga je zaterdagavond doen? – Ik ga een boek lezen.

Wanneer niet wordt voldaan aan een van deze punten moet een **perfectieve toekomstige tijd** worden gebruikt. Dat is onder meer het geval:

* als de **intentie** bestaat een handeling tot het **eindpunt** te brengen

Я тебе́ обяза́тельно **позвоню́**.
Ik zal je zeker/sowieso bellen.

Когда́-нибудь она́ **напи́шет** кни́гу.
Ooit zal ze een boek schrijven.

* bij een **openvolging van handelingen** die hun natuurlijke **eindpunt** bereiken

Позáвтракаю и **пойду́** на рабо́ту.
Ik ga ontbijten en (dan/daarna) naar mijn werk.

In het Russisch moet voor een **handeling in de toekomst** haast altijd een **toekomstige tijd** worden gebruikt. Daarin is het Russisch strikter dan het Nederlands.

In het Nederlands wordt de toekomstige tijd eigenlijk betrekkelijk weinig gebruikt. Ook als het over de toekomst gaat, komen we vaak een tegenwoordige tijd tegen:

Volgend jaar krijg ik een nieuwe functie. (niet: zal ik ... krijgen)

In het Russisch wordt onder meer een toekomstige tijd gebruikt na woorden als когда́ *wanneer*, как то́лько *zodra*, пре́жде тем *voordat* en пока́ не *zolang niet*, *totdat*:

Когда он напишет письмо, он пойдёт на почту.
Als hij de brief af heeft, gaat hij naar het postkantoor.

Как только узнаю, тебе pošлю сообщение.
Zodra ik het weet, stuur ik je een bericht.

Я подожду, **пока** он **не** придёт.
Ik zal wachten totdat hij er is.

8.7 Aspect en de gebiedende wijs

8.7.1 Bevestigende zinnen

In bevestigende zinnen met een gebiedende wijs wordt het **perfectieve aspect** gebruikt:

* bij een verzoek, wens of eis om (éénmaal) een handeling te verrichten die tot een situatiewisseling moet leiden

Пожáлуйста, да́йте мне эту книгу.	<i>Geeft u me alstublieft dat boek.</i>
На зáвтра выучите слова́ урóка № 2.	<i>Leer voor morgen de woorden van les 2.</i>
Закрóй , пожáлуйста, дверь, здесь хóлдно.	<i>Doe alsjeblieft de deur dicht, het is hier koud.</i>
Прочитай́ эту статью, тогда́ поймёшь.	<i>Lees dat artikel, dan zul je het begrijpen.</i>

Het **imperfectieve aspect** moet worden gebruikt:

- * bij een verzoek, wens of eis een **herhaalde handeling** te verrichten

Открывáй окнó кáждое ўтро.	<i>Doe elke morgen het raam open.</i>
Пишите́ вáшей сестре́ кáждый мéсяц.	<i>Schrijf uw zus elke maand.</i>
- * bij een verzoek een al lopende of eerder onderbroken handeling voort te zetten

Верь в побéду!	<i>Blijf geloven in de overwinning!</i>
Пожáлуйста, читáйте дáльше.	<i>Leest u alstublieft verder.</i>
- * als aansporing om een in de context bekende handeling onmiddellijk te beginnen

Вставáй , ужé вóсемь часóв.	<i>Opstaan, het is al acht uur.</i>
Лíза, что случíлось? Расскáзывай!	<i>Liza, wat is er gebeurd? Vertel op!</i>
Чегó же вы ждёте? Начинáйте!	<i>Waarop wacht u? Begint u maar!</i>
Прочитай́ этот текст. Ну, читáй!	<i>Lees die tekst. Vooruit, beginnen.</i>
- * als signaal aan de aangesprokene om te doen waarvoor hij eigenlijk geen toestemming nodig heeft

Входите́!	<i>Komt u binnen.</i>
Проходите́!	<i>Komt u verder.</i>
Садитесь!	<i>Gaat u zitten.</i>

8.7.2 Ontkennende zinnen

In zinnen met een ontkennende gebiedende wijs wordt bijna altijd een **imperfectief werkwoord** gebruikt. Het gaat dan om een **verbod** of een verzoek/advies 'om iets niet te doen':

Не звонí ему́.	<i>Bel hem niet.</i>
Не открывáйте дверь.	<i>Doe de deur niet open.</i>
Никому́ не рассказывáйте об éтом.	<i>Vertel dat aan niemand.</i>

Een **perfectief werkwoord** moet worden gebruikt wanneer de gebiedende wijs dient als **waarschuwing**. De spreker voorziet voor de aangesprokene ongewenste gevolgen en probeert die nog af te wenden:

Смотри, **не упади!**

Не забудь твою ручку!

Не испугайся!

Kijk uit, val niet!

Vergeet je pen niet!

Schrik niet!

9. WERKWOORDEN VAN BEWEGING

9.1 Inleiding

Om diverse vormen van beweging (gaan, lopen, rijden, vliegen, kruipen e.d.) uit te drukken kent het Russisch een speciale groep werkwoorden, de zogenoemde **werkwoorden van beweging**. Een bijzonder kenmerk van deze werkwoorden van beweging is dat ze **binnen het imperfectief** paarsgewijs voorkomen:

- **gerichte** werkwoorden
- **ongerichte** werkwoorden

De belangrijkste werkwoorden van beweging zijn de volgende:

gericht	ongericht	
идти́	ходи́ть	<i>lopen, gaan (te voet)</i>
еха́ть	э́здить	<i>rijden, gaan (met een vervoermiddel)</i>
нести́	носи́ть	<i>dragen, brengen (te voet)</i>
вести́	води́ть	<i>leiden, voeren, brengen (te voet)</i>
везти́	вози́ть	<i>vervoeren, brengen (met een vervoermiddel)</i>
бежа́ть	бе́гать	<i>hardlopen, rennen</i>
летéть	летáть	<i>vliegen, gaan (per vliegtuig)</i>
плыть	пла́вать	<i>zwemmen, varen²¹</i>

Verschillende manieren van *gaan* en *brengen*

Bij het vertalen van **gaan** moet in het Russisch altijd bekeken worden welk werkwoord in die situatie gebruikt moet worden: идти́/ходи́ть, еха́ть/э́здить of zelfs летéть/летáть:

Я иду́ на вокза́л.	<i>Ik ga (= loop) naar het station.</i>
Я э́ду в Амстерда́м.	<i>Ik ga (= rijd) naar Amsterdam.</i>
Я лечу́ в Москва́у.	<i>Ik ga (= vlieg) naar Moskou.</i>

Iets soortgelijks geldt voor **brengen**: daarbij moet gekozen worden tussen нести́/носи́ть, везти́/вози́ть en вести́/води́ть:

Вот идёт мой друг ...	<i>Daar loopt mijn vriend ...</i>
Он несёт кни́ги в библиоте́ку.	<i>Hij brengt de boeken naar de bibliotheek. (= onder zijn arm)</i>
Он везёт кни́ги в библиоте́ку.	<i>Hij brengt de boeken naar de bibliotheek. (= op een karretje)</i>
Он ведёт сы́на в шко́лу.	<i>Hij brengt zijn zoontje naar school. (= aan de hand)</i>

9.2 Gericht en ongericht

9.2.1 Verplaatsing in één richting: gericht

De gerichte werkwoorden worden gebruikt om **een verplaatsing in één richting** weer te geven:

²¹ Daarnaast gaat het om лезть – лáзить *klimmen*; ползти́ – по́лзать *kruipen*; кати́ть – ката́ть *rollen*; тащи́ть – таска́ть *slepen, trekken*; гнать – гоня́ть *jagen, (voort)drijven*.

Он **идёт** сейчас в школу.
 Этот автобус **идёт** в центр.
 Пора **ехать** домой.
 Сегодня мы **едём** в Амстердам.
 Ребёнок **бежит** к матери.
 Куда ты **несёшь** этот пакет?

*Hij is onderweg naar school.
 Die bus gaat naar het centrum.
 Het is tijd om naar huis te gaan.
 Vandaag gaan we naar Amsterdam.
 Het kindje rent naar zijn moeder.
 Waar breng jij dat pakje heen?*

Bij deze gerichte werkwoorden van beweging staat het idee van *gerichtheid* en *voortgang* centraal: de beweging voert ergens heen en er is sprake van nadering van dit eindpunt. Dit beeld is het duidelijkst als je je kunt voorstellen dat de beweging plaatsvindt langs een zeker *traject* dat van de ene plaats naar de andere leidt.

9.2.2 Verplaatsing niet in één richting: ongericht

De ongerichte werkwoorden van beweging wijzen op een **verplaatsing niet in één richting**. Concreet moet een ongericht werkwoord gebruikt in de volgende gevallen:

- bij een verplaatsing in **allerlei verschillende richtingen**

Он хóдит по комнате.	<i>Hij loopt door de kamer (heen en weer).</i>
Туристы éздили по городу.	<i>De toeristen hebben een rondrit door de stad gemaakt.</i>
Они плáвают в канале около моста.	<i>Ze zwemmen in het kanaal bij de brug.</i>

- bij een eenmalige verplaatsing **heen en terug (in het verleden)**: naar een bepaald doel en daarna terug naar het uitgangspunt

Вчера я хóдил в театр.	<i>Ik ben gisteren naar het theater geweest.</i>
В прошлом году мы летáли в Америку.	<i>We zijn vorig jaar naar Amerika geweest.</i>
Где ты был? Я плáвал на другой берег.	<i>Waar ben je geweest? Ik ben naar de overkant gezwommen.</i>

- als het niet gaat om een concrete verplaatsing, maar om de verplaatsing als **eigenschap**, het **vermogen** een verplaatsing uit te voeren, of in de context van het **gevoel** dat iemand bij die verplaatsing ervaart

Ребёнок уже хóдит .	<i>Het kindje loopt al (kan al lopen).</i>
Кóле шесть лет, он уже хóдит в школу.	<i>Kolja is al zes, hij gaat al naar school.</i>
Дерево плáвает .	<i>Hout blijft drijven.</i>
Она хорошо вóдит машину.	<i>Zij kan goed autorijden.</i>
Я умею плáвать .	<i>Ik kan zwemmen.</i>
Я люблю плáвать .	<i>Ik hou van zwemmen.</i>

9.2.3 Herhaalde verplaatsing

Bij **herhaalde verplaatsingen** wordt de keuze tussen een gericht of ongericht werkwoord bepaald door datgene waar de spreker of schrijver aan denkt:

- ongericht: aan zowel de heenweg als de terugweg

Каждый день он éздит на работу.	<i>Hij rijdt elke dag naar zijn werk.</i>
Каждый год гóси летáют на юг.	<i>Ganzen vliegen elk jaar naar het zuiden.</i>
Я часто хожý в кино.	<i>Ik ga vaak naar de bioscoop.</i>
Они часто хóдят к ним в гости.	<i>Ze gaan vaak bij hen op bezoek.</i>
Два раза в месяц он éздил в Париж.	<i>Hij ging twee keer per maand naar Parijs.</i>
Теперь он каждую неделю бúдет хóдить в бассейн.	<i>Voortaan gaat hij elke week naar het zwembad.</i>

- gericht: slechts aan één richting

Каждое утро он **едет** на работу.
В сентябрé эти гýси **летят** на юг.

*Hij rijdt elke ochtend naar zijn werk.
In september vliegen die ganzen naar het zuiden.*

9.2.4 Overdrachtelijk gebruik

Als werkwoorden van beweging in overdrachtelijke, niet-letterlijke betekenis worden gebruikt, wordt meestal een **gericht werkwoord** gebruikt.

Часы **идут**.

Het horloge loopt.

Врéмя **летит**.

De tijd vliegt.

Идёт снег.

Het sneeuwt.

Вчера **шёл** дождь.

Gisteren heeft het geregend.

Кудá **ведёт** ésta дорóга?

Waar gaat die weg naartoe?

Merk op dat in deze voorbeelden het gebruik van een gericht werkwoord eigenlijk ook voor de hand ligt: de wijzers van een klok lopen in één richting, net zoals de tijd in één richting verstrijkt, regen en sneeuw van boven naar beneden vallen en een weg uiteindelijk naar één bestemming leidt.

Het **ongerichte** werkwoord ligt gevoelsmatig voor de hand in een context van geruchten die de ronde doen (alle kanten op) of als een overdaad wordt aangegeven met de uitdrukking *ergens in zwemmen*:

Ходят слýхи, что магазин закрóется.

Het gerucht gaat dat de winkel dicht gaat.

Пельмéни **плáвали** в жирý.

De pelmeni zwommen in het vet.

Этот человек **плáвает** в деньгáх.

Die persoon zwemt in het geld.

Bij het werkwoordspaar *нести – носить* vinden we *нести отвéтственность* *de verantwoordelijkheid dragen* (gericht), naast het ongerichte *носить*, dat gebruikt wordt bij kleding en in de uitdrukking *носить имя* *een naam dragen*.

Кто **несёт** отвéтственность?

Wie draagt de verantwoordelijkheid?

Он **но́сит** тёмный костюм.

Hij heeft een donker pak aan.

9.3 Aspectparen

De werkwoorden van beweging vormen **geen aspectparen** in zuivere zin. Anders dan bij *писáть – написáть* en *читáть – прочитáть* – waarbij beide werkwoorden van het aspectpaar dezelfde betekenis hebben en alleen wat het aspect betreft verschillen – leidt het toevoegen van een voorvoegsel altijd tot betekenisverandering.

De gerichte en ongerichte werkwoorden van beweging vormen uitdrukkelijk ook geen aspectpaar met elkaar. Het gerichte *идти* en het ongerichte *ходить* zijn immers allebei imperfectief!

In een context waarin je een ‘neutraal’ perfectief werkwoord nodig hebt – dus zonder veel aan de betekenis te veranderen – wordt aan **gerichte werkwoorden** van beweging wel het **voorvoegsel по-** geplakt:

идти —→ пойти

gaan, lopen

эхать —→ поэхать

gaan, rijden

нести	→	понести	dragen
лететь	→	полететь	vliegen
etc.			

Het voorvoegsel по- zorgt ervoor dat de nadruk komt te liggen op het **begin van de handeling**. Dit betekenselement is het sterkst als er geen bestemming of eindpunt wordt genoemd:

Он посмотрёл на часы и **пошёл** быстрее. *Hij keek op zijn horloge en versnelde zijn pas (begon sneller te lopen).*

Als er wel een eindpunt wordt genoemd, is de nadruk op het begin van de handeling minder sterk, omdat de spreker ervan uitgaat dat de bestemming feitelijk ook wordt bereikt. Vergelijk de volgende zinnen:

Где Игорь? Он **пошёл** в театр. *Waar is Igor? Die is naar het theater. (= is vertrokken naar het theater)*

Игорь **шёл** в театр, когда встретил друга. *Igor was op weg naar het theater, toen hij een vriend tegenkwam.*

Игорь **ходил** в театр. *Igor is naar het theater geweest. / Igor ging vaak naar het theater.*

Andere voorbeelden van gerichte werkwoorden van beweging met het voorvoegsel по-:

Фильм кончился . Зрители встали и пошли к выходу	<i>De film was afgelopen. De toeschouwers stonden op en begaven zich naar de uitgang.</i>
Завтра я пойду в театр.	<i>Morgen ga ik naar het theater.</i>
Через неделю они полетят в Москву.	<i>Over een week gaan (vliegen) ze naar Moskou.</i>
Я сегодня поеду за книгами.	<i>Ik ga vandaag boeken halen.</i>
Завтра я понесу письмо к нему.	<i>Morgen breng ik hem de brief.</i>
Иван бросился в воду и с шумом поплыл .	<i>Ivan sprong in het water en begon met veel geplons te zwemmen.</i>

9.4 Voorvoegsels bij gerichte werkwoorden

Zoals gebruikelijk bij imperfectieve werkwoorden, worden werkwoorden van beweging perfectief als er een **voorvoegsel** aan vast wordt geplakt. Het gebruikelijkst is dit bij de **gerichte werkwoorden van beweging**.

Bij deze perfectieve werkwoorden met een voorvoegsel horen – ook weer geheel volgens verwachting – secundaire imperfectieven (zie §8.2.3). In veel gevallen worden deze secundaire imperfectieven gevormd met het *ongerichte* werkwoord van beweging. Als voorbeeld dient het voorvoegsel при-, dat het betekenselement van ‘aankomst’ of ‘aanwezigheid’ heeft.

	perfectief met при-	imperfectief met при-	
идти	прийти	приходить	dus niet: приидти of приидти
ехать	приехать	приезжать	dus niet: приездить
нести	принести	приносить	
вести	привести	приводить	
везти	привезти	привозить	
бежать	прибежать	прибегать	dus niet: прибегать
лететь	прилететь	прилетать	
плыть	приплыть	приплывать	dus niet: приплывать

Werkwoorden die zijn afgeleid van gerichte werkwoorden van beweging behouden het kenmerk van gerichtheid. Het gaat bij **прийти, приехать en приплыть** om het arriveren: te voet, per voertuig of al drijvend/zwemmend. Het gaat in ieder geval om een beweging in één richting.

Ook de van deze perfectieve werkwoorden afgeleide imperfectieven **приходить, приезжать en приплывать** hebben deze gerichte betekenis. Dat in **приходить** het *ongerichte* werkwoord van beweging **ходить** 'verstopt' zit, doet daar niets aan af.

Als imperfectief werkwoord kan **приходить** gebruikt worden in contexten die een imperfectief werkwoord vereisen, zoals herhaling, of in een ontkennende zin bij een verleden tijd of gebiedende wijs.

Hieronder zullen we van een aantal frequente voorvoegsels bekijken op welke manier ze de betekenis van het 'uitgangswerkwoord' veranderen. Bij elk voorvoegsel zijn slechts enkele voorbeelden van samenstellingen gegeven. In principe kan van elk gericht werkwoord met het gegeven voorvoegsel een samenstelling worden gevormd. In de genoemde aspectparen wordt het imperfectieve werkwoord het eerst genoemd.

▪ **в-** *naar binnen*

входить – войти	<i>naar binnen gaan</i>
въезжать – въехать	<i>naar binnen rijden</i>
вводить – ввести	<i>binnenbrengen, invoeren</i>

Шкаф был такой тяжёлый, что мы не смогли **внести** его в дом. *De kast was zo zwaar dat we hem niet het huis in kregen.*

Каждое утро госпожа Потáпова **вводит** детей в класс. *Elke morgen brengt mevrouw Potapova de kinderen de klas in.*

▪ **вы-** *naar buiten*

выносить – вынести	<i>naar buiten dragen, brengen</i>
выезжать – выехать	<i>naar buiten rijden</i>
вылетать – вылететь	<i>naar buiten vliegen</i>

Грузовик **выехал** из гаража. *De vrachtauto reed de garage uit.*

Все **вышли** из комнаты. *Iedereen ging de kamer uit.*

Bij **perfectieve werkwoorden** draagt het **voorvoegsel вы-** altijd de klemtoon. Zie verder het kader 'Perfectieve werkwoorden: вы-' in §8.2.1.

▪ **с-** *naar beneden*

сходить – сойти	<i>ergens vanaf komen</i>
сносить – снести	<i>neerhalen, afbreken</i>

Сойди немедленно с ковра! *Ga onmiddellijk van het tapijt af.*

Стáрые дома **снесли**. *De oude huizen werden afgebroken.*

▪ **при-** *aankomst, aanwezigheid*

приходить – прийти	<i>(aan)komen</i>
приезжать – приехать	<i>(aan)komen</i>
приносить – принести	<i>brengen (te voet)</i>

Почему-то Аня не **приехала** с мужем.

Om de een of andere reden is Anja niet met haar man gekomen.

Каждый день я **приношу** с собой газету.
Он показal нам фотографии, которые он **принёс** с собой.

*Elke dag breng ik een krant mee.
Hij heeft ons de foto's laten zien die hij had meegebracht.*

▪ **у- afwezigheid**

уходить – уйти *weggaan, vertrekken*
уезжать – уехать *wegrijden, vertrekken*
уводить – увести *wegbrengen, weghalen*

Катя **уехала** к своему другу на неделю. *Katja is voor een week naar haar vriend vertrokken.*
Полицейские **увели** всех, кто демонстрировал на площади. *De agenten voerden iedereen af die op het plein stond te demonstreren.*

▪ **про- doorheen; langs**

проходить – пройти *lopen door; lopen langs; verstrijken; afleggen*
проводить – провести *leiden door; leiden langs; doorbrengen (tijd)*

Женщина **прошла** через парк и пошла налево. *De vrouw liep het park door en sloeg links af.*
Кто это **прошёл** мимо окна? *Wie liep daar langs het raam?*
Они **прошли** двадцать километров. *Ze hadden twintig kilometer afgelegd.*
Мы **провели** в Москве только шестнадцать часов. *We hebben maar zestien uur in Moskou doorgebracht.*

▪ **пере- over**

переходить – перейти *oversteken*
переезжать – переехать *oversteken; verhuizen*
переводить – перевести *overbrengen; vertalen*

Маша **перешла** через улицу. *Masja stak de straat over.*
Наша армия **перешла** границу. *Ons leger is de grens overgestoken.*
Кто **перевёл** эту статью? *Wie heeft dit artikel vertaald?*

▪ **под- nadering**

подходить – подойти *naderen, op (iets/iemand) toelopen*
подъезжать – подъехать *naderen, komen aanrijden*

Максим встал с постели и **подошёл** к окну. *Maksim stond op van zijn bed en liep naar het raam.*
Немецкая армия **подошла** к столице. *Het Duitse leger was de hoofdstad genaderd.*

▪ **от- verwijdering; bij overgankelijke werkwoorden ook: terug-**

отходить – отойти *zich verwijderen; vertrekken (van bus, trein)*
относить – отнести *wegbrengen; terugbrengen*

Поезд в Санкт-Петербург **отходит** в час. *De trein naar Sint-Petersburg vertrekt om één uur.*
Завтра Маша **отнесёт** книгу в библиотеку. *Morgen brengt Masja het boek terug naar de bibliotheek.*

▪ **за- beweging 'en passant'; achter**

заходить – зайти *aanlopen bij; verdwijnen achter*
заносить – занести *langsbrengen, afgeven*

Серёжа часто **заходит** к нам по пути домой. *Sergej komt op weg naar huis vaak bij ons langs.*

Я вам **занесу́** письмо́.
Он **зашёл** за угол.

*Ik geef de brief wel even bij u af.
Hij verdween om de hoek.*

Afleidingen van **идти́**

Samenstellingen van **идти́** met een voorvoegsel hebben een **afwijkende spelling**.

In de infinitief gaan deze afleidingen uit op **-йти́**. Ook in de tegenwoordige tijd (of eigenlijk, omdat het over perfectieve werkwoorden gaat: perfectieve toekomstige tijd) komt deze **-й-** terug.

войти́	войду́, войдёшь, войдёт ...
выйти́	выйду, выйдёшь, выйдет ...
сойти́	сойду́, сойдёшь, сойдёт ...

Alleen bij **прийти́** vervalt deze **-й-** in de tegenwoordige tijd:

прийти́	приду́, придёшь, придёт ...
---------	-----------------------------

9.5 Voorvoegsels bij ongerichte werkwoorden

Net als gerichte werkwoorden worden ongerichte werkwoorden van beweging **perfectief** als ze worden gecombineerd met een voorvoegsel. Ze blijven daarbij ongericht: het gaat nog steeds om verplaatsingen die niet in één richting plaatsvinden.

Het aantal voorvoegsels dat met ongerichte werkwoorden kan worden verbonden is niet zo groot. Ze voegen bovendien slechts relatief abstracte betekenselementen toe. We beperken ons hier tot **по-**, **за-** en **с-**.

▪ **по-** *gedurende een (korte) tijd heen en weer/rond...*

Het voorvoegsel **по-** benadrukt de begrenzing van de handeling in de tijd.

повозить	<i>even (heen en weer, rond)rijden (overgankelijk)</i>
поводить	<i>even (heen en weer, rond)leiden</i>
походить	<i>even (heen en weer, rond)lopen</i>
полетать	<i>even (heen en weer, rond)vliegen</i>
поносить	<i>even (heen en weer, rond)dragen</i>
побегать	<i>even (heen en weer, rond)rennen</i>
поездить	<i>even (heen en weer, rond)rijden</i>
поплавать	<i>even (heen en weer, rond)zwemmen</i>

Он походил по комнате и сел.	<i>Hij liep even door de kamer en ging zitten.</i>
Мама поносила ребёнка по комнате и уложила его в постельку.	<i>Mama droeg het kind even door de kamer en stopte het in z'n bedje.</i>

Мы поехали по городу и потом поехали домой.	<i>We reden even door de stad en gingen toen naar huis.</i>
--	---

Давай походим по деревне.	<i>Laten we even door het dorp lopen.</i>
----------------------------------	---

Пусть они побегают по саду.	<i>Laten ze maar even rondrennen door de tuin.</i>
------------------------------------	--

Мне хочется поездить по Италии.	<i>Ik wil graag een tijdje rondreizen door Italië.</i>
--	--

▪ **за-** *beginnen heen en weer/rond te ...*

Met het voorvoegsel **за-** wordt het begin van de handeling aangeduid. Het aantal werkwoorden dat met **за-** kan worden gecombineerd is kleiner dan met **по-**. De meeste combinaties behoren bovendien stilistisch tot de spreektaal.

заходить	<i>beginnen (heen en weer/rond) te lopen</i>
забегать	<i>beginnen (heen en weer/rond) te rennen</i>
Он встал и быстро заходил по комнате.	<i>Hij stond op en begon snel door de kamer rond te lopen.</i>
Когда услышали шум, все встали и забегали .	<i>Toen ze het lawaai hoorden, stonden ze allemaal op en begonnen heen en weer te rennen.</i>

▪ **c- één enkele beweging heen en terug**

Verbindingen van **c-** met ongerichte werkwoorden van beweging hebben de betekenis *iets bezoeken, één keer ergens heen gaan en na gedane zaken terugkomen.*

сводить	<i>(even heen en terug) brengen</i>
сходить	<i>(even heen en terug) lopen</i>
слетать	<i>(even heen en terug) vliegen</i>
сбегать	<i>(even heen en terug) rennen</i>
съездить	<i>(even heen en terug) rijden</i>
Слушай, сходи -ка ты к Анне и посмотри, что там у неё делается.	<i>Luister, ga eens even bij Anna kijken wat er daar (bij haar) aan de hand is.</i>
Лена сбегала на рынок и купила ведро малины.	<i>Lena rende even vlug heen en weer naar de markt en kocht een emmer frambozen.</i>
Я давно знаю ваше мнение и мог бы купить этот дом за глаза; но я всё-таки съездил его посмотреть.	<i>Ik weet al lang hoe u er over denkt en had het huis ongezien kunnen kopen; maar toch ben ik het even wezen bekijken.</i>
Дети уже дома? Как вы быстро съездили за ними!	<i>Zijn de kinderen al thuis? Wat heeft u die snel gehaald!</i>
Вы должны сводить жену на этот новый фильм.	<i>U moet uw vrouw meenemen naar die nieuwe film.</i>

Werkwoorden van beweging: dubbelvormen

Bij samengestelde werkwoorden van beweging kan sprake zijn van dubbelvormen: één werkwoord met twee verschillende betekenissen.

Bij het perfectieve werkwoord *сойти* hoort het **secundaire imperfectief** *сходить*. De werkwoorden van dit aspectpaar zijn allebei gericht, met als betekenis *ergens vanaf komen*. Daarnaast bestaat een **perfectief werkwoord** *сходить*, afgeleid van het ongerichte werkwoord van beweging *ходить*. Het betekent *even heen en terug lopen*.

сходить (perfectief)

Сначала он **сходил** в театр за билетами, а потом он пошёл в магазин.
Eerst was hij naar het theater geweest voor kaartjes, en daarna ging hij naar de winkel.

сходить (imperfectief)

Больной старик не **сходил** с постели.
De zieke oude man kwam het bed niet uit.

Hetzelfde verschijnsel treedt op bij *заходить*: het kan het **secundaire imperfectief** zijn bij *зайти* *aanlopen bij, bij iemand langsgaan* en een **perfectief** werkwoord met de betekenis *beginnen rond te lopen*.

Bij samenstellingen met *-бегать* treedt een accentverschil op: bij *забегать* hoort het **secundaire imperfectief** *забегать langsgaan bij*. Van het ongerichte *бегать* wordt het **perfectieve** *забегать* *beginnen rond te rennen* afgeleid. Gesproken zijn deze vormen te onderscheiden aan hun klemtoon, in geschreven vorm valt het onderscheid weg.

забегать (perfectief)

Соба́ка забегала́ по двору́.

*De hond begon over de binnenplaats rond te rennen.***забегать (imperfectief)**

Соба́ка забегала́ в ка́ждый двор.

*De hond rende elke binnenplaats op.***9.6 Overzicht van afleidingen**

De in de vorige paragrafen behandelde afleidingen van werkwoorden van beweging worden samengevat in onderstaande tabel. Dit wordt gedaan aan de hand van de afleiding met het voorvoegsel *c-*, omdat dit zowel bij gerichte als bij ongerichte werkwoorden voorkomt. Dubbelvormen en bijna-dubbelvormen (zie het kader ‘Werkwoorden van beweging: dubbelvormen’, §9.5) worden aangegeven met een grijze achtergrond.

gericht					ongericht	
	perfectief	sec. imperfectief	perfectief			
идти́ →	сойти́ →	сходи́ть	сходи́ть ←	ходи́ть		
ехать́ →	съехать́ →	съезжа́ть	съезди́ть ←	эзди́ть		
нести́ →	снести́ →	сноси́ть	сноси́ть ←	носи́ть		
вести́ →	свести́ →	своди́ть	своди́ть ←	води́ть		
везти́ →	свезти́ →	свози́ть	свози́ть ←	вози́ть		
бежа́ть →	сбежа́ть →	сбегáть	сбегáть ←	бегáть		
летéть →	слетéть →	слетáть	слетáть ←	летáть		
плыть →	сплыть →	сплывáть	сплávать ←	плávать		

10. DEELWOORDEN EN GERUNDIA

10.1 Inleiding

10.1.1 Deelwoorden

Deelwoorden (ook: participia) zijn een belangrijk onderdeel van het Russisch. Een bladzijde normaal geschreven Russisch is vaak totaal onbegrijpelijk voor iemand die deelwoorden niet kan thuisbrengen. Ook zijn deelwoorden gebruikelijke in de formele gesproken taal, bijvoorbeeld in toespraken, lezingen, vergaderingen en nieuwsberichten. In normale gesproken taal ('ongedwongen taalgebruik') zijn deelwoorden juist zeldzaam, op vaste wendingen na.

Vanwege het beperkt aantal situaties waarin je als spreker zelf deelwoorden moet vormen, is het vooral belangrijk om deelwoorden te kunnen **herkennen** en op de hoogte te zijn van hun **betekenis**.

Dat herkennen is niet erg moeilijk: elk deelwoord heeft een **duidelijk eigen vormkenmerk** (zie §10.2).

Daarnaast is het van belang op te letten op de **accentuatie** van deelwoorden. Je zult namelijk geregeld in de omstandigheid belanden dat je een deelwoord in een geschreven tekst zult moeten oplezen.

De **belangrijkste vorm** die je zelf gemakkelijk moet kunnen maken is de **korte vorm** van het **voltooid passief deelwoord** (zie §10.6.2). Deze vorm wordt gebruikt in veelvoorkomende passieve zinnen van het type *De winkel werd geopend* en *Het werk is gedaan*.

Een deelwoord is een werkwoordsvorm die tegelijkertijd **een soort adjectief** is. Er is dus geen principieel verschil tussen de volgende twee zinnen:

умный студент	<i>de slimme student</i>
читающий студент	<i>de lezende student</i>

Net als een bijvoeglijk naamwoord heeft de werkwoordsvorm читающий een getal, geslacht en naamval. Hij congrueert met студент: het is een nominatief enkelvoud mannelijk, zoals de uitgang -ий ook laat zien.

Ook het Nederlands kent deelwoorden. Maar waar een Nederlands werkwoord er maar één heeft (bijvoorbeeld *lezende*, van *lezen*), beschikt het Russisch over **vier deelwoorden**.

In de verbinding читающий студент hebben we te maken met een **tegenwoordig actief deelwoord**. Daarnaast kan van читать ook een **tegenwoordig passief deelwoord** worden gevormd: читаемый. Dat betekent dus niet 'lezende' (actief), maar 'gelezen wordende' (passief):

читаемая книга	<i>het gelezen wordende boek; het boek dat gelezen wordt</i>
----------------	--

Naast twee tegenwoordige deelwoorden kent het Russisch ook twee verleden deelwoorden. Zo luidt van читать het **verleden actief deelwoord** читавший:

читавшие студенты	<i>de gelezen hebbende studenten; de studenten die lazen</i>
-------------------	--

Het **verleden passief deelwoord**, ten slotte, wordt alleen gevormd van perfectieve, overganke-lijke werkwoorden. In dit geval dus niet van het imperfectieve читать, maar van het perfectieve прочитать: прочитанный.

прочитанная книга *het gelezen zijnde boek; het gelezen boek*

Behalve direct vóór het woord waar het bij hoort, kan een deelwoord ook aan het begin van een **betrekkelijke bijzin** staan:

Студэнт, читающий книгу, сидит за столом.

De student die een boek leest, zit aan tafel.

Я вижу студэнта, читающего книгу.

Ik zie de student die een boek leest.

Net als in читающий студэнт komt het deelwoord читающий in de eerste zin hierboven in naamval (nominatief), getal (enkelvoud) en geslacht (mannelijk) overeen met студэнт, het woord waar het bij hoort. Dit geldt ook voor читающего, dat net als студэнта een accusatief enkelvoud mannelijk is.

Maar de deelwoorden читающий en читающего maken tegelijkertijd óók deel uit van het gezegde van de bijzin (читающий/читающего книгу). Van dit werkwoordelijk gezegde hangt het lijdend voorwerp книгу af.

Zie verder §10.7 voor meer informatie over het gebruik van de deelwoorden.

10.1.2 Gerundia

Een gerundium is een werkwoordsvorm die in een zin fungeert als **bijwoord** of als **gezegde in een bijwoordelijke bijzin**. Het gerundium drukt daarbij een **nevenhandeling** uit, waar het hoofdwerkwoord van de gehele zin de hoofdhandeling uitdrukt.

Het Russisch kent twee gerundia:

▪ imperfectief gerundium

Читая книгу, студэнт вошёл в комнату.

Lezende een boek kwam de student de kamer binnen. (letterlijk)

De student kwam al lezend de kamer binnen. (vrij)

▪ perfectief gerundium

Прочитав книгу, студэнт пошёл домой.

Gelezen hebbende het boek, ging de student naar huis. (letterlijk)

Toen hij het boek uit had, ging de student naar huis. (vrij)

Het **imperfectief gerundium** drukt uit dat de **nevenhandeling gelijktijdig** plaatsvindt met de hoofdhandeling van de zin. Het **perfectief gerundium** geeft aan dat de **nevenhandeling aan de hoofdhandeling voorafgaat**.

In de bovenstaande zinnen geven de bijwoordelijke bijzinnen чита́я книгу en прочита́в книгу antwoord op respectievelijk de vraag ‘Hoe kwam de student de kamer binnen?’ en ‘Wanneer ging de student naar huis?’

Het **onderwerp** van een gerundium is **altijd hetzelfde** als het **onderwerp van de hoofdzin**.

Я вижу тебя, чита́я газету.

Ik zie jou, terwijl ik de krant lees.

De enige die in deze zin de krant kan lezen is de *ik* uit het onderwerp van de hoofdzin. De interpretatie waarin het de *jij*-persoon uit het lijdend voorwerp van de hoofdzin kan zijn, is onmogelijk.

Het grote **verschil met een deelwoord** is dat een **gerundium onveranderlijk** is. Het komt dus niet overeen in getal, geslacht of naamval met een ander woord.

Dit is hetzelfde verschil als tussen bijvoeglijke naamwoorden (veel vormen) en daarvan afgeleide bijwoorden (één vorm). Zo verandert het bijwoord *громко* **luid** in onderstaande zin niet als het onderwerp van geslacht verandert:

Студэнт **громко** вошёл в комнату.
De student kwam **luid** de kamer binnen.

Студэнтка **громко** вошла в комнату.
De studente kwam **luid** de kamer binnen.

10.2 Overzicht van de deelwoorden en gerundia

De vier deelwoorden van het Russisch (zie §10.1) hebben elk twee kenmerken: ze zijn *actief* of *passief*, en behoren tot de *tegenwoordige* of tot de *verleden tijd*. De indeling volgens deze kenmerken leidt tot de tabel hieronder, waarin ook het belangrijkste vormkenmerk is weergegeven.

	actief	passief
tegenwoordig	TAD – §10.3 -Щ- <ul style="list-style-type: none"> ▪ imperfectief ▪ читающий студэнт ▪ 'студэнт, который читает' ▪ 'de lezende student' 	TPD – §10.5 -М- <ul style="list-style-type: none"> ▪ imperfectief + overgankelijk ▪ читаемая книга ▪ 'книга, которую читают' ▪ 'het gelezen wordende boek'
verleden	VAD – §10.4 -(В)Ш- <ul style="list-style-type: none"> ▪ perfectief, imperfectief ▪ читавший студэнт ▪ 'студэнт, который читал' ▪ 'de student die aan het lezen was' 	VPD – §10.6 -НН-/-Т- <ul style="list-style-type: none"> ▪ perfectief + overgankelijk ▪ прочитанная книга ▪ 'книга, которую прочитали' ▪ 'het gelezen zijnde boek'

De belangrijkste deelwoorden in de praktijk zijn de deelwoorden **linksboven** en **rechtsonder** in het schema: het tegenwoordig actief deelwoord (TAD) en het verleden passief deelwoord (VPD).

Het **wederkerende achtervoegsel -ся** (zie §7.2) wordt bij de deelwoorden nooit verkort: het **luidt altijd -ся**, ook na klinkers:

находящийся	
находящегося	(dus niet: находящегось)
находящемся	(dus niet: находящемсь)
находившаяся	(dus niet: находившаясь)
находившимися	(dus niet: находившимись)

Het Russisch kent **twee gerundia**: het imperfectief gerundium en het perfectief gerundium. Elk zijn ze goed herkenbaar aan een duidelijk vormkenmerk:

imperfectief – §10.8	-Я (-ЯСЬ) <ul style="list-style-type: none"> ▪ imperfectief ▪ чита́я ▪ 'al lezend'
perfectief – §10.9	-В (-ВШИСЬ) <ul style="list-style-type: none"> ▪ perfectief ▪ прочита́в ▪ 'gelezen hebbend; toen het uit was'

Het **wederkerende achtervoegsel** (zie §7.2) wordt bij de gerundia **altijd verkort tot -сь**:

находя́сь
 находя́в**шись** (niet: ~~находя́всь~~)

10.3 Tegenwoordig actief deelwoord (ТАД)

Het tegenwoordig actief deelwoord (ТАД) kan uitsluitend worden gevormd van **imperfectieve** werkwoorden.

- Basis: **3e persoon meervoud** van de tegenwoordige tijd **minus -т**
- Uitgang: **-щий**
- Accent:
 - **e-vervoeging**: zoals in de **3e persoon meervoud**
 - **i-vervoeging**: zoals in de **infinitief**

	infinitief	3e persoon mv.	ТАД
e-vervoeging	бéгать <i>rennen</i>	бéгаю-т	[vorm + accent] бéгающий
	дава́ть <i>geven</i>	даю́-т	[vorm + accent] даю́щий
	нести́ <i>dragen</i>	несу́-т	[vorm + accent] несу́щий
	писа́ть <i>schrijven</i>	пи́шу-т	[vorm + accent] пи́шущий
	интересова́ться <i>zich interesseren voor</i>	интересу́ю-т-ся	[vorm + accent] интересу́ющийся
i-vervoeging	вéрить <i>geloven</i>	вéря-т	[vorm] ве́ря-щий [accent] ве́рящий
	говори́ть <i>praten</i>	говоря́-т	[vorm] говоря́-щий [accent] говоря́щий
	находи́ться <i>zich bevinden</i>	находи́-т-ся	[vorm] находи́-щийся [accent] находи́щийся

Uitzonderingen met betrekking tot het accent treffen we aan bij enkele werkwoorden van de i-vervoeging, zoals:

люби́ть *houden van* любя́-т любя́щий (niet: ~~люба́щий~~)
 терпе́ть *dulden* те́рпя-т те́рпящий (niet: ~~терпа́щий~~)

Voorbeelden van zinnen met het tegenwoordig actief deelwoord:

Вот студéнты, **изуча́ющие** ру́сский язы́к. Hier zijn de studenten die Russisch studeren.

Я вижу студéнтов, изучающих русский язык.	Ik zie de studenten die Russisch studeren.
Мы говорим с профессором, читающим у нас курс высшей математики.	We praten met de professor die bij ons het college hogere wiskunde geeft.

10.4 Verleden actief deelwoord (VAD)

Het verleden actief deelwoord kan worden gevormd van **imperfectieve én perfectieve** werkwoorden.

- Basis: verleden tijd mannelijk **minus -л**
- Uitgang: **-вший**
- Accent: zoals in de verleden tijd mannelijk

infinitief	verleden tijd	VAD
открыть <i>openen</i>	откры-л	открывший
повернуть (<i>om</i>)draaien	поверну-л	повернувший
читать <i>lezen</i>	чита-л	читавший
смеяться <i>lachen</i>	смея-л-ся	смеявшийся
класть (<i>neer</i>)leggen	кла-л	клавший
красть <i>stelen</i>	кра-л	кравший
съесть <i>eten</i>	съе-л	съевший

Er zijn twee onregelmatige situaties bij de vorming van het VAD:

- Bij werkwoorden waarvan de verleden tijd mannelijk **niet op -л** uitgaat – denk bijvoorbeeld aan привык (van привыкнуть *wennen*), умер (van умереть *sterven*) en нес (van нести *dragen*) – is de uitgang niet -вший, maar **-ший**.

infinitief	verleden tijd	VAD
умереть <i>sterven</i>	умер	умерший
привыкнуть <i>wennen</i>	привык	привыкший
погибнуть <i>omkomen</i>	погиб	погибший
помочь <i>helpen</i>	помог	помогший
нести <i>dragen</i>	нес	несший
вырасти <i>opgroeien</i>	вырос	выросший

Sommige werkwoorden op -нуть behouden in het VAD het achtervoegsel -ну-, vaak facultatief. Het – goed herkenbare – VAD wordt dan geheel regelmatig gevormd met -вший:

infinitief	verleden tijd	VAD
исчезнуть <i>verdwijnen</i>	исчез	исчезнувший
достигнуть <i>bereiken</i>	достиг	достигший/достигнувший

- Bij werkwoorden van het type нести *dragen* waarvan de verleden tijd uitgaat op -л, wordt het VAD gevormd van de tegenwoordigtijdsstam. De laatste medeklinker daarvan blijft behouden. De uitgang luidt **-ший**, en de klemtoon ligt op de stam.

infinitief	тегеноwoordigtijdsstam	VAD
вести <i>leiden, voeren</i>	вед-	ведший
перевести <i>overbrengen</i>	перевед-	переведший
цвести <i>bloeien</i>	цвет-	цветший

Deze wijze van vorming geldt ook voor het onregelmatige werkwoord *идти gaan* (en samenstellingen, zoals *прийти arriveren*):

<i>идти gaan</i>	шед-	шедший
<i>прийти arriveren</i>	пришед-	пришедший

- De belangrijkste uitzondering met betrekking tot het accent is bij het werkwoord *умереть sterven*:

infinitief	verleden tijd	VAD	
<i>умереть sterven</i>	умер-	умерший	(niet: умерший)

Voorbeelden van zinnen met het verleden actief deelwoord:

Девушка, медленно **шедшая** по улице, вдруг остановилась. Het meisje, dat langzaam over straat liep, bleef plotseling staan.

Директор обратился к **собравшимся**. De directeur wendde zich tot de aanwezigen.

Я купил себе ручку, так **понаравившуюся** мне. Ik heb de pen gekocht die ik zo mooi vond.

10.5 Tegenwoordig passief deelwoord (TPD)

Het tegenwoordig passief deelwoord kan alleen gevormd worden van **imperfectieve, overgangelijke werkwoorden**. Het wordt bijna uitsluitend gebruikt in schrijftaal.

- Basis: **1e persoon meervoud** van de tegenwoordige tijd **minus -м**
- Uitgang: **-мый**
- Accent: zoals in de **1e persoon enkelvoud**

infinitief	1e persoon mv.	TPD
<i>бросать gooien</i>	бросаём	бросаемый
<i>читать lezen</i>	читаём	читаемый
<i>критиковать bekritisieren</i>	критикуём	критикуемый
<i>любить houden van</i>	любим	любимый

De belangrijkste uitzondering in de vorming betreft werkwoorden van het **type давать geven**. In de praktijk gaat het om *давать* en samenstellingen met *-знавать*. Bij deze werkwoorden wordt het tegenwoordig passief deelwoord afgeleid van de infinitiefstam:

infinitief	infinitiefstam	1e persoon mv.	TPD	
<i>давать geven</i>	дава-	даём	даваемый	(niet: даёмый)
<i>продавать verkopen</i>	продава-	продаём	продаваемый	(niet: продаёмый)
<i>узнавать herkennen</i>	узнава-	узнаём	узнаваемый	(niet: узнаёмый)

Het TPD kan van **relatief weinig werkwoorden** worden gevormd. Dat gaat verder dan de hierboven genoemde beperking dat het moet gaan om een imperfectief, overgangelijk werkwoord. Het is niet precies aan te geven welke typen werkwoorden de vorming van een TPD toelaten.

Min of meer normaal is de vorming van het tegenwoordig passief deelwoord bij de volgende groepen werkwoorden van de **e-vervoeging**:

- geprefigeerde secundaire imperfectieve werkwoorden

<i>вызывать oproepen</i>	вызываемый
<i>укладывать neerleggen</i>	укладываемый

- ongeprefigeerde imperfectieve werkwoorden op -овать

рисова́ть <i>tekenen</i>	рису́емый
организова́ть <i>organiseren</i>	организу́емый
критикова́ть <i>bekritisieren</i>	критику́емый
- werkwoorden op -авать (дава́ть, узнава́ть)

продава́ть <i>verkopen</i>	продава́емый
узнава́ть <i>herkennen</i>	узнава́емый

Bij de werkwoorden van de **i-vervoeging** is de vorming van een TPD slechts **zeer beperkt** mogelijk. Het kan onder meer gevormd worden van de volgende werkwoorden:

води́ть <i>leiden, voeren</i>	води́мый
вози́ть <i>vervoeren, brengen</i>	вози́мый
люби́ть <i>houden van</i>	люби́мый
носи́ть <i>dragen</i>	носи́мый
стро́ить <i>bouwen</i>	стро́имый

Voorbeelden van zinnen met het tegenwoordig passief deelwoord:

Изуча́емый нами́ язы́к о́чень тру́дный.

De taal die wij studeren is erg moeilijk.

Дождь и снег – явлéния прирoды, **вызвáемые** рéзким понижéнием температúры вóздуха.

Regen en sneeuw zijn natuurverschijnselen die worden veroorzaakt door een abrupte daling van de temperatuur van de lucht.

10.6 Verleden passief deelwoord (VPD)

Het verleden passief deelwoord (VPD) kan alleen worden gevormd van **perfectieve, overganke-lijke werkwoorden**. Het is het enige deelwoord dat op **twee verschillende manieren** gevormd wordt: de meeste werkwoorden vormen het VPD met het vormkenmerk **-HH-**, een kleiner deel met het vormkenmerk **-T-**.

Bovendien is het VPD het enige deelwoord waarvan niet alleen de **lange vorm** maar ook de **korte vorm** frequent voorkomt.

De lange vorm van het VPD wordt – net als bij bijvoeglijke naamwoorden (zie §3.7) – gebruikt als bijvoeglijke bepaling, zoals in de volgende context:

De **gelezen** kranten werden meegegeven met het oud papier.

De **verloren** wedstrijd was een grote teleurstelling voor de supporters.

De korte vorm van het VPD wordt alleen gebruikt om het gezegde te vormen in passieve zinnen (zie §13.6.1):

De kranten **zijn gelezen**.

De wedstrijd **werd verloren**.

De brief **zal worden geschreven** door Piet.

10.6.1 De lange vorm van het VPD

Het VPD met het vormkenmerk **-нн-** wordt gevormd van **drie specifieke werkwoordsgroepen**:

- Werkwoorden op **-ать/-ять**
 - Basis: infinitief **minus -ать/-ять**
 - Uitgang: **-анный/-янный**
 - Accent: **één lettergreep eerder** dan in de infinitief

infinitief	infinitiefstam	VPD
написа́ть <i>schrijven</i>	написа́-	напи́санный
назва́ть <i>noemen</i>	назва́-	на́званный
потеря́ть <i>verliezen</i>	потеря́-	потеря́нный
прочита́ть <i>lezen</i>	прочита́-	прочита́нный
посла́ть <i>sturen</i>	посла́-	посла́нный
да́ть <i>geven</i>	да́-	да́нный

- Werkwoorden op **-ить of -еть (met i-vervoeging)**
 - Basis: **1e persoon enkelvoud** tegenwoordige tijd **minus -y/-ю** (inclusief eventuele medeklinkerwisseling)
 - Uitgang: **-ённый/-енный**
 - Accent: volgt een eventuele **accentterugtrekking** in de tegenwoordige tijd

infinitief	tegenwoordige tijd	VPD
бро́сить <i>gooien</i>	бро́ш-у бро́сишь	[vorm] брош-енный [accent] бро́шенный
поста́вить <i>zetten</i>	поста́вл-ю поста́вишь	[vorm] поставл-енный [accent] поста́вленный
объясни́ть <i>uitleggen</i>	объясн-ю объясни́шь	[vorm] объясн-енный [accent] объясни́нный
пригласи́ть <i>uitnodigen</i>	приглаш-у́ пригласи́шь	[vorm] приглаш-енный [accent] приглаше́нный
купíть <i>kopen</i>	купл-ю ку́пишь	[vorm] купл-енный [accent] ку́пленный
осмотрéть <i>inspecteren</i>	осмотр-ю́ осмо́тришь	[vorm] осмотр-енный [accent] осмо́ренный
возврати́ть <i>teruggeven</i>	возвращ-у́ возврати́шь	[vorm] возвращ-енный [accent] возвраще́нный

De Kerkslavische medeklinkerwisseling **д → жд** komt in de vervoeging van de tegenwoordige tijd niet voor, maar duikt wel op bij het VPD (zie §7.5.3). Bij de betrokken werkwoorden wordt het accent in het VPD niet teruggetrokken.

infinitief	tegenwoordige tijd	VPD
осуди́ть <i>afkeuren</i>	осуж-у́ осу́дишь	осужде́нный (niet: осу́женный)
освободи́ть <i>bevrijden</i>	освобож-у́ освободи́шь	освобо́жденный (niet: освобо́женный)

- Werkwoorden met een **onregelmatige infinitief** (types нести́ *dragen*, печь *bakken*, класть *(neer)leggen*)

- Basis: **3e persoon enkelvoud** tegenwoordige tijd **minus -ет/-ёт**
- Uitgang: **-ённый/-енный**
- Accent: als in de **verleden tijd vrouwelijk**

украсть <i>stelen</i>	украд-ёт укра́ла	[vorm] украд-енный [accent] укра́денный
провести́ <i>doorvoeren</i>	провед-ёт прове́ла	[vorm] провед-енный [accent] прове́денный
принести́ <i>brengen</i>	принес-ёт принесла́	[vorm] принес-енный [accent] принесённый
сберечь <i>bewaren</i>	сбереж-ёт сберегла́	[vorm] сбереж-енный [accent] сбережённый

Het vPD van съестъ wordt gevormd van de stam съед-, zoals in de derde persoon meervoud:

съестъ <i>eten</i>	съед-ят съёла	[vorm] съед-енный [accent] съё́денный
--------------------	------------------	--

Het vPD van samenstellingen met идти́ – zoals пройти́ en найти́ – heeft een onregelmatig accent:

пройти́ <i>voorbijlopen</i>	пройд-ёт прошла́	[vorm] пройд-енный [accent] про́йденный (niet: пройдённый)
найти́ <i> vinden</i>	найд-ёт нашла́	[vorm] найд-енный [accent] най́денный (niet: найдённый)

Werkwoorden die niet in de hierboven gedefinieerde categorieën vallen, vormen het vPD met de uitgang **-тый**. Dit type vPD wordt als volgt gevormd:

- Basis: verleden tijd mannelijk **minus -л**
- Uitgang: **-тый**
- Accent: als in de **verleden tijd mannelijk**

infinitief	verleden tijd mannelijk	VPD
взять <i>nemen</i>	взя-л	взя́тый
вымыть <i>wassen</i>	вымы-л	вымы́тый
выпить <i>drinken</i>	выпи-л	выпиты́тый
двинуть <i>bewegen</i>	двину-л	двину́тый
забыть <i>vergeten</i>	забы-л	забы́тый
открыть <i>openen</i>	откры-л	откры́тый
принять <i>aannemen</i>	приня-л	приня́тый
спеть <i>zingen</i>	спе-л	спе́тый
сшить <i>naaien</i>	сши-л	сши́тый
начать <i>beginnen</i>	нача-л	нача́тый
запереть <i>af-, opsluiten</i>	запер	запер́тый

Een onregelmatig accent hebben werkwoorden op (beklemtoond) -ну́ть en -о́ть: bij deze werkwoorden trekt het accent één lettergreep terug:

infinitief	verleden tijd mannelijk	VPD
повернуть <i>omdraaien</i>	поверну́-л	пове́рнутый (niet: поверну́тый)
проколоть <i>doorsteken</i>	проколó-л	проко́лотый (niet: проколóтый)

Tot de werkwoorden die het VPD vormen met -тый behoren met name de volgende werkwoordtypes (zie §7.5.5):

- туре умерётъ
- туре вернётъ
- туре колётъ
- туре -нять (waaronder взять)
- туре мыть
- туре пить
- начётъ

Voorbeelden van zinnen met het gebruik van de lange vorm van het VPD:

Отнеси прочитанные книги в библиотеку.	<i>Breng de gelezen boeken terug naar de bibliotheek.</i>
В диктáнте, написанном Ивáном, было много ошибок.	<i>In het dictee dat door Ivan gemaakt was, zaten veel fouten.</i>
Вот пакéт, принесённый почтальоном.	<i>Hier is het pakje dat door de postbode is gebracht.</i>

10.6.2 De korte vorm van het VPD

De korte vorm van het VPD wordt – net als bij bijvoeglijke naamwoorden – afgeleid van de lange vorm.

Ten opzichte van de lange vorm van het VPD (met -нн-) verdwijnt er in de korte vorm één н: -н-. Het accent ligt op dezelfde lettergreep als in de lange vorm. Alleen als de lange vorm uitgaat op -ённый, dan heeft de korte vorm overal eindaccent.

infinities	lange vorm VPD	korte vorm VPD
написа́ть <i>schrijven</i>	написа́нный	написа́н, написа́на, написа́но, написа́ны
назва́ть <i>noemen</i>	назва́нный	назва́н, назва́на, назва́но, назва́ны
потеря́ть <i>verliezen</i>	потеря́нный	потеря́н, потеря́на, потеря́но, потеря́ны
поста́вить <i>zetten</i>	поста́вленный	поста́влен, поста́влена, поста́влено, поста́влены
объясни́ть <i>uitleggen</i>	объясни́нный	объясни́н, объясни́на, объясни́но, объясни́ны
освободи́ть <i>bevrijden</i>	освобо́ждённый	освобо́ждён, освобо́ждена, освобо́ждено, освобо́ждены
укра́сть <i>stelen</i>	укра́денный	укра́ден, укра́дена, укра́дено, укра́дены
провести́ <i>doorvoeren</i>	проведе́нный	проведе́н, проведена́, проведено́, проведены́
сбере́чь <i>bewaren</i>	сбереже́нный	сбереже́н, сбережена́, сбережено́, сбережены́

De korte vorm van het VPD van дать *geven* en сдать *afgeven* hebben een afwijkend accent. Andere samenstellingen met -дать gaan wel regelmatig (al heeft de vrouwelijke vorm dan facultatief eindaccent):

infinities	lange vorm VPD	korte vorm VPD
да́ть <i>geven</i>	да́нный	дан, дана́, дано́, даны́
сда́ть <i>afgeven</i>	сда́нный	сдан, сдана́, сдано́, сданы́
продáть <i>verkoopen</i>	продáнный	продáн, продáна (продана́), продáно, продáны
отда́ть <i>afgeven</i>	отда́нный	отда́н, отда́на (отдана́), отда́но, отда́ны
прида́ть <i>toevoegen</i>	прида́нный	прида́н, прида́на (придана́), прида́но, прида́ны

Bij werkwoorden die het VPD vormen met -т- volgt het accent in de korte vorm het accentverloop in de verleden tijd:²²

infinitief	lange vorm VPD	korte vorm VPD (verleden tijd)
взять <i>nemen</i>	взя́тый	взя́т, взя́та́, взя́то, взя́ты (взял, взяла́, взяло, взяли́)
забы́ть <i>vergeten</i>	забы́тый	забы́т, забы́та, забы́то, забы́ты (забы́л, забы́ла, забы́ло, забы́ли)
приня́ть <i>aannemen</i>	приня́тый	приня́т, приня́та́, приня́то, приня́ты (приня́л, приня́ла́, приня́ло, приня́ли)
спеть <i>zingen</i>	спе́тый	спе́т, спе́та, спе́то, спе́ты (спе́л, спе́ла, спе́ло, спе́ли)
сшить <i>naaien</i>	сши́тый	сшит, сши́та, сшито, сшиты (сшил, сшила́, сшило, сшили́)
нача́ть <i>beginnen</i>	нача́тый	нача́т, нача́та́, нача́то, нача́ты (нача́л, нача́ла́, нача́ло, нача́ли)
заперё́ть <i>af-, opsluiten</i>	за́пертый	за́перт, за́перта́, за́перто, за́перты (за́пер, за́перла́, за́перло, за́перли)
поверну́ть <i>omdraaien</i> проко́лоть <i>doorsteken</i>	пове́рнутый проко́лотый	пове́рнут, пове́рнута, пове́рнуто, пове́рнуты проко́лот, проко́лота, проко́лото, проко́лоты

10.7 Gebruik van de deelwoorden

10.7.1 Attributief gebruik

Alle vier de deelwoorden kunnen attributief worden gebruikt. Wanneer het deelwoord daarbij zelfstandig wordt gebruikt – dat wil zeggen: er staat geen nadere bepaling, lijdend voorwerp, voorzetselconstructie of iets dergelijks bij – staat het meestal vóór het woord waar het bij hoort:

Ма́ма смо́трит на **игра́ющих дете́й**.
Moeder kijkt naar de spelende kinderen.

Везде́ сиде́ли **смею́щиеся лю́ди**.
Overal zaten lachende mensen.

Упа́вшее де́рево блоки́ровало движе́ние трамва́ев.
De omgevallen boom blokkeerde het tramverkeer.

На́до отне́сти **про́читанные кн́иги** в библиоте́ку.
We moeten de gelezen boeken terugbrengen naar de bibliotheek.

Wanneer het deelwoord wél afhankelijke elementen bezit (bijvoorbeeld zoals hieronder: *in de tuin, op de weg, om de grap, in Moskou*), staat het gewoonlijk achter het woord waar het bij hoort, van de rest van de zin gescheiden met komma's.

Де́ти, **игра́ющие в саду́**, гро́мко крича́т.
De kinderen, die in de tuin aan het spelen zijn, schreeuwen hard.

Де́рево, **упа́вшее на доро́гу**, блоки́ровало движе́ние трамва́ев.
De boom, die op de weg was gevallen, blokkeerde het tramverkeer.

Лю́ди, **смею́щиеся над шу́ткой**, до́лго аплоди́руют.
De mensen, die moeten lachen om de grap, applaudiseren lang.

²² Uitzondering zijn de werkwoorden op beklemtoond -ну́ть en -о́ть, waarbij het accent zich ook in de lange vorm al één lettergreep terugtrekt (zie hierboven, §10.6.1): пове́рнут *omgedraaid*, проко́лот *doorgestoken*.

Пришлите мне журнал, **издаваемый в Москве**.
Stuurt u mij het tijdschrift toe dat in Moskou uitgegeven wordt.

In sommige schrijfstijlen (zoals journalistieke of wetenschappelijke teksten) kan deze bijzin ook vóór het woord staan waar hij bij hoort:

Играющие в саду дети громко кричат.
(lett.) *De in de tuin spelende kinderen schreeuwen hard.*

Смеющиеся над шуткой люди долго аплодируют.
(lett.) *De om de grap lachende mensen applaudiseren lang.*

Упавшее на дорогу дерево блокировало движение трамваев.
(lett.) *De op de weg gevallen boom blokkeerde het tramverkeer.*

Пришлите мне **издаваемый в Москве журнал**.
(lett.) *Stuurt u mij het in Moskou uitgegeven wordende tijdschrift toe.*

In het Nederlands wordt dit gebruik vaak vertaald met een bijzin die wordt ingeleid met het betrekkelijk voornaamwoord *die* of *dat*. Ook in het Russisch kan een betrekkelijke bijzin worden gebruikt, ingeleid met een vorm van **который**.

Дети, **играющие в саду**, громко кричат.
= Дети, **которые играют в саду**, громко кричат.
De kinderen, die in de tuin aan het spelen zijn, schreeuwen hard.

Люди, **смеющиеся над шуткой**, долго аплодируют.
= Люди, **которые смеются над шуткой**, долго аплодируют.
De mensen, die moeten lachen om de grap, applaudiseren lang.

Дерево, **упавшее на дорогу**, блокировало движение трамваев.
= Дерево, **которое упало на дорогу**, блокировало движение трамваев.
De boom, die op de weg was gevallen, blokkeerde het tramverkeer.

Ook als geen actief deelwoord wordt gebruikt – zoals in bovenstaande zinnen – maar een passief deelwoord, is een omschrijving met **который** mogelijk. Als de handelende persoon bekend is, kan de passieve zin verder worden ‘doorvertaald’ naar een actieve zin.

Врач, **вызванный нами**, приехал через 15 минут.
(lett.) *De dokter, door ons gebeld zijnde, kwam na 15 minuten.*

= Врач, **который был вызван нами**, приехал через 15 минут.
De dokter die door ons was gebeld, kwam na 15 minuten.

= Врач, **которого мы вызвали**, приехал через 15 минут.
De dokter die we belden, kwam na 15 minuten.

Als de handelende persoon niet bekend is – wat goed mogelijk is in passieve zinnen – moet de constructie passief blijven:

Олег отнёс **прочитанные книги** в библиотеку.
= Олег отнёс книги, **которые были прочитаны**, в библиотеку.
Oleg heeft de boeken die zijn gelezen, teruggebracht naar de bibliotheek.

10.7.2 Predicatief gebruik

Als naamwoordelijk deel van het gezegde – dat wil zeggen: predicatief gebruikt – komt alleen het *VPD* frequent voor. Dit wordt dan gebruikt in de korte vorm, eventueel in combinatie met het hulpwerkwoord *быть*. Voorbeelden van dit gebruik:

Москóвский университет был открыт в 1755-ом годú.	<i>De universiteit van Moskou werd in 1755 geopend.</i>
Старик был увéрен в том, что Чéхов úмер в 1907 г.	<i>De oude man was ervan overtuigd dat Tsjechov was gestorven in 1907.</i>
Книги прочítаны , náдо их отнести в библиотéку.	<i>De boeken zijn gelezen, we moeten ze terugbrengen naar de bibliotheek.</i>
Вéщи ужé были улóжены .	<i>De spullen waren al ingepakt.</i>
Этот магазин бúдет открыт в ноябрé.	<i>Die winkel zal in november worden geopend.</i>
Вино бúдет кúплено Сергéем.	<i>De wijn zal worden gekocht door Sergej.</i>

10.7.3 Deelwoorden en 'tijd'

10.7.3.1 Tegenwoordige deelwoorden (TAD en TPD)

De tegenwoordige deelwoorden, *TAD* en *TPD*, drukken **gelijktijdigheid** met de hoofdhandeling uit: de handeling die het deelwoord uitdrukt, vindt plaats **op hetzelfde moment** als de hoofdhandeling.

Я слежú за играjúщими детьмí.	<i>Ik houd de [nu] spelende kinderen in de gaten.</i>
Я следíл за играjúщими детьмí.	<i>Ik hield de [toen] spelende kinderen in de gaten.</i>
Я бúду следíть за играjúщими детьмí.	<i>Ik zal de [dan] spelende kinderen in de gaten houden.</i>
Я пишú письмó подру́ге, живúщей в Петербúрге.	<i>Ik schrijf een brief aan mijn vriendin, die in Sint-Petersburg woont.</i>
Я слúшаю урóки рúсского языка́, передаваéмые по телевизору.	<i>Ik volg de Russische lessen die op de televisie worden uitgezonden.</i>

Ondanks de naam hoeft een tegenwoordig deelwoord dus niet per se op de tegenwoordige tijd ('het nu') te slaan!

Een tegenwoordig deelwoord kan ook betrekking hebben op iets wat in het verleden plaatsvond of juist nog moet plaatsvinden. We weten alleen dat het plaatsvond, plaatsvindt of nog zal plaatsvinden op hetzelfde moment als de hoofdhandeling.

In de zin Я **следíл** за **играjúщими** детьмí weten we alleen dat het spelen tegelijkertijd plaatsvond met het in de gaten houden. We weten heel nadrukkelijk **niet** of de kinderen op het spreekmoment ('in het nu') nog steeds spelen.

10.7.3.2 Verleden deelwoorden (VAD en VPD)

De verleden deelwoorden, *VAD* en *VPD*, drukken **voórtijdigheid** uit. Ze moeten dus worden gebruikt als je wilt aangeven dat de handeling van het deelwoord **voorafgaat** aan de hoofdhandeling:

Вчера я встрéтил Татья́ну, ра́ньше рабо́тавшую в на́шей библиотéке.	<i>Gisteren ben ik Tatjana tegengekomen, die vroeger in onze bibliotheek werkte.</i>
---	--

Молодóму солдáту, ещё не **привыкшему** к сибíрской зимé, **было** хóлодно.
 De jonge soldaat, die nog niet gewend was aan de Siberische winter, had het koud.

Op deze regel van voortijdigheid is één **uitzondering**, en wel bij het **VAD van imperfectieve werkwoorden**. Als het werkwoord in de zin in de verleden tijd staat, kán het VAD ook betrekking hebben op het spreekmoment – in plaats van op een moment daarvóór, een interpretatie die ook steeds mogelijk blijft.

Wie bij een imperfectief werkwoord in de verleden tijd een deelwoord wil gebruiken om de gelijktijdigheid van een handeling aan te geven kan dus kiezen tussen een VAD en een TAD.

Я следíл за **игра́ющими** детьмí.
 = Я следíл за **игра́вшими** детьмí.
 Ik hield de spelende kinderen in de gaten.

В аудиторíю вошёл профе́ссор, **чита́ющий** нам ле́кции по исто́рии.
 = В аудиторíю вошёл профе́ссор, **чита́вший** нам ле́кции по исто́рии.
 De professor die ons geschiedeniscolleges gaf, kwam de zaal binnen.

10.8 Het imperfectief gerundium

Het imperfectief gerundium wordt gevormd in **twee stappen**: eerst wordt de vorm bepaald, daarna het accent.

- Vorm: uitgang **3e persoon enkelvoud** (-ет/-ёт/-ит) → **-я** (door spellingregels ook: **-а**)
- Accent: zoals in de **1e persoon enkelvoud**

Het wederkerende achtervoegsel luidt **bij gerundia altijd -сь** (nooit -ся).

Voorbeelden van werkwoorden van de **i-vervoeging**:

проси́ть <i>vragen, verzoeken</i>	про́с -ит прошу́	[vorm] прос-я [accent] прося́
люби́ть <i>houden van</i>	лю́б -ит люблю́	[vorm] люб-я [accent] любя́
плати́ть <i>betalen</i>	пла́т -ит плачу́	[vorm] плат-я [accent] платя́
ви́деть <i>zien</i>	ви́д -ит ви́жу	[vorm] вид-я [accent] ви́дя
слы́шать <i>horen</i>	слы́ш -ит слы́шу	[vorm] слыш-а [accent] слы́ша
находи́ться <i>zich bevinden</i>	наход -ит-ся нахожу́сь	[vorm] наход-я-сь [accent] находя́сь

Voorbeelden van werkwoorden van de **e-vervoeging**:

чита́ть <i>lezen</i>	чита -ет чита́ю	[vorm] чита-я [accent] чита́я
повторя́ть <i>herhalen</i>	повторя́ -ет повторя́ю	[vorm] повторя-я [accent] повторя́я

пла́кать <i>huilen</i>	пла́ч-ет пла́чу	[vorm] Плач-а [accent] пла́ча
красне́ть <i>blozen</i>	красне́-ет красне́ю	[vorm] красне-я [accent] красне́я
нести́ <i>dragen</i>	нес-ёт несу́	[vorm] нес-я [accent] неся́
класть (<i>neer</i>) <i>leggen</i>	клад-ёт кладу́	[vorm] Клад-я [accent] кладя́

Het aantal **onregelmatigheden** bij het imperfectief gerundium is beperkt:

- Het imperfectief gerundium van **быть zijn** luidt **б́удучи**.
- Bij werkwoorden van het **type да́вать geven** wordt het imperfectief gerundium gevormd van de **infinitiefstam** (дава-), niet van de tegenwoordigtijdsstam (да[j]-).

дава́ть <i>geven</i>	да́я	дава́я
узнава́ть <i>herkennen</i>	узна́я	узнава́я
остава́ться <i>blijven</i>	оста́ясь	остава́ясь

- Bij de werkwoorden **стоя́ть staan**, **лежа́ть liggen** en **сиде́ть zitten** (die toevallig alle drie een lichaamshouding uitdrukken) ligt het **accent op de stam**, ondanks het eindaccent in de eerste persoon enkelvoud.

стоя́ть <i>staan</i>	сто́я	(niet: сто́я)
лежа́ть <i>liggen</i>	ле́жа	(niet: лежа́)
сиде́ть <i>zitten</i>	си́дя	(niet: сидя́)

- In een aantal gevallen kan het imperfectief gerundium niet, of slechts met grote moeite, worden gevormd. Met name **eenlettergrepige** imperfectieve gerundia worden **vermeden**:

ждать <i>wachten</i>	жда́я
пить <i>drinken</i>	пя́я
тере́ть <i>wrijven</i>	тре́я

- Ook het imperfectief gerundium van het werkwoord **хоте́ть willen** – met zijn gemengde vervoeging – wordt vermeden. In plaats daarvan wordt vaak uitgeweken naar het imperfectief gerundium van **жела́ть wensen**:

хоте́ть <i>willen</i>	жеча́?/же́тя?	(жела́я)
-----------------------	---------------	----------

Voorbeelden van het gebruik van het imperfectief gerundium:

Слу́шая ра́дио, мы узнаём о том, что происхо́дит в ми́ре.

Door naar de radio te luisteren komen we te weten wat er in de wereld gebeurt.

Не зна́я, что де́лать, он поёхал к бра́ту.

Omdat hij niet wist wat hij moest doen, ging hij naar z'n broer.

Ещё́ б́удучи студéнтом, он написа́л свой пёрвый нау́чный труд.

Terwijl hij nog student was, schreef hij zijn eerste wetenschappelijke werk.

Си́дя у окна́, он смотре́л на игра́ющих дете́й.

Zittend bij het raam keek hij naar de spelende kinderen.

Лёжа на дивáne, он читáл газéту.

Terwijl hij op de bank lag, las hij de krant.

Hij lag op de bank de krant te lezen.

He желáя говорíть об éтом, он молчáл.

Omdat hij er niet over wilde spreken, zweeg hij.

10.9 Het perfectief gerundium

Het perfectief gerundium wordt gevormd in **twee stappen**: eerst wordt de vorm bepaald, daarna het accent.

- Vorm: verleden tijd mannelijk -л → -в
- Vorm bij reflexieve werkwoorden: -лся → -вшись (dus niet: -вся)
- Accent: zoals in de infinitief

Voorbeelden:

попросíть <i>verzoeken</i>	попросí-л попросíть	[vorm] попросив [accent] попросív	
оплатíть <i>betalen</i>	оплатí-л оплатíть	[vorm] Оплатив [accent] оплатív	
увíдеть <i>zien</i>	увíде-л увíдеть	[vorm] увидев [accent] увíдев	
прочитáть <i>lezen</i>	прочитá-л прочитáть	[vorm] прочитав [accent] прочитáv	
сказáть <i>zeggen</i>	сказá-л сказáть	[vorm] сказав [accent] сказáv	
вернúть <i>teruggeven</i>	вернú-л вернúть	[vorm] вернув [accent] вернúв	
поня́ть <i>begrijpen</i>	пóня-л поня́ть	[vorm] поняв [accent] поня́в	
сесть <i>gaan zitten</i>	се-л сесть	[vorm] сев [accent] сев	
съесть <i>eten</i>	сье-л съесть	[vorm] съев [accent] съев	
упáсть <i>vallen</i>	упá-л упáсть	[vorm] упав [accent] упáv	
встрéтиться <i>elkaar ontmoeten</i>	встрéти-лся встрéтиться	[vorm] встретившись [accent] встрéтившись	(dus niet: встретився)
улыбнúться <i>glimlachen</i>	улыбнú-лся улыбнúться	[vorm] улыбнувшись [accent] улыбнúвшись	(dus niet: улыбнувся)
начáться <i>beginnen</i>	нача-лся начáться	[vorm] начавшись [accent] начáвшись	(dus niet: начався) (en dus ook niet: начавшись)

In oudere vormen van het Russisch werd het perfectief gerundium niet gevormd met -в maar met -вши. In 19e-eeuwse literatuur kun je daardoor vormen als попросívвши en сéвши tegenkomen.

Een aantal werkwoorden en types werkwoorden vertonen **onregelmatigheden** bij de vorming van het perfectief gerundium:

- Bij werkwoorden met een **infinitief op -чь** wordt het perfectief gerundium gevormd door achter de verleden tijd mannelijk het **achtervoegsel -ши** te plaatsen:

помочь <i>helpen</i>	помог	помогши
лечь <i>gaan liggen</i>	лёг	лёгши

- Bij het **type умереть sterven** en het **type привыкнуть wennen** wordt het perfectief gerundium gevormd van de **infinitiefstam**. Daarnaast komen van sommige van deze werkwoorden af en toe verouderde vormen met het achtervoegsel -ши voor.

умереть <i>sterven</i>	умерев	(умерши)
запереть <i>af-, opsluiten</i>	заперев	(заперши)
стереть <i>afvegen</i>	стерев	(стерши)
привыкнуть <i>wennen</i>	привыкнув	(привыкши)
погибнуть <i>omkomen</i>	погибнув	(погибши)
исчезнуть <i>verdwijnen</i>	исчезнув	

- Bij samenstellingen met de werkwoorden van beweging **-везти, -вести, -нести en -йти** worden bij de vorming de regels van het **imperfectief gerundium** gevolgd. Deze gerundia eindigen dus op **-я**. Daarnaast komen verouderde vormen met het achtervoegsel -ши voor.

привезти <i>aanvoeren</i>	привезя	(привёзши)
уведти <i>wegbrengen</i>	уведя	(заперши)
внести <i>binnenbrengen</i>	внеся	(внёсши)
прийти <i>arriveren</i>	придя	(пришэдши)

- Ook bij het werkwoord **прочсть lezen** worden de regels van het **imperfectief gerundium** gevormd. (Bij het actieve gebruik kan gerust het volstrekt regelmatige perfectief gerundium van **прочитать** gebruikt worden: **прочитав**.)

прочсть <i>lezen</i>	прочтя
----------------------	--------

In oudere teksten komen vaker perfectieve werkwoorden van de i-vervoeging voor met een 'imperfectieve' gerundiumvorm. Dergelijke vormen – zoals bijvoorbeeld **возвратясь teruggekeerd** (in plaats van **возвратившись**), **заметья opgemerkt** (in plaats van **заметив**) en **увидя in de gaten gekregen** (in plaats van **увидев**) – gelden als verouderd.

Voorbeelden van het gebruik van het perfectief gerundium:

Прочитав книгу, он отнёс её в библиотеку.	<i>Toen hij het boek uit had, bracht hij het terug naar de bibliotheek.</i>
Окончив медицинский институт, он стал работать врачом.	<i>Toen hij zijn studie medicijnen had afgesloten, ging hij werken als arts.</i>
Не поняв текст, вы не сможете ответить на этот вопрос.	<i>Als u de tekst niet begrepen heeft, zult u deze vraag niet kunnen beantwoorden.</i>
Он ушёл, ни с кем не простившись .	<i>Hij vertrok zonder van iemand afscheid te nemen.</i>
Придя домой, я решил сразу лечь спать.	<i>Toen ik thuis kwam, besloot ik meteen te gaan slapen.</i>

10.10 Afleidingen van deelwoorden en gerundia

Deelwoorden vertonen de neiging nieuwe betekenissen te ontwikkelen en daarbij over te gaan in andere woordsoorten, met name zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden.

Tegenwoordig actief deelwoord

блестящий (bпw.), блестяще (bijw.) Он блестящий поэт. Она блестяще поёт.	<i>schitterend, briljant</i> <i>Hij is een briljant dichter.</i> <i>Zij zingt schitterend.</i>
будущий (bпw.) будущее (zпw.) будущее время	<i>toekomstig, komend</i> <i>toekomst</i> <i>toekomende tijd</i>
настоящий (bпw.) настоящее время	<i>echt</i> <i>tegenwoordige tijd</i>
трудящийся (zпw.)	<i>arbeider, werker</i>

Tegenwoordig passief deelwoord

любимый самые любимые места	<i>geliefd, favoriet, lievelings-</i> <i>de meest geliefde plaatsen</i>
необходимый	<i>noodzakelijk (lett.: niet omheen te gaan)</i>
уважаемый уважаемые дамы и господа	<i>geachte (als wijze van aanspreken)</i> <i>geachte dames en heren</i>

Bijvoeglijke naamwoorden die zijn afgeleid van ontkenkende vormen van het ТРД hebben vaak de betekenis *on...baar, on...lijk*:

невидимый	<i>onzichtbaar</i>
непроходимый	<i>ondoordringbaar</i>
невыносимый	<i>ondraaglijk</i>
неузнаваемый	<i>onherkenbaar</i>

Verleden actief deelwoord

бывший	<i>voormalig, vroeger, gewezen, ex-</i>
оставшееся время	<i>de resterende tijd</i>
собравшиеся	<i>de aanwezigen (lett.: de zich verzameld hebbenden)</i>

Verleden passief deelwoord

неожиданный кorte vorm: неожидан, неожиданна, неожиданно, неожиданны	<i>onverwacht</i>
образованный кorte vorm: образован, образованна, образованно, образованны	<i>ontwikkeld, erudiet, goed onderlegd</i>
оживлённый кorte vorm: оживлён, оживлённа, оживлённо, оживлённы	<i>levendig</i>
уверенный кorte vorm: уверен, уверенна, уверенно, уверенны	<i>overtuigd</i>

Anders dan bij een zuiver VPD behouden bijvoeglijke naamwoorden die van een VPD zijn afgeleid in de korte vorm vrouwelijk, onzijdig en meervoud de -nn- (zie §3.6.2).

Ook een **gerundiumvorm** kan een nieuwe betekenis ontwikkelen en daardoor overgaan in een andere woordsoort. Oorspronkelijke gerundiumvormen hebben op die manier geleid tot een aantal nieuwe voorzetsels.

Imperfectief gerundium

благодаря

Благодаря дождю, в лесу много грибов.

dankzij

Dankzij de regen zijn er veel paddenstoelen in het bos.

включая

Будет нас сегодня четверо, включая меня.

inclusief

We zijn vandaag met z'n vieren, inclusief mijzelf.

несмотря на

Несмотря на болезнь, он продолжал работать.

ondanks

Ondanks zijn ziekte bleef hij aan het werk.

11. VOORZETSELS

11.1 Inleiding

In het Russisch kunnen voorzetsels **uitsluitend** worden gecombineerd met zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden, voornaamwoorden en telwoorden:

Лéна сидéла в кóмнате.	<i>Lena zat in de kamer.</i>
Маши́на стоя́ла пéред до́мом.	<i>De auto stond voor het huis.</i>
У бога́тых мно́го де́нег.	<i>Rijken hebben veel geld.</i>
Анна бы́ла у больно́го.	<i>Anna is bij de zieke geweest.</i>
Алекса́ндр посмотре́л на неё.	<i>Aleksandr keek naar haar.</i>
сто́лик на дво́их	<i>een tafeltje voor twee</i>

In het Nederlands kunnen voorzetsels soms ook voor bijwoorden en andere voorzetsels staan:

de krant van gisteren
Hij bleef tot na vijven.

Omdat dit in het Russisch niet kan, moeten bovenstaande combinaties op een andere manier worden weergegeven:

вчeра́шняя газéта
Он ушё́л то́лько по́сле пяти́.

Alleen de woorden **сeгóдня** *vandaag* en **за́втра** *morgen* kunnen in de volgende gevallen worden gecombineerd met de voorzetsels до en на:

До за́втра!	<i>Tot morgen!</i>
Это ужé на за́втра.	<i>Dat doen we morgen wel. (lett. Dat is voor morgen.)</i>
Хва́тит на сeгóдня.	<i>Het is genoeg voor vandaag.</i>
Это всё на сeгóдня.	<i>Dat was het voor vandaag.</i>

De meeste Russische voorzetsels worden met één vaste naamval gecombineerd. Sommige voorzetsels worden echter met twee of zelfs met drie naamvallen gecombineerd. Hun betekenis hangt dan af van de naamval waarmee ze worden gebruikt.

Voorals een voorzetsel geen directe betrekking heeft op een plaats in de ruimte of een moment in de tijd is zijn precieze betekenis of vertaling niet te beredeneren vanuit het Nederlands:

пéсни под гита́ру	<i>liedjes voor gitaar</i>
взя́ться за рабо́ту	<i>aan het werk gaan, aan de slag gaan</i>
го́род на Днeпрé	<i>stad aan de Dnjepr</i>

Dit geldt ook voor het juiste voorzetsel in vaste combinaties met werkwoorden en zelfstandige naamwoorden:

понима́ть под + instr.	<i>verstaan onder</i>
рабо́тать над + instr.	<i>werken aan</i>
отвéтить на + асс.	<i>antwoorden op</i>
отвéт на + асс.	<i>een antwoord op</i>

Ten slotte wordt in het Russisch soms een voorzetsel gebruikt waar dat in het Nederlands kan ontbreken – of omgekeerd:

дверь в сад	<i>tuindeur</i>
билёт на поезд	<i>treinkaartje</i>
отложить на неделю	<i>een week uitstellen</i>
за час до начала	<i>een uur voor het begin</i>
В понедельник я уезжаю.	<i>Maandag ga ik weg.</i>
Он дал книгу Ильё.	<i>Hij gaf het boek aan Ilja.</i>
писать пером	<i>met een vulpen schrijven</i>

Het precieze gebruik van voorzetsels in tal van vaste, vaak niet-letterlijke combinaties zal van geval tot geval moeten worden geleerd.

11.2 Algemene opmerkingen

11.2.1 Vormvarianten

Het voorzetsel **о + loc.** *over* heeft **вóór klinkers** de vorm **об**:

- о книге *over het boek*
- о Никите *over Nikita*
- об** истории *over geschiedenis*
- об** Александре *over Aleksandr*

Een aantal voorzetsels – die allemaal eindigen op een medeklinker – heeft naast de gewone vorm een **verlengde vorm op een -o**; het voorzetsel **о + loc.** heeft zelfs een extra lange vorm (обо):

в <i>in</i>	во
к <i>naar</i>	ко
с <i>vanaf; met</i>	со
без <i>zonder</i>	безо
над <i>boven</i>	надо
о <i>over</i>	обо
от <i>vanaf</i>	ото
перед <i>voor</i>	передо
под <i>onder</i>	подо
из <i>uit</i>	изо

Deze verlengde vormen worden gebruikt om **complexe medeklinkerclusters te vermijden**. Harde regels hiervoor zijn lastig te geven. Enkele richtlijnen:

- **Altijd** voor de datief en locatief **мне** en de instrumentalis **мною** van het persoonlijk voornaamwoord я *ik*:

- во мне *in mij*
- ко мне *naar mij*
- со мной *met mij*
- передо мной *voor mij*
- надо мной *boven mij*
- подо мной *onder mij*
- обо мне *over mij*

In combinatie met de **genitief** **меня́** wordt de 'gewone' vorm van een voorzetsel gebruikt:

без **меня́** *zonder mij*
от **меня́** *vanaf mij*
из **меня́** *uit mij*

- **Во** wordt gebruikt als het woord erna begint met **в** of **ф** plus medeklinker:

во Владивосто́ке	<i>in Vladivostok</i>
во Фра́нции	<i>in Frankrijk</i>
во вто́рник	<i>(op) dinsdag</i>
во вре́мя войны́	<i>tijdens de oorlog</i>

Maar ook bij:

во мно́гом	<i>in veel opzichten</i>
во ско́лько?	<i>hoe laat?</i>
во что?	<i>in wat?</i>

- **Со** wordt gebruikt als het woord erna begint met **с** of **з** plus medeklinker:

со стола́	<i>vanaf de tafel</i>
со студéнтом	<i>met de student</i>
со сво́ими глаза́ми	<i>met eigen ogen</i>
рядом со зда́нием	<i>naast het gebouw²³</i>

- Vaak met vormen van **весь** *al, alle* en **всякий**:

со все́м	<i>met alles</i>
со все́ким возмо́жным	<i>met alle mogelijke</i>
ко все́му́	<i>naar alles</i>
обо все́м	<i>over alles</i>

11.2.2 Он, она́, оно́, они́ na voorzetsels

Na voorzetsels krijgen он, она́, оно́, они́ – de persoonlijke voornaamwoorden van de **derde persoon** – in de verbogen naamvallen een **н**- aan het begin (zie ook §5.1):

у неё	<i>bij haar</i>
вме́сто него́	<i>in plaats van hem</i>
к нему́	<i>naar hem</i>
на них	<i>op hen</i>
рядом с ними	<i>naast hen</i>

11.2.3 Klemtoon op het voorzetsel

Voorzetsels hebben normaal gesproken geen eigen klemtoon: ze vormen fonologisch gezien één woord met het woord dat erop volgt, bijvoorbeeld wanneer het gaat om klinkerreductie (zie §1.5.4).

In een aantal vaste combinaties kan de klemtoon opvallend genoeg op het voorzetsel komen te liggen. In een aantal gevallen is dit zelfs verplicht. Voorbeelden hiervan zijn:

²³ Het is dus wel рядом с сестро́й *naast mijn/jouw/zijn/haar zus*: het woord na het voorzetsel с, сестра́ *zus*, begint immers niet met с + medeklinker.

éхать зá город	<i>de stad uit gaan</i>
быть зá городом	<i>buiten de stad zijn</i>
упáсть нá пол	<i>op de grond vallen</i>
держáть зá руку	<i>bij de hand houden</i>
нá бок	<i>op de zij (richting)</i>
бок ó бок	<i>zij aan zij</i>
встать нá ноги	<i>opstaan, in de benen komen</i>
с ног нá голову	<i>ondersteboven, omgekeerd</i>
быть нá голову вы́ше	<i>een kop groter zijn</i>
говорить нá ўхо	<i>in het oor zeggen, fluisteren</i>

Harde regels voor wanneer het accent op het voorzetsel ligt zijn niet te geven. Waar het niet verplicht is, is het gebruik ervan dalende: steeds vaker is ook de 'gewone' klemtoon te horen. In vaste combinaties en uitdrukkingen houdt de accentterugtrekking zich echter nog staande.

Het is vooral belangrijk te weten dat het verschijnsel bestaat en de gevallen waarin het accent verplicht of ten minste zeer frequent op het voorzetsel ligt van geval tot geval onder de knie te krijgen.

11.3 Overzicht van voorzetsels

In het onderstaande alfabetische schema staan de belangrijkste voorzetsels, de naamvallen waarmee ze gecombineerd worden en hun basisbetekenis. De nominatief ontbreekt in het schema: er zijn geen voorzetsels die met die naamval worden gecombineerd. Het precieze gebruik van de genoemde voorzetsels wordt in de volgende paragrafen nader behandeld.

	GENITIEF	DATIEF	ACCUSATIEF	INSTRUMENTALIS	LOCATIEF
без	<i>zonder</i>				
благодаря́		<i>dankzij</i>			
блízко от	<i>vlak bij</i>				
в			<i>in [richting]</i>		<i>in [plaats]</i>
вмéсто	<i>in plaats van</i>				
вóзле	<i>naast</i>				
вокрýг	<i>rondom</i>				
далекó от	<i>ver van</i>				
для	<i>voor [t.b.v.]</i>				
до	<i>tot</i>				
за			<i>achter [richting]</i>	<i>achter [plaats]</i>	
из	<i>uit</i>				
из-за	<i>vanachter, vanwege</i>				
из-под	<i>vanonder</i>				
к		<i>naar</i>			
крóме	<i>behalve</i>				
мéжду				<i>tussen</i>	
мíмо	<i>langs</i>				
на			<i>op [richting]</i>		<i>op [plaats]</i>
над				<i>boven, over</i>	
недалекó от	<i>vlak bij</i>				
несмотря́ на			<i>ondanks</i>		

о			tegen(aan)		over (aangaande)
о́коло	in de buurt van, bij... in de buurt, bij				
от	van(af)				
пéред				voor [plaats]	
по		over, door; per; in	tot, tot aan, tot en met		
под			onder [richting]	onder [plaats]	
при					bij
про			aangaande		
прóтив	tegenover, tegen				
ра́ди	ter wille van				
ря́дом с				naast	
с	van(af)		ongeveer	met	
сквозь			(dwars) door, doorheen		
средí	(midden) tussen, onder				
у	bij				
чéрез			over(heen)		

11.4 Plaats- en richtingsbepalingen

11.4.1 В in, на op, у bij en gerelateerde voorzetsels

De belangrijkste voorzetsels waarmee een plaats of richting in de ruimte wordt aangeduid zijn в en на. Letterlijk betekent **в** in en **на** op.

Gecombineerd met de **locatief** duiden ze allebei een **plaats** aan. Ze geven dan antwoord op de vraag где? waar?: в шкафу́ betekent *in de kast*, на шкафу́ *op de kast*.

в + loc. in

в шкафу́	<i>in de kast (liggen)</i>
в апте́ке	<i>in de apotheek (zijn)</i>
в Петербу́рге	<i>in Sint-Petersburg (zijn, wonen)</i>

на + loc. op

на шкафу́	<i>op de kast (liggen)</i>
на столе́	<i>op (de) tafel (staan, liggen)</i>
на о́строве Мэн	<i>op het eiland Man (zijn, wonen)</i>

Gecombineerd met de **accusatief** duiden ze allebei een **richting** aan – als antwoord op de vraag куда? waarheen? В шкаф́ betekent *in de kast*, де шкаф́ *in*, на шкаф́ betekent *op de kast*, де шкаф́ *op*.

в + acc. naar, in

в шкаф́	<i>in de kast (leggen), de kast in (gaan)</i>
в апте́ку	<i>naar de apotheek (gaan), de apotheek in (gaan)</i>
в Петербу́рг	<i>naar Sint-Petersburg (reizen)</i>

на + acc. naar, op

на шкаф́	<i>op de kast (leggen, klimmen)</i>
----------	-------------------------------------

на стол
на остров Мэн

op tafel (zetten)
naar het eiland Man (reizen)

Met het voorzetsel **в** hangt het voorzetsel **из** + **gen.** *uit* samen. Het geeft antwoord op de vraag *откуда?* *waarvandaan?* Bij het voorzetsel **на** wordt deze vraag beantwoord door een bepaling met **с** + **gen.** *vanaf*.

из + **gen.** *uit, vanuit, van*

из шкафа
из аптеки
из Петербурга

uit de kast (pakken)
uit de apotheek (komen)
uit Sint-Petersburg (komen)

с + **gen.** *van, vanaf*

со шкафа
со стола
с острова Мэн

van de kast (pakken, komen)
van de tafel af (vallen)
van het eiland Man (komen)

Naast de reeks **в/в/из** en **на/на/с** is er een derde reeks met elkaar samenhangende voorzetsels om een fysieke locatie aan te geven. Het gaat daarbij om de voorzetsels **у** + **gen.** *bij*, **к** + **dat.** *naar* en **от** + **gen.** *vanaf, weg van*, waarmee fysieke nabijheid wordt aangegeven.

у шкафа
к шкафу
от шкафа

bij de kast (staan)
naar de kast (lopen)
weg van de kast (lopen)

Deze drie voorzetsels zijn ook de enige juiste met betrekking tot **personen**:

Где Володя? Он **у** Тани.
Он пошёл **к** Ивану.
Откуда ты? **От** Ивана.

*Waar is Volodja? Hij is **bij** Tanja.*
*Hij is **naar** Ivan gegaan.*
*Waar kom je vandaan? **Van** Ivan.*

Schematisch kunnen de in deze paragraaf genoemde voorzetsels als volgt worden weergegeven:

где? <i>waar?</i>	куда? <i>waarheen?</i>	откуда? <i>waarvandaan?</i>
в + loc. <i>in</i>	в + acc. <i>in</i>	из + gen. <i>uit</i>
на + loc. <i>op</i>	на + acc. <i>op</i>	с + gen. <i>vanaf</i>
у + gen. <i>bij</i>	к + dat. <i>naar</i>	от + gen. <i>vanaf, weg van</i>

11.4.2 De keuze tussen **в** en **на**

Als de voorzetsels **в** en **на** een betekenisverschil uitdrukken – **в** шкафу *in de kast* en **на** шкафу *op de kast* – is hun gebruik vrij gemakkelijk. De moeilijkheid ontstaat wanneer de gedachte aan een fysieke locatie minder duidelijk of zelfs afwezig is, en wanneer – net als in het Nederlands – slechts één voorzetsel juist is.

Het **voorzetsel в** wordt gebruikt bij:

▪ **gebouwen** of andere **besloten ruimten**

в апте́ке *in de apotheek*
в гості́нице *in het hotel*
в общежи́тии *in de studentenflat*

▪ **steden, landen, staten en streken**

в Росси́и *in Rusland*
в Москвѐ *in Moskou*
в Сиби́ри *in Siberië*

Het **voorzetsel на** wordt gebruikt bij:

▪ **open terrein**

на ры́нке *op de markt*

▪ zelfstandige naamwoorden die een **activiteit** aanduiden

на рабо́те *op het werk*
на заня́тии *op college*
на уро́ке *in de les*

▪ **eilanden en schiereilanden**

на Камча́тке *op Kamtsjatka*
на Аля́ске *in Alaska*

maar

в Крыму́ *op de Krim*

▪ **windstreken**

на се́вере *in het noorden*
на ю́ге *in het zuiden*
на восто́ке *in het oosten*
на за́паде *in het westen*

▪ **gebergten**

на Ура́ле *in de Oeral*
на Кавка́зе *in de Kaukasus*

tenzij de naam alleen in het **meervoud** wordt gebruikt:

в Альпах *in de Alpen*
в Карпа́тах *in de Karpaten*

In veel andere gevallen is het gebruik van **в** en **на** **niet te voorspellen**.

в университе́те

в аэропорту́

в нача́ле

в конце́

письмо́ в отве́т

на факульте́те

на вокза́ле

на стадиóне

отве́т на вопро́с

op, aan de universiteit (studeren)

op het vliegveld

in/aan het begin

op/aan het eind

een brief ten antwoord

aan de faculteit (studeren)

op het station

in het stadion

het antwoord op een vraag

Het gebruik van de voorzetsels **в** en **на** kan zowel in voorspelbare als in onvoorspelbare gevallen afwijken van het Nederlands, zoals de genoemde voorbeelden laten zien. In veel gevallen zal het juiste voorzetsel simpelweg uit het hoofd moeten worden geleerd.

In deze niet-voorspelbare contexten is het voorzetsel dat wordt gebruikt voor de vraag **откуда?** *waarvandaan?* gekoppeld aan het voorzetsel voor de vragen **где?** *waar?* en **куда?** *waarheen?*

Wordt voor **где?** en **куда?** het voorzetsel **в** *in* gebruikt, dan gebruikt men voor de vraag **откуда?** het voorzetsel **из** + **gen.** *uit*. Kiest het Russisch juist voor het voorzetsel **на** *op*, dan wordt de vraag **откуда?** beantwoord met **с** + **gen.**

Она прилетела **в аэропорт** Амстердама.

Ze kwam aan op het vliegveld van Amsterdam.

Потом она поехала **из аэропорта** в центр города. (niet: ~~с аэропорта~~)

Daarna ging ze van het vliegveld naar het centrum van de stad.

Когда я пришёл **на вокзал**, поезд уже ушёл.

Toen ik op het station kwam, was de trein al weg.

Я решил вернуться **с вокзала** домой. (niet: ~~из вокзала~~)

Ik besloot van het station weer naar huis te gaan.

11.4.3 Overige voorzetsels in plaats- en richtingsbepalingen

близко от + **gen.** *vlak bij*

близко от Москвы

vlak bij Moskou

близко от дома

vlak bij het huis

возле + **gen.** *naast*

Она сидела **возле** меня.

Ze zat naast mij.

De voorzetsels **возле** + **gen.** en **рядом с** + **instr.** betekenen allebei *naast* en kunnen door elkaar worden gebruikt:

Она сидела **возле** меня.

Ze zat naast mij.

Она сидела **рядом с** мной.

Ze zat naast mij.

вокруг + **gen.** *om ... heen, rondom*

Вокруг школы стояло много деревьев.

Rondom de school stonden veel bomen.

Земля вращается **вокруг** солнца.

De aarde draait om de zon.

Het woord **вокруг** *rondom* wordt ook als **bijwoord** gebruikt:

Всё было тихо **вокруг** него.

Alles was stil rondom hem.

[voorzetsel]

Всё было тихо **вокруг**.

Alles was stil rondom.

[bijwoord]

далеко́ от + gen. ver van

далеко́ от Петербу́рга
далеко́ от дива́на

ver van Sint-Petersburg
ver van de bank

до + gen. tot (aan)

до университе́та

tot aan de universiteit

за + instr. achter [plaats]

За до́мом сад.
Пе́тя стоя́л за ма́мой.
Они́ сиде́ли за сто́лом.

Achter het huis is een tuin.
Petja stond achter z'n moeder.
Ze zaten aan tafel.

за + acc. (naar) achter [richting]

Они́ се́ли за стол.

Ze gingen aan tafel (zitten).

из-за + gen. vanachter, achter ... vandaan

Мы вста́ли из-за сто́ла.
Он смотре́л из-за дvereи.

Wij stonden van tafel op.
Hij stond vanachter de deur te kijken.

Из-за + gen. heeft ook een abstracte betekenis: *wegens, ten gevolge van*. Zie §11.6.

из-под + gen. a) van onder, onder ... vandaan

b) *uit de buurt van, uit de streek van*

Мышь вы́бежала из-под дива́на.
Он прие́хал из-под Ту́лы.

De muis rende van onder de bank vandaan.
Hij kwam uit de buurt van Toela.

Из-под + gen. heeft ook een abstracte betekenis: *bestemd voor, bevat hebbende*.

ба́нка из-под варе́нья	<i>jampot</i>
буты́лка из-под моло́ка	<i>melkfles</i>

ме́жду + instr. tussen

ме́жду дома́ми
Наш дом стои́т ме́жду шко́лой и вокза́лом.

tussen de huizen
Ons huis staat tussen de school en het station.

In een handjevol **vaste verbindingen** wordt **ме́жду** gecombineerd met een **ge-**nitief:

ме́жду двух огне́й	<i>tussen twee vuren</i>
чита́ть ме́жду строк	<i>tussen de regels door lezen</i>

ми́мо + gen. voorbij, langs

Он проше́л ми́мо на́шего до́ма.

Hij liep langs ons huis.

Het woord **мимо** *voorbij, langs* wordt ook als **bijwoord** gebruikt:

Он прошёл мимо дома.	<i>Hij liep langs het huis.</i>	[voorzetsel]
Он прошёл мимо.	<i>Hij liep langs.</i>	[bijwoord]

над + instr. *boven, over*

надо мной	<i>boven mij</i>
Лампа висит над столом.	<i>De lamp hangt boven de tafel.</i>
Самолёт летит над городом.	<i>Het vliegtuig vliegt boven de stad.</i>

недалеко от + gen. *vlak bij, niet ver van*

Пётя жил недалеко от университета.	<i>Petja woonde vlak bij de universiteit.</i>
------------------------------------	---

около + gen. *in de buurt van, bij ... in de buurt, bij*

Около дома стояли деревья.	<i>Bij het huis stonden bomen.</i>
----------------------------	------------------------------------

Het voorzetsel **около** + gen. betekent in combinatie met getallen *ongeveer, rond*:

Мы проехали около десяти километров.
We hadden ongeveer tien kilometer afgelegd.

перед + instr. *voor [plaats]*

перед домом	<i>voor het huis</i>
-------------	----------------------

по + dat. *over, door* (door beweging een bepaalde ruimte bestrijken)

Он ходит по городу.	<i>Hij loopt door de stad. [= wandelt rond in de stad]</i>
Мы гуляем по парку.	<i>We wandelen door het park.</i>

по + acc. *tot, tot aan* (plaats; bij lichaamsdelen)

Он вошёл в воду по шее.	<i>Hij liep tot aan zijn nek het water in.</i>
У меня работы по горло.	<i>Ik zit tot over m'n oren (lett.: keel) in het werk.</i>

Het voorzetsel **по** + acc. komt ook voor in datumaanduidingen, met de betekenis *tot en met* (zie §11.5.2).

De genitief работы in de zin У меня работы по горло is een voorbeeld van een partitieve genitief. Zie §13.10.

под + instr. *onder [rust]*

подо мной	<i>onder mij</i>
Шахтёры работают под землёй.	<i>Mijnwerkers werken onder de grond.</i>
под Москвой	<i>bij Moskou, onder de rook van Moskou</i>

под + acc. *onder [beweging]*

Он кладёт книгу под тетрадь.	<i>Hij legt het boek onder het schrift.</i>
------------------------------	---

Het voorzetsel **под** + acc. betekent in tijdsbepalingen **tegen (van tijd, leeftijd)** en heeft ook de abstracte betekenis **onder begeleiding van**:

Онǐ вернǔлись под вѣчер.

Zij keerden tegen de avond terug.

Емǔ под сорок.

Hij is tegen de veertig.

Он пел под гитару.

Hij zong met gitaarbegeleiding.

прóтив + gen. *tegenover, tegen*

Дом сто́ит прóтив торго́вого це́нтра.
Кто голосова́л против зако́нопрое́кта?

*Het huis staat tegenover het winkelcentrum.
Wie stemden er tegen het wetsvoorstel?*

р́ядом с + instr. *naast*

Она́ сидѣла р́ядом с сестро́й.

Ze zat naast haar zus.

De voorzetsels **р́ядом с** + instr. en **во́зле** + gen. betekenen allebei *naast* en kunnen door elkaar worden gebruikt:

Она́ сидѣла р́ядом со мно́й.

Ze zat naast mij.

Она́ сидѣла во́зле мене́я.

Ze zat naast mij.

сквозь + acc. (*dwars*) *door, doorheen*

говори́ть сквозь зу́бы
говори́ть сквозь слѣзы
Вода́ протекáла сквозь крýшу.

*spreken met de tanden op elkaar
spreken met tranen in de ogen
Het water lekte door het dak.*

сре́ди + gen. 1) (*midden*) *tussen, onder* 2) *in het midden van*

Дом сто́ит сре́ди дере́вьев.
Сре́ди них бы́ло мно́го офице́ров.
Сре́ди но́чи мы приѣхали в Тверь.

*Het huis staat te midden van de bomen.
Onder hen waren veel officieren.
Midden in de nacht kwamen we aan in Tver.*

че́рез + acc. *over, via, door*

че́рез Москвǔ
рейс из Москвǔ в Пари́ж че́рез Ло́ндон
Стро́или автодоро́гу че́рез парк.

*over, via Moskou
een vlucht van Moskou naar Parijs via Londen
Er werd een autoweg door het park aangelegd.*

11.5 Voorzetsels in tijdsbepalingen

11.5.1 De voorzetsels в en на

De belangrijkste voorzetsels in tijdsbepalingen zijn **в en на**. Het gebruik hiervan is **erg onvoorspelbaar**: ze komen allebei voor, nu weer eens met de accusatief, dan weer met de locatief. De belangrijkste gebruikgevallen van в en на in tijdsbepalingen zijn de volgende:

- **uren:**
 - В + acc.**
 - в час *om één uur*
 - в два часа *om twee uur*

- **dagen**
 - В + acc.**
 - в понедельник *(op) maandag*
 - во вторник *(op) dinsdag*
 - ...
 - в воскресенье *(op) zondag*
 - в этот день *(op) die dag*
 - в тот день, когда ... *op de dag dat ...*
 - на + acc.**
 - на следующий день *de volgende dag*
 - на другое утро *de volgende ochtend*

- **weken**
 - на + loc.**
 - на этой неделе *deze week*
 - на прошлой неделе *vorige week*
 - на следующей неделе *volgende week*
 - на будущей неделе *volgende week*

- **maanden**
 - В + loc.**
 - в январé *in januari*
 - в февралé *in februari*
 - ...
 - в декабрé *in december*
 - в этом месяце *deze maand*

- **jaren**
 - В + loc.**
 - в этом годú *dit jaar*
 - в прошлом годú *vorig jaar*
 - в слéдующем годú *volgend jaar*
 - в 2019-ом годú *in 2019*
 - В + acc.**
 - в эти гóды *in die jaren*

- **eeuwen**
 - В + loc.**
 - в двадцáтом вéке *in de twintigste eeuw*

Let ook op de volgende gebruiksgevallen:

- **В + acc.**
- в этот периóд *in die periode*

▪ **в + loc.**

в начале уро́ка	<i>aan het begin van de les</i>
в конце́ девятна́дцатого ве́ка	<i>aan het eind van de twintigste eeuw</i>
в де́тстве	<i>in zijn kindertijd</i>

▪ **на + acc. voor (voor de duur van)**

Он отпра́вился в Москвú на неде́лю.
Hij is voor een week naar Moskou vertrokken.

▪ **in combinatie met раз keer**

в пе́рвый раз	<i>(voor) de eerste keer, voor het eerst</i>
в послéдний раз	<i>de laatste keer</i>
на э́тот раз	<i>deze keer</i>

Alle hierboven genoemde gevallen van voorzetsels tijdsbepalingen kunnen het best uit het hoofd worden geleerd.

11.5.2 Overige voorzetsels in tijdsbepalingen

до + gen. tot; voor

до уро́ка	<i>voor de les</i>
до нача́ла уро́ка	<i>voor het begin van de les</i>
до свидáния!	<i>tot ziens!</i>

De voorzetsels **до + gen.** en **пéред + instr.** worden in tijdsbepalingen allebei vertaald met *voor*. Het verschil is dat **до** slaat op de **gehele periode vóór iets**, terwijl **пéред** slaat op een moment of periode **kort vóór iets**.

до войн́ы	<i>(in de tijd voor) voor de oorlog</i>
до револю́ции	<i>(in de tijd voor) voor de revolutie</i>

Мой оте́ц у́мер ещé до распа́да СССР.
Mijn vader is overleden nog voor het uiteenvallen van de Sovjet-Unie.

пéред сном	<i>voor het slapengaan</i>
пéред отъéздом	<i>(kort) voor vertrek</i>
вы́мыть ру́ки пéред обе́дом	<i>de handen wassen voor het eten</i>

Мой оте́ц у́мер пéред распа́дом СССР.
Mijn vader is overleden kort voor het uiteenvallen van de Sovjet-Unie.

за + acc. binnen, in (met een tijdsduur waarbinnen iets tot stand wordt gebracht)

Я вы́учил э́тот уро́к за два часа́.
Ik had die les binnen twee uur geleerd.

Omdat het bij **за** + acc. *binnen, in* gaat om een handeling die binnen de genoemde tijdsduur tot haar **natuurlijke eindpunt** komt, wordt hierbij typisch een **perfectief werkwoord** gebruikt. Zie §8.3.

Het voorzetsel **за** + acc. komt ook voor in de constructie **за** + acc. ... **до** + gen. *zo-en-zo lang vóór*.

за два часа́ до нача́ла

twee uur voor het begin

между + **instr.** *tussen*

Я бу́ду у вас ме́жду двумя́ и тремя́.

Ik ben tussen twee en drie bij u.

Ook in **plaatsbepalingen** betekent **между** + **instr.** *tussen*. Zie §11.4.3.

пéред + **instr.** (*vlak, juist*) *vóór*

пéред обе́дом

(vlak) voor het eten

Zie voor het verschil met het voorzetsel **до** + gen. *voor* het kadertje hierboven.

по + **dat.** *altijd op ...* (met de dagen van de week en met *ýтро, вéчер, ночь*)

по понеде́льникам (= ка́ждый понеде́льник)

's maandags (= altijd op maandag)

по утра́м

's ochtends (= elke ochtend)

по вечера́м

'avonds (= elke avond)

по нача́м

's nachts (= elke nacht)

по + **acc.** *tot en met* (bij data)

с 16-ого по 20-ое а́вгуста

van 16 tot en met 20 augustus

пóсле + **gen.** *na*

пóсле уро́ка

na de les

с + **gen.** *van(af), sinds*

с утра́ до вéчера

van 's ochtends tot 's avonds

с нача́ла до конца́

van begin tot eind

с де́тства

sinds zijn kinderjaren

че́рез + **acc.** *over, na, later*

Че́рез неде́лю у нас бу́дет экза́мен.

Over een week hebben we tentamen.

Че́рез два часа́ пришёл и Ива́н.

Twee uur later kwam ook Ivan.

In **plaatsbepalingen** betekent **чѐрез** + acc. *over, via, door*. Zie §11.4.3.

Het voorzetsel **чѐрез** + acc. komt ook voor in de constructie **чѐрез** + acc. ... **пѐсле** + gen. *zo-en-zo lang na*.

чѐрез два часа пѐсле уро́ка *twee uur na de les*

11.6 Overige voorzetsels

без + gen. *zonder*

без преподава́теля

zonder de docent

благодаря́ + dat. *dankzij*

благодаря́ тебе́

dankzij jou

благодаря́ ему́

dankzij hem

Благодаря́ мне заби́ли гол.

Dankzij mij werd er een doelpunt gescoord.

Het voorzetsel **благодаря́** + dat. *dankzij* is oorspronkelijk geen voorzetsel, maar het **gerundium** van het werkwoord благодарить *bedanken* (zie §10.10).

Een restant van het werkwoordelijke karakter is dat het **persoonlijk voornaamwoord van de 3e persoon geen n- krijgt**. Het is dus niet **благодаря́ нему́**, zoals je bij 'echte' voorzetsels zou verwachten. Ook voor het vrouwelijk en het meervoud wordt een vorm zonder n- gebruikt: **благодаря́ ей** *dankzij haar*, **благодаря́ им** *dankzij hen*.

вме́сто + gen. *in plaats van*

Вме́сто грамма́тики у нас бу́дет у́стное упражне́ние.

In plaats van grammatica krijgen we een mondelinge oefening.

для + gen. *voor, ten behoeve van*

Он сде́лал э́то для Ве́ры.

Hij heeft dat voor Vera gedaan.

из-за + gen. *wegens, ten gevolge van*

Из-за дождя́ она́ не могла́ прие́хать.

Wegens de regen kon zij niet komen.

Из-за вас я опозда́л в теа́тр.

Door jullie kwam ik te laat in de schouwburg.

Het Russisch gebruikt meerdere voorzetsels om een **oorzaak of reden** uit te drukken:

из-за + gen.

из-за плохой погѐды *wegens het slechte weer*

из + gen.

из любви́ к *uit liefde tot, voor*

от + gen. / **с** + gen.

от/с ра́дости *van vreugde*

от/с го́ря *van verdriet*

от боли	<i>van pijn</i>
по + dat.	
жениться по любви	<i>trouwen uit liefde</i>

крóме + gen. *behalve*

Они все были там, крóме Тáni.
крóме того

*Iedereen was daar, behalve Tanja.
bovendien*

несмотря на + acc. *ondanks*

Несмотря на плохую погоду, мы хорошо провели время.

Ondanks het slechte weer hebben we een leuke tijd gehad.

о + loc. *over (aangaande), (denken) aan*

говорить о письме
думать об Иване
спросить об уроке

*over de brief praten
aan Ivan denken
vragen naar de les*

**по + dat. 1) *per* (om een bepaald medium uit te drukken)
2) *in* (ter nadere bepaling van een begrip)**

по почте
по телефону

*via de post
over de telefoon*

профессор по истории
товарищ по школе
экзамен по математике
по его словам

*professor in de geschiedenis
schoolkameraad
wiskunde-examen
volgens zijn woorden, naar zijn zeggen*

Het distributieve по: *elk, ieder*

Het voorzetsel по heeft ook een distributieve functie. Het voorzetsel geeft dan aan dat de bepaling die erop volgt geldt voor alle genoemde personen of zaken afzonderlijk. Het voorzetsel по kan worden gevolgd door:

- een **zelfstandig naamwoord** in de **datief**

Дети получили по пакету.

De kinderen kregen ieder 'n pakje.

- het telwoord **один één** in de **datief**

Дети получили по одному пакету.

De kinderen kregen ieder één pakje.

- een **telwoord** in de **accusatief** (behalve один één)

Ученикам раздали по четыре тетради.

Men gaf iedere leerling vier schriften.

Каждому выдали по сто сигарет.

Iedereen kreeg 100 sigaretten.

Мы купили по две ножницы.

Wij kochten ieder twee scharen.

под + acc. *tegen* (van tijd, leeftijd)

Они вернулись под вечер.
Ему под сорок.

*Zij keerden tegen de avond terug.
Hij is tegen de veertig.*

Het voorzetsel под + acc. en + instr. wordt ook gebruikt in plaats- en richtingsbepalingen en in abstractere contexten. Zie voor beide §11.4.3.

при + loc. 1) *bij*
2) *in aanwezigheid van*
3) *in de tijd van, onder*

бйтва при Бородинё

при мы́сли о...

при ка́ждом ша́ге

Он об ё́том говорй́л при мне.

при Петрё Пёрвом

de slag bij Borodino

bij de gedachte aan...

bij elke stap

Hij sprak daarover waar ik bij was.

onder Peter de Grote

про + acc. *over, aangaande (spreektaal)*

Мы говорй́ли про кани́кулы.

We spraken over de vakantie.

с + instr. *met, samen met, in gezelschap van*

говорй́ть с учй́телем

ко́фе с са́харом

met de leraar spreken

koffie met suiker

De betekenis **met behulp van** wordt **niet** uitgedrukt door с + instr., maar door een instrumentalis zonder enig voorzetsel (zie §2.1.1).

писа́ть карандашо́м *met een potlood schrijven*

плати́ть телефо́ном *betalen met je telefoon*

12. VOEGWOORDEN

12.1 Nevenschikkende voegwoorden

Nevenschikkend en onderschikkend

Voegwoorden worden gebruikt om twee zinnen of woorden samen te voegen. Voegwoorden kunnen **nevenschikkend** en **onderschikkend** zijn.

Nevenschikkende voegwoorden voegen **twee woorden, woordgroepen of hoofdzinnen** aan elkaar. In het Nederlands gaat het bijvoorbeeld om *en, of, maar* en *want*.

Jan en Piet
Jan of Piet
de rode en de groene auto

Ik ging naar de bioscoop en ik ging naar de winkel.
Ik wilde naar de bioscoop, maar het ging regenen.
Ik moest naar de winkel, want ik had niets te eten in huis.

Onderschikkende voegwoorden voegen een hoofdzin en een bijzin aan elkaar. In het Nederlands gaat het bijvoorbeeld om *dat, of, hoewel* en *terwijl*.

Ik zag dat hij het niet aankon.
Ik weet niet of hij nog thuiskomt.
Of er vandaag nog voetbald wordt, is nog niet bekend.
Ik ging naar de winkel, hoewel ik helemaal niets nodig had.
Terwijl ik naar de winkel liep, bedacht ik dat ik niets nodig had.

In het Nederlands zijn **bijzinnen** te herkennen doordat de **persoonsvorm achteraan** in de zin staat (... *dat hij elke avond naar de bioscoop gaat*).

In **hoofdzinnen** staat de **persoonsvorm vooraan** in de zin: op de tweede plek (*Hij gaat elke avond naar de bioscoop*) of – in vragen – op de eerste (*Gaat hij elke avond naar de bioscoop?*).

Nevenschikkende voegwoorden in het Russisch zijn over het algemeen onproblematisch. De belangrijkste zijn:

и en

а en, maar

но maar

De drie nevenschikkende voegwoorden **и en**, **а en, maar** en **но maar** koppelen twee elementen (woorden of zinnen) aan elkaar. De voegwoorden doen dat met toenemend contrast.

Het **voegwoord и** is het neutraalst: het koppelt twee zaken aan elkaar zonder enige tegenstelling of contrast. Het wordt simpelweg vertaald met *en*.

Иван и Пётр

Шёл дождь и было темно́.

Ivan en Pjotr

Het regende en het was donker.

Het **voegwoord a** drukt al iets meer contrast uit, waarbij echter geen sprake is van een conflict of iets wat tegen de verwachting in gaat. Dit kan in het Nederlands worden weergegeven met *maar*, maar het Nederlandse *en* is vaak de beste keuze. Alternatieven zijn een constructie met *terwijl* of zelfs helemaal niets.

Ива́н чита́ет, а Пётр смóтрит телеви́зор.

Ivan zat te lezen en Pjotr keek televisie. /

Ivan zat te lezen, terwijl Pjotr televisie keek.

Ко́шка чёрная, а соба́ка бе́лая.

De kat is zwart, de hond wit.

A wordt ook gebruikt in de constructie не ... а ... *niet ... maar ...*. Hiermee wordt iets gedefinieerd via een ontkenning.

Это не газéта, а журна́л.

Dat is geen krant maar een tijdschrift.

Не хо́лодно, а тепло́.

Niet koud maar warm.

Het **voegwoord но** wordt gebruikt als sprake is van een echte tegenstelling, van iets wat tegen de verwachting ingaat. In het Nederlands wordt dit weergegeven met *maar*. Het contrast kan in het Nederlands worden versterkt met een woord als *toch*.

Он уже́ под се́мьдесят лет, но ещё рабо́тает.

Hij is al tegen de 70, maar hij werkt nog.

Маши́на ста́рая, но надё́жная.

De auto is oud maar (toch) betrouwbaar.

или of

Иван **или** Пётр

Ivan of Pjotr

Шёл дождь **или** нет?

Regende het of niet?

12.2 Onderschikkende voegwoorden

12.2.1 что *dat* en что́бы *dat, opdat, om te*

что *dat*

Het verbindende voegwoord **что** *dat* wordt gebruikt voor het 'gewoonste' type bijzin, waarvoor ook in het Nederlands *dat* wordt gebruikt. In combinatie met werkwoorden als сказа́ть *zeggen* gaat het om de indirecte rede.

Я не знал, что он до́ма.

Ik wist niet, dat hij thuis was.

Странно, что но́ги бо́лят.

Het is vreemd dat mijn benen pijn doen.

Они́ реши́ли, что сва́дьба бу́дет необы́чной.

Ze besloten dat het een ongewone bruiloft zou worden.

Он сказа́л, что он стуе́нт.

Hij zei dat hij student was.

Tijdgebruik in bijzinnen met что

In het Russisch wordt in een bijzin met что dezelfde tijd gebruikt als wanneer de handeling was uitgedrukt in een hoofdzin. Dit is anders dan in het Nederlands, waar het heel gebruikelijk is – maar niet verplicht – om in de bijzin dezelfde werkwoordstijd te gebruiken als in de hoofdzin.

tegenwoordige tijd

Он сказа́л: «Я студéнт».

Hij zei: "Ik **ben** student."

Он сказа́л, что он студéнт.

Hij zei dat hij student **was (is)**.

verleden tijd

Он сказа́л: «Я **был** студéнтом».

Hij zei: "Ik **was** student."

Он сказа́л, что он **был** студéнтом.

Hij zei dat hij student **was (was geweest)**.

Я сказа́л: «Я погово́рил с Алексéем».

Ik zei: "Ik **heb** met Aleksej gesproken."

Я сказа́л, что я погово́рил с Алексéем.

Ik zei dat ik met Aleksej **had (heb)** gesproken.

toekomstige tijd

Я сказа́л: «Я погово́рю с Алексéем».

Ik zei: "Ik **zal** met Aleksej spreken."

Я сказа́л, что я погово́рю с Алексéем.

Ik zei dat ik met Aleksej **zou (zal)** spreken.

Door dit verschil tussen het Nederlands en het Russisch moet bij het vertalen altijd extra worden opgelet dat de juiste werkwoordstijd wordt gebruikt.

чтобы 1) *dat*

2) *opdat, om te*

In sommige gevallen wordt **in plaats van что** het **voegwoord чтобы dat** gebruikt, een samenvoeging van что en het partikel бы (zie §13.7).

In een bijzin met **чтобы** kan het werkwoord **nooit in de tegenwoordige of toekomstige tijd** staan. In principe staat het werkwoord in de **verleden tijd**; in sommige gevallen (zie hieronder) is ook een infinitief mogelijk.

Чтобы *dat moet* worden gebruikt:

- als de hoofdzin een werkwoord bevat dat een **wens** uitdrukt, zoals *хотéть willen*, *проси́ть vragen, verzoeken* of in sommige contexten *сказа́ть zeggen*:

Оте́ц хóчет, **чтобы** сын поступи́л в университет. *Vader wil dat zijn zoon naar de universiteit gaat.*

Als de 'bedrijver' van de gewenste handeling dezelfde is als van *хотéть* of een ander werkwoord dat *willen* uitdrukt, blijft – net als in het Nederlands – het voegwoord achterwege en volgt een infinitief:

Мы хоти́м поéхать в Москвú.

We willen naar Moskou.

Ему́ не хотéлось рабóтать.

Hij had geen zin om te werken.

- als de hoofdzin een werkwoord bevat dat een **verzoek of eis** uitdrukt, zoals просить vragen, verzoeken of in sommige contexten сказать zeggen:

Ма́ма попроси́ла сы́на, **что́бы** он купи́л биле́ты. *Moeder vroeg haar zoon kaartjes te kopen.*
 Я сказа́л, **что́бы** он пришёл во́время. *Ik zei dat hij op tijd moest komen.*

Bij een verzoek of eis spreken we van een **indirecte gebiedende wijs**.

Он сказа́л: «Приди́ во́время». *Hij zei: "Kom op tijd."*
 Он сказа́л, **что́бы** я пришёл во́время. *Hij zei dat ik op tijd moest komen.*

Als in combinatie met het werkwoord сказать zeggen geen sprake is van een verzoek of eis, wordt het 'gewone' voegwoord что dat gebruikt:

Он сказа́л, **что́** я пришёл во́время. *Hij zei dat ik op tijd was gekomen.*

- als het gezegde van de hoofdzin bijwoorden bevat als **на́до nodig, ну́жно nodig, необходи́мо noodzakelijk, ва́жно belangrijk**.

На́до, **что́бы** они́ раздели́ли ме́жду собо́й труд. *Het is nodig dat ze het werk onderling verdelen.*
 Ну́жно, **что́бы** вы пришл́и. *Het is nodig dat u komt.*
 Необходи́мо, **что́бы** все прису́тствовали. *Het is noodzakelijk dat iedereen aanwezig is.*
 Ва́жно, **что́бы** все э́то по́няли. *Het is belangrijk dat iedereen dit begrijpt.*

Voor het Nederlandse voegwoord **of** – dat wordt gebruikt in **indirecte vraagzinnen** – wordt in het Russisch geen voegwoord gebruikt, maar het **vraagpartikel ли**:

Я не зна́л, **что́** он до́ма. *Ik wist niet dat hij thuis was.*
 Я не зна́л, до́ма **ли** он. *Ik wist niet of hij thuis was.*

Zie voor de gebruiksregels voor indirecte vraagzinnen §13.2.3.

Het voegwoord что́бы wordt ook gebruikt in de betekenis van het Nederlands **opdat, om te**, namelijk om het **beoogde doel van een handeling** aan te geven. Als het onderwerp van hoofd- en bijzin hetzelfde is, wordt in de bijzin een infinitief gebruikt; in andere gevallen volgt de bij что́бы gebruikelijke verleden tijd.

Она́ меня́ утеша́ла, **что́бы** я не пла́кал. *Ze troostte mij, opdat ik niet zou huilen.*
 Он говори́т гро́мко, **что́бы** все его́ слы́шали. *Hij spreekt loud, opdat iedereen hem kan horen.*
 Все побежа́ли, **что́бы** успе́ть на по́езд. *Iedereen begon te rennen om de trein te halen.*
 Что́ нам де́лать, **что́бы** лу́чше жить? *Wat moeten we doen om beter te leven?*

12.2.2 **если** indien, als

Het voegwoord **если** indien, als drukt een voorwaarde uit waaraan moet worden voldaan:

Если Пётр сдаст экза́мен, он пое́дет в о́тпуск. *Als (indien) Pjotr slaagt voor zijn tentamen, dan gaat hij op vakantie.*
Если бу́дешь в магази́не, купи́ хле́ба. *Als (indien) je in de winkel bent, koop dan brood. / Mocht je naar de winkel gaan, neem dan wat brood mee.*

Если of когд́а?

Een keuze tussen когд́а en е́сли moet vooral worden gemaakt bij gebeurtenissen die nog niet hebben plaatsgevonden, vooral omdat in het Nederlands in beide gevallen het voegwoord *als* kan worden gebruikt.

Met **е́сли** wordt een voorwaarde geformuleerd waaraan moet worden voldaan. Deze voorwaarde in de bijzin kan on vervuld blijven, waardoor de handeling in de hoofdzin niet zal plaatsvinden. In het Nederlands kan dan ook **indien** worden gebruikt (en nooit *wanneer*).

Если он придёт, я тебе позвоню́.

Als (indien) hij komt, bel ik je.

In een bijzin met **когд́а** wordt verwezen naar een gebeurtenis waarvan vaststaat dat die zal optreden (of waarvan dat in ieder geval wordt aangenomen. Op het moment dat die gebeurtenis in de bijzin optreedt, zal de handeling in de hoofdzin worden uitgevoerd. In het Nederlands kan dan **wanneer** worden gebruikt (en nooit *indien*).

Когд́а он придёт с рабо́ты, я тебе позвоню́.

Als (wanneer) hij weer terug is van zijn werk, bel ik je.

Het voegwoord е́сли wordt ook gebruikt met het partikel бы. Dit **е́сли бы** geeft een **irrealis** aan: een on vervulde of on vervulbare voorwaarde. Zie daarvoor §13.7.

12.2.3 потому́ что *omdat, doordat* en так как *omdat, doordat*

De belangrijkste voegwoorden om een **reden of oorzaak** mee aan geven zijn **потому́ что** *omdat, doordat* en **так как** *omdat, doordat*.

Een belangrijk verschil tussen deze потому́ что en так как is dat een bijzin met **потому́ что** **niet voor de hoofdzin** kan staan. Als de gegeven reden of oorzaak aan het begin van een zin staat, moet dus voor так как gekozen worden. In andere gevallen zijn ze in principe synoniem, al komt потому́ что vaker voor.

Ма́рия легла́ спать, **потому́ что/так как** она́ уста́ла по́сле до́лгого дня́.

Maria ging naar bed, omdat ze moe was na een lange dag.

Ива́н опозда́л на рабо́ту, **потому́ что/так как** он попа́л в про́бку.

Ivan was te laat op zijn werk, omdat hij in de file was beland.

Так как попа́л в про́бку, Ива́н опозда́л на рабо́ту.

Doordat hij in de file belandde, kwam Ivan te laat op zijn werk.

Так как шёл дождь, мо́и боти́нки уже́ бы́ли в грязы́.

Doordat het regende, zaten mijn laarzen al onder de modder.

Doordat en omdat: oorzaak en reden

In het Nederlands wordt **doordat** traditioneel gebruikt om een **oorzaak** aan te geven, **omdat** om een **reden** aan te geven. Het verschil tussen deze twee is dat de gevolgen van een oorzaak als 'vanzelf' optreden (dus zonder dat iemand daar invloed op heeft), terwijl aan de gevolgen van een reden een wilsbesluit ten grondslag ligt.

Doordat het regende, werd ik nat.

Omdat het regende, ben ik niet gaan wandelen.

Dit onderscheid wordt in het Nederlands minder strikt gehandhaafd dan voorheen. Ook voor oorzaken kan tegenwoordig *omdat* gebruikt worden.

12.2.4 Vraagwoorden als voegwoord

Ook de **vragende voornaamwoorden** **кто?** *wie?* en **что?** *wat?* (zie §5.3.1), een aantal **vragende bijwoorden** (zie §4.2) en het **vragende telwoord** **сколько?** *hoeveel?* (zie §6.1.4, §6.9.1) kunnen als onderschikkend voegwoord worden gebruikt:

кто *wie*

Я не знаю, кто позвонил Маше.

Я спросил её, с кем она говорила.

Ik weet niet wie Masja heeft opgebeld.

Ik vroeg haar met wie ze had gesproken.

что *wat*

Я не знаю, что он видел.

Я спросил её, о чём она говорила.

Ik weet niet wat hij zag.

Ik vroeg haar waarover ze had gesproken.

Dit voegwoord **что** *wat* – dat altijd verwijst naar iets concreets – is dus niet hetzelfde als het algemene, inhoudsloze, voegwoord **что** *dat* dat is behandeld in §12.2.1.

когда *toen; wanneer, als*

Когда я вернулся домой, никого не было.

Когда я на работе, я не отвечаю на звонки.

Toen ik thuiskwam, was er niemand.

Als ik op mijn werk ben, neem ik mijn telefoon niet op.

In het Nederlands verwijst **тоен** naar een **eenmalige gebeurtenis in het verleden**. Met **wanneer** en **als** wordt in het verleden verwezen naar een gewoonte of vaker optredende situatie.

Als het gaat over **het heden of de toekomst**, kunnen **wanneer** en **als** zowel naar een eenmalige gebeurtenis als naar een gewoonte of vaker optredende situatie verwijzen.

Zie ook het voegwoord van voorwaarde **если** *indien, als* hierboven.

где *waar*

Она спросила его, где он был.

Ze vroeg hem waar hij was geweest.

как *hoe*

Евгения знала, как справляться с такими делами.

Ты не видел, как он счастлив?

Jevgenia wist hoe ze dat soort zaken moest aanpakken.

Heb je niet gezien hoe gelukkig hij is?

Het voegwoord **как** kan ook een **bijzin van tijd** inluiden. Het betekent dan **sinds**:

Прошло́ два го́да, как мы познако́мились.

Er is twee jaar verstreken sinds wij elkaar leerden kennen.

как то́лько *zodra*

Как то́лько я зако́нчу дома́шнюю рабо́ту,
пойду́ гуля́ть.

Я верну́сь, как то́лько он уйде́т.

Zodra ik mijn huiswerk af heb, ga ik wandelen.

Ik kom terug zodra hij weg is.

куда́ *waarheen*

Я не зна́ю, куда́ и́дет Серге́й.

Куда́ ни посмо́тришь – вездé бы́ла вода́.

Ik weet niet waar Sergej heen gaat.

Waarheen je ook keek, overal was water.

отку́да *waarvandaan*

Он не сказа́л, отку́да он звони́л.

Hij zei niet waar hij vandaan belde.

ско́лько *hoeveel*

Он спроси́л, ско́лько я запла́тил за но́вое
пальто́.

Неизвэ́стно, ско́лько канди́дат в президéнты
пла́тит нало́гов.

Hij vroeg hoeveel ik voor die nieuwe jas betaald had.

Het is onbekend hoeveel belasting de presidentskandidaat betaalt.

12.2.5 **пока́** *terwijl, zolang* en **пока́** (не) *totdat*

пока́ + **imperfectief werkwoord** *terwijl, zolang*

Als in de hoofdzin een **imperfectief werkwoord** wordt gebruikt, vallen de handelingen van de twee werkwoorden samen:

Пока́ Та́ня занима́лась, Андре́й помога́л
ма́тери гото́вить у́жин.

Пока́ она́ убирала́ ко́мнату, я рабо́тал.

Ка́ждый день, пока́ я был бо́лен, ко мне при-
ходи́л Вади́м.

Пока́ окно́ бы́ло закры́то, в ко́мнате не́ было
хо́лодно.

Пока́ шёл дождь, де́ти остава́лись до́ма.

*Terwijl Tanja zat te studeren, hielp Andrej zijn
moeder het eten klaar te maken.*

Terwijl zij de kamer opruimde, zat ik te werken.

Elke dag, zolang ik ziek was, kwam Vadim bij me.

*Zolang het raam dicht was, was het in de kamer
niet koud.*

Zolang het regende, bleven de kinderen thuis.

Als in de hoofdzin een **perfectief werkwoord** wordt gebruikt, bereikte die handeling haar natuurlijke eindpunt terwijl de handeling van de bijzin op dat moment nog doorliep:

Пока́ това́рищи разгово́ривали (ipf.), он успе́л
(pf.) сходи́ть в магази́н.

Пока́ они́ ходи́ли (ipf.) за водо́й, мы нача́ли
(pf.) собира́ть дрова́ для костра́.

*Terwijl z'n vrienden zaten te praten, was hij erin
geslaagd even naar de winkel te gaan.*

*Terwijl zij water aan het halen waren, begonnen
wij hout te sprokkelen voor het kampvuur.*

пока́ не + **perfectief werkwoord** *totdat, tot*

De handeling in de hoofdzin wordt afgebroken door de in de bijzin genoemde handeling. In de hoofdzin treffen we een **imperfectief werkwoord** aan:

Он говорíл, пока́ я не прерва́л его́.	<i>Hij bleef praten, totdat ik hem onderbrak.</i>
Тебе́ надо́ бу́дет занима́ться до тех пор, пока́ не вы́учишь все слова́.	<i>Je zult net zo lang moeten studeren, tot je alle woorden kent.</i>
Звони́те, пока́ не отве́тят.	<i>Blijf bellen, totdat ze opnemen.</i>
Он рабо́тал на фа́брике, пока́ не поступи́л в университет.	<i>Hij werkte op een fabriek, totdat hij ging studeren aan de universiteit.</i>
Я рабо́тал, пока́ совсе́м не стемне́ло.	<i>Ik werkte tot het helemaal donker was geworden.</i>

Een **perfectief werkwoord** in de hoofdzin is alleen mogelijk **met een ontkenning**.

Я не приду́, пока́ ты не ска́жешь, в чём де́ло. *Ik kom niet, totdat je me zegt wat er aan de hand is.*

Na werkwoorden met de betekenis **wachten** – en situaties die een element van wachten uitdrukken – wordt in een bijzin met пока́ + perfectief werkwoord meestal **geen ontkenning** gebruikt.

Ма́ма подожда́ла, пока́ стари́к перешёл че́рез у́лицу.	<i>Mama wachtte, totdat de oude man was overgestoken.</i>
Ма́ма ждала́, пока́ стари́к перейде́т че́рез у́лицу.	<i>Mama wachtte, totdat de oude man zou zijn overgestoken.</i>
Сиди́ здесь, пока́ я приду́.	<i>Blijf hier zitten, totdat ik kom.</i>
Прошло́ три часа́, пока́ пришёл до́ктор.	<i>Er verstreek drie uur, voor de dokter kwam.</i>
Бог зна́ет ско́лько вре́мени пройде́т, пока́ вам приду́т на по́мощь.	<i>God weet hoe lang het duurt voor men u te hulp komt.</i>

Het woord **пока́** kan ook optreden als **bijwoord**. Het heeft dan de betekenis *voorlopig, tot dusver, vooralsnog*.

Пока́ ничегó не изве́стно.	<i>Tot dusver is er niets bekend.</i>
Пока́ всё шло по пла́ну.	<i>Tot nog toe verliep alles volgens plan.</i>
Хотите́ вина́? Спаси́бо, пока́ нет.	<i>Wilt u wijn? Dank u, voorlopig niet.</i>

Opvallend is ten slotte het frequente gebruik van пока́ als **informele afscheidsgroet**, vergelijkbaar met het Nederlandse *doei, doeg* of *later*.

12.2.6 Overige onderschikkende voegwoorden

хотя́ *hoewel, ofschoon*
несмотря́ на то, что *hoewel*

Хотя́ я чу́ствовал себя́ пло́хо, я пошёл на рабо́ту.	<i>Hoewel ik me beroerd voelde, ben ik toch naar m'n werk gegaan.</i>
Хотя́ я сейча́с и ста́рый челове́к, (но) сил у меня́ сто́лько же, ско́лько было́ ра́ньше.	<i>Al ben ik dan nu een oude man, ik heb nog evenveel kracht als vroeger.</i>
Несмотря́ на то, что он говорíл о́чень ти́хо, мы всё по́няли.	<i>Hoewel hij heel zachtjes sprak, begrepen wij alles.</i>

Als de bijzin met **хотя́** voorafgaat aan de hoofdzin, **mag** deze hoofdzin worden ingeleid door **но**.

вместо того, чтобы + inf. in plaats van te ...

Вместо того, чтобы слушать, ты всё смотришь в окно. *In plaats van te luisteren, kijk je steeds maar uit het raam.*

едва ..., как ... nauwelijks ..., of, nog maar net ..., of

Он едва вошёл в дом, как пошёл дождь. *Hij was nog maar nauwelijks binnen, of het begon te regenen.*

Het woord **едва** komt ook voor als **bijwoord**. Het betekent dan *nauwelijks, amper, nog maar net*:

Он едва начинаёт говорить по-русски.
Hij begint nog maar net Russisch te spreken.

Мы едва успели на поезд.
We haalden de trein nog maar net.

перед тем как voor, voordat, alvorens

прежде чем voor, voordat, alvorens

Перед тем как уехал, он сильно рассердился. *Voordat hij wegging, was hij heel kwaad geworden.*
Давай поговорим, прежде чем он придёт. *Laten we even praten, voor hij komt.*

Als de hoofd- en de bijzin **hetzelfde onderwerp** hebben, volgt na **прежде чем** een **infinitief** (vergelijk het Nederlandse *alvorens te + infinitief*):

Прежде чем написать письмо, я хочу поговорить с ней.
Alvorens een brief te schrijven, wil ik met haar praten.

Het woord **прежде** komt ook voor als **bijwoord** in de betekenis **vroeger**.

Прежде он бывал часто у нас. *Vroeger kwam hij vaak bij ons.*
Она пришла прежде нас всех. *Zij kwam het eerst van ons allemaal.*

Прежде всего расскажи мне, что случилось.
Vertel me allereerst wat er gebeurd is.

Behalve in de vaste combinatie **прежде всего** *allereerst*, voor *alles* is dit bijwoord **прежде** synoniem met **раньше** *vroeger*.

после того как nadat

Его жизнь изменилась, после того как родители развелись. *Zijn leven veranderde nadat zijn ouders waren gescheiden.*

13. ZINSBOUW EN BIJZONDERE CONSTRUCTIES

13.1 Ontkenning

Het **ontkennende partikel не** *niet, geen* staat onmiddellijk vóór het woord dat wordt ontkend.

Пётя **не** дома, а в университете.

Petja is niet thuis, maar op de universiteit.

Она **не** голландка, а русская.

Ze is geen Nederlandse, maar Russin.

Я **не** знал, что у тебя экзамен.

Ik wist niet dat jij examen had.

Ваня читает, а Пётя **не** читает.

Vanja leest, maar Petja leest niet.

In combinatie met ontkennende voornaamwoorden, ontkennende bijwoorden met **ни-** of andere constructies met **ни** (zoals **ни разу** *nooit, niet één keer*) wordt in het Russisch een **dubbele ontkenning** gebruikt.

Иван там **никогда не** был.

Ivan is daar nooit geweest.

Я **не** знаю **никакого** Иванова.

Ik ken helemaal geen Ivanov.

Нигде не было снега.

Er lag nergens sneeuw.

Он **ни разу не** пришёл к нам.

Hij is niet één keer bij ons geweest.

Wanneer in een **samengestelde zin** het tweede gezegde wordt weggelaten, wordt не vervangen door **нет**.

Ваня читает, а Пётя **нет**.

Vanja leest, maar Petja niet.

In **vragen en verzoeken** kan не op dezelfde manier worden gebruikt als *soms* en *misschien* in het Nederlands.

Не можете ли вы мне сказать, где Иван?

Kunt u me misschien zeggen waar Ivan is?

Он **не** у вас?

Is hij soms bij u?

13.2 Vraagzinnen

13.2.1 Zinnen met een vraagwoord

Een zin kan een vraag zijn door de aanwezigheid van een **vragend voornaamwoord** (zie §5.3), **vragend bijwoord** (zie §4.3) of **vragend telwoord** (zie §6.1.4, §6.9.1). Voorbeelden van dergelijke woorden zijn **кто?** *wie?*, **что?** *wat?*, **какой?** *wat voor?*, **где?** *waar?* en **сколько?** *hoeveel?*

Что он писал?

Wat heeft hij geschreven?

Когда она была здесь?

Wanneer is ze hier geweest?

Сколько у этого богатого человека машин?

Hoeveel auto's heeft die rijke man?

13.2.2 Zinnen zonder vraagwoord

In Russische vraagzinnen zonder vraagwoord is de woordvolgorde meestal gelijk aan de woordvolgorde in bevestigende zinnen. In de geschreven taal geeft alleen het vraagteken aan dat het een vraagzin betreft.

Он говорил по-русски.

Hij sprak Russisch.

Он говорил по-русски?

Sprak hij Russisch?

Она хорошая студентка.
Она хорошая студентка?

*Ze is een goede studente.
Is ze een goede studente?*

In gesproken taal onderscheiden vraagzinnen zich van bevestigende door een specifieke vraagintonatie.

Dat in het Russisch de woordvolgorde in een vraagzin hetzelfde blijft, wijkt af van de situatie in het Nederlands, waar een zin vragend kan worden gemaakt door onderwerp en persoonsvorm om te draaien.

13.2.3 Indirecte vraagzinnen

Voor **indirecte vraagzinnen** gebruikt het Russisch het **vraagpartikel ли**. Het woord waarnaar gevraagd wordt – meestal is dat het gezegde – staat aan het begin van de bijzin en wordt onmiddellijk gevolgd door ли. In het Nederlands wordt in dit soort vragen het **onderschikkende voegwoord of** gebruikt.

Преподаватель спросил меня, **понял ли** я урок. *De docent vroeg me of ik de les had begrepen.*
Он спросил меня, **можно ли** здесь курить. *Hij vroeg me of je daar mocht roken.*
Он меня спрашивает, **дома ли** мой отец. *Hij vraagt me of mijn vader thuis is.*
Я не знал, **понял ли** он вопрос. *Ik wist niet of hij de vraag had begrepen.*

Het vraagpartikel ли in directe vragen

Het vraagpartikel ли wordt soms ook wel gebruikt in directe vragen. Het betreft dan meestal een **beleefdheidsformule** om een verzoek uit te drukken of een vraag te stellen.

Не можете ли вы мне сказать ...?	<i>Kunt u me misschien zeggen ...?</i>
Не могу ли я ...?	<i>Kan ik misschien ...?</i>
Не знаете ли вы ...?	<i>Weet u soms ...?</i>

13.3 Er is, er is niet, hebben

13.3.1 Er is

Voor **er is-zinnen** – dat wil zeggen: zinnen waarin de aanwezigheid of het voorhanden zijn van iets of iemand wordt uitgedrukt – wordt **het werkwoord быть zijn** gebruikt. De structuur van de bevestigende *er is*-zin ziet er in de tegenwoordige, verleden en toekomstige tijd als volgt uit:

	есть	
plaatsbepaling	был/была/было/были	zelfstandig naamwoord in de nominatief
	будет/будут	

De plaatsbepaling – die niet verplicht is – kan optreden in de vorm van een bijwoord (zoals там *daar* en здесь *hier*) of een verbinding met een voorzetsel.

Там есть хороший ресторан. *Daar zit een goed restaurant.*
В городе есть театр? Есть. *Is er in de stad een schouwburg? Ja.*

В зaле есть доскá?

Да, доскá есть.

Is er in de zaal een bord?

Ja, er is een bord.

Wanneer **niet de aanwezigheid** van iets centraal staat, **maar de hoeveelheid of een eigenschap**, blijft **есть achterwege**. Ook wordt **есть** niet gebruikt wanneer men vraagt of meedeelt waar iets of iemand zich bevindt.

Скóлько теáтров в гóроде?

В гóроде четы́ре теáтра.

Где твой словáрь?

Мой словáрь на столé.

Hoeveel theaters zijn er in de stad?

Er zijn vier theaters in de stad.

Waar is jouw woordenboek?

Mijn woordenboek ligt op tafel.

13.3.2 *Er is niet*

In **er is niet-zinnen** wordt – net als in *er is*-zinnen – het werkwoord **быть** *zijn* gebruikt. Het grote verschil is, dat sprake is van een **onpersoonlijke zin**. De structuur van een *er is niet*-zin is als volgt:

	нет	
plaatsbepaling	не было	zelfstandig naamwoord in de genitief
	не б́удет	

Doordat sprake is van een onpersoonlijke zin, bevat de zin geen onderwerp in de nominatief. In de verleden tijd wordt het onzijdig enkelvoud gebruikt, in het meervoud het enkelvoud.

Там нет хоро́шего ресторáна.

В гóроде нет теáтра?

В зaле нет доскí.

В перево́де не́ было оши́бок.

В но́вом райóне не б́удет теáтра.

Er zit daar geen goed restaurant.

Is er in de stad geen schouwburg?

Er is in de zaal geen bord.

In de vertaling zaten geen fouten.

In de nieuwe wijk zal geen schouwburg komen.

Het **werkwoord** in een *er is niet*-zin is altijd **onzijdig** en **enkelvoud**. Het richt zich dus **niet** naar het geslacht van datgene wat of die gene die er niet is.

Там **был** хоро́ший ресторáн.

Там **была́** хоро́шая аптéка.

Там **было** хоро́шее кино́.

Там **были** хоро́шие магази́ны.

Там **не́ было** хоро́шего ресторáна.

Там **не́ было** хоро́шей аптéки.

Там **не́ было** хоро́шего кино́.

Там **не́ было** хоро́ших магази́нов.

Daar was een goed restaurant.

Daar was een goede apotheek.

Daar was een goede bioscoop.

Daar waren goede winkels.

Daar was geen goed restaurant.

Daar was geen goede apotheek.

Daar was geen goede bioscoop.

Daar waren geen goede winkels.

i Onpersoonlijke zinnen

Onpersoonlijke zinnen zijn zinnen **zonder onderwerp in de nominatief**. Het werkwoord dat deel uitmaakt van het gezegde staat in het **enkelvoud**, in de verleden tijd bovendien altijd in de **onzijdige** vorm.

Bij het meestvoorkomende type bestaat het gezegde uit een vorm van het **koppelwerkwoord *быть* zijn** met de korte vorm onzijdig van een bijvoeglijk naamwoord als naamwoordelijk deel van het gezegde.

Бы́ло уже́ по́здно.	<i>Het was al laat.</i>
Зде́сь бы́ло хо́лодно.	<i>Het was hier koud.</i>
Все́ будет хо́рошо́.	<i>Alles komt goed.</i>

In de tegenwoordige tijd wordt het koppelwerkwoord *быть* *zijn* weggelaten:

Уже́ по́здно.	<i>Het is al laat.</i>
В до́ме ти́хо.	<i>In huis is het stil.</i>

Ook **andere koppelwerkwoorden** kunnen voorkomen, zoals **стать** *worden*:

В до́ме ста́ло ти́хо.	<i>Het werd stil in huis.</i>
В до́ме ста́нет ти́хо.	<i>Het zal stil worden in huis.</i>

Als **naamwoordelijk deel** van het gezegde kan ook een **werkwoordelijke bijzin** optreden:

Тру́дно бы́ло отве́тить на э́тот вопро́с.	<i>Het was moeilijk antwoord te geven op die vraag.</i>
Тру́дно отве́тить на э́тот вопро́с.	<i>Het is moeilijk antwoord te geven op die vraag.</i>

Een **persoon of zaak die direct betrokken is bij de handeling** – het 'gevoelde onderwerp' – staat in dergelijke zinnen vaak in de **datief**. Letterlijk kan dit worden opgevat als *aan iemand/iets is het ...*

Ему́ бы́ло пло́хо.	<i>Hij voelde zich niet lekker.</i>
Ему́ пло́хо.	<i>Hij voelt zich niet lekker.</i>
Мне тру́дно бы́ло сказа́ть пра́вду.	<i>Ik vond het moeilijk de waarheid te zeggen.</i>
Алекса́ндру тру́дно бу́дет.	<i>Aleksandr zal het moeilijk krijgen.</i>

13.3.3 *Hebben en niet hebben*

Voor het uitdrukken van bezit gebruikt het Russisch gewoonlijk niet het werkwoord *hebben*, maar een variant van de *er is*-constructie:

y + bezitter in de genitief	есть был/была́/было/были будет/будут	bezit in de nominatief
--	---	-----------------------------------

У теб́я есть ру́чка? Нет.	<i>Heb je een pen? Nee.</i>
У Та́ни есть сын.	<i>Tanja heeft 'n zoon.</i>
У теб́я есть де́ти?	<i>Heb je kinderen?</i>
У Ива́на есть хоро́ший слова́рь.	<i>Ivan heeft een goed woordenboek.</i>

У Мити бы́ли но́вые часы́.

Mitja had een nieuw horloge.

In haar **ontkende vorm** luidt de constructie als volgt:

у + bezitter in de genitief	нет не́ было не бу́дет	bezit in de genitief
---------------------------------------	---	--------------------------------

У Игоря нет бра́та.

Igor heeft geen broer.

У него́ нет ни отца́, ни ма́тери.

Hij heeft vader, noch moeder.

У меня́ нет словаря́.

Ik heb geen woordenboek.

У него́ не́ было телефо́на.

Hij had geen telefoon.

Wanneer **het hebben of niet-hebben niet centraal staat**, maar het bezit zélf, of de hoeveelheid of een eigenschap ervan, blijft de vorm **есть** achterwege.

Какая́ у тебя́ маши́на? Но́вая?

Wat voor een auto heb je? Een nieuwe?

Да, у меня́ но́вая маши́на.

Ja, ik heb een nieuwe auto.

У тебя́ хоро́ший словаря́?

Heb je een goed woordenboek?

Нет, плохой.

Nee, een slecht.

Ско́лько у тебя́ дете́й?

Hoeveel kinderen heb je?

У него́ две маши́ны?

Heeft hij twee auto's?

De volgende zinnen zijn allebei mogelijk:

Ива́на не́ было на рабо́те.

Ivan was niet op z'n werk.

Ива́н не́ был на рабо́те.

Ivan is niet op z'n werk geweest.

In de eerste zin is sprake van een onpersoonlijke constructie (zie het kader 'Onpersoonlijke zinnen' in §13.3.2), in de tweede van een persoonlijke constructie.

In de variant met een onpersoonlijke constructie wordt gesproken van een **observerend perspectief**: de situatie wordt van buitenaf beschreven, bijvoorbeeld vanuit het perspectief van Ivans collega's of vanuit dat van de verteller.

In de variant met een persoonlijke constructie wordt gesproken van een **participerend perspectief**: het beschrijft de situatie gezien vanuit het onderwerp, Ivan.

Het werkwoord **иметь hebben**

Het Russisch kent wel degelijk een 'echt' werkwoord *hebben*: **иметь**. Het wordt vervoegd als het type *уметь kunnen* van de e-vervoeging: *имею, имеешь, имеет ...* (zie §7.5.5).

Dit werkwoord *иметь* wordt eigenlijk alleen gebruikt in **abstracte contexten** als *иметь пра́во het recht hebben*, *иметь значе́ние betekenis hebben* en *иметь в виду́ bedoelen*.

Иметь wordt **nooit** gebruikt voor het aanduiden van **het bezitten van een concrete zaak**.

13.4 Mogen en niet mogen

Om *mogen* en *niet mogen* weer te geven, wordt in het Russisch een onpersoonlijke constructie gebruikt.

можно + infinitief *mogen*

Здесь **можно** курить.

Hier mag men roken. / Hier mag gerookt worden.

Тебѣ **можно** начинáть.

Je mag beginnen.

нельзя + infinitief *niet mogen*

Пѣте **нельзя** курить.

Petja mag niet roken.

Емú **нельзя** было оставáться дóма.

Hij mocht niet thuis blijven.

We zien dat de persoon op wie de uitspraak betrekking heeft, wordt weergegeven door een voornaamwoord of zelfstandig naamwoord in de **datief**.

можно en **нельзя** kunnen ook de betekenis hebben van **kunnen** dan wel **niet kunnen**.

Нельзя сказа́ть, что он хорошо́ объясни́л уро́к. *Je kunt niet zeggen dat hij de les goed heeft uitgelegd.*

Dit kan alleen wanneer het gaat om een mogelijkheid of onmogelijkheid in algemene zin, die **niet aan een bepaalde persoon gebonden** is. Er kan dan ook geen voornaamwoord of zelfstandig naamwoord in de datief bij staan.

13.5 Moeten, niet moeten en hoeven

Het Russisch kent geen werkwoord dat een op een overeenkomt met het Nederlandse *moeten*. Om aan te geven dat iets noodzakelijk of verplicht is, wordt een reeks verschillende constructies gebruikt.

на́до, ну́жно

На́до en **ну́жно** worden gebruikt in een **onpersoonlijke constructie**. De persoon op wie de noodzaak betrekking heeft, staat in de **datief**.

Оле́г не приде́т к нам, емú ну́жно рабо́тать.

Oleg komt niet naar ons toe, hij moet werken.

Емú на́до было́ пойти́ к врачú.

Hij moest naar de dokter.

Иде́т дождь, тебѣ на́до бу́дет оста́ться дóма.

Het regent, je zult thuis moeten blijven.

De ontkennde vorm **не на́до** heeft de betekenis *niet hoeven*:

Не на́до помога́ть мне.

Je hoeft me niet te helpen.

Вчера́ ей не на́до было́ рабо́тать.

Gisteren hoefde ze niet te werken.

до́лжен

Een *moeten*-constructie met **до́лжен** heeft de nuance van een **morele verplichting**.

De zin met **до́лжен** – dat zich gedraagt als de **korte vorm van een bijvoeglijk naamwoord** (zie §3.6) – is een **persoonlijke zin**. Het bijvoeglijk naamwoord **до́лжен** richt zich dus in getal en geslacht naar het onderwerp: naast **до́лжен** bestaan de vormen **должна́, должно́ en должны́**. Ook het koppelwerkwoord **быть** – in de verleden en toekomstige tijd – richt zich naar het onderwerp.

Дéти, вы должнý сидéть т́ихо.

Kinderen, jullie moeten stil zitten.

Я должнá вам сказáть, что я не люблю гулять.

Ik moet u zeggen dat ik niet graag wandel.

Пóезд дóлжен был прийти в 6 часóв.

De trein zou (moest) om zes uur aankomen.

приход́иться^{ipf} – прийт́ись^{pf}

De werkwoorden van het aspectpaar приход́иться (ipf.) – прийт́ись (pf.) geeft een noodzaak door externe omstandigheden aan: *gedwongen zijn te*. De wil van de persoon doet niet ter zake.

Приход́иться – прийт́ись wordt gebruikt in een **onpersoonlijke** zin. Het **perfectieve** werkwoord komt het vaakst voor: **пришлóсь** *moest* (verleden tijd) en **придéтся** *zal moeten* (toekomende tijd).

В трамва́е нам **пришлóсь** сто́ять.

In de tram hebben we moeten staan.

Хóчешь ты́ или не хóчешь, **придéтся** éхать.

Of je nu wilt of niet, je zult moeten gaan.

Вам **придéтся** дóлго ждать.

U zult lang moeten wachten.

De **imperfectieve** vormen **приход́илось** *moest* (verleden tijd) en **приход́ится** *moet* (tegenwoordige tijd) en duiden op **herhaling of gewoonte**.

Мне ча́сто **приход́илось** ночевáть под открь́тым не́бом.

Ik heb vaak onder de blote hemel moeten slapen.

Мне ча́сто **приход́ится** ночевáть под открь́том не́бом.

Ik moet vaak onder de blote hemel slapen.

Infinitiefzin

Soms wordt *moeten* in het Russisch weergegeven met een infinitiefzin.

Что нам дéлать?

Wat moeten we doen?

Когó спрос́ить об э́том?

Wie moet ik dat vragen?

Вам открь́ть дверь?

Moet ik de deur voor u opendoen?

Помóчь вам?

Moet ik jullie helpen?

Deze infinitiefconstructie wordt begrijpelijker door aan te nemen dat het woord *на́до* is weggefallen. Daardoor wordt de zin een variant op het vooraan in deze paragraaf genoemde type.

Het aspectgebruik bij *moeten*, *niet moeten* en *hoeven*

Het aspectgebruik na woorden die *moeten* en *niet moeten/hoeven* aangeven, loopt parallel met dat in de gebiedende wijs (zie §8.7).

Напишите (pf.) ей зáвтра! <i>Schrijf haar morgen!</i>	Надо ей зáвтра написать (pf.).
Пишите (ipf.) ей поча́ще. <i>Schrijf haar eens wat vaker!</i>	Надо ей поча́ще писать (ipf.).
Уже́ во́семь часо́в. Вставáй (ipf.). <i>Het is (al) acht uur. Sta op.</i>	Уже́ во́семь часо́в. Надо вставáть (ipf.).
Не помога́йте (ipf.) мне. <i>Help me niet.</i>	Вы не должны́ мне помога́ть (ipf.).
Он сказа́л: «Не ве́рьте (ipf.) ему́». <i>Hij zei: 'Geloof hem niet'.</i>	Он сказа́л, что́бы я не ве́рил (ipf.) ему́.

13.6 Werkwoorden: de lijdende vorm

In het Russisch worden constructies met een lijdende vorm (ook wel passief genoemd) minder vaak gebruikt dan in het Nederlands. Onder meer als gevolg van de grotere vrijheid in de woordvolgorde treffen we in het Russisch vaak een actiefconstructie aan, waar men in het Nederlands eerder een passiefconstructie zou gebruiken.

Кни́ги выдаю́т в чита́льном за́ле.	<i>De boeken worden in de leeszaal uitgeleend.</i>
Сона́ту исполня́ет Святосла́в Ри́хтер.	<i>De sonate wordt uitgevoerd door Svjatoslav Richter.</i>
Здесь продаю́т ру́ссские кни́ги.	<i>Hier worden Russische boeken verkocht.</i>
Сего́дня не рабо́тают.	<i>Vandaag wordt er niet gewerkt.</i>
Здесь не ку́рят.	<i>Hier wordt niet gerookt.</i>

Een lijdende vorm kan in het Russisch op **twee manieren** worden uitgedrukt, afhankelijk van het aspect. De handelende persoon – in het Nederlands uitgedrukt met een *door*-bepaling – wordt in een Russische lijdendevormconstructie weergegeven door de **instrumentalis**.

Bedrijvende en lijdende vorm in het Nederlands

Ook het Nederlands kent het verschil tussen de bedrijvende vorm (actief) en de lijdende vorm (passief):

Hij leest een boek.	[bedrijvend]
Het boek wordt door hem gelezen .	[lijdend]
De bouwvakkers hebben het huis gebouwd .	[bedrijvend]
Het huis is door de bouwvakkers gebouwd .	[lijdend]

De lijdende vorm wordt in het Nederlands gevormd met de hulpwerkwoorden **worden** en (in de voltooid tegenwoordige tijd) **zijn**. Het lijdend voorwerp van een actieve zin is het onderwerp van de overeenkomstige passieve zin. Het onderwerp van een actieve zin wordt in de overeenkomstige passieve zin weergegeven door middel van een bepaling met *door*.

13.6.1 De lijdende vorm van perfectieve werkwoorden

Bij **perfectieve werkwoorden** wordt de lijdende vorm uitgedrukt door middel van een vorm van het **hulpwerkwoord** **быть** *zijn* en het **verleden passief deelwoord** (zie §10.6).

Verleden tijd

Дом **был построён** в прошлом году.

Het huis werd/was vorig jaar gebouwd.

Tegenwoordige tijd

Дом **построён** в прошлом году.

Het huis is vorig jaar gebouwd.

Так **решено**.

Aldus is besloten.

Об этом уже **написано** во вчерашней газете.

Daarover is al geschreven in de krant van gisteren.

Эти брюки **сшиты** моёй сестрой.

Deze broek is genaaid door mijn zus.

In de tegenwoordige tijd blijft het **hulpwerkwoord** **быть** *achterwege* (zie §13.8).

Toekomstige tijd

Дом **будет построен** в будущем году.

Het huis wordt volgend jaar gebouwd. Het huis zal volgend jaar gebouwd worden/zijn.

Работа **будет закончена** вовремя.

Het werk zal op tijd voltooid zijn.

Он сказал, что работа **будет сделана** вовремя.

Hij zei dat het werk op tijd zou worden/zijn voltooid.

Uit de voorbeelden blijkt dat **de verleden tijd** van het Russisch correspondeert met de **onvoltooid verleden of voltooid verleden tijd** van het Nederlands.

De **tegenwoordige tijd** van het Russisch moet worden opgevat als **toestand in het heden als gevolg van een handeling in het verleden**. Hiervoor wordt in het Nederlands een **voltooid tegenwoordige tijd** gebruikt.

De **toekomstige tijd** van het Russisch komt overeen met de diverse toekomstdetijdsvormen van het Nederlands.

13.6.2 De lijdende vorm van imperfectieve werkwoorden

Bij **imperfectieve werkwoorden** wordt de lijdende vorm uitgedrukt door het werkwoord door middel van het achtervoegsel **-ся** wederkerend te maken (zie §7.2).

Дом **строился** несколько лет.

Er werd enkele jaren aan het huis gebouwd.

Планы **выполнялись**.

De plannen werden uitgevoerd (= waren in uitvoering).

Комната **освещается** лампой.

De kamer wordt door de lamp verlicht.

Als het onderwerp een levend wezen is, is de met **-ся** gevormde lijdende vorm als regel niet mogelijk. In plaats daarvan wordt er in het Russisch vaak voor gekozen om in een bedrijvende vorm het lijdend voorwerp voorop te plaatsen:

Его б́или.

(niet: Он б́ился)

Люде́й заставля́ли рабо́тать.

(niet: Лю́ди заставля́лись рабо́тать)

Hij werd geslagen.

De mensen werden gedwongen te werken.

In een zin als Он мь́лся kan het wederkerende achtervoegsel -ся wel worden gebruikt, maar dan niet met de passieve betekenis *Hij werd gewassen*, maar met de wederkerende betekenis *Hij waste zich*.

13.7 Werkwoorden: het partikel бы

Door het partikel **бы** toe te voegen aan een zin met de **verledentijdsvorm** van een werkwoord, ontstaat een zogeheten conjunctief. Ondanks deze verledentijdsvorm heeft deze conjunctief niet per se betrekking op de verleden tijd: afhankelijk van de context, kan het ook over de tegenwoordige of de toekomstige tijd gaan.

Я рабо́тал бы сего́дня, е́сли бы ...

Ik zou vandaag werken, als ...

Я рабо́тал бы вчера́, е́сли бы ...

Ik zou gisteren gewerkt hebben, als ...

Я рабо́тал бы за́втра, е́сли бы ...

Ik zou morgen werken, als ...

De plaats van бы in de zin

In een zin met бы staat dit partikel meestal **na het werkwoord**.

Я с удо́вольствием поше́л **бы** за́втра в теа́тр.

Ik zou morgen graag naar het theater gaan.

Бы kan echter ook op een **andere plaats in de zin** staan, zonder dat de betekenis van de zin verandert:

Я **бы** с удо́вольствием поше́л за́втра в теа́тр.

Я с удо́вольствием **бы** поше́л за́втра в теа́тр.

Bij deze vrije plaatsing van бы zijn er **twee beperkingen**:

- Het partikel бы kan **nooit aan het begin van de zin** staan.
- In bijzinnen met е́сли staat бы altijd **onmiddellijk achter е́сли**

Если бы я поше́л в теа́тр, ...

Als ik naar het theater zou gaan, ...

Dit е́сли бы wordt soms verkort tot **е́сли б**.

Het partikel бы wordt gebruikt:

- bij een **onvervulde of onvervulbare voorwaarde** (een zogeheten **irrealis**)

Если **бы** я зна́ла, что ты приде́шь, я **бы** оста́лась до́ма.

Als ik had geweten dat je zou komen, was ik thuisgebleven.

Если **бы** он за́крыл окно́, здесь не́ было **бы** так хо́лодно.

Als hij het raam dicht zou doen, zou het hier niet zo koud zijn.

Я поше́л **бы** сего́дня в теа́тр, е́сли **бы** у меня́ бы́ло вре́мя.

Ik zou vandaag naar de schouwburg gaan, als ik tijd had.

Ter vergelijking: als sprake is van een voorwaarde die als wél vervulbaar wordt voorgesteld ('realis'), wordt een toekomstige tijd gebruikt.

Я сего́дня пойдú в теа́тр, е́сли у меня́ бу́дет вре́мя.
Ik ga vandaag naar de schouwburg, als ik tijd heb.

Bij een irrealis moet in het Russisch het partikel **бы** worden gebruikt in **zowel de hoofdzin als de bijzin**.

Het Nederlands – waarin de irrealisbetekenis wordt uitgedrukt in de werkwoords-tijd – is in zo'n geval minder strikt. In de hoofdzin kan zowel een 'gewone' voltooid verleden tijd staan (*was thuisgebleven*) als de 'ingewikkelde' voltooid verleden toekomstige tijd (*zou thuisgebleven zijn*):

Als ik geweten had dat je zou komen, was ik thuisgebleven.

Als ik geweten had dat je zou komen, zou ik thuisgebleven zijn.

▪ bij een **onvervulde (en vaak niet meer te vervullen) wens**

Бы́ли **бы** у меня́ де́ньги!

Had ik maar geld!

Сдал **бы** я экза́мен!

Had ik het examen maar gehaald!

Прише́л **бы** он за́втра!

Kwam hij morgen maar!

▪ om een **verzoek, wens of eis milder** te maken, of een **welgemeend advies** te geven ('*zou*')

Вы **бы** лу́чше записа́ли э́то.

U zou dit beter op kunnen schrijven.

Лу́чше взял **бы** кни́гу и почита́л бы.

Je zou er beter aan doen een boek te pakken en wat te lezen.

Ты **бы** лу́чше оста́лась до́ма в такую́ пого́ду.

Je kunt beter thuisblijven met zo'n weer.

Вы **бы** встава́ли! У́же во́семь часо́в.

Jullie zouden eens moeten opstaan. 't Is (al) acht uur.

Я хоте́л **бы** погово́рить с ва́ми.

Ik zou eens met u willen praten.

А что **бы** вы сказа́ли об э́том?

En wat zou u hiervan zeggen?

▪ in bijzinnen met **ни** ('concessieve bijzinnen'): *wie ook, wat ook, waar ook, hoe ook*

Как **бы** он **ни** стара́лся, ниче́го из э́того не полу́чится.

Hoe hij ook zijn best doet, er komt toch niets van terecht.

Кто **бы** **ни** прише́л, скажи́ ему́, что меня́ нет.

Wie er ook komt, zeg tegen hem dat ik er niet ben.

Что **бы** он **ни** де́лал, ему́ всё удаётся.

Wat hij ook doet, alles lukt hem.

Где **бы** я **ни** был, студё́нты гово́рят, что ру́сский язы́к тру́дный.

Waar ik ook ben, studenten zeggen dat Russisch moeilijk is.

13.8 Werkwoorden: de tegenwoordige tijd van **быть zijn**

De tegenwoordige tijd van **быть zijn** wordt in de regel **niet uitgedrukt**. Als onderwerp en gezegde beide een zelfstandig naamwoord zijn, wordt daartussen een gedachtestreepje geplaatst.²⁴

Он студént.	<i>Hij is student.</i>
Мой брат – студént.	<i>Mijn broer is student.</i>
Где Пётр? Он dóма.	<i>Waar is Pjotr? Hij is thuis.</i>
Пётр dóма? Нет, он не dóма, а на рабóте	<i>Is Pjotr thuis? Nee, hij is niet thuis, maar op z'n werk.</i>
Сегóдня хорóший день.	<i>Vandaag is het een mooie dag.</i>
Скóлько дней в недéле?	<i>Hoeveel dagen heeft een week? (lett. Hoeveel dagen zijn er in een week?)</i>

Het werkwoord **быть** kent slechts één tegenwoordigetijdsvorm, **есть**. Deze vorm wordt **uitsluitend gebruikt** wanneer in een *er is*-constructie de aanwezigheid van iets centraal staat.

Там есть хорóший ресторán.	<i>Daar zit een goed restaurant.</i>
В гóроде есть театр? Есть .	<i>Is er in de stad een schouwburg? Ja.</i>
В зáле есть доскá?	<i>Is er in de zaal een bord?</i>
Да, доскá есть .	<i>Ja, er is een bord.</i>

De *er is*-constructie – en het gebruik van *есть* daarbij – wordt in meer detail behandeld in §13.3.

13.9 Werkwoorden: het naamwoordelijk deel van het gezegde

13.9.1 Het koppelwerkwoord **быть zijn**

Na het koppelwerkwoord **быть zijn** staat het **naamwoordelijk deel van het gezegde** soms in de **nominatief**, soms in de **instrumentalis**. Welke naamval juist is, hangt af van twee factoren:

- de vorm van **быть zijn** die wordt gebruikt;
- of het naamwoordelijk deel een zelfstandig naamwoord bevat of (alleen) een bijvoeglijk naamwoord.

Tegenwoordige tijd

In de tegenwoordige tijd staat het naamwoordelijk deel van het gezegde **altijd in de nominatief**. De tegenwoordige tijd van het koppelwerkwoord **быть zijn** blijft onuitgedrukt (zie §13.8).

Отéц Алексéя – профéссор.	<i>De vader van Aleksej is professor.</i>
Он пéрвый ученик в клáссе.	<i>Hij is de beste leerling van de klas.</i>
Эта рабóта óчень интeрeсная.	<i>Dat werk is zeer interessant.</i>
Ужé пóздно.	<i>Het is al laat.</i>

²⁴ Dit gedachtestreepje – is langer dan het koppelteken - en korter dan het zogenoemde kastlijntje —. Onder invloed van het Engels wordt het gedachtestreepje ook wel een en-streepje (*en dash*), het kastlijntje ook wel een em-streepje (*em dash*) genoemd.

De voorbeeldzin Уже поздно *Het is al laat* is een voorbeeld van een zin met een **onpersoonlijke constructie** (zie §13.3).

In de tegenwoordige tijd blijft het **koppelwerkwoord быть achterwege** (zie §13.8).

Verleden tijd

In de verleden tijd staat een **zelfstandig naamwoord** als naamwoordelijk deel van het gezegde **meestal in de instrumentalis**.

Он был **хорошим студентом**.

Hij was een goede student.

Она была **петербуржкой**.

Zij was Sint-Petersburgse.

In de verleden tijd staat een **bijvoeglijk naamwoord** als naamwoordelijk deel van het gezegde staat **gewoonlijk in de nominatief**.

Письмо́ было **трудное**.

De brief was moeilijk.

Фильм был **шокирующей**.

De film was choquerend.

Bij deze globale verdeling zijn de volgende kanttekeningen te maken:

- Een **zelfstandig naamwoord** als naamwoordelijk deel van het gezegde **kan** in de **nominatief** staan als de **identiteit van het onderwerp** wordt vastgesteld.

Его отец был **известным поэтом**.

Zijn vader was een bekend dichter.

Его отец был **известный поэт**.

Zijn vader was een bekend dichter.

- Een **bijvoeglijk naamwoord** als naamwoordelijk deel van het gezegde **kan** in **meer literaire taal** ook wel in de **instrumentalis** staan.

Лекция была **интересная**.

Het college was interessant.

Лекция была **интересной**.

Het college was interessant.

Toekomstige tijd, gebiedende wijs, infinitief en gerundium

Na de toekomstige tijd, de gebiedende wijs, de infinitief en het gerundium van het koppelwerkwoord **быть zijn** staat het naamwoordelijk deel van het gezegde meestal in de **instrumentalis**.

Саша **будет преподавателем**.

Sasja wordt leraar.

Будь **внимательным!**

Wees waakzaam!

Что **значит быть студентом?**

Wat betekent het om student te zijn?

Будучи еще **студентом**, он основал фирму.

Nog als student begon hij zijn eigen bedrijf.

13.9.2 Overige koppelwerkwoorden

Na andere koppelwerkwoorden dan **быть** staat het naamwoordelijk deel van het gezegde in de **instrumentalis**. De belangrijkste koppelwerkwoorden zijn:

станови́ться (ipf.) – стать (pf.) *worden*

каза́ться (ipf.) – показаться (pf.) *schijnen*

оказыва́ться (ipf.) – оказа́ться (pf.) *blijken*

остава́ться (ipf.) – оста́ться (pf.) *blijven*

Voorbeelden

Он стал солдáтом.	<i>Hij werd soldaat.</i>
Урóк показáлся ему́ трудным.	<i>De les leek hem moeilijk.</i>
Он оказáлся русским.	<i>Hij bleek Rus te zijn.</i>
Он остаётся нáшим лúчим сотрúдником.	<i>Hij blijft onze beste medewerker.</i>

Een instrumentalis kunnen we ook aantreffen **na niet-koppelwerkwoorden** om de betekenis **in de hoedanigheid van** uit te drukken:

Он здесь работáет глáвным врачóм. *Hij werkt hier als chef-arts.*

Ook als **bepaling van gesteldheid** wordt een instrumentalis gebruikt. Een bepaling van gesteldheid (ook wel **dubbelverbonden bepaling** genoemd) komt onder meer voor bij de volgende overgankelijke werkwoorden:

назвáть + 4 + 5	<i>iemand/iets iets noemen</i>
назнáчить + 4 + 5	<i>iemand aanstellen als, iemand benoemen tot</i>
сдéлать + 4 + 5	<i>iemand/iets tot iets maken</i>

Voorbeelden

Он назвáл его́ своим дру́гом.	<i>Hij noemde hem zijn vriend.</i>
Назнáчили Медвéдева трéнером.	<i>Medvedev werd tot trainer benoemd.</i>
Я сдéлала его́ своим ассистéнтом.	<i>Ik heb hem tot mijn assistent gemaakt.</i>

Een **eigenaam** staat na zvatъ *noemen*, назывáться *heten* en назывáть (ipf.) - назвáть (pf.) *noemen* als regel in de nominatief.

Его́ зовúт Олэг.	<i>Hij heet Oleg.</i>
Кинотеáтр назывáется «Спорт».	<i>De bioscoop heet Sport.</i>
Онí назвáli ребéнка Олэг.	<i>Zij noemden het kind Oleg.</i>

13.10 Zelfstandige naamwoorden: de partitieve genitief

Men spreekt van **partitieve genitief** (ook wel genitivus partitivus) wanneer een genitief wordt gebruikt:

- na zelfstandige naamwoorden die een **hoeveelheid** aanduiden en na woorden als **мнóго, немнóго, мáло** en **скóлько**

буты́лка воды́	<i>een fles water</i>
5 ли́тров воды́	<i>5 liter water</i>
мнóго вина́	<i>veel wijn</i>

- in **er is niet-zinnen** en in zinnen met **не хватáет** *er is niet genoeg*

Здесь нет воды́ .	<i>Hier is geen water.</i>
Не хватáет хлéба .	<i>Er is niet genoeg brood.</i>

- om het **lijdend voorwerp** aan te geven na sommige transitieve werkwoorden

Door het gebruik van de genitief drukt de spreker uit dat de handeling zich slechts uitstrekt over een **deel van het geheel**.

Он принёс воды́ .	<i>Hij heeft (wat) water gebracht.</i>
Он вы́пил молока́ .	<i>Hij heeft (wat) melk gedronken.</i>
Я купи́л хлéба .	<i>Ik heb (wat) brood gekocht.</i>

Жёнышыны взяли **воды** из реки и пошли домой. *De vrouwen haalden water uit de rivier en gingen naar huis.*

Wanneer men wil uitdrukken dat de handeling zich uitstrekt over het **geheel**, of wanneer **niet aan een bepaalde hoeveelheid** wordt gedacht, moet de **accusatief** worden gebruikt.

Мальчик взял **воду** и понёс её сам.

De jongen pakte het water en droeg het zelf.

Выпей **молоко**.

Drink de melk op.

Я купил **сыр**, а не **масло**.

Ik heb kaas gekocht, geen boter.

Het gaat bij een partitieve genitief **niet om een aparte vorm** van de genitief, maar om de **functie** die een genitief in een zin heeft.

Alleen **mannelijke zelfstandige naamwoorden** van de **1e declinatie** hebben soms een aparte vorm op -у of -ю die wordt gebruikt als sprake is van een partitieve genitief. Zie §2.3.3.2.

13.11 Onpersoonlijke zinnen met нё-

De ontkenkende voornaamwoorden **нёкого** *niemand om te* en **нёчего** *niets om te* (zie §5.6.3) en ontkenkende bijwoorden met het voorvoegsel нё- – **нёкогда**, **нёгде**, **нёкуда**, **нёоткуда** – worden gebruikt in een onpersoonlijke constructie (zie het kader ‘Onpersoonlijke zinnen’ in §13.3).

Deze ontkenkende voornaamwoorden en bijwoorden worden gebruikt om aan te geven dat een **handeling niet kan worden verricht als gevolg van het ontbreken van een of andere omstandigheid**.

datief	‘нё-woord’	– было будет	infinitief
--------	------------	--------------------	------------

Toelichting:

- De **persoon aan wie** of **de zaak waaraan** iets ontbreekt staat in de datief (facultatief).
- Het **element dat ontbreekt** wordt weergegeven met een нё-woord:
 - ontbrekende persoon: (een vorm van) нёкого
 - ontbrekende zaak: (een vorm van) нёчего
 - ontbrekende tijd: нёкогда
 - ontbrekende plaats: нёгде
 - ontbrekende bestemming: нёкуда
 - ontbrekende oorsprong: неоткуда
- De **handeling** die niet kan worden verricht, wordt weergegeven door een **infinitief**.

Voorbeelden:

Нёкого было спросить об этом.

Er was niemand om het aan te vragen.

Нам нё с кем было говорить.

We hadden niemand om mee te praten.

Ивану нё к кому обратиться.

Ivan kan bij niemand aankloppen.

Мне **нечем** писать.

В трамвае **нигде** было место.

Ему **никуда** идти.

Извините, мне **никогда**.

Ik heb niets om mee te schrijven.

In de tram was geen plaats om te gaan zitten.

Hij kan nergens naar toe.

Het spijt me, maar ik heb geen tijd.

In deze constructie wordt **geen dubbele ontkenning** gebruikt. Dat maakt deze constructie dus anders dan die met ontkenkende woorden op ни- (zoals *никто* *niemand* en *нигде* *nergens*), waarbij ook het gezegde nog eens moet worden ontkennd met не.

Я там *никогó* не *ви́дел*.

Ik heb daar niemand gezien.

Нигдé не было *снéга*.

Er lag nergens sneeuw.

Appendix 1. Transliteratie en transcriptie

Hieronder volgen enkele belangrijke systemen om het cyrillische alfabet in Latijnse tekens weer te geven, waarbij wordt onderscheiden tussen **transliteratie** en **transcriptie**.

Bij **transliteratie** worden de **lettertekens** omgezet en is er een zuiver verband tussen het cyrillische origineel en de Latijnse weergave. De conversie is in de regel omkeerbaar.

Bij een **transcriptie** wordt gepoogd om de **klank** van het origineel te benaderen met het schrijfsysteem van de doeltaal. De conversie is in de regel niet omkeerbaar.

	transliteratie		transcriptie	
	wetenschappelijk	ALA-LC	Nederlands populair	Engels populair
а	a	a	a	a
б	b	b	b	b
в	v	v	v	v
г	g	g	g	g
д	d	d	d	d
е	e	e	e / je	e / ye
ё	ë	ë	o / jo	o / yo
ж	ž	zh	zj	zh
з	z	z	z	z
и	i	i	i	i
й	j	ï	j / -	y / i / -
к	k	k	k	k
л	l	l	l	l
м	m	m	m	m
н	n	n	n	n
о	o	o	o	o
п	p	p	p	p
р	r	r	r	r
с	s	s	s	s
т	t	t	t	t
у	u	u	oe	u
ф	f	f	f	f
х	x / ch	kh	ch	kh
ц	c	ts	ts	ts
ч	č	ch	tsj	ch
ш	š	sh	sj	sh
щ	šč	shch	sjtsj	shch
ъ	"	"	-	-
ы	y	y	y	y
ь	'	'	- / j	- / y
э	è / è	è	e	e
ю	ju	ïu	joe	yu
я	ja	ïa	ja	ya

Toelichting

▪ Wetenschappelijk

Dit systeem wordt met name gebruikt door wetenschappers op het Europese vasteland, waaronder in het Nederlandse taalgebied.

x / ch De keuze voor x of ch dient consequent te zijn. Met name in het Duitse taalgebied wordt vaak voor ch gekozen.

è / è De keuze voor è of è dient consequent te zijn.

▪ ALA-LC

Dit systeem wordt met name gebruikt door wetenschappers in de Angelsaksische traditie (Groot-Brittannië en de Verenigde Staten).

In de praktijk wordt dit systeem vaak vereenvoudigd door de diakritische tekens weg te laten. In plaats van ë, ï, ſ̄, è, û en îâ wordt dan ‘gewoon’ e, i, ts, e, iu en ia geschreven. Dit komt de eenduidigheid van het systeem uiteraard niet ten goede.

▪ Nederlands populair

Dit systeem wordt met name gebruikt in Nederlandstalige teksten voor een algemeen publiek.

e / je Na een medeklinker gewoonlijk e, elders je (zoals Елисе́ев *Jelisejev*).

o / jo Voor o wordt gekozen на ж, ч, ш, щ, elders jo.

j / – Na i en y wordt geen j geschreven (zoals Го́рький *Gorki*).

– / j Alleen als j geschreven tussen medeklinker en klinker (zoals Ю́рьев *Joerjev*).

▪ Engels populair

Dit systeem wordt met name gebruikt in Engelstalige teksten voor een algemeen publiek. In de praktijk komt in dit systeem nogal wat variatie voor.

e / ye Na een medeklinker gewoonlijk e, elders ye.

o / yo Voor o wordt gekozen на ж, ч, ш, щ, elders yo.²⁵

y / i / – Aan het eind van een woord na klinkers vaak i, на и en ы niets; elders y.

– / y Alleen als y geschreven tussen medeklinker en klinker (zoals Ю́рьев *Yuryev*).

In dit boek wordt bij de /fonologische/ en [fonetische] weergave (zie §1.2) gekozen voor de wetenschappelijke transliteratie. In voorbeeldzinnen worden namen weergegeven in de Nederlandse populaire transcriptie.

²⁵ Vaak wordt in het Engels de ë genegeerd en getranscribeerd als de cyrillische e. Кисе́лев wordt dan *Kiselev*, niet *Kiselyov*.

Voorbeeld

Als voorbeeld van het resultaat van de verschillende systemen wordt hier het eerste couplet en het refrein van het Russische volkslied gegeven.

Origineel

Россия – священная наша держава,
Россия – любимая наша страна.
Могучая воля, великая слава –
Твоё достоянье на все времена!

Славься, Отечество наше свободное,
Братских народов союз вековой,
Предками данная мудрость народная!
Славься, страна! Мы гордимся тобой!

Wetenschappelijk

Rossija – svjaščennaja naša deržava,
Rossija – ljubimaja naša strana.
Mogučaja volja, velikaja slava –
Tvoë dostojan' e na vse vremena!

Slav'sja, Otečestvo naše svobodnoe,
Bratskix narodov sojuz vekovoj,
Predkami dannaja mudrost' narodnaja!
Slav'sja, strana! My gordimsja toboj!

Nederlands populair

Rossia – svjasjtsjennaja nasja derzjava,
Rossia – ljoebimaja nasja strana.
Mogoetsjaja volja, velikaja slava –
Tvojo dostojanje na vse vremena!

Slavsja, Otetsjestvo nasje svobodnoje,
Bratskich narodov sojoez vekovoj
Predkami dannaja moedrost narodnaja!
Slavsja, strana! My gordimsja toboj!

ALA-LC

Rossiiâ – sviâshchennaîâ nasha derzhava,
Rossiiâ – liûbimaîâ nasha strana.
Moguchaîâ voliâ, velikaîâ slava –
Tvoë dostoiân' e na vse vremena!

Slav'sîâ, Otechestvo nashe svobodnoe,
Bratskih narodov soîuz vekovoï,
Predkami dannaiâ mudrost' narodnaiâ!
Slav'sîâ, strana! My gordimsîâ toboï!

Engels populair

Rossiia – svyashchennaya nasha derzhava,
Rossiia – lyubimaya nasha strana.
Moguchaya volya, velikaya slava –
Tvoyo dostoyanye na vse vremena!

Slavsya, Otechestvo nashe svobodnoye,
Bratskikh narodov soyuz vekovoi
Predkami dannaya mudrost narodnaya!
Slavsya, strana! My gordimsya toboi!

Appendix 2. Grammaticale termen

aanvoegende wijs	Werkwoordsvorm die een mogelijkheid of onwerkelijkheid uitdrukt, zoals een wens of een aansporing. Bijv.: 'Leve de koning', 'Redde wie zich redden kan'
achtervoegsel	Woorddeel zonder zelfstandige betekenis, dat achter de stam van een woord wordt geplakt, bijv. schoon- <i>heid</i> , schoonmak- <i>er</i> .
bezzittelijk voornaamwoord	Voornaamwoord dat bezittelijke relatie uitdrukt, bijv. mijn, jouw, onze.
bijvoeglijk naamwoord	Woord dat een eigenschap aangeeft van een zelfstandig naamwoord, bijv. rood, snel. In de toepassing wordt onderscheid gemaakt tussen bijvoeglijk en predikatief gebruik. Bij bijvoeglijk gebruik staat het bijvoeglijk naamwoord direkt voor het zelfstandig naamwoord, bijv. 'de <i>snelle</i> auto', 'een <i>rode</i> pen'. Bij predikatief gebruik wordt het bijvoeglijk naamwoord van het zelfstandig naamwoord gescheiden door een koppelwerkwoord, bijv. 'de auto <i>is</i> <i>snel</i> , 'de pen <i>blijkt</i> <i>rood</i> '.
bijwoord	Woord dat een werkwoord of een bijvoeglijk naamwoord nader bepaalt, bijv. 'de auto rijdt <i>snel</i> ' 'de pen is <i>heel</i> rood'.
deelwoord	In het Nederlands is het deelwoord een werkwoordsvorm zonder persoonsuitgang die gebruikt kan worden als bijvoeglijk naamwoord, bijv. 'de <i>werkende</i> vrouw' (onvoltooid) 'het <i>gelezen</i> boek' (voltooid) of als bijwoord, bijv. 'de ober bracht <i>zingend</i> het eten binnen'. In het Russisch verwijst de term причáстие alleen naar het bijvoeglijk gebruik. Het bijwoordelijk gebruik valt in het Russisch onder gerundium, of деепричáстие (zie onder).
enkelvoud	Een grammaticale categorie die verwijst naar een enkele eenheid, in tegenstelling tot meervoud, dat verwijst naar meerdere eenheden, bijv. 'mes' (enkelvoud), 'messen' (meervoud).
gebiedende wijs	Werkwoordsvorm die een bevel, advies of verzoek uitdrukt, bijv. 'Eet die boterham!' 'Kom maar binnen!'
gerundium	In het Russisch is het gerundium, of деепричáстие, een deelwoord met uitsluitend een bijwoordelijke functie, als in de Nederlandse zin 'de ober bracht <i>zingend</i> het eten binnen'
geslacht	Een grammaticale categorie die in het Russisch bestaat uit mannelijk, vrouwelijk en onzijdig (zie aldaar).
gezegde	Het zinsdeel dat de handeling of toestand weergeeft van het grammaticale onderwerp van de zin. Een werkwoordelijk gezegde bestaat geheel uit werkwoorden, bijv. 'de vogel <i>zingt</i> ', 'de klant <i>moet betalen</i> ', 'ik <i>zou hebben moeten werken</i> '. Een naamwoordelijk gezegde bestaat uit een koppelwerkwoord en een zelfstandig of bijvoeglijk naamwoord, bijv. 'jij lijkt <i>aardig</i> ', 'de jonge man bleek <i>arts</i> '. Het koppelwerkwoord heet het werkwoordelijk deel van het gezegde, het naamwoord heet het naamwoordelijk deel van het gezegde.
klemtoon	De benadrukte lettergreep in een woord, bijv. <i>regen</i> , <i>kozijn</i> . In Russische woorden aangegeven met het teken ' op een klinker: университет <i>universiteit</i> , окнó <i>raam, venster</i> . De letter ë is in het Russisch altijd beklemtoond.
klinker	Klank in een taal waarbij de mondholte op geen enkele wijze geblokkeerd is, bijv. i, e, a, o, u.

lijdend voorwerp	Zinsdeel dat de handeling in de zin ondergaat, bijv. 'Katja leest <i>een boek</i> ', 'wij kopen <i>een brood</i> '. Een lijdend voorwerp kan alleen voorkomen in zinnen met een overgankelijk werkwoord. Tip: als de zin passief gemaakt wordt, verandert het lijdend voorwerp in het onderwerp, bijv. ' <i>het boek</i> wordt gelezen door Katja', ' <i>het brood</i> wordt gekocht door ons'.
mannelijk	Een van de drie grammaticale geslachten (mannelijk, vrouwelijk, onzijdig) van het Russische zelfstandig naamwoord. Het geslacht van een zelfstandig naamwoord bepaalt de vorm van andere woordsoorten, o.a. bijvoeglijke naamwoorden, bezittelijke voornaamwoorden, aanwijzende voornaamwoorden en soms werkwoorden, die erbij horen. Bijv. 'een <i>grote</i> tafel' (mannelijk/vrouwelijk), 'een <i>groot</i> huis' (onzijdig).
medeklinker	Klank in een taal waarbij de mondholte in meer of mindere mate geblokkeerd is, bijv. p, t, b, d, m, n.
meervoud	Grammaticale categorie die verwijst naar meerdere eenheden, in tegenstelling tot het enkelvoud, dat verwijst naar een enkele eenheid, bijv. 'messen' (meervoud), 'mes' (enkelvoud).
meewerkend voorwerp	Zinsdeel dat de functie heeft van ontvanger van de handeling, bijv. 'zij gaf de melk <i>aan haar vader</i> '.
onderwerp	Zinsdeel dat de handeling in de zin uitvoert, bijv. ' <i>Simon</i> wandelt in het bos', ' <i>wij</i> eten een ijsje'. Het onderwerp bepaalt altijd de uitgang van de persoonsvorm in de zin.
onovergankelijk	Grammaticale categorie die aangeeft dat een werkwoord geen lijdend voorwerp bij zich kan hebben, bijv. 'ik zit'. Van een onovergankelijk werkwoord kan geen passieve zin gemaakt worden (dus niet ' ik word <i>gezet</i> '). Zie verder onder, bij overgankelijk .
onzijdig	Een van de drie grammaticale geslachten (mannelijk, vrouwelijk, onzijdig) van het Russische zelfstandig naamwoord. Zie verder boven, onder mannelijk .
overgankelijk	Grammaticale categorie die aangeeft dat een werkwoord een lijdend voorwerp bij zich heeft, bijv. 'hij schrijft een brief'. Van een overgankelijk werkwoord kan een passieve zin gemaakt worden ('de brief wordt door hem geschreven'). Overigens kunnen veel werkwoorden, waaronder 'schrijven', zowel overgankelijk als onovergankelijk zijn. In dat laatste geval vinden we geen lijdend voorwerp, bijv. 'ik schrijf (af en toe, dagelijks)'. Bij sommige gevallen, zoals 'maken', is een lijdend voorwerp verplicht, bijv. 'ik maak' is geen goede zin. Zie ook het kader 'Overgankelijk en onovergankelijk' in §7.2.
overtreffende trap	De hoogste gradatie van een bijvoeglijk naamwoord of bijwoord binnen de trappen van vergelijking, bijv. 'de <i>oudste</i> stoel', 'de <i>langste</i> reis'. De andere trappen van vergelijking zijn de stellende trap ('oud') en de vergrotende trap ('ouder').
partikel	Onverbuigbaar woord dat een grammaticale categorie of pragmatische functie aanduidt. Bijv. 'niet' (ontkenning) of 'toch' (in 'dat zeg ik je toch!').
stellende trap	De laagste gradatie van een bijvoeglijk naamwoord of bijwoord binnen de trappen van vergelijking, bijv. 'de <i>oude</i> stoel', 'de <i>lange</i> reis'. De andere trappen van vergelijking zijn de vergrotende trap ('ouder') en de overtreffende trap ('oudst').
tegenwoordige tijd	Grammaticale categorie van het werkwoord die aangeeft dat de beschreven handeling plaatsvindt op het spreekmoment, bijv. 'ik <i>ga</i> nu naar huis'.

telwoord	Woordsoort die aantallen aanduidt. De belangrijkste soorten zijn hoofdtelwoorden, bijv. 'een', 'twee', 'drie', en rangtelwoorden, bijv. 'eerste', 'tweede', 'derde'.
toekomende tijd	Grammaticale categorie van het werkwoord die aangeeft dat de beschreven handeling plaatsvindt op een moment in de toekomst, en dus na het spreekmoment, bijv. 'ik <i>zal</i> morgen mijn huiswerk <i>maken</i> '.
tussenwerpsel	Woorden die buiten de grammaticale structuur van een zin vallen, zoals uitroepen, vloeken, uiting van twijfel, bijv. 'o ja!', 'tsja', 'oké'.
vergrotende trap	De middelste gradatie van een bijvoeglijk naamwoord of bijwoord binnen de trappen van vergelijking, bijv. 'een grotere stoel', 'een langere reis'. De andere trappen van vergelijking zijn de stellende trap ('oud') en de overtreffende trap ('oudst').
verleden tijd	Grammaticale categorie van het werkwoord die aangeeft dat de beschreven handeling plaatsvindt op een moment in het verleden, en dus voor het spreekmoment, bijv. 'ik <i>heb</i> mijn huiswerk <i>gemaakt</i> '.
voegwoord	Woord dat verschillende zinsdelen of zinnen met elkaar verbindt, bijv. 'vader <i>en</i> moeder', 'het regende <i>maar</i> Mark ging naar het strand'. Er is een verschil tussen nevenschikkende voegwoorden en onderschikkende voegwoorden. Nevenschikkende voegwoorden verbinden twee gelijkwaardige zinsdelen met elkaar (twee naamwoorden, twee werkwoorden, twee hoofdzinnen). Onderschikkende voegwoorden verbinden zinsdelen die niet gelijkwaardig zijn, zoals een hoofdzin met een bijzin, bijv. 'Mark ging naar het strand, <i>hoewel</i> het regende'. Zie ook het kader ' Nevenschikkend en onderschikkend ' in §12.1.
voornaamwoord	Woordsoort die gebruikt wordt als verwijzing naar een al dan niet expliciet uitgedrukt zelfstandig naamwoord, bijv. 'hij', 'die', 'zichzelf', 'mijn'. Subcategorieën zijn persoonlijk voornaamwoord, bezittelijk voornaamwoord, wederkerend en wederkerig voornaamwoord, aanwijzend, betrekkelijk, onbepaald en vragend voornaamwoord.
voorvoegsel	Woorddeel dat geen zelfstandige betekenis heeft, en voor de stam van een woord wordt geplakt, bijv. ' <i>op</i> -drinken', ' <i>af</i> -wassen'.
voorzetsel	Onverbuigbare woordsoort die relaties van tijd en ruimte aangeeft tussen zelfstandige naamwoorden of voornaamwoorden in de zin. Voorzetsels kunnen niet zelfstandig gebruikt worden en staan meestal direct voor het woord waar ze bij horen, bijv. ' <i>op</i> de tafel', ' <i>over</i> twee minuten', ' <i>achter</i> de kast'.
vrouwelijk	Een van de drie grammaticale geslachten (mannelijk, vrouwelijk, onzijdig) van het Russische zelfstandig naamwoord. Zie verder boven, onder mannelijk .
werkwoord	Woordsoort die een handeling, toestand of proces aangeeft voor het grammaticale onderwerp van de zin. De vorm van het werkwoord wordt bepaald door het onderwerp van de zin.
zelfstandig naamwoord	Een woordsoort die een voorwerp, een persoon, een handeling of een toestand aanduidt, bijv. 'de vrouw', 'de visserij', 'de interesse'.

Nederlands	(gebaseerd op het)		Russisch
	Latijn	Engels	
aanvoegende wijs	conjunctief	conjunctive	сослагательное наклонение
achtervoegsel	suffix	suffix	сúффикс
bezittelijk voornaamwoord	possessief pronomen	possessive pronoun	притяжательное местоимение
bijvoeglijk naamwoord	adjectief	adjective	имя прилагательное
bijwoord	adverbium	adverb	наречие
deelwoord	participium	participle	причастие
enkelvoud	singularis	singular	единственное число
gebiedende wijs	imperatief	imperative	повелительное наклонение
gerundium	gerundium	gerund	деепричастие
geslacht	genus	gender	род
gezegde	predicaat	predicate	сказуемое
klemtoon	accent	stress	ударение
klinker	vocaal	vowel	гласный (звук)
lijdend voorwerp	(direct) object	(direct) object	прямое дополнение
mannelijk	masculinum	masculine	мужской (род)
medeklinker	consonant	consonant	согласный (звук)
meervoud	pluralis	plural	множественное число
meewerkend voorwerp	indirect object	indirect object	косвенное дополнение
onderwerp	subject	subject	подлежащее
onovergankelijk	intransitief	intransitive	непереходный (нетранзитивный)
onzijdig	neutrum	neuter	средний (род)
overgankelijk	transitief	transitive	переходный (транзитивный)
overtreffende trap	superlatief	superlative	превосходная степень
partikel	partikel	particle	частица
tegenwoordige tijd	presens	present tense	настоящее время
telwoord	numeraal	numeral	имя числительное
toekomstige tijd	futurum	future tense	будущее время
tussenwerpsel	interjectie	interjection	междометие
vergroten trap	comparatief	comparative	сравнительная степень
verleden tijd	preteritum	past tense, preterite	прошедшее время
voegwoord	conjunctie	conjunction	союз
voornaamwoord	pronomen	pronoun	местоимение
voorvoegsel	prefix	prefix	приставка
voorzetsel	prepositie	preposition	предлог
vrouwelijk	femininum	feminine	женский (род)
werkwoord	verbum	verb	глагол
zelfstandig naamwoord	substantief	noun (substantive)	имя существительное

Verder nog:

вид *aspect* – zie hoofdstuk 8

глагол совершенного – несовершенного вида *perfectief* – *imperfectief*

видовая пара *aspectpaar*

глагол движения *werkwoord van beweging* – zie hoofdstuk 9

однонаправленный – неоднаправленный глагол движения *gericht* – *ongericht*

залог *vorm (genus verbi)* – zie §13.6

действительный – страдательный залог *bedrijvend (actief)* – *lijdend (passief)*

одушевлённость *bezieldheid* – zie §2.3.1, §2.4.1 en §2.4.1

одушевлённое – неодушевлённое существительное *levend* – *levenloos*

паде́ж *naamval* (*casus*) – zie §2.1.1

име́нительный *nominatief* – роди́тельный *genitief* – да́тельный *datief* – ви́нительный *accusatief* – твори́тельный *instrumentalis* – предло́жный *locatief*

скло́нение *verbuiging* (*declinatie*)

скло́нять (ipf.) – проскло́нять (pf.) *verbuigen* (*declineren*)

спряже́ние *vervoeging* (*conjugatie*)

спряга́ть (ipf.) – проспряга́ть (pf.) *vervoegen* (*conjugeren*)

Appendix 3. Bronnen

Deze *Russische Basisgrammatica* bouwt voort op de Leidse werkuitgave *Russisch voor russen* (zie het Voorwoord). Bij de bewerking is verder gebruikgemaakt van onder meer de volgende bronnen:

- Peter Houtzagers (red.), *Russische grammatica*, Bussum: Coutinho, 2003.
- Terence Wade, *The Oxford Russian grammar & verbs. Clear and simple explanations*, Oxford, New York: Oxford University Press, 2002.
- Wolfgang Voigt (red.), *Leitfaden der russischen Grammatik*, Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie, 1968.
- Het online informatie- en naslagportaal gramota.ru.

Over de aanvaardbaarheid van enkele specifieke gebruikgevallen is het oordeel gevraagd van de moedertaalsprekers Larissa Anissimova en Gulnaz Sibgatullina, beiden verbonden aan de Universiteit Leiden.